

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**BÖLÜĞÜN MUHAREBEYE İHZARI; NEFER, KITAA,
TAKİM VE BÖLÜĞÜN USUL-Ü TALİM VE TERBİYESİ
(KOLAĞASI OSMAN NURİ) ADLI ESERİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ ERKAM ALTUNEL

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**BÖLÜĞÜN MUHAREBEYE İHZARI; NEFER, KITAA,
TAKIM VE BÖLÜĞÜN USUL-Ü TALİM VE TERBİYESİ
(KOLAĞASI OSMAN NURİ) ADLI ESERİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ ERKAM ALTUNEL

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. FERRUH KAYALAN

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı'nda 202112517005 numaralı Ali Erkam Altunel'in hazırladığı Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim Ve Terbiyesi (Kolağası Osman Nuri) Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAHI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Ferruh KAYALAN

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Sadık Emre KARAKUŞ

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

..../..../20...

İmza

Ali Erkam Altunel

ÖNSÖZ

II. Abdülhamit'in 1876 yılında Osmanlı tahtına oturmasının ardından yıllardır Osmanlı ordusuna ve Harbiye Mektebine model olan Fransız askerî sistemi Osmanlı karar vericileri tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Bu sorgulamanın nedenleri arasında 1870-1871 Alman – Fransız savaşının Fransızlar tarafından kaybedilmesi ve Osmanlı Devleti'nin de 1877-1878 (93 Harbi) tarihleri arasında meydana gelen Osmanlı – Rus savaşının kaybedilmesi yatmaktadır.

Osmanlı – Rus savaşının Osmanlı Devleti tarafından ağır bir biçimde kaybedilmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan travmatik durum, devleti arayış içine itmiştir. Bu kapsamda Almanya'dan askerî bir heyetin gönderilmesi talep edilmiştir. Bu talep üzerine 1880'li yılların başından itibaren Almanya askerî anlamda Osmanlı'ya destek vermiş, birçok heyet göndermiştir. 1883 yılında Goltz Paşa'nın Askerî Okullar Müfettişliği görevine gelmesinden sonra ordu içinde ve Harbiye Mektebinde devam eden Fransız etkisi kaldırılmaya çalışılmıştır. Özellikle Harbiye Mektebinde ilk ciddi değişimin yaşandığı bu dönemde teorik ve fennî dersler azaltılmaya, uygulamaya dönük askerî derslerin sayısı arttırılmaya çalışılmıştır. Harbiye mektebi bu süreçte bir mühendis okulu görünümünden kurtarılarak modern bir askerî okul kimliğine kavuşturulmak istenmiştir.

Alman askerî sisteminin uygulanmaya çalışıldığı bu dönemde pek çok eğitimli subay yetişmiş ve bu okuldan mezun olmuşlardır. Harbiye Mektebinden mezun olan subaylar arasında, yazmış olduğu eserin transkripsiyonunu ve değerlendirmesini yaptığımız Kolağası Osman Nuri (1874-1942) [KOPTAGEL]'de bulunmaktadır.

Kolağası Osman Nuri, “*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıta, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*” adlı eserini 1908 yılında yayımlamıştır. Çalışmamıza konu olan kopya, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu'ndan temin edilmiş olup bu kütüphanenin bünyesinde 1742/SÖ 1324k.1 arşiv numarasıyla yer almaktadır. Matbu harflerle yazılmış ve toplamda 185 sayfadan oluşan eser, bir piyade bölüğünün muharebeye nasıl hazırlanması gerektiği ile ilgili Alman askerî sistemi çerçevesinde önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Eser, resmî bir bölüm talimnamesi olmamakla birlikte, bölüğün

talim ve terbiyesi konusunda yardımcı bir kaynak niteliği taşımaktadır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde askerî eğitimin veya bölüğün muharebe eğitiminin nasıl ve ne şekilde yapıldığını anlamak adına önem arz etmektedir. Kolağası Osman Nuri'nin farklı birçok tercüme eseri olmasına rağmen bu eserin tercüme olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Dolayısıyla eserin telif eser olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Eserin muhteviyatı hafifletilmiş transkripsiyon usulü ile Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine çeviri yazısı yapılmıştır. Eser, tekrar tekrar okunmasına rağmen mutlaka bazı hatalar olacaktır. Okuyucu tarafından yapılan hataların mazur görülmesini temenni ederiz.

Çalışmamız, toplam beş ana başlık etrafında şekillenmiştir. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kuralları dikkate alınarak İçindekiler kısmı oluşturulmuştur. Bu kurallar çerçevesinde Giriş, İlgili Alanyazını ve Yöntem başlıkları altında yapılan çalışma tanıtılmış ve bilimsel açıdan değerlendirilmiştir. Bulgular ve Yorumlar başlığı altında tezin ana metni ortaya konmuş ve toplam beş bölüm olarak oluşturulmuştur.

Öncelikle çalışma konumuzun tespiti aşamasında ve çalışmamız sırasında bana değerli vaktini ayıran ve yol gösteren, her türlü tecrübe ve ilmî bilgilerinden faydalandığım değerli danışman hocam Doç. Dr. Ferruh Kayalan'a; tezimizin jüri üyelerinden, değerli fikir ve önerilerini benimle paylaşan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Kenan Ziya Taş ve Dr. Öğr. Üyesi Sadık Emre Karakuş'a; üzerimde büyük emekleri olan çok değerli babaannem Kamile ve dedem Durmuş Ali'ye; her türlü zorlukta ve her durumda beni destekleyen, bana hep güvenen biricik annem Zübeyde'ye; babam Menduh'a ve kardeşlerime; çalışma esnasında sık sık fikirlerine başvurduğum değerli çalışma arkadaşlarım ve devrelerime; son olarak çalışmamın her aşamasında yanımda olan ve beni her hâlükârda destekleyen ve güvenen değerli eşim Şüheda Altunel'e teşekkürü borç bilirim.

BALIKESİR, 2024

ALİ ERKAM ALTUNEL

ÖZET

BÖLÜĞÜN MUHAREBEYE İHZARI; NEFER, KITAA, TAKIM VE BÖLÜĞÜN USUL-Ü TALİM VE TERBİYESİ (KOLAĞASI OSMAN NURİ) ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

ALTUNEL, Ali Erkam

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ferruh KAYALAN

2024, 273 Sayfa

Bu çalışmada, Osman Nuri Koptagel'in kaleme almış olduğu "*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kitaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*" adlı eserin çeviri yazısı ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Eserdeki bilgilerden yola çıkılarak bir ordunun muharebeye hazırlığı aşamasında bölük taliminin önemi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar ana başlığı altında toplam beş farklı bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde Osman Nuri Koptagel'in hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Osman Nuri Paşa'nın hayatı, askerî safahat belgesi merkeze konularak kaleme alınmıştır. İkinci bölüm başlığı olan Osmanlı Ordu Teşkilatı'nda Askerî Yenileşme ve Eğitim bölümünde 18. yüzyılın başından 20. yüzyılın ilk dönemine kadar ordu içinde yapılan reformlar ve batı tarzı kurulan modern askerî okullar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, "*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kitaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*" isimli eser hakkında bilgiler verilerek eserin tanıtımı yapılmıştır. Dördüncü bölümde eserin değerlendirilmesi eleştirel bir bakış açısıyla yapılmıştır. Son bölümde ise eserin transkripsiyonuna yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Talim, Terbiye, Koptagel, Bölük, Piyade.

ABSTRACT

THE TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF THE WORK WHICH IS NAMED: “BÖLÜĞÜN MUHAREBEYE İHZARI; NEFER, KİTAA, TAKİM VE BÖLÜĞÜN USUL-Ü TALİM VE TERBİYESİ (KOLAĞASI OSMAN NURİ).”

ALTUNEL, Ali Erkam

Master Thesis, Department of History

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ferruh KAYALAN

2024, 273 Pages

In this study, the translation and evaluation of Osman Nuri Koptagel's work titled ‘The Preparation of the Company for Combat; The Usul-ü Talim ve Terbiyesi of Nefer, Kıtaa, Team and Company’ has been translated and evaluated. Based on the information in the work, it was tried to reveal the importance of company training during the preparation of an army for battle.

In the first part of the study, which consists of five different sections under the main title of Findings and Interpretations, information about Osman Nuri Koptagel's life is given. Osman Nuri Pasha's life was written by placing the military safahat document at the centre. In the second chapter, Military Innovation and Education in the Ottoman Army Organisation, the reforms made in the army from the beginning of the 18th century to the first period of the 20th century and the modern military schools established in the western style are discussed. In the third chapter, information about the work titled ‘İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi’ was given and the work was introduced. In the fourth chapter, the evaluation of the work is made from a critical point of view. The last chapter includes the transcription of the work.

Keywords: Education, Training, Koptagel, Company, Infantry.

Türk vatanının bağımsızlığı ve bölünmezliği uğrunda, vatanın her karış toprağını mübarek kanlarıyla sulayarak canlarını feda eden tüm şehitlerimize...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Tanımlar	6
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.2. İlgili Araştırmalar	7
3. YÖNTEM.....	11
3.1. Araştırmanın Modeli	11
3.2. Evren ve Örneklem.....	11
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	11
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	12
3.5. Verilerin Analizi.....	13
4. BULGULAR VE YORUMLAR	14
4.1. Osman Nuri Koptagel'in Hayatı (1874-1942).....	14
4.2. Osmanlı Ordu Teşkilatı'nda Askerî Yenileşme ve Eğitim.....	21
4.3. Eserin Tanıtımı	45
4.4. Eserin Değerlendirilmesi	48
4.5. Eserin Transkripsiyonu.....	101
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	241
5.1. Sonuçlar.....	241
5.2. Öneriler.....	243
KAYNAKÇA	244

EKLER.....	249
-------------------	------------

KISALTMALAR LİSTESİ

BCA. : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Bkz. : Bakınız

BOA. : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

D. : Devre

GNKUR. : Genelkurmay Başkanlığı

Haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazreti

KKK. : Kara Kuvvetleri Komutanlığı

MSB. : Millî Savunma Bakanlığı

s. : Sayfa

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TBMM. : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı

TTK. : Türk Tarih Kurumu

ZC. : Zabıt Cerideleri

MF.MKT. : Maarif Nezareti Mektubî Kalemî

HRT.h. : Haritalar

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti kuruluşundan 17. yüzyılın son dönemine kadar Batı ile giriştiği mücadelelerde çoğunlukla kazanan taraf olmuştur. Bu başarının altında şüphesiz Osmanlı ordusunun mutlak başarısı bulunmaktadır. 17. yüzyılın başlarında devlet mekanizmasında ve en önemlisi ordu içinde bozulmaların gün yüzüne çıkması üzerine Osmanlı devlet adamları ve padişahlar, bu bozulmaları devletin kuruluşundan beri uygulanan kaidelerden yani Kanun-ı Kâdim'den uzaklaşılmasına bağlamışlardır. Kanun-ı Kâdim tekrar doğru bir şekilde uygulanırsa devletin eski gücüne kavuşacağı düşüncesi hâkimdir.

1683 Viyana Kuşatması ile başlayan ve on altı yıl süren uzun savaşlar neticesinde yapılan Karlofça Antlaşması devleti büyük oranda sarsmış, telafisi olmayan toprak kayıpları yaşanmıştır. Kısa bir süre sonra imzalanan Pasarofça Antlaşması ile de Osmanlı devlet adamları batının askerî üstünlüğünü kabul ederek askerî anlamda bazı reformların yapılması gerektiğini anlamışlardır. Bu çerçevede ilk etapta askerî teknik sınıfların reforma tabi tutulması gündeme gelmiş ve Avrupa'dan askerî uzmanlar talep edilmiştir. İlk olarak Comte de Bonneval ve Baron de Tott gibi askerî uzmanlar getirilmiş fakat istenen verim elde edilememiştir.

İlk ciddi ıslahatların yapıldığı dönem ancak III. Selim Dönemi olmuştur. Bu dönemde kurulan Nizâm-ı Cedit ordusu modern talim ve terbiye usulleri çerçevesinde eğitmeye çalışılsa da 1807 yılında ortaya çıkan Kabakçı Mustafa İsyanı sonrası dağıtılmıştır. II. Mahmut ise reformların önündeki en büyük engel olan Yeniçeri Ocağını kaldırabilmek için uzun bir süre beklemiş ve 1826 yılında amacına ulaşmıştır. Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra Avrupa tarzı eğitimli bir ordu kurma çalışmaları başlamış ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye ismiyle bir ordu ihdas edilmiştir. Ancak bu dönemde, orduya komuta edebilecek eğitimli subay ihtiyacı hat safhaya ulaşmıştır. Bu eksikliği giderebilmek amacıyla 1834 yılında Harbiye Mektebi açılmıştır. Bu okul kuruluşundan itibaren çeşitli sebeplerle uzun yıllar mezun verememiştir.

Niyazi Berkes'e göre Türk çağdaşlaşma tarihinin en önemli olayı bu mektebin kurulmasıdır. Bu mektebin kurulmasından sonraki dönemlerde ortaya çıkan olaylar, bu mektebin sağladığı eğitimin askerî ve düşünsel etkileri, mektebin siyasi karar vericilere karşı tutumu, mezunların sonraki süreçte ulaştıkları askerî, siyasi ve kültürel birikim göz önüne alındığında bir dönüm noktasıdır şeklinde açıklamıştır (Berkes, 2018, s.194).

Harbiye Mektebi Osmanlı ordusu kuruluşundan, 1880'li yılların başına kadar Fransız etkisinde kalmıştır. Fransa'dan getirilen askerî uzmanlar, subaylar bu mektebi ve orduyu modernleştirebilmek amacıyla birtakım faaliyetlerde bulunmuşlardır. II. Abdülhamit Dönemi'nin başında ise Fransız sistemi terk edilerek Alman sistemine geçiş söz konusu olmuştur. Bu dönemde Almanya'dan gelen Alman askerî heyetler hem Osmanlı ordusunu hem de Harbiye Mektebini Alman askerî sistemine göre düzenlemeye çalışmışlardır. Ordu içerisindeki Alman etkisi I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir (Gök, 2005, s.152).

Çok uzun bir süredir Fransız sistemi örnek alındığından dolayı Alman modeline geçmek çok çabuk ve kolay olmamıştır. Bu geçişi hızlandırabilmek amacıyla matbaanın gücünden faydalanılmıştır. Goltz Paşa, Harbiye Mektebinin üzerindeki Fransız etkisini kırmak için özel kitaplar bastırmıştır. Bu kitaplarda temel Alman doktrini ve özellikle Clausewitz'in kuralları öğretilmiştir. Golt Paşa'nın Osmanlı Devleti'nde görevli olduğu on iki yıl (1883-1895) içinde dört bin sayfadan fazla Almanca kitabın Türkçeye tercümesi yapılmıştır (Öz, 2021, 121-122).

Bu dönemde yapılan çeviri talimnameler oldukça fazladır. Örneğin; "1895 Piyade Talimnamesi", "Bölük Talimi Programı ve Bölük Teftişi Kısım-ı Evvel", "Kale Topçularının Ayak ve Tüfenk Talimnamesi", "Seri Ateşli Sahra Toplarına Mahsus Talimname", "1909 Piyade Talimnamesi, Bölüğün Talim ve Terbiyesi" ve Mustafa Kemal (Atatürk, Erkân-ı Harbiye Kolağası) tarafından Almancadan tercüme edilen "Takımın Muharebe Talimi" gibi birçok irili ufaklı talimname ve nizamname bu dönemde Almancadan tercüme edilmiştir (Öz, 2021, 121-122).

Yukarıda bahsedildiği üzere birçok devletin etkisinde şekillenen Harbiye Mektebi bu süreç içinde pek çok önemli asker yetiştirmiştir. Bu askerlerden biri de Osman Nuri Koptagel'dir. Koptagel (1874-1942)'in yaşadığı dönem göz önüne alındığında Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan birçok tecrübeye şahit

olmuştur. Koptagel, Osmanlı Ordusu ve Harbiye Mektebinin üzerindeki Alman etkisinin arttığı dönemde mektebe öğrenci olarak girmiş ve buradan başarıyla mezun olmuştur. Ardından Balkan Şavaşlarında ve Birinci Dünya Savaşı'nda görev almıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Millî Mücadele Dönemi'nde Tümen Komutanlığı icra etmiş ve emekli olduktan sonra da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde milletvekilliği yapmıştır. Osman Nuri Koptagel, askerlik hayatının çeşitli evrelerinde birçok farklı görevlerde bulunmuştur. Harbiye Mektebinde çeşitli alanlarda öğretmenlik yaptığı dönemde “*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*” adlı eseri ortaya koymuştur.

“*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*” adlı eser, bir piyade bölüğünün muharebeye nasıl hazırlanması gerektiği konusunda önemli bilgiler vermektedir. Bu kapsamda askerlerin nasıl ve ne yönde eğitileceği, hangi usullerin kullanılacağı, eğitim esnasında nelere dikkat edileceğine dair hususlar kapsamlı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre eser, toplam beş farklı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci ana bölüm “*Mukaddime*”dir. İki, üç ve dördüncü ana bölümler yazar tarafından “*Kısm*” olarak adlandırılmıştır. Kısımlar içerisinde alt başlık olarak “*Fasıl*”, fasılların içinde de yine alt başlıklar olarak “*Bahs*” ismiyle konu başlıkları bulunmaktadır. Eserin ikinci ana bölümü olan “*Birinci Kısm*” başlığı “*Nefer*”dir. Nefer başlığı altında toplam üç fasıl bulunmaktadır. Bu fasıllar altında nefere verilecek münferit talim ve terbiyeden bahsedilmiştir. Üçüncü ana bölüm olan “*İkinci Kısm*” başlığı ise “*Kıt'a*”dır. Kıt'a başlığı altında fasıl yer almamakla birlikte sadece “*Bahs*” ismiyle konu başlıkları mevcuttur. Münferit talimlerini tamamlayan neferlerin manga ve takım dâhilinde yapacakları talim ve terbiye üzerinde durulmuştur. Dördüncü ana bölüm olan “*Üçüncü Kısm*” başlığı ise “*Bölük*”tür. Bu başlık altında neferlerin bölük dâhilinde nasıl manevra yapacağı, muharebe esnasında bölüğün taarruz ve müdafaada alabileceği görevler ve bunlara ilişkin vaziyet ve nizamlar anlatılmıştır. Beşinci ana bölüm başlığı ise “*Netice*”dir. Bu bölümde yazar bazı uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştur.

Bulgular ve Yorumlar ana başlığı altında bulunan bölümlerde ise Osman Nuri Koptagel'in Hayatı, Osmanlı Ordu Teşkilatı'nda Askerî Yenileşme ve Eğitim, Eserin Tanıtımı, Eserin Değerlendirilmesi ve Eserin Transkripsiyonu mevcuttur. Eser

toplam 185 sayfadan oluşmaktadır. 185. sayfadan sonra ana metinde dipnot şeklinde verilen tablo ve şekiller ek olarak konulmuştur. Tablo ve şekillerden sonra bir adet harita ilave edilmiştir. Esere dair daha ayrıntılı bilgiler tanıtım bölümünde mevcuttur.

Eserin transkripsiyon bölümünde ise Kolağası Osman Nuri'nin kaleme aldığı eserin, hafifletilmiş transkripsiyon kuralları dikkate alınarak Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine çeviri yazısı yapılmıştır. Metnin çeviri yazısı yapılırken ayın harfi (‘), hemze harfi (’), uzun sesli harfler ise (^) işaretleri ile ses değerleri verilmeye çalışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın konusunu Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında komutanlık ve daha sonraki süreçte iki dönem milletvekilliği yapmış olan Osman Nuri Koptagel'in kolağalığı döneminde kaleme almış olduğu “*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*” adlı eser oluşturmaktadır. Eser, hafifletilmiş transkripsiyon kuralları dikkate alınarak Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine aktarılmış ve değerlendirilmiştir.

Ülkemizde askerî tarih henüz gelişmekte olan bir alandır. Askerî tarihin beslendiği önemli kaynaklardan biri de askerî metinlerdir. Bu metinlerin günümüz Türkçesine aktarılarak değerlendirilmeye alınması şüphesiz ilgili alana önemli katkı sağlayacaktır. Askerî tarih ile ilgili yapılan transkripsiyon çalışmaları incelendiğinde birçok talimname akademiye kazandırıldığı anlaşılmaktadır. “*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*” adlı eser ise klasik talimnamelerden farklı olarak Kolağası Osman Nuri'nin kendi tecrübelerinden yola çıkarak yazdığı bir telif eseridir. Bu tarz telif eserler talimnameler gibi çokça çalışılmamıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çeviri yazısı yapılarak değerlendirilmeye alınan bu önemli eserin de akademiye kazandırılarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu çalışmanın amacı, “*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim*

ve Terbiyesi'' adlı eserin hafifletilmiş transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yapılarak askerî tarih literatürüne kazandırılmasıdır. Çeviri yazısı yapılan bu eser ile ordu teşkilatı içinde en küçük idari birim olan bölüğün muharebeye nasıl hazırlanacağı konusunda resmî yayımı yapılan talimnamelerden farklı olarak konuya katkı sunmak hedeflenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

''Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi'' adlı eserin çeviri yazısının yapılması ve değerlendirilmesi II. Meşrutiyet döneminde bölük talimine ilişkin eğitimin nasıl yapıldığına dair bir kesit sunması bakımından önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

''Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi'' adlı eser odağında yapılan bu çalışma ile Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve özellikle II. Meşrutiyet Dönemi'nde bir piyade bölüğünün muharebeye nasıl hazırlanacağı ve o dönemde yapılan talimlere ilişkin bilgilere yer verilerek askerî tarihe katkı sağlayabileceği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma zaman bakımından sınırlılığa sahiptir. Nitekim ''Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi'' adlı eser 1908 yılında yayımlanmıştır. Dönemine göre bir piyade bölüğünün muharebeye nasıl hazırlanacağı konusunda okuyucuya değerli bilgiler sunmaktadır. Dolayısıyla anlatılan bilgiler ancak Osmanlı Devleti'nin son dönemini kapsamaktadır. Çalışmamız Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Millî Savunma Bakanlığı Arşivi, TBMM kaynakları, Genelkurmay Başkanlığına ait kaynaklar ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığına ait belgeler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kıt'a: Bir kumandanın emrindeki askerî birlik

Efrad: Er, erat, erler

Endaht: Atış yapma

Nişangâh: Silahlarda nişan almaya yarayan kısım/hedef kabul edilen, atış yapmak için nişan alınan yer

Zabit: Subay

Küçük Zabit: Astsubay

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmamıza eseri kaleme alan ve o dönemde kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesinde olan Osman Nuri Koptagel'in biyografisi ile başlanmıştır. Koptagel'in hangi okuldan mezun olduğu, hangi dönemde nerede ve hangi görevleri icra ettiği hakkında bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte hangi nişan, madalya ve ödüllerle taltif edildiği de biyografi kısmına eklenmiştir. Takip eden bölümde Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile ilgili askerî yenileşme ve eğitim hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise '*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*' adlı eserin tanıtımı yapılmış olup; nereden temin edildiği, kaç kopyasının olduğu, fiziki özellikleri ve içeriği hakkında bilgilere değinilmiştir. Dördüncü bölümde transkripsiyonu yapılan eser incelenerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Son bölümde ise eserin hafifletilmiş transkripsiyonuna yer verilmiştir. Son olarak ekler bölümünde eserden örnek görsellerde konulmuştur.

2.2. İlgili Araştırmalar

'*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*' adlı eserin daha önce çeviri yazısı yapılmamış ve bu alandaki literatüre kazandırılmamıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Kolağası Osman Nuri (Koptagel)'nin biyografisi Koptagel'in MSB arşivinde bulunan askerî safahat belgesinden fayda sağlanarak hazırlanmıştır. Cemil Sönmez'in 2004 yılında basılan '*Atatürk'ün Yetişmesi ve Öğretmenleri*' kitabında, isminden de anlaşılacağı üzere Mustafa Kemal Atatürk'ün öğrencilik hayatında derslerine giren, kumandanlığını yapan önemli kişilere yer verilmiştir. Aynı bölümde, Koptagel'in torunu olan Prof. Dr. Günsel Koptagel-İtal ile yaptığı görüşmeden faydalanılarak bazı boşluklar doldurmuştur. Azmi Süslü ve Mustafa Balcıoğlu'nun yazdığı ve 1999 yılında basılan

“Atatürk’ün Silah Arkadaşları – Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri” adlı kitap yine biyografi şeklinde Atatürk’ün silah arkadaşlarından bahsetmektedir. Osman Nuri Koptagel’in hayatının kısa bir şekilde bahsedildiği bölümde özellikle KKK. arşivinden faydalanılması bakımından önemlidir. Koptagel’in hayatı ile ilgili tarihlerin karşılaştırılması bakımından fayda sağlanmıştır. Genelkurmay Başkanlığı tarafından 1989 yılında literatüre kazandırılan “*Türk İstiklâl Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri (2. Baskı)*” adlı eserde Millî Mücadele döneminde kumandanlık yapan tümen ve daha üst kademelerdeki kumandanların öz geçmişleri ele alınmıştır. Osman Nuri Koptagel’in hayatının anlatıldığı bölümde, Koptagel’in hayatı ile ilgili çelişen tarihlerin karşılaştırılması bakımından bu çalışma için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Ayrıca Genelkurmay Başkanlığı tarafından 1995 yılında yayımlanan “*Türk İstiklâl Harbi II’nci Cilt Batı Cephesi 6’ncı Kısım II’nci Kitap Büyük Taarruz (1-31 Ağustos 1922)*” adlı eser Büyük Taarruzu aktarması açısından önemli bir kaynaktır. Büyük Taarruz’da Osman Nuri Koptagel’in tümeni olan 12. Tümen ile ilgili soru işaretlerini kaldıran bilgiler sunması hasebiyle bu çalışmanın kaynakları arasında yer almıştır. İhsan Güneş’in 2000 yılında yayımladığı “*Türk Parlamento Tarihi TBMM – V. Dönem (1935-1939) II (Özgeçmişler)*” adlı eserde V. dönem milletvekillerinin öz geçmişleri yer almıştır. Osman Nuri Koptagel de V. dönem Malatya milletvekilliği yapmıştır. Koptagel’in meclis faaliyetlerinin ve genel hayatına yönelik bilgiler vermesi bakımından yol gösterici bir eserdir. Bununla birlikte yine Ş. Şenal Günay’ın 2004 yılında yayınladığı “*Türk Parlamento Tarihi TBMM – VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1940) V. CİLT VI. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişler*” adlı eserde VI. dönem milletvekillerinin hayatları ele alınmıştır. Koptagel’in VI. dönem Malatya milletvekilliği döneminde faaliyetlerinin incelenmesi yönüyle bu çalışmaya kaynaklık etmiştir. Ayrıca Osman Nuri Koptagel’in hayatının çeşitli dönemlerine ait bazı kaynaklara Başbakanlık Osmanlı Arşivinden ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinden ulaşılmıştır. Son olarak, V. ve VI. dönem milletvekilliği süresince TBMM Zabıt Ceridelerinden meclisteki faaliyetleri incelenmiştir. Zabıt Cerideleri, Koptagel’in milletvekilliği dönemi ile ilgili direkt bilgiler sunması hasebiyle bu çalışmaya kaynaklık etmiştir.

Eserin ikinci bölümü olan Osmanlı Ordu Teşkilatı’nda Askerî Yenileşme ve Eğitim başlığı altında ise Osmanlı Devleti’nin 18. yüzyılın başından 20. yüzyılın

başına kadar askerî anlamda değişimi ve gelişimi ele alınmıştır. Bu değişim ele alınırken hem ordunun modernleştirilmesi hem de askerî eğitim kurumlarının kuruluşu ve gelişimi de incelenmiştir. Hayrullah Gök'ün 2005 yılında yazdığı "*Arşiv Belgelerinin Işığında Kara Harp Okulu Tarihi (1834 – 1883)*" adlı doktora tezi, Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılın başına kadar gerçekleştirdiği askerî reformlar, Avrupa'da modern harp okullarının kurulması, II. Mahmut Dönemi'nde subay yetiştirmek amacıyla yapılan çalışmalar ve kuruluşundan 1883 yılına kadar Harbiye Mektebinin gelişiminden bahsettiği çalışması ile bu bölümün ana kaynaklarından birini teşkil etmiştir. Fatih Gürses tarafından yazılan ve 2021 yılında yayımlanan "*Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Harbiye'de Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri (1894-1914)*" isimli yüksek lisans tezi mektep ile ilgili soru işaretlerinin giderilmesi bakımından kaynakçada yer almıştır. Mesut Uyar ve Edward J. Erickson'un hazırlamış olduğu *Osmanlı Askeri Tarihi* kitabı, Osmanlı Devleti'nin askerî gelişimini ele alması sebebiyle ilgili bölüme kaynaklık etmiştir. Fatih Yeşil'in 2011 yılında yazdığı "*Nizâm-ı Cedîd Ordusunda Tâlim ve Terbiye (1790-1807)*" adlı makale Nizam-ı Cedid ordusunda yapılan askerî eğitimle ilgili değerli bilgiler sunması yönüyle kaynaklar arasında yer almıştır. Musa Çadırcı'nın 1963 yılında yayımladığı "*Anadolu'da Redif Askeri Teşkilâtının Kuruluşu*" isimli makale, yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun teşkilat yapısını ele alması bakımından fayda sağlanmıştır. İsmail Efe tarafından 2015 yılında yayımlanan "*Orduda Islahat ve Ordu Müfettişlikleri (1908-1920)*" isimli doktora tezi, 19. yüzyılda Osmanlı ordusunun teşkilat yapısının incelenmesi ve ordunun gelişiminin ele alınması bakımından ilgili bölüm kaynaklarından birini teşkil etmiştir. Eserin Tanıtımı isimli bölümde ise "*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*" adlı eserin nereden temin edildiğine yönelik bilgiler mevcuttur. Buna göre eser, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu'ndan temin edilmiş olup eserin kaynağı olması bakımından önem arz etmektedir.

Eserin üçüncü bölümü olan değerlendirmede ise Necdet Öz'ün 2021 yılında yazdığı "*Yenileşme Dönemi Osmanlı Ordusunda Talimnameler (1826-1914)*" isimli doktora tezi talimnameleri incelemesi hasebiyle bu çalışmanın kaynakları arasında yer almıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemde yöneldiği Alman ekolünü anlatması ve Alman ekolü dikkate alınarak yazılan talimnameleri ortaya koyması,

Kolağası Osman Nuri'nin eserini anlamlandırabilmek adına dikkate değer bulunmuştur. Kolağası Osman Nuri'nin yazmış olduğu eserde atıf yaptığı "*Ta'limname*" isimli kaynağın "*1895 Piyade Ta'limnamesi*" ve "*Yeni Ta'limname*" olarak adlandırılan kaynağın ise "*1909 Piyade Ta'limnamesi*" olduğu kuvvetle muhtemeldir. Bu talimnamelerin varlığı Necdet Öz'ün yapmış olduğu doktora çalışması vasıtasıyla tespit edilmiştir. "*1895 Piyade Ta'limnamesi*" Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı bünyesinde 10572 yer numarasıyla bulunmaktadır. "*1909 Piyade Ta'limnamesi*" ise yine aynı komutanlık bünyesinde 10172 numarasıyla yer almaktadır. Yazar, ahlaki terbiye konusunda o dönemde çıkarılan "*Neyyir-i Hakikat*" ve "*Şûrâ-yı Ümmet*" gazetelerinden de alıntılar yapmıştır. "*Neyyir-i Hakikat*" gazetesi Millî Kütüphane'de 1962 SÇ 204 yer numarasıyla bulunmaktadır. "*Şûrâ-yı Ümmet*" gazetesi ise Hakkı Tarık Us Koleksiyonu bünyesinde HTU no. 0352 yer numarasıyla mevcuttur.

Yapılan çalışmanın kurgusu konusunda ise Özay Yıldırım tarafından yazılan ve 2015 tarihinde yayımlanan "*Askerde Terbiye-i Ma'neviyye*" Adlı Eserin Çeviri Yazısı ve Tahlili" tezi ve 2012 yılında Abdullah Bayındır tarafından yazılan "*Piyade Sınıfına Mahsus Dâhiliyye Ve Seferiyyeden Mevâdd-İ Mücmeleyi Hâvî Ma'lûmat Ve Terbiye-İ Askeriyye*" Kitabının Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezi bu çalışmaya örnek olması bakımından kaynaklar arasında yer almıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

1908 yılında yayımı yapılan ‘‘Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi’’ adlı eser Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu’ndan e-posta kanalıyla pdf formatında temin edilerek hafifletilmiş transkripsiyonu yapılmıştır. Yapılan transkripsiyon sonrası eser değerlendirilmiş ve literatüre katkı sağlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Transkripsiyonu ve değerlendirilmesi yapılan ‘‘Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi’’ isimli eser, Osmanlı Devleti’nin son döneminde bir piyade bölüğünün muharebeye nasıl hazırlanması gerektiği ile ilgili önemli bilgiler vermiştir. Bu eserin gün yüzüne çıkarılması ve II. Meşrutiyet Dönemi dâhil Osmanlı’nın son döneminde muharebe eğitimlerinin nasıl ve ne surette yapıldığına dair bir kesit sunması yönüyle incelemeye değer bulunmuştur.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmanın hazırlık aşamasında öncelikle konuyla ilgili literatür taranmıştır. Tezin temel konusunu oluşturan ‘‘Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi’’ adlı eser Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu’ndan temin edilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili belgeler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Millî Savunma Bakanlığı Arşivi, TBMM kaynakları, Genelkurmay Başkanlığına ait kaynaklar ve Atatürk Araştırma

Merkezi Başkanlığına ait yayınlar tespit ve temin edilip teze eklemlenerek değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

“*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*” isimli eser, Doç. Dr. Ferruh Kayalan’ın tavsiyesi ve yönlendirmesiyle çalışılmaya başlanmıştır. İsmi geçen eserin daha önce çeviri yazısının yapılmadığı ve akademiye kazandırılmadığı tespit edilmiştir. Kısa bir literatür taramasının ardından Kolağası Osman Nuri’ye ait olduğu tespit edilen eser temin edilmiştir. Eseri temin edebilmek amacıyla Türkiye’de bulunan bütün kütüphane ve arşiv kaynakları taranmış olup eserin iki kopyası tespit edilebilmiştir. Millî Kütüphane ve Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Koleksiyonu’ndan bu kopyalar temin edilmiş ve karşılaştırılması yapılmıştır. Yurt dışı kütüphane ve kaynakları da taranmış eserin bir kopyasının ABD’de bulunan Princeton Üniversitesi Kütüphanesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu kaynağı da görmek ve incelemek adına Balıkesir Üniversitesi Kütüphanesi aracılığı ile ilgili üniversitenin kütüphanesine e-posta vasıtası ile ulaşılmış fakat eseri temini konusunda herhangi bir dönüş alınamamıştır. Millî Kütüphane ve Erzurum Üniversitesi Kütüphanesi’nden temin edilen kopyalar incelenmiş ve Erzurum’da bulunan kopya üzerinden çalışmalar başlamıştır. Süreç içinde eserin yazarı olan Kolağası Osman Nuri (Koptagel)’nin hayat hikâyesi ile ilgili ayrıntılı bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Doç. Dr. Ferruh Kayalan tarafından Milli Savunma Bakanlığı arşivinden temin edilen ve Kolağası Osman Nuri’ye ait olan askerî safahat belgesi okunmuştur. Cemil Sönmez’in yazdığı ve 2004 yılında basılan “*Atatürk’ün Yetişmesi ve Öğretmenleri*”, Azmi Süslü ve Mustafa Balcıoğlu’nun yazdığı ve 1999 yılında basılan “*Atatürk’ün Silah Arkadaşları – Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri*” isimli kitaplardan da fayda sağlanarak Osman Nuri Koptagel’in hayatı kaleme alınmıştır. Osmanlı Ordu Teşkilatı’nda Askerî Yenileşme ve Eğitim bölümü için ise süreç içinde literatür taraması yapılmış gerekli görülen bilgiler fişlenmiş ve ilgili bölüm kaleme alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Eserin değerlendirildiği bölümde okuyucunun kafasının karışmaması amacıyla değerlendirilen her türlü başlık tırnak içinde italik olarak yazılmıştır. Yazar tarafından tam anlamıyla açıklanmayan konular veya kavramlar dipnot kısmında açıklanmaya çalışılmıştır. Yine okuyucu için kolaylık olması amacıyla değerlendirme kısmında her paragrafın sonuna metin içi atıf usulü ile kaynak gösterilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Osman Nuri Koptagel'in Hayatı (1874-1942)

Osman Nuri (Koptagel), Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında devletin çeşitli kademelerinde görev alan önemli şahsiyetler arasında yer almıştır.

Osman Nuri, 1874¹ yılında Erzincan'da doğdu. Babası İshak Ağa, o dönemde Jandarma Başçavuş olarak görev yapmaktaydı. Annesinin ismi Müyesser Hanımdır (TBMM V. Dönem Hal Tercümesi, 1935, s.1). İshak Ağa, Osman Nuri'yi medreseye verip hafız yapmak istemişse de Osman Nuri babasından habersiz amcasının yardımıyla Erzurum Askerî İdadisi'ne kaydını yaptırmıştır. (Sönmez, 2004, s.139).

Erzurum Askerî İdadisinden mezun olduktan sonra 13 Mayıs 1892 tarihinde Harbiye Mektebine girdi. Harbiye Mektebinden 13 Mart 1895 tarihinde mülâzım-ı sâni (teğmen) rütbesiyle ve piyade sınıfından 1311.b.P.17 sicil numarasıyla mezun oldu. (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası)². Harbiye Mektebinden mezun olduktan sonra 4'üncü Ordu emrine atandı. Kısa bir süre sonra yani 12 Mayıs 1895 tarihinde Erzurum Askerî İdadisi Coğrafya ve Kozmografya Muallimliği görevine getirildi (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). Erzurum Askerî İdadisinde bu görevine devam ederken bir yandan lise ve ortaokullarda Fransızca, kitabet, resim ve tarih derslerine girdi. Bunlara ilave olarak

¹ Osman Nuri Koptagel'in doğum tarihi hakkında kimi kaynaklarda 1874 tarihi zikredilirken kimi kaynaklardaysa 1876 tarihi zikredilmektedir. Genelkurmay Başkanlığınca çıkarılan eserlerde, TBMM Albümünde, TBMM arşivinde ve Askerî Safahat Belgesinde (Askerî safahat belgesinde 1290 şeklinde yazılmıştır) 1874 şeklinde yazılmıştır. Bkz. (GNKUR, 1989, s.39; Toker ve Aslan, 2009, s.23; TBMM Albümü 1920-2010, 2010, s.276; TBMM V. Dönem Hal Tercümesi, 1935, s.2; TBMM VI. Dönem Seçim Mazbatası, 1939, s.2; MSB, Askerî Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). Bazı kaynaklarda ise 1876 tarihi dikkate alınmıştır. Bkz. (Güneş, 2000, s.520; Sönmez, 2004, s.139; Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33). Tüm kaynaklar değerlendirildiğinde ve o dönemde Harbiye Mektebine giren öğrencilerin doğum tarihleri ve mektebe giriş tarihleri dikkate alındığında tarihi bizce doğru olan 1874 tarihidir.

² Bkz: Ek: 2 ve Ek: 3.

geçici olarak sivil lisede hikmet ve matematik Muallimliği yaptı. Bu görevine devam ettiği dönemde Erzurum ve çevresinin kabartma haritasını yaptı ve 7'nci Tümen Kumandanı Boşnak Mehmet Ali Paşa'ya sundu. Boşnak Mehmet Ali Paşa, bu başarısından dolayı kendisini takdirname ile ödüllendirdi (Sönmez, 2004, s.139). 23 Şubat 1899 tarihinde Erzurum Askerî İdadisinde görevine devam ettiği dönemde mülâzım-ı evvel (üsteğmen) rütbesine yükseldi. Kısa bir süre sonra 6 Mayıs 1899 tarihinde Harbiye Mektebi Talim Muavinliği görevine atandı (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası)³. Harbiye Mektebinde bu görevine devam ettiği süreçte 31 Ocak 1903 tarihinde yüzbaşı rütbesine yükseltildi⁴. Kısa süre sonra 15 Eylül 1903'te Harbiye Mektebi Askerî Coğrafya Muallim Muavinliği görevine tayin edildi (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). Bu görevdeyken Fransızcadan "*Piyade Avcılarına Rehber*" isimli kitabı tercüme edip yayımlaması dolayısıyla Dördüncü Dereceden Mecidî Nişanı ile ödüllendirildi⁵. Rumeli haritası yaparak bastırıldı⁶. Bu başarısından ötürü Dördüncü Dereceden Devlet Nişanı ile ödüllendirildi. Daha sonra "*Piyade Tabiyesi Rus ve Japon Harbinden Alınan Dersler*" isimli eseri tercüme etti ve bu başarısından dolayı Kıta Gümüş Liyakat Madalyası ile taltif edildi (Sönmez, 2004, s.139).

Harbiye Mektebinde aynı görevde olduğu sırada 27 Temmuz 1908 tarihinde kolağası (kıdemli yüzbaşı) oldu (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). 19 Mart 1909 tarihinde 1'inci Ordu 6'ncı Alay, 3'üncü Tabur Kumandanı görevine getirildi. 13 Şubat 1910 tarihinde İkinci Ordu emrinde görevlendirildi (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33). 29 Mart 1910'da 2'nci Ordu 8'inci Alay, 1'inci Tabur Kumandanı oldu ve bu görevdeyken Arnavutluk İsyanı Tedip Harekâtına katıldı (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). Bu isyan sürecinde Kaçanik Çatışmaları'na adı geçen tabur ile iştirak etti. 11 Kasım 1911'de 1'inci Kolordu 4'üncü Alay, 3'üncü Tabur Kumandanlığına atandı. 15

³ Osman Nuri Efendi'nin üsteğmen olduğu ve Harbiye Mektebi'ne atandığı tarih bazı kaynaklarda 1898 şeklinde yazılmıştır. Bkz: (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33; Sönmez, 2004, s.139; Toker ve Aslan, 2009, s.23; Güneş, 2000, s.520; Şahin, 2016, s.36; GNKUR, 1989, s.39).

⁴ Osman Nuri Efendi'nin yüzbaşı olduğu tarih farklı kaynaklarda; 31 Ocak 1902, 31 Aralık 1902, 1902 tarihleri telaffuz edilmektedir. Bkz: (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33; Sönmez, 2004, s.139; Güneş, 2000, s.520; Şahin, 2016, s.36; GNKUR, 1989, s.39).

⁵ Yüzbaşı Osman Nuri Efendi'nin tercüme ettiği "*Piyade Avcılarına Rehber*" isimli eserin basılmasına ilişkin yapılan başvurunun Seraskerlik makamınca incelendiğine dair belge için Bkz: Ek: 2 (BOA. MF.MKT. 509/18).

⁶ Harita için Bkz: Ek: 5 (BOA. HRT.h.. 168/).

Aralık 1911’de 8. Alay 2’nci Tabur Kumandanı olarak görevlendirildi (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33).

21 Ekim 1912 tarihinde rütbesi binbaşıliğa yükseldi. Balkan Harbi’ne katıldı ve burada göstermiş olduğu kahramanlık ve fedakârlığından ötürü bir yıl kıdem zammı aldı. Daha sonra Mart 1914’te Harbiye Mektebi 2’nci Tabur Kumandanlığına atandı (Sönmez, 2004, s.142). Temmuz 1914’te 19’uncu Alay 3’üncü Tabur Kumandanıydı (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33-34).

Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte ilk olarak Kafkas Cephesi’nde görev aldı. 1915 yılında Muş Talimgâh Kumandanı ve Bulanık Müfreze⁷ Kumandanı olarak görevlendirildi. Haziran/Temmuz 1915’te 2 yıl kıdem zammı aldı ve akabinde 14 Eylül 1915 tarihinde kaymakam (yarbay) rütbesine yükseldi. Bu süreçte Ruslara karşı Aras Mihveri Muharebelerinde savaştı. 22 Ekim 1916 tarihinde Çapakçur Müfreze Kumandanı ve 7’nci Tümen, 19’uncu Alay Kumandanı olarak tayin edildi. Bu dönemde yine Ruslara karşı Murat Mihveri Muharebeleri’nde savaştı. Girmiş olduğu savaşlarda gösterdiği üstün hizmet ve fedakârlıđından⁸ ötürü Harp Madalyası ile taltif edildi (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). Ayrıca 1917 yılında Alman Birinci ve İkinci Demir Salib Madalyası ile ödüllendirildi (Toker ve Aslan, 2009, s.23). Suriye – Filistin Cephesinde 27’nci Tümen, 43’üncü Tümen ve Umman Mevkii Kumandanlığı görevlerinde bulundu. Gazze Muharebelerinde İngilizlere karşı gösterdiği gayret neticesinde Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası ile taltif edildi. Umman Mevkii Kumandanlığı döneminde Umman Muharebelerinde gösterdiği fedakârlıktan ötürü Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası ile taltif edildi (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası).

18 Ekim 1919 tarihinde 15’inci Kolorduya bağlı 12’nci Tümen (Horasan’da) Kumandanlığı görevine tayin edildi. Tümeniyle birlikte Doğu Cephesi’nde Kars ve Sarıkamış’ın geri alınması harekâtına katıldı. 6 Aralık 1920 tarihinde Millet Meclisi (I. TBMM) kararıyla miralay (albay) rütbesine terfi ettirildi (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası). 1921 yılında Genelkurmay Başkanlığı’nın yayınladığı emir ile 12’inci Tümenle Doğu Cephesi’nden ayrılan Albay Osman Nuri

⁷ Askerî Kıt’a; Ordudan ayrılmış bir kol asker, birkaç alaydan mürekkep olur. Bkz: (Sami, 2019, s.856).

⁸ Ayrıca Bkz: (Gürer, 2006, s.40).

Bey Kars, Erzurum, Sivas, Yozgat yoluyla 28 Eylül 1921 tarihinde Ankara'ya ulaştıysa da Sakarya Meydan Muharebesine yetişemedi (Doğan, 1995, s.86-90).

Büyük Taarruzda ise 1'inci Ordu teşkilatında 4'üncü Kolordu emri altında 12'nci Tümen Kumandanı olan Albay Osman Nuri Bey'in tümeni ihtiyat birliğiydi (GNKUR, 1995, s.62). Büyük Taarruz başladıktan kısa süre sonra 12'nci Tümeniyle birlikte savaşa dâhil olan Albay Osman Nuri Bey, 30 Ağustos 1922 tarihinde icra edilen Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ne de iştirak etti (Görgülü, 2021, s. 390). Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden bir gün sonra 31 Ağustos 1922 tarihinde rütbesi mirlivalığa (tuğgeneral) yükseltildi. Aynı tarihte geçici olarak Adapazarı Divan-ı Harp Başkanlığı'na görevlendirildi (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası).

1923 yılında Lozan Barış Antlaşması sonrası 12'nci Tümen ile Sarıkamış'a gitti (Sönmez, 2004, s.142). Sonraki süreçte Şeyh Sait İsyanı'nı bastırma harekâtında yine 12'nci Tümen Kumandanı olarak Osman Nuri Paşa da görev yaptı. Bu isyan esnasında Hınıs, Varto ve Bulanık çatışmalarına katıldı (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.34). Emekli Binbaşı Kasım, 15 Nisan 1925'de 12'nci Tümen Kumandanı Osman Nuri Paşa'ya gönderdiği yazı ile isyancıları ihbar etti ve akabinde isyancılar yakalandı (Gürbüz, 2006, s.82). Osman Nuri Paşa, Şeyh Sait'e: “*Neden yaptın bunu?*” diye sorduğunda Şeyh Sait'in: “*Gâvura uyduk Paşam.*” dediği söylenir (Sönmez, 2004, s.142).

12'nci Tümen Kumandanlığı görevi 1927 yılına kadar devam etti. 1927 ve 1928 yılında Büyük Kumanda Kursu'na katıldı. 12 Aralık 1929 tarihinde 1 No'lu Divan-ı Harp Üyesi, 13 Mart 1930'da Erkân-ı Divan-ı Harp Üyeliği'ne atandı. 4 Kasım 1930 tarihinde vekâleten, 13 Şubat 1931 tarihinde ise asaleten 17. Tümen Kumandanlığına atandı (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.34). 2 Ocak 1932 tarihinde ise Askerî Yargıtay Üyesi görevine atandı (BCA. 30-11-1-0/Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı. 68/1/6)⁹. Bu görevine devam ederken 8 Mayıs 1934'te emekli oldu (MSB, Askeri Safahat Belgesi, Osman Nuri Koptagel Dosyası; BCA. 30-11-1-0/Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı. 86/11/18)¹⁰.

Atatürk'ün Yetiştirilmesi ve Öğretmenleri kitabının yazarı Cemil Sönmez, Osman Nuri Paşa'nın milletvekili olduğu süreci:

⁹ Ayrıntılı bilgi için Bkz: Ek: 6.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için Bkz: Ek: 7.

“Ailede tutulan notlara göre emekli olduktan sonra Ankara’da Atatürk’le karşılaştıklarında Atatürk kendisini sivil kıyafetle görünce şaşırıyor ve emekli olup görevinden ayrıldığını duyunca da Meclise girmesini teklif ediyor. Bunun üzerine 1935’te Malatya milletvekili olarak TBMM’de iki dönem görev yapıyor (Sönmez, 2004, s.142).” şeklinde aktarmıştır.

Osman Nuri Koptagel, Harbiye Mektebinde çalıştığı dönemde Mustafa Kemal (Atatürk)’in piyade talim ve coğrafya öğretmenlerinden biriydi (Sönmez, 2004, s.139). Mustafa Kemal’in sınıf arkadaşlarından olan Ali Fuat Paşa (Cebesoy) sınıf arkadaşı Atatürk’ü anlatırken o dönemin öğrencilerinin öğretmenlerden Osman Nuri’ye taktıkları lakabı da eserinde vurgular:

“... ve Teğmen Erzurumlu Osman Efendi vardı. Osman Efendi talim yaptırırken: ‘Birinci mangadan sağdan itibaren beş kişi kop da gel!’ diye bizi çağırırdı. Bundan dolayı kendisine *Koptagel* adını vermiştik. Daha sonra bu lakabı kendisi de beğenmiş olacak ki soyadı olarak almıştır (Cebesoy, 2021, 31-32).”

Soyadı Kanunu’nun çıktığı dönemde herkes kendine layık bir soyadı almanın çabası içerisine girmiştir. O günlerde Çankaya Köşkü’nün akşam sofralarında da önde gelen konularından biri de soyadı almaktır. Sofrada bulunanların kimi Atatürk’ten rica eder, kendilerine bir soyadı bulmasını isterlerdi. Atatürk de onları kırmaz ve onlara uygun soyadı verirdi (Sönmez, 2004, s.142-143).

Atatürk’ün Yetiştirilmesi ve Öğretmenleri kitabının yazarı Cemil Sönmez, Osman Nuri Koptagel’in torunu olan Prof. Dr. Günsel Koptagel-İtal ile 4 Şubat 2002 tarihinde yapmış olduğu görüşmeyi ismi geçen kitaba aktarmıştır. Prof. Dr. Günsel Koptagel-İtal’in Cemil Sönmez’e aktardıklarından yola çıkarak Ali Fuat Cebesoy’un belirttiği gibi “*Koptagel*” soyadının kendisinin beğenmiş olmasından değil de Atatürk tarafından verildiğini:

“Soyadı yasası kabul edildikten sonra alınacak soyadları görüşülürken Osman Nuri Koptagel, ailesinin memlekette tanındığı (Demircioğulları) lâkabını soyadı olarak almayı düşünmüş. Ancak bir gece Atatürk’ün bir okul niteliğinde olan ünlü Çankaya sofrasında o da hazır bulunduğu sırada söz kimin ne soyadı alacağı konusuna gelindiğinde sıra Osman Nuri Bey’e geldiğinde Atatürk: ‘Hocam senin soyadın zaten verilmiş, Koptagel.’ demiş. O günden sonra kendisi ve ailesi *Koptagel* soyadını severek benimsemiş ve kullanmıştır (Sönmez, 2004, s.143).” şeklinde açıklamıştır.

Osman Nuri Koptagel, 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan genel seçimlerde 785 oy alarak Malatya milletvekili seçildi ve V. Dönem Milletvekilleri arasına girdi (TBMM V. Dönem Seçim Mazbatası, 1935, s.1-2). 21 Şubat 1935 tarihli seçim mazbatasına istinaden 1 Mart 1935 tarihinde Meclise katıldı (TBMM V. Dönem Hal Tercümesi, 1935, s.1-2). Aynı gün bütün milletvekilleri ile birlikte Osman Nuri Paşa da yemin ederek görevine başladı (TBMM ZC, 1935, s.20). Osman Nuri Paşa'nın 21 Şubat 1935 tarihli seçim mazbatasını 7 Mart 1935 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nun ikinci birleşiminde onaylanarak kabul edildi. Yine bu oturumda Osman Nuri Paşa Millî Müdafaa Encümenliği'ne seçildi. (TBMM ZC, 1935, s.20). II. Toplantı yılında (1936) ise Arzuhal Encümeni'ne üye seçildi (TBMM ZC, 1935, s.11). Başbakan İsmet İnönü'nün 153 Milletvekili imzası ile Anayasa'nın değiştirilmesine yönelik verdiği kanun teklifinde Osman Nuri Paşa'nın da imzası vardır (TBMM ZC, 1935, s.58-75). 1937 III. Toplantı yılında yeniden Arzuhal Encümeni üyesi seçildi (TBMM ZC, 1935, s.14-16). Meclisin IV. Toplantı yılında 7 Kasım 1938 tarihli oturumunda Millî Müdafaa Encümeni seçildi (TBMM ZC, 1935, s.12-14). V. Dönem Milletvekilliği süresince Millî Müdafaa Encümenliği ve Arzuhal Encümenliği yapan Osman Nuri Paşa bu süre zarfında sadece bir adet kanun teklifinde imzası vardır. Bunun dışında herhangi bir konuşma, önerge ve soru önergesine rastlanmamıştır¹¹.

26 Mart 1939 genel seçimlerinde yeniden Malatya'dan milletvekili adaylığı olan Osman Nuri Paşa 939 oy ile VI. Dönem Milletvekilleri arasına girdi (TBMM VI. Dönem Seçim Mazbatası, 1939, s.1-2). 26 Mart 1939 tarihli seçim mazbatasını TBMM'nin 10 Nisan 1939 tarihli ikinci birleşiminde onaylanarak kabul edildi. Aynı gün yapılan birleşimde Millî Müdafaa Encümeni seçildi (TBMM ZC, 1939, s.16). TBMM'nin I. Toplantı Yılında 6 Kasım 1939 tarihli oturumunda yeniden Millî Müdafaa Encümeni seçildi (TBMM ZC, 1939 s.11-13). Yaklaşık bir yıl sonra 8 Kasım 1940 tarihli oturumunda tekrar Millî Müdafaa Encümenliği'ne seçildi (TBMM ZC, 1940, s.13-15). 7 Kasım 1941 ve 9 Kasım 1942 tarihlerinde yeniden aynı görevlere seçildi (TBMM ZC, 1941, s.14-16; TBMM ZC, 1942, s.9-11). 1939-1942 yılları arası VI. Dönem Milletvekilliği yapan Osman Nuri Koptagel'in bu dönemde herhangi bir konuşma, önerge, kanun teklifi ve soru önergesi yoktur¹². Buna ek olarak bu dönemde; Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Türkiye ile

¹¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz: TBMM Zabıt Cerideleri.

¹² Ayrıntılı bilgi için Bkz: TBMM Zabıt Cerideleri.

Suriye arasında Arazi Mesâilinin Hâlline Mütedâir Kanun Lâyihası, Millî Korunma Kanunu, Devlet Demir Yolları İstimlâk Kanunu'nun görüşülmesi için oluşturulan muvakkat encümente aza olarak görev yaptı. Devlet Demir Yolları İstimlâk Kanunu'nun görüşüldüğü encümenin ikinci görüşmesinde reis olarak görev yaptı (Günay, 2004, s.517).

Bu yasama yılı devam ederken Osman Nuri Koptagel 22 Kasım 1942 tarihinde Ankara'da vefat etti. Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun, Osman Nuri Koptagel'in vefatına dair tezkeresi 30 Kasım 1942 tarihli meclis oturumunda okundu ve iki dakikalık saygı duruşunda bulunuldu (TBMM ZC, 1942, s.80-81)¹³. Vefatının ardından Ankara'da bulunan Cebeci Asri Mezarlığına defnedildi. Mezarı 31 Ağustos 1988 yılında Devlet Mezarlığına nakledildi (Güneş, 2000, s.521).

Fransızca ve Almanca bilen Koptagel'in; *‘Piyade Avcılarına Rehber’*, *‘Piyade Tabiyesi’*, *‘Japon Seferinden Alınan Dersler’* gibi çeviri eserleri ve bu teze konu olan *‘Bölüğün Muharebeye İhzarı’* adlı eseri mevcuttur (Güneş, 2000, s.521). Bunlara ilave olarak Anadolu, Rumeli, Suriye, Irak, Yemen ve Afrika-ya Şimal haritalarını çeşitli ölçeklerde çizdi ve bastırdı (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33-34).

Osman Nuri toplamda iki evlilik yapmıştır. İlk eşi Fatma (1874-1914) Hanım'ın ölümü üzerine Münire (1899-1987) Hanım'la evlendi. Bu evliliklerden beş tane evladı oldu. Bunlar; Ahmet Kemalettin (1899), Mehmet Bahattin (1903-1933), Mahmut Celalettin (1905-1923), Hacer Rebia (1901) ve Şabahettin' (1922) dir (Güneş, 2000, s.520).

Bir kısmı yukarıda da aktarıldığı üzere *‘Dördüncü Rütbeden Mecidî Nişanı’*, *‘Liyakat Madalyası’* ve *‘Dördüncü Rütbeden Osmani Nişanı’* ile ödüllendirildi. Bu madalyalara ek olarak *‘Harp Madalyası’*, *‘Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası’*, *‘Birinci ve İkinci Alman Demir Salib Madalyası’*, *‘Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası’* ve son olarak TBMM tarafından *‘İstiklâl Madalyası’* ile ödüllendirilmiştir (Toker ve Aslan, 2009, s.25). Osman Nuri Koptagel aynı zamanda *‘Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri’* arasında yer almaktadır (Süslü ve Balcıoğlu, 1999, s.33).

¹³ Malatya Milletvekili Osman Nuri Koptagel'in vefatından sonra yerine milletvekili seçilme ile ilgili daha fazla bilgi için ayrıca Bkz: Ek: 15 (BCA. 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü. 76/503/17).

4.2. Osmanlı Ordu Teşkilatı'nda Askerî Yenileşme ve Eğitim

Osmanlı Devleti kuruluşundan on yedinci yüzyıla gelinceye kadar sürekli olarak büyümüş, doğuda ve batıda her anlamda mutlak üstünlük sağlamıştır (Kaçar, 1995, s.209). Ancak on yedinci yüzyılın başlarında belirli alanlarda reform yapılması ihtiyacı kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu durum, devletin ileri gelenlerinde bir çözüm arayışını doğurmuştur (Gök, 2005, s.29).

1631 yılında Koçi Bey tarafından IV. Murat'a arz edilen risalede, devlet sisteminin git gide ne kadar kötüleştiği, çözüm üreten değil sorun çıkarıcı bir yapıya dönüştüğü ayrıntılı bir surette ele alınmıştır (Danışman, 1997, s.3-63). IV. Murat (1628-1640) ve Köprülü ailesi tarafından yapılan reformlar devleti çok uzun süre olmasa da rahatlatmış fakat kökten bir çözüm sunamamıştır (Kaya, 2005, s.14). Bu ilk dönem reform girişimlerinin başarısız olması bazı ipuçları vermektedir. Öncelikle ilk ıslahatçılar devletin kötü gittiğinin farkına varmalarına rağmen meseleyi geleneksel değerler üzerinden değerlendirdikleri için asıl sebepleri kavrayamamışlardır. İlk ıslahatçılara göre Kanuni'nin hükümlerinin zamanında uygulanan kurallar uygulansaydı bu sorunlar ortaya çıkmayacaktı (Gök, 2005, s.30). Yapılacak tek şey eski kuralları taviz vermeden uygulamaktı. Koçi Bey'e göre bütün sorunların temelinde disiplinsizlik vardı. Devlet sert yüzünü ortaya çıkarırsa sorunlar ortadan kaldırılabilirdi (Danışman, 1997, s.51).

Uzun süren ve yorucu olan savaş döneminin ardından ortaya çıkan Pasarofça Antlaşması sonrasında başlayan Lale Devri (1718-1730) Osmanlı Devleti için bir fırsat yaratmıştır. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın damga vurduğu bu dönem devlet için kayda değer kırılma noktalarından biridir. Osmanlı karar vericileri ilk defa Avrupa'da neler olup bittiğini anlama ihtiyacı içine girmişlerdir (Özcan, 2003, s.81-84). Bu minvalde Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin, 1720 yılında başlayan ve 1721 yılında son bulan Fransa elçiliği büyük önem arz etmektedir. Mehmet Efendi, elçiliği boyunca ziyaret ettiği yerlerin ve konuştuğu kişilerin tasvirini başarılı bir şekilde aktarmıştır (Polatçı, 2011, s.249-263). Yirmisekiz Çelebi Mehmet gördüğü şeylerden dolayı âdeta büyülenirken yeni bir dünya görmüş gibi anlatır. Yeni teknikleri, hastaneleri, parkları ve daha birçok şeyi hayranlıkla anlatır. Fransa'nın olumsuz yanlarını bile olumlu bir dille tasvir etmiştir (Berkes, 2018, s.56). Fakat Mehmet Efendi, şaşkıncu bir biçimde askerî konulara çok az ilgi göstermiş, Fransız ordusu hakkında bir gözlemi olmadığı gibi hemen hemen hiçbir

şey yazmamıştır (Uyar ve Erickson, 2020, s.206). Ancak bu ilk Avrupa ilgisi Osmanlı'da şekli bir taklit heyecanı yaratmıştır. Mehmet Efendi'nin yanında getirdiği köşk ve bahçe yapımına ilişkin planlar kullanılarak zaten kısıtlı olan devlet bütçesi daha da onarılamaz hâle getirilmiştir. (Unat, 1968, s.53-58).

Gerçekte Mehmet Efendi'nin Fransa elçiliği öncesinde Osmanlı Devleti, başkente farklı maksatlarla yolu düşen Avrupalılar sayesinde Batı'da yaşanan gelişmeler hakkında iyi veya kötü bir şeyler öğrenmeye başlamıştı. Zaman zaman bazı Avrupalılar Osmanlı devlet adamlarıyla irtibata geçmiştir. Bu girişimlerden en ilginç olanı 1717 yılında İstanbul'a gelen Fransız Protestan Huguenot grubunun başkanı Rocherfort'un teklifidir. Eski bir Fransız subayı olan Rocherfort, Sadaret Kaymakamı olan İbrahim Paşa'ya "*Bab-ı Âli Hizmetinde Bir Ecnebi Askerî Mühendisleri Kıt'ası Teşkiline Dair*" bir işbirliği teklifi sunmuş, Huguenotların Osmanlı himayesine alınmasını teklif etmiştir. Ancak, Rocherfort'un sunduğu proje Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemiştir (Gök, 2005, s.32-33). Kabul görmeyen bu projenin içeriğine bakıldığında devletin içerisine düştüğü durum daha iyi anlaşılmaktadır. Projede artık dünyada yapılan savaşların güç, kuvvet ve moralle kazanılamayacağı belirtilmiştir. Avrupa'da teknolojinin gelişmesi ve bu teknolojinin silah sanayisinde kullanılması savaşların akıbetini etkilediğini yazmıştır. Bundan dolayı teknolojinin tranferinin gerekli olduğu, askerî talim ve terbiyenin de bu transfere uygun olarak gelişmesi gerektiğini anlatmıştır. Bu hususların uygulanabilmesi ve modern talim ve terbiyenin yaptırılabilmesi için de Avrupa'dan eğitilmiş subay ve mühendislerin getirilmesinin şart olduğu öne sürülmüştür (Karagöz, 1995, s.180). Bu dönem ve devam eden yıllarda birçoğu orta ve alt kademedeki Avrupalı asker ve teknisyen Osmanlı hizmetine dâhil oldu. Ancak beklenildiği kadar Avrupalı bünyeye katılamadı. Çünkü Osmanlı karar vericileri işe alınanlara Müslüman olma şartı koymuştur (Uyar ve Erickson, 2020, s.207).

Lale Devri'nin en önemli reformlardan hiç şüphesiz Mehmet Efendi'nin oğlu Mehmet Said Efendi ve İbrahim Müteferrika'nın ortak çalışmasıyla başkentte kurulan matbaadır (Özcan, 2003, s.82). Her ne kadar bu reform askerî bir özellik taşımasa da sonraki dönemde askerî eğitim ve mevcut bilginin aktarılması konusunda mühim bir rol oynamıştır. İbrahim Müteferrika reformlara ve reformculara sadece matbaayı kurarak değil aynı zamanda bu matbaada basılan "*Usulü'l - Hikem fi Nizami'l - Umem*" adlı eseri yazarak da katkıda bulunmuştur (Uyar ve Erickson,

2020, s.208-209). İbrahim Müteferrika, Batı'nın güçlenmesinin altında yatan sebeplerden biri olarak askerî alanda büyük yatırım yapmasını görmüştür. Avusturyalı General Raimondo Montecuccoli'nin yazdıklarından fayda sağlayarak Osmanlı askerî temel kavramlarından bahsetmiş ve bazı askerî tabirleri Türkçeye kazandıran kişi olmuştur. Nitekim '*Nizam-ı Cedit*' kavramını ilk kez o kullanmıştır. Avrupa ordularında bulunan komuta sistemine dikkat çeken Müteferrika, subay sınıfının ne kadar elzem olduğunu vurgulamıştır (Berkes, 2018, s.50-55).

28 Eylül 1730 tarihinde basit bir başkaldırının zamanında engellenememesi ile ortaya çıkan Patrona Halil İsyanı, on iki senedir devam eden Lale Devri'ni ve bu süreçte ortaya konan ıslahatları sona erdirmiştir. Doğrudan doğruya reformlar hedef alınmasa da reformlara ve reformculara destek veren yöneticilerin idam edilmesiyle reformlar kendi kaderlerine terk edilmiştir (Uzunçarşılı, 1988, c5.s.204-218). Reformların önemli bir kısmı kaybolup uygulamadan kalksa da reform ruhu küçük bir aydın ve bürokrat grup içinde yaşamaya devam etti. 1774 tarihinde Fransa'dan askerî yardım heyetinin talep edilmesine kadar bu grup reform emellerini gizli tutmak zorunda kaldı. Bu ara dönemin dışı dokunur tek reform çabası Humbaracı Ocağı reformudur (Uyar ve Erickson, 2020, s.210). Humbaracı Ocağı reformu, Sadrazam Topal Osman Paşa'nın kendi koruması altına aldığı Fransız Kontu Claude Alexandre Comte de Bonneval (1675-1747)'in öncülüğünde başlatılan askerî yenileşmedir (Özcan, 1998, s.351-353). Comte de Bonneval, Fransız ordusunda başarılarıyla ün kazanmış bir askerken geçimsizliği ve maceracı yapısı sebebiyle 1706 yılında Avusturya'ya sığınmak zorunda kalmıştı. Uzun yıllar Avusturya ordusuna hizmet eden Bonneval, en son 1729 yılında Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kalmıştır. Müslüman olmayı kabul eden Bonneval, Ahmed ismini aldı. Kısa sürede Sadrazam Topal Osman Paşa'nın dikkatini çeken Bonneval, Paşa'nın maiyetine girdi. Osman Paşa bir süre sonra Bonneval'e beylerbeyi rütbesi verdi. Devamında ise Humbaracı Ocağı'nı Avrupa tarzında batı tarzı bir askerî teknik sınıf konumuna getirmesi görevini verdi. Yeni adı ve ünvanı ile Humbaracı Ahmed Paşa hemen işe koyuldu. Genel kanaatin aksine girişilen bu reform çabası içerisinde tek başına çalışmamıştır. Emrinde üç Fransız dönmesi ve Fransa'nın görevlendirdiği iki subay ile çalışmaya başlamıştır. İlk iş olarak tümü maaşlı bir şekilde çalışan ve 300 mevcutlu bir ocak teşkil edildi. Hemen akabinde bu yeni birlik için bir kışla yaptırıldı. Bu ocağın bünyesinde açılan asıl önemli olan gelişme '*Hendesehane*'

isimli teknik okulun açılmasıdır. Az sayıda öğrencisi ve öğretmeniyle mütevazı bir reform girişimi olan bu okul aslında devletin açtığı Avrupa tarzı ilk askerî yüksekokulu olma özelliği taşımaktadır. Sonraki dönemlerde açılacak askerî teknik okullara örnek teşkil etmiştir. Bütün bu çabalara rağmen bu reformlar diğer askerî sınıfları da etkileyecek olan bir sıçrama tahtasına dönüşemedi. Kararsızlıklar, yoğun müdahaleler, ekonomik problemler ve bilgisizlik yüzünden bu reform çok az sayıda subaya ve askere etki etti. Humbaracı Ahmed Paşa'nın bir takım siyasi faaliyet ve girişimleri 1738 yılında sürgün edilmesine yol açtı. Humbaracı Ocağı ve Hendesehane Okulu kısa süre içinde kendi kaderlerine terk edildi (Uyar ve Erickson, 2020, s.210-212).

Dönemin ikinci askerî reform girişimini bir başka sadrazam olan Koca Ragıp Paşa (1755-1773) başlatmıştır. Oldukça muhafazakâr bir kişiliğe sahip olan Koca Ragıp Paşa, kendisinden önce yapılan reformları doğru bulmuyordu. Reform çabası içerisinde var olan ordunun da elden gideceğini düşünüyordu. Bu düşüncesine rağmen Humbaracı Ocağı'nı ve ona bağlı olan Hendesehane'yi gizlice yeniden ayağa kaldırmaya çalıştı. Ocağın ve okulun eski mensuplarını yeniden toparlayıp eğitimi tekrardan başlattı. Hatta bazı tatbikatlar düzenledi. Ancak onun çabaları da yetersiz kaldı (Gök, 2005, s.37-38).

O dönemde yaşamış önemli reformculardan biri hiç şüphesiz Ahmet Resmî Efendi (1700-1783)'dir. Ahmet Resmî Efendi'nin kendisi herhangi bir askerî ıslahatta bulunmasa da yapılan birçok reformda etkisi bulunmaktadır. Osmanlı bünyesi içerisinde klasik kâtip eğitimi olarak bürokraside önemli mevkilere kadar yükselmiştir. Diğer devlet adamlarından farklı olarak Viyana'da ve Berlin'de iki kez elçilik yapan Ahmet Resmî Efendi, 1768-1774 tarihleri arasında cereyan eden Osmanlı – Rus Savaşı'nda cephede önemli idari görevlerde bulundu. Osmanlı Devleti temsilcisi olarak 21 Temmuz 1774 tarihinde Küçük Kaynarca Antlaşması'nın altına imza attı. Bu görevleri esnasında Osmanlı askerî sisteminin çöküşüne yakından şahitlik etti. Ahmet Resmî Efendi kaleme aldığı, Prusya Sefaretnamesi, '*Hulâsatü'l İtibar*' ve yazmış olduğu layihalarda Osmanlı Devleti'nin temel sorunlarından bahsetmekle birlikte, Avrupa ülkelerinde gördüğü değişimi Osmanlı devlet kademesine anlatmaya gayret etti. Ancak kaleme aldığı eserlerden kendi döneminden sonra yetişen bürokratlar fayda sağladı. '*Hulâsatü'l İtibar*' adlı eserinde genel bir sistem eleştirisi yapan Ahmet Resmî Efendi, kapsamlı reformların yapılabilmesi için

kalıcı barışın şart olduğunu ileri sürdü. Ahmet Resmî Efendi, 1769 yılında Sadrazam Halil Paşa'ya sunduğu layihada askerî konularda önemli eleştiriler yapmıştır. Ahmet Resmî Efendi'nin sunduğu layihasında tasvir ettiği Osmanlı ordusunun bir savaş gücünden çok bir güruh olduğu anlaşılmaktadır (Gök, 2005, s.38-39).

1770 yılında Osmanlı ordusunun Kartal Meydan Muharebesi'nde Ruslara karşı savaşı kaybetmesi ve hemen akabinde Çeşme'de donanmanın yanması Osmanlı Devleti'ni tamamen savunmasız bıraktı. Bu mağlubiyetler Osmanlı karar vericilerini yeni bir askerî reform çabası içerisine itti. Rusya'nın genişlemesi Fransa'nın menfaatlerini tehlikeye düşürdüğünden Fransa, Osmanlı'ya askerî yardım heyeti göndermek istediye de bu Osmanlı açısından tehlikeli bulundu ve kabul edilmedi. Ancak daha sonra yapılan görüşmeler neticesinde o dönemde başkentte bulunan François Baron de Tott'un askerî danışman olarak görevlendirilmesi kararlaştırıldı (Uzunçarşılı, 2010, s.15).

1770 yılında göreve başlayan François Baron de Tott ilk iş olarak İstanbul ve Çanakkale boğazlarında bulunan tahkimatları tamir ettirdi ve yeniden düzenledi. Hasköy'de yeni top dökümhanesi ve baruthane inşa ettirdi. Yeni seyyar köprü ve top araç gereçleri yapıldı. Asıl önemli olan reformu ise Sürat Topçu Ocağı'nın ve Hendesehane'nin temelini atmasıdır. Sürat Topçu Ocağı 17 Ocak 1774'te III. Mustafa'nın fermanı ile kuruldu. Bu ocakta üretilen topların diğer toplardan farkı daha hızlı atış yapabilme özelliğine sahip olmasıdır. Bu ocak aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde kurulan batı tarzı ilk modern askerî birliktir. Osmanlı ordusunun en disiplinli ve kabiliyetli askerleri bu ocağa seçildi. İlk kurulduğunda toplam 250 askerden oluşan ocağın üniforması da yeniden tasarlandı. Emsalleri olan askerlerden daha fazla özlük hakkına sahip olan bu askerlerin devamlı kışlada bulunmaları ve düzenli eğitim yapmaları şart koşulmuştur. Buna ilaveten evlenmeleri de yasaklanmıştır (Şimşek, 2006, s.82-83).

Baron de Tott'un diğer önemli yaptığı iş Hendesehane'yi İngiliz asıllı olan Kämpel Mustafa Ağa (Le Comte Ramsay Campbell) ile birlikte kurmasıdır. Topçu ve istihkâm sınıflarına yönelik matematik, geometri ve fen bilimleri veren okul bu yönüyle Humbaracı Ahmed Paşa'nın Hendesehanesi'ne benzetilmektedir. Kuruluş aşamasında zaten bu eski okulun maddi manevi birikiminden istifade edilmiştir (Uyar ve Erickson, 2020, s.219).

Çeşme yenilgisinde tek başarılı olan ve dikkat çeken deniz subayı olarak öne çıkan ve destek kazanan Kaptanıderya Cezayirli Gazi Hasan Paşa, mevcut Hendesehane'ye rakip olarak 1776 tarihinde kendi bünyesinde kendi hendesehanesini açtı. Cezayirli Hasan Paşa'nın amacı reform yaparak güç kazanan rakiplerine karşılık kendi hükümlerlik sahası içerisinde reform yaparak gücünü arttırmak istemiştir. Hasan Paşa sadece bunlarla kalmamış karşı grubun yapmış olduğu reformları da engellemeye çalışmıştır. Hakikatte Sürat Topçusu bünyesinde açılan Hendesehane'nin ömrü çok uzun sürmedi ve 1780'lerde yok olup gitti. Hasan Paşa'nın kurmuş olduğu Hendesehane ise varlığını devam ettirmeyi başardı. 1784 yılında ise Mühendishane-i Bahri-i Hümayun ismini aldı (Uyar ve Erickson, 2020, s.219-220).

III. Selim Dönemi'ne kadar yapılan ıslahatların başarısız olmasının birden fazla nedeni vardır. En büyük problem, Osmanlı yönetici sınıfının kendi çıkarlarını gözetmesidir. Mevcut olan bozulmuş sistem sayısız devlet adamına güç ve menfaat sağlayan bir yapıya dönüşmüştür. Yapılacak olan kapsamlı reformlar bütün güç çevrelerinin aleyhinde olacağından küçük bir azınlık dışında kimse reform yapılmasını istemiyordu. Avrupa'da yaşanan değişim en ileri görüşlü aydınlar tarafından bile tam anlamıyla anlaşılmamıştır. Tüccarlar, sonradan Müslüman olanlar, tercümanlar ve elçiler vasıtasıyla birlikte, alınan mağlubiyetlerden edinilen Avrupa askerî gücünün üstünlüğü hakkında kulaktan dolma bilgiler tek kaynaktı (Gök, 2005, s.44-45).

Bu dönemde tahta oturan III. Selim (1789-1807) ise kendisinden önceki padişahlardan farklı olarak yapılan reformları yetersiz görmekteydi. Gerçekten de padişah devletin içerisinde bulunduğu durumdan çıkmasını ve bir an önce gerekli reformların yapılmasını istemekteydi. Ancak Avrupa hakkında padişahın bilgisi de yeterli değildi. Padişah olmadan önce 1786-1787 tarihleri arasında Fransa Kralı XIV. Louis ile mektuplaşan III. Selim, reformlar ile ilgili düşüncelerini Fransa Kralı'na açmış ve ondan yardım talep etmişti. Kral'ın tavsiyeleri III. Selimi kızdırsa da sonraki süreçte yapılacak olan reformlar için yardımcı olacaktır (Gök, 2005, s.45).

1789 yılında padişah olan III. Selim kendisine bağlanan bütün ümitlere ve yoğun çabasına rağmen Avusturya-Macaristan ve Rusya'ya karşısında yapılan savaşlarda bir başarı sağlayamadı. Yapılan savaşlar tam felaketle bitmek üzereyken ortaya çıkan Fransız Devrimi'nin etkisiyle 4 Ağustos 1791'de Habsburglar ile

Ziştovi, 7 Ocak 1792 tarihinde ise Rusya ile yapılan Yaş Antlaşmaları savaş dönemini sona erdirdi (Karal, 2011, s.13-20).

Gerçekte III. Selim daha savaş bitmeden askerî reform tartışmalarını başlatmıştı. İki yabancıdan da dâhil olduğu 200'den fazla devlet adamının katıldığı toplantılar Mayıs 1789 tarihinde İstanbul'da başladı. Bir tür danışma (meşveret) meclisine dönüşen toplantılar sonucunda toplam 24 kişi askerî reform konusundaki düşüncelerini birer layiha yazarak padişaha sundular. Layiha yazarlardan sadece ikisi askerdi. Layiha yazarlarının istisnasız tamamı askerî reform yapılması gerektiği konusunda birleşmişlerdi. Ancak birçok layiha yazarı geçmişte yapılan dar çerçeveli askerî reformlar benzeri önerilerde bulunmuştu. Sadece birkaç layiha yazarı Avrupa tarzı yeni piyade birliklerinin kurulmasını ve radikal reformların yapılması tavsiyesinde bulunmuştu. Ancak hiçbir reformcu Kapıkulu Ocaklarının kaldırılmasına yönelik bir fikir beyan edememişlerdi. III. Selim tartışmalara kendi sadık adamları vasıtasıyla yön vermesine rağmen tartışmaların sonucundan kısmen tatmin olabildi. (Uyar ve Erickson, 2020, s.221-222).

Padişah sonraki süreçte ilk olarak şehzadeligi döneminde özel sekreterliğini yapan Ebubekir Ratip Efendi'yi Viyana elçiliğine atadı. Padişahın bu görevlendirme ile iki amacı vardı. Birinci olarak Avusturya-Macaristan ile ilişkileri geliştirme, ikinci olarak ise Avrupa'da yaşanan gelişmeleri tam anlamıyla anlayabilmektir. 9 Kasım 1791'de Şumnu'dan ayrılarak görevine başlayan Ratip Efendi, 30 Eylül 1792'de başkente geri döndü. Elçiliği kısa sürse de yapılacak reformlar üzerinde etkisi büyük oldu. Ratip Efendi görev dönüşü padişaha bir sefaretnâme ve "*Büyük Layiha*" adıyla bir risale sundu. Reformların üzerinde asıl etkisi olan eser "*Büyük Layiha*" oldu. Layihada Habsburglar ile ilgili önemli ve detaylı bilgiler mevcut olmakla birlikte Ratip Efendi'nin asıl odaklandığı konu askerî yapı oldu (Şimşek, 2006, s.95-97).

Ebubekir Ratip Efendi, Avusturya-Macaristan ordusunun başarısının altında yatan en önemli gücün akademik eğitim görmüş subay sınıfının olduğunu öne sürdü. Yeni ortaya çıkan ve gelişen askerî teknolojinin askerî birliklere uyarlanmasında ve aktif bir biçimde kullanılmasında iyi eğitim görmüş subay sınıfının önemine dikkat çekti. Dolayısıyla devlet eğer güçlü bir ordu istiyorsa subayların yetiştirilmesi için akademik eğitim veren bir okulun varlığı son derece gerektiği. Kurulacak askerî

okul için bir isim bile bulmuştu: Akademi Militar (Uyar ve Erickson, 2020, s.222-223).

III. Selim reformlara 1792 yılında Kapıkulu Ocaklarına dair yeni kanunnamelerin açıklanmasıyla resmen başladı. Kanunnamelerde, ocakların yeniden teşkilatlanacağı vurgusu yapılıyordu. Emir-komuta ve hiyerarşinin yeniden tesis edilmesi, subay sınıfının yeniden teşkilatlandırılması, mevcut sayının düşürülmesi, maaş esamelerinin alım-satımının yasaklanması gibi kurallar reformdan daha çok mevcut olan kuralsızlıkların önüne geçmek amacıyla ortaya konmaktaydı. Kapıkulu Ocaklarını reforma tabi tutmayı amaçlayan bu kurallar ters tepti ve hiçbiri uygulanamadı. Bütün çabalara rağmen düşmesi gereken yeniçeri mevcudu daha da arttı. Ocak ağalarının bu olaylardan sonra öz güvenleri ve saldırganlıkları arttı. Tımarlı sipahilere yönelik ortaya konan reformlar ise daha baştan olumsuz olarak sonuçlandı. Sorun bu teşkilatın aslında var olmamasından kaynaklıydı. Tımar sistemi uzun bir süredir sadece kâğıt üzerinde varlığı koruyan bir sistemdi. Sipahilerin uzun süredir seferlere katılmaması bir yana askerî anlamda hiçbir değerleri yoktu. Devlet zaten sipahilere yönelik birtakım reformları ortaya koyarken diğer taraftan tımar arazilerine el koymaktaydı. Kapıkulu Ocağı ve tımar sistemine yönelik reformların başarısızlığı bir tarafa koyulursa klasik teknik askerî sınıfların modernleştirilmesine yönelik atılan adımlar kısmen de olsa olumlu sonuç verdi. Askerî teknik sınıfların daha önce reforma tabi tutulması bu dönemde işe yaradı. Evvela bu ocaklarda çalışan fakat bir işe yaramayan gereksiz personel temizlendi. Yeni askerler dâhil edildi. Topçu ve Humbaracı ocağı için geleneklere uygun bir biçimde Bosna'dan asker temin edildi. Yeni silah sistemleri ve teçhizatlar satın alındı. Uzun bir aradan sonra ordunun silah imalathanesi olan Tophane-i Amire ve baruthaneler modernize edildi (Uyar ve Erickson, 2020, s.222-223).

Eski düzenli ordu birlikleri ile ilgili reform çalışmalarının sürdüğü sıralarda bir taraftan III. Selim'in güvendiği reformcular gizlice reformların asıl kısmıyla ilgilenmeye devam ediyordu. Asıl düşünce Avrupa tarzında yeni bir piyade birliği kurmaktı. Yeni kurulacak ordunun ismi ise "*Yeni düzen*" manasına gelen "*Nizam-ı Cedid*" olarak belirlenmişti. Koca Yusuf Paşa savaş esnasında Osmanlı Devleti'ne sığınan ve ele geçirdiği Rus ve Alman esirlerden oluşan bir talim bölüğü kurmuştu. Bu yeni talim bölüğünün silahları ve teçhizatları savaş esnasında düşmandan ele geçirilen malzemelerden oluşmaktaydı. Koca Yusuf Paşa'nın bir nevi oyuncağı olan

bu talim bölüğü en nihayetine Nizam-ı Cedid ordusunun çekirdeğini teşkil edecekti. Savaş bittikten sonra talim bölüğü halkın gözünden uzak tutulması maksadıyla gizlice Levend Çiftliği'ne yerleştirilmişti. Süreç içerisinde bu birlik şehirli işsiz gençler arasından seçilen askerlerle takviye edildi. İngiliz elçiliğinden bir miktar piyade tüfeği ve teçhizat temin edildi. Öte yandan Fransız kökenli paralı asker ve maceracılar da eğitimci ve uzman olarak istihdam edildi. Yeni kurulan ordunun ihtiyaçlarının giderilmesi maksadıyla merkezî hazineden ayrı olarak ‘‘İrad-ı Cedid’’ hazinesi oluşturuldu. Ordunun kuruluşundan itibaren iki yıl geçmesine rağmen gerçek kimliği açıklanmadı. Bunun yerine sultanın saray muhafızları olan Bostancı Ocağı'na bağlı tüfekçiler olarak açıklandı. Zaman içerisinde İstanbul'da asker kaynakları tükendiği için reformcularla iş birliği yapan Anadolu âyanından asker temini konusunda destek alındı. Böylece ilk alay 1795'te Levend'de resmen kurulurken ikinci alay ise 1799'da Anadolu askerlerinden müteşekkil biçimde Üsküdar'da kuruldu (Uyar ve Erickson, 2020, s.225-226).

III. Selim Dönemi'nde modern talimle ilgili yazılan metinlere bakıldığında neferlere öncelikle nasıl ve ne hızla yürüyüş icra edileceği, nasıl bekleneceği, çeşitli yönlere ve geriye nasıl dönüleceği gibi bazı yanaşık düzen eğitimleri veriliyordu. Orduya katılmadan evvel silah kullanmış ve kullanmamış bütün neferlere silah kullanımının öğretilmesi ikinci aşamaydı. Sürecin sonunda yanaşık düzen ve silah kullanımı konusunda neferlerden beklenen kendi aralarında senkronize olmaları ve bu hareketleri kalıcı bir unsur olarak öğrenmeleri idi (Yeşil, 2011, s.41).

Her bir ortanın on iki bölükten oluştuğu ve zamanla dört orta hâline gelen Nizam-ı Cedid ordusunun her ortasının altı bölüğü Üsküdar ve Levent çiftliğinde bulunan talim meydanlarına çıkarak yabancı talim çavuşları gözetiminde her gün talim etmekteydi. Bu çerçevede neferler her iki günde bir, dolu silahlarla muharebe manevralarını icra ediyor bir yandan da atış yapıyorlardı. Askerîyeye katıldıktan sonra temel yanaşık düzen eğitimleri öğrenen neferler bu hareketleri sabah ve akşam içtimalarında tekrar ediyorlardı. Acemi talimi olarak adlandırılan bu talimler, neferler arasındaki birlik ruhunun geliştirilmesi açısından önem arz etmekteydi. Acemi taliminin sağlam yapılması ve birlik ruhunun gelişmesi ileride yapılacak daha karmaşık ve zor manevralar için de bir altyapı oluşturmaktaydı (Yeşil, 2011, s.43-44).

Nizâm-ı Cedid ordusunda bu yöntemlerle başlayan ve bu şekilde süren modern talimin tam anlamıyla uygulanıp uygulanmadığı konusunda net bir bilgi olmasa da III. Selim ve devlet ricalinin sık sık bu talimleri izlediği ve başarılı olan neferleri ödüllendirdikleri bilinmektedir (Yeşil, 2011, s.56).

III. Selim Dönemi askerî reformları arasında en uzun ve en mühimi olan Mühendishane-i Berri-i Hümayûn ise sessiz sedasız bir biçimde 1795'te açıldı. Bu okulun kuruluş amacı teknik sınıfların ihtiyacı olan eğitilmiş subay yetiştirmektir. Bu dönemde Osmanlı ordusunun en büyük eksikliği eğitilmiş subay sınıfının olmamasıdır. Osmanlı karar vericileri 18. yüzyılın başından beri bu eksikliğin farkındaydı. Ancak bir türlü çağın gerekliliklerini karşılayan subay yetiştirmek için neyin elzem olduğu ve ne tür bir eğitimin uygulanacağı konusunda düşünce birliği sağlanamamıştı (Beydilli, 2020, s.515-516).

Subay sınıfının önemi ve Avrupa tarzında gelişmiş bir askerî fen okulunun açılması meselesinde III. Selim'i ikna eden iki önemli reformcu öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi daha önce zikredildiği üzere Ebubekir Ratip Efendi'dir. İkinci ıslahatçı ise gerçekte bir Osmanlı vatandaşı olan fakat uzun yıllar Avrupa'da yaşayan ve en sonunda İsveç Elçiliği tercümanı olarak İstanbul'a dönen Mouradgea d'Ohsson (Muradcan Tosunyan)'du. D'ohsson Osmanlı savaş gücünün modern ordular gibi teşkilatlanması için subay sınıfını çok önemli buluyordu. III. Selim'e arz ettiği bir layihada kısa süre Kara Mühendishanesinin gerekli olduğunu gündeme getirmişti. Ebubekir Ratip Efendi ve d'Ohsson'un teklif ve tavsiyeleri ile III. Selim Kara Mühendishanesinin açılmasına karar verdi. Ancak açılacak olan okul ordunun sadece topçu ve istihkâm sınıfları için subay yetiştirecekti. Okul bağımsız bir yapıda olmayacak, geçmişte olduğu gibi Humbaracı ve Lağımçı ocakları dâhilinde yer alacaktı (Güler, 2007, s.48-49).

Osmanlı Devleti'nin gerçek anlamda ilk modern askerî okulu olan Mühendishane için küçük ama işlevsel bir bina inşa edildi. Okul için aynı zamanda bir matbaa ve kütüphane kuruldu. Eğitim – öğretim için Avrupa'dan yabancı uzmanlar temin edildi. Bunların dışında dönemin önemli Osmanlı âlimleri de bu okulda görevlendirildi. Az sayıda ve mütevazı bir okul olarak kurulan Mühendishane bu özelliğini 1830'lu yıllara kadar korudu. Okulun küçük ve görece önemsiz olması Nizam-ı Cedid'in kaldırıldığı dönemde dikkat çekmemesini sağladı ve faaliyetlerine devam etti. Okuldan mezun olan subayların kendi görevleri olan teknik sınıfların

başına geçmesi beklenirken piyade birliklerinde istihdam edildiler (Beydilli, 1995, s.21-92).

Öte yandan Akka Kuşatması'nda Cezzar Ahmet Paşa komutasında Fransız taarruzlarını püskürten Nizam-ı Cedid askerlerinin başarıları dönemin karar vericilerini yanıltmış ve abartılı bir güven sağlamıştı. Aslında savaşa katılanlar ve başarılı olanlar Levend kışlasında eğitim alan ilk alaydı. Diğer alay ise tam anlamıyla gerçek bir askerî güç olmaktan uzaktı. Üsküdar alayı Anadolu'dan kurulmuştu. Bu askerler çoğunlukla köylü, eğitimsiz ve askerliğe henüz adapte olamamışlardı. Anadolu'dan gelen bu askerler ateşli silah ve yağma yapmak için buraya gelmişlerdi. Çoğu asker ateşli bir silaha sahip olur olmaz firar ediyordu. Asker sayısının hızla artması karşısında kışlalar yetersiz kalıyordu. Bütün bu olumsuzluklar reform karşıtlarının düşüncelerini destekler nitelikteydi. Netice itibarıyla III. Selim çeşitli sebeplerle ıslahatçıları bir fikir dâhilinde içinde tutamadı. Kendi arasında menfaat kavgasına tutuşan reformcular padişah üzerinde de olumsuz etki bırakıyorlardı. Muhaliflerin kendi içinde birleşmesi, padişahın bir türlü yeniçeriler en başta olmak üzere eski birlikleri etkisiz hâle getirecek reformları başlatamaması reformların sonunu hazırladı. Ayaklanma için gereken kıvılcım Mahmud Raif Efendi'nin İstanbul Boğazı girişinde bulunan kale muhafızlarını denetim altına almak istemesiyle ortaya çıktı. Reform karşıtı grup bu durumdan istifade ederek muhafızlar ve yamakları isyana teşvik etti. Mahmud Raif Efendi, 25 Mayıs 1807'de öldürüldü. İsyân daha sonra başkente sıçradı. Kayıtlara Kabakçı Mustafa Ayaklanması ismiyle geçen bu isyanı bastırmak için gereken adımlar atılmadı. Nizam-ı Cedid birliklerinin bu isyanı bastırması gerekirken kışlalarına hapsedildi. Akabinde Nizam-ı Cedid'in lağvedildiği açıklandı. İsyancılara çok fazla taviz verilerek birçok reform yanlısı devlet adamı bu gruba teslim edildi. İsyancılar bu devlet adamlarını çeşitli eziyetlerle katlettikleri gibi, ele geçirdikleri Nizam-ı Cedid asker ve subaylarını da öldürdüler. 29 Mayıs günü ise III. Selim tahttan feragat ettiğini açıklamasıyla birlikte Nizam-ı Cedid reformları böylelikle tarihe karışmış oldu (Gök, 2005, s.63-65).

Ruşuk ayanı Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim'in isyancılar tarafından öldürülmesi üzerine Şehzade Mahmut'u 28 Temmuz 1808'de tahta çıkardı. Kendisi de Osmanlı sadrazamı olarak göreve başladı. İktidarını güçlendirmek için isyancılara karşı şiddet kampanyası başlattı ve birçok isyancı bu süreçte öldürüldü. Reform karşıtı birçok devlet adamı yine bu şiddetten nasibini aldı. Alemdar Mustafa Paşa,

hâkimiyetini tam anlamıyla kurduktan sonra ayanların desteğini de alarak Nizam-ı Cedid'i tekrar kurmak için harekete geçti. Oluşabilecek tepkileri engellemek amacıyla yeni kurulan askerî birliğe "*Sekban-ı Cedid*" ismi verildi (Beydilli, 1989, s.364-365).

Mustafa Paşa, bir ayan olarak askerî reformlar için dayanabileceği tek gücün yine ayanlar olduğunun bilincindeydi. Ayanların mevcut konum ve statüsünün devam etmesi karşılığında onlarda yapılacak askerî reformlara destek verecekti. Mustafa Paşa'nın güvendiği pek çok ayan ile devlet arasında "*Sened-i İttifak*" ismi verilen sözleşme imzalandı. Bu sözleşmeyle devlet, ayanların varlığını resmî olarak tanımak zorunda kalmıştı. Mustafa Paşa'nın sertlik yanlısı tutumu zaman içinde kendisine çok fazla düşman yarattı. En sonunda yeniçeriler, 16 Kasım 1808 tarihinde ayaklandığında Mustafa Paşa kendisine destek verecek bir güç odağı bulamadı. Paşa, isyancılara kahramanca direndikten sonra, konağını havaya uçurarak kendisiyle birlikte çoğu isyancının da hayatına son verdi. İsyan yaklaşık bir hafta daha devam etti. İstanbul yine kan gölüne dönmüştü. II. Mahmut ise isyancıların taleplerini kabul etti ve *Sekban-ı Cedid* birliği de tarihe karışmış oldu. İki yıl üst üste ortaya çıkan isyanlardan sonra II. Mahmut yeni bir askerî reform yapmak için uzun yıllar bekleyecekti (Yalçinkaya ve Yılmazçelik, 2016, s.451-452).

II. Mahmut bütün bu yaşananlardan sonra 1822 yılına kadar askerî reform konusunda somut bir adım atamadı. Kendisinden önceki padişahların başına gelenlerden dolayı II. Mahmut dikkatli ve tedbirli bir biçimde hareket etti. Bir yandan güvendiği kişileri yavaş yavaş gerekli makamlara getirdi. Diğer taraftan da Anadolu ve Rumeli'de bulunan ayanlara karşı merkezî otoriteyi güçlendirmek için çalıştı. Kapıkulu Ocakları için 1814 ve 1818 tarihlerinde yapılan iki düzenlemede başarısız olunca II. Mahmut bu ocaklardan umudunu tamamen kesti. Padişah bu süreçte askerî teknik sınıflar olan Topçu ve Humbaracı ocaklarını yanına çekmeyi başardı. II. Mahmut, askerî reformların önündeki en büyük engel olarak gördüğü Yeniçeri Ocağını ve bu ocağın paydaşlarına karşı ilk önemli hamlesini 13 Kasım 1822'de yaptı. Eski ve yozlaşmış sistemin dayanak noktalarından olan Halet Efendi görevinden alındı ve kısa süre sonra idam edildi. II. Mahmut'un ikinci önemli hamlesi ise ocak içinde en çok güvendiği subay olan Hüseyin Ağa'yı 26 Şubat 1823'te yeniçeri ağası olarak atamasıdır. Hüseyin Ağa, Yeniçeri Ocağını çok yakından tanıdığı için ilk iş olarak sorun çıkaran asker ve subayları ocaktan

uzaklaştırdı. Güvendiği adamları kilit mevkilere getirdi. Yeniçerilerin rahatsızlığı sebebiyle kısa sürede görevinden alınsa da gereken altyapı kurulmuştu. II. Mahmut'un bir diğer hamlesi ise Yeniçeri Ocağı ile iş birliği yapan ulemanın desteğini kazanmak oldu (Gök, 2005, s.68-71).

Yapılan çalışmalarla güç kazanan II. Mahmut harekete geçti ve Eşkinici reformunu başlattı. 25-28 Mayıs 1826 tarihleri arasında bütün yeniçeri komutanları ve ileri gelenler ile yapılan toplantılar sonucunda Yeniçeri Ocağında reformun başlatılması konusunda anlaşıldı. Mevcut yeniçeri ortasından 150'şer asker seçilerek 51 yeni orta kurulacaktı. Eşkinici adıyla kurulacak bu ocak küçük idari farklılıklar dışında bütün kurallarıyla Yeniçeri Ocağı ile aynıydı. En önemli farklılık askerlik ile tam zamanlı uğraşma mecburiyetiydi. Yeniçerilerin bu reformu kabul etmeyeceği baştan belliydi. Buna önlem olarak şeyhülislamdan alınan fetva ile bir dayanak noktası oluşturuldu (Kalaycı, 2023, s.64-65).

II. Mahmut'un tahmin ettiği gibi Eşkinici reformunun başlamasından üç gün sonra 15 Haziran 1826 tarihinde yeniçeriler ayaklandı. Padişah bu ayaklanmaya karşı hızlı bir şekilde harekete geçti. Padişaha sadık bütün devlet adamları ve yeniçeri subayları II. Mahmut'un etrafında birlik oldular. İstanbul'un önemli mevkileri kontrol altına alındı ve askerî teknik sınıflar seferber edildi. Ulema sınıfından temsilciler bu isyana karşı gelmeleri için halkı galeyana getirmeye çalıştılar. Bütün bu yaşananlar karşısında yeniçeriler ne yapacaklarını bilemediler. Kendilerine sadece cebeciler sadık kalmıştı. Müttefik olarak bildikleri isimler karşı tarafta yer alıyordu. İlk çatışmalar sonucunda başarılı olamayacaklarını anlayan yeniçeriler kaçmaya başladı. İsyancıların asıl kısmı kışlada savunmaya geçti. Topçu sınıfının ağır ateşi ve sadık askerlerin her yönden gelen saldırılarıyla son kalan yeniçeriler de imha edildi. Tarihe "*Vaka-i Hayriyye*", yani hayırlı olay olarak geçen bu mücadele sonunda yüzlerce yeniçeri imha edildi. İki gün sonra II. Mahmut, başta Yeniçeri ve Cebeci ocağı olmak üzere bunlara bağlı bütün ocakların kaldırıldığını duyurdu. Başkentte daha sonra amansız bir yeniçeri avı başladı. Yakalanan yeniçerilerin bir kısmı imha edilmekle birlikte bir kısmı sürgüne yollandı. Kısa süre sonra Bosna dışında bütün eyaletlerde yeniçeriler yok edildi (Kalaycı, 2023, s.112-115).

Yeniçeri Ocağının kanlı bir biçimde ortadan kaldırılmasından sonra, II. Mahmut ve Osmanlı karar vericileri uzun zamandır hayalini kurdukları modern talimli orduyu hemen kurabileceklerini düşünüyorlardı. II. Mahmut ve kendisine

sadık devlet adamları Yeniçeri Ocağını kaldırmak için uzun yıllar beklemiş ve çeşitli planlar yapmışlardı. Ancak yeni modern talimli ordunun kurulması konusunda hiçbir plan program yapılmamıştı. Üstelik padişahın yakın çevresinde bu konuyu görüşecek ve danışmanlık yapacak kimse yoktu. Daha vahim olan ise Napolyon sonrası yeni dünya düzeni konusunda siyaset üretilmemiş ve herhangi bir önlem de alınmamıştı. (Uyar ve Erickson, 2020, s.273). Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra I. Dünya Savaşı'na kadar bu süreç deneme-yanılma yoluyla devam etti (Karakuş, 2023, 358).

Nitekim yapılan çalışmalar kısa süre içinde tamamlandı ve “*Asakir-i Mansure-i Muhammediye*” ismiyle batı tarzı yeni bir ordunun kurulması kararlaştırıldı. Yeniçeri ağalığı makamı yerine Başkomutanlık ve aynı zamanda Harbiye Bakanlığı görevleri ile donatılan “*Seraskerlik*” makamı ihdas edildi. Seraskerlik makamının başına Ağa Hüseyin Paşa getirildi fakat kısa bir süre sonra Ağa Hüseyin Paşa görevden uzaklaştırıldı ve yerine 1827 yılından 1836 yılına kadar görevde kalacak olan Hüsrev Paşa atandı. Temmuz 1826 tarihinde ise “*Asakir-i Mansure-i Muhammediye Kanunnamesi*” yayımlandı. Kanunnameye göre daha önce 12 bin kişi olarak düşünülen bu birlik, 1500 kişiden oluşan ve “*Tertip*” ismi verilen sekiz birliğe ayrıldı. Her birliğin başında bir tane “*Binbaşı*” rütbesinde subay bulunacaktı. 1828 yılında teşkilatta yapılan bazı değişiklikler ile “*Tertip*” yerine “*Alay*”, “*Kol*” yerine “*Tabur*” ve “*Saf*” yerine “*Bölük*” tabirleri kabul edildi. Ayrıca her alayın 500'er mevcutlu üç taburdan müteşekkil olması kararlaştırıldı. Alay komutanlığı “*Başbinbaşı*” yerine “*Miralay*” ismi verilen yüksek rütbeli subaylara verildi. Tabur komutanları ise “*Binbaşı*” unvanı aldılar. Zaman geçtikçe bu teşkilat daha da genişledi ve bazı değişiklikler yapıldı. Her iki “*alay*” bir “*liva*” sayıldı ve bu askerî birliğin komutanı “*Mirliva*” olarak kabul edildi. Alaylar “*Hassa*” ve “*Mansure*” ismiyle ikiye ayrıldı. Başlarına ise “*Ferik*” rütbesinde bir subay atandı. 1832 yılında önce Hassa Ferikliği daha sonra ise Mansure Ferikliği “*Müşirliğe*” yükseltildi (Çadircı, 1963, s.64-65).

Böylece Osmanlı Devleti'nin son dönemine kadar devam edecek olan askerî rütbelere;

“1-Nefer – Onbaşı – Bölük Emni – Çavuş – Başçavuş – Mülâzım

2-Yüzbaşı – Tabur Kâtibi – Solkol Ağası – Sağkol Ağası – Alay Emni – Binbaşı

3-Kaymakam – Miralay – Ferik – Müşir (Çadircı, 1963, s.65).” şeklinde sıralandı.

Yapılan bütün düzenlemelere rağmen devletin henüz eğitimli subay yetiştiren bir okulu mevcut değildi. Yeni kurulan ordunun en çok ihtiyaç duyduğu şey “mektepli” subay eksikliğiydi. Kendilerine makam ve rütbe verilen subayların tamamı “alaylı” subay olarak görev yapmaktaydı (Çelik, 2008, s.117).

Bu kapsamda yeni kurulan ordunun subay ihtiyacını karşılamak amacıyla Hassa Müşiri Ahmet Fevzi Paşa 1831 yılında, Selimiye’de bulunan Hassa Ordusu Dördüncü Alayın İkinci Taburunun erleri arasından yetenekli olanları seçerek onlara “Sıbyan Bölükleri” ismini verdi. Sıbyan Bölüklerinin kurulmasıyla “Mekteb-i Harbiye”nin temelleri atılmış oldu (Ergin, 1977, s.354-355). Yaşları 19, 20 ve 21 olan bu erlere bir yandan askerî eğitim verilirken bir yandan da diğer bölüklerden farklı olarak okuma-yazma öğretiliyordu. Tabur imamaları ve okuma yazma bilen subaylar tarafından eğitilen bu erler, askerliğe olan istek, arzu ve zekâlarına göre onbaşı, çavuş hatta teğmen rütbesi ile mezun olmuşlardır (Özcan, 1997, s.115-119).

Modern bir askerî okulun zaruri hâle gelmesi ve kaybedilen savaşıardan alınan dersler hem II. Mahmut’u hem de onun danışmanlarını harekete geçirdi. Namık Paşa’nın önerisi ve padişahı ikna etmesiyle birlikte yeni bir askerî okulun kurulması kararı alındı. Buna istinaden Maçka Kışlası 1834 yılında tamir edildi ve ilk etapta Sıbyan Bölükleri buraya taşındı (Bilgin, 2021, s.136). 400 kişilik sınıflar, cami, hamam, kütüphane hastane, eczane ve mutfakla donatılan okulun, laboratuvarı için gerekli malzeme İngiltere ve Fransa’dan temin edildi (Yaramış, 2006, s.189). Mektep ilk zamanlarda “*Ekol Militer*”, “*Mekteb-i Ulûm-i Harbiyye*”, “*Asâkir-i Hâssa-i Şâhâne*”, “*Mekteb-i Harbiyye-i Mansûre*” ve “*Mekteb-i Hâssa*” gibi farklı isimlerle anıldı. 1 Temmuz 1835 tarihinde II. Mahmut’un okulu ziyaretiyle resmen açıldı ve okulun ismi “*Mekteb-i Harbiye*” olarak kabul edildi (Özcan, 1997, s.115-116).

1 Temmuz 1835 tarihinde resmi olarak açılan Harbiye Mektebine ilk dönemlerde öğrenci bulmakta zorluk çekildi. Müslüman halk bu dönemde Harbiye Mektebinin ehemmiyetini tam olarak kavrayamadı. Devlet, ilk etapta ülkenin farklı bölgelerinden öğrenci temin etmek istedi fakat eyaletlerden olumlu yanıt gelmedi. Bu durumun sebepleri arasında; sadece Müslüman halkın askere alınması, askerlik süresinin tam anlamıyla belli olmaması ve ekonomik sıkıntılar gibi sebepler vardı. Dolayısıyla Müslüman halk askerlikten soğudu ve çocuklarını da bu okula göndermek istemedi. Hâl böyleyken öğrenci temini sorununa çözüm bulunamayınca

devlet mecburen kimsesiz, sokakta başıboş dolaşan öksüz, yetim çocukları okula alıp onları subay olarak yetiştirme gayreti içine girdi (Eser, 2012, s.106-107).

Harbiye Mektebi kuruluşunun ilk yıllarında modern eğitimden uzak kaldı. Herhangi bir öğrenim görmeden okula başlayan öğrencilere verilen eğitim ancak ilk, orta ve lise bir seviyesindeydi. (Özcan, 1997, s.116). Bu dönemde dokuz yıl olan eğitimin ilk sekiz yılına “*birinci mektep*” dokuzuncu yani son yılına ise “*ikinci mektep*” ismi verildi. Birinci mektepte okuma yazma ve ilmihal gibi çeşitli dersler verilirken bu dersleri başarıyla geçenler ikinci mektebe başlamaya hak kazanıyorlardı (Özcan, 1997, s.116). İkinci mektepte ise daha çok fenni ilimlere ve askerliğe yönelik teorik ve pratik eğitimler verildi (Yaramış, 2006, s.192). Okuldan mezun olma şartları henüz oluşturulmadığından yıl ve okutulan kitapları bitiren öğrenciler sınıf geçme yerine diğer kitaba geçiyordu. Okutulan kitapları bitirenler ve rüştünü ispat edenler subay statüsünde mezun oldular (Özcan, 1997, s.116).

II. Mahmut Dönemi yaşanan askerî gelişmelerden biri de 1834 yılı Ağustos ayı başlarında “*Redif Askerî Teşkilâtı*”nın kurulmasına karar verilmesidir. II. Mahmut tarafından onaylanan ve yürürlüğe konulan karar gereğince, Osmanlı Devleti içinde bulunan bütün kazalarda subayları ile birlikte 1400’er kişilik birer tabur teşkil edilecekti. Yaşları 23 ile 32 arasında bulunan gençler kura ile Redif askerî olarak seçilecekti. Seçilecek askerlerin vücutlarında askerliğin gerekliliklerini yerine getirmeye engel bir durum olmayacaktı. Teşkil edilen taburlar için subay ihtiyacı ise kazaların ileri gelen aileleri arasından valiler tarafından seçilmesine ve isimlerinin merkeze bildirilmesine karar verildi (Çadırcı, 1963, s.66-69). İlk başlarda redif askerlerinin talimleri yılda bir defa büyük talim şeklinde yapılmasına karar verildi. Ancak bu durumun olumsuz yanları merkeze bildirildikten sonra 1836 yılında nöbet usulünde karar kılındı. Bu karar ile birlikte askerler nöbetleşe olarak iki yılda bir defa talim ve terbiyeye tabi tutuldu (Dinç, 2021, s.222). Redif Askerî Teşkilâtı bir yandan bütün sancaklarda kurulurken teşkilatın işleyişi ile ilgili sorunlar artarak devam etti. Sancak ve kazaların ileri gelenlerin idaresine bırakılan taburların modern bir askerî eğitim alması mümkün olmadığı gibi, iş gücü zamanı halkı talim için toplayan subaylardan gelen şikâyetler de artıyordu. Redif Askerî Teşkilâtını düzene sokabilmek ve belli bir kalıba oturtabilmek amacıyla İstanbul’da padişah liderliğinde bazı kararlar alınıyordu. Ancak alınan bütün bu kararlara rağmen redif askerleri ile ilgili ortaya çıkan disiplinsizliklere engel olunamadı. İleri gelenlerden

seçilen subaylar halkı zorbalayıp masraf adı altında halkı soymaya devam ettiler. (Çadırcı, 1963, s.66-69).

3 Kasım 1839'da Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa tarafından Gülhane meydanında okunan “*Tanzimat Fermanı*” getirmiş olduğu yeniliklerle askerî teşkilatı da etkilemiştir. Tanzimat Fermanı ile sınırsız olan askerlik süresi 4-5 yıla indirildi. Askerlik bütün Osmanlı halkı için bir yükümlülük hâline getirildi. Osmanlı ordusunun yeni ismi “*Asâkir-i Nizamiye-i Şahane*” oldu. 1841 yılında askerî kuvvetler bölge komutanlıklarına bölündü (Efe, 2015, s.7). Askere alma işlemleri hâlen eski usul ile yapıldığından ordu içinde firarlar ve askere gitmeme sorunu devam ediyordu. Askerî alanda yapılan reformların dişe dokunur bir vaziyete ulaşmaması üzerine Sultan Abdülmecit Mabeyn-i Hümayun ve Hassa Müşiri Rıza Paşa'yı ordunun reforma tabi tutulması ile görevlendirdi. Sultan Abdülmecit bir taraftan reformların görüşülüp tartışılması için “*Meclis-i Muvakkat*” ismi ile özel bir kurul ihdas etti. Yapılan çalışmalar neticesinde alınan kararlar 6 Eylül 1843 tarihinde ilan edildi (Kaya, 2005, s.31).

Bu fermanın yayımlanması ile birlikte Osmanlı ordusu Fransız ve Prusya ordu teşkilatları dikkate alınarak yeniden düzenlendi. Mütercim Rüştü Paşa, Serasker Rıza Paşa ve Abdülkerim Paşa gibi isimlerin katkısıyla ortaya konan 1843 teşkilatına göre Osmanlı ordusu “*muvazzaf*”, “*yedek*”, “*yardımcı*” ve “*başbozuk*” kuvvetler şeklinde dört gruba ayrıldı (Şimşek, 2006, s.179). Osmanlı Devleti'nin coğrafi konumu, ulaşım imkânları ve nüfus yoğunluğu dikkate alınarak ülke toprakları beş ordu bölgesine ayrıldı (Efe, 2015, s.7). 1848 yılında çıkarılan ek bir kanunla bu beş bölgeye Irak ve Hicaz ilave edildi. Böylece ülke toplam yedi ordu bölgesine ayrılmış oldu (Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, 1978, s.202-203). 6 Eylül 1843 tarihinde yürürlüğe giren kanun ile askerlik süresi de belirlendi. Buna göre; nizami askerlik süresi beş yıl, muvazzafıktan sonraki rediflik süresi yedi yıl olacaktı. Bir yıl sonra askere alma kanununda yapılan düzenleme ise her bölge genişliği ve nüfusuna oranla asker vermeye başladı. 1846 yılında yapılan düzenleme ile askere alma konusunda ocak usulü terk edildi ve kura usulüne geçildi (Efe, 2015, s.7-8).

Sultan Abdülmecit Dönemi'nde askerî eğitim kurumlarının açılması konusunda da önemli gelişmeler yaşandı. Ordu merkezi olan bölgelerde idadî yani lise seviyesinde askerî okulların açılması planlandı. Mehmet Emin Paşa'nın 1841 yılında Harbiye Mektebi Nazırlığına atanması ile birlikte askerî idadîlerin kurulması

için çalışmalar başlatıldı. 1845 yılına gelindiğinde ise öğrenim süreleri beş yıl olarak kabul edilen askerî idadîler açıldı. (Savaş, 2023, s.122-123).

Sultan Abdülmecit'in 25 Haziran 1861 tarihinde vefatı üzerine Osmanlı tahtına Abdülaziz çıktı. Abdülaziz tahta çıktıktan kısa bir süre sonra ordu ve donanmaya önem verileceğini duyurdu. 1861-1868 yılları arasında yeni askerî kıyafetler kabul edilirken askerî okullar da ıslah edilmeye çalışıldı. Bir yandan da modern silahların temini için çalışmalar başladı. 1869 yılından sonra Osmanlı ordusunun yeniden teşkilatlanması ve güçlendirilmesine yönelik daha kapsamlı adımlar atıldı (Efe, 2015, s.8-9). 18 Ağustos 1869 tarihinde "*Kuvve-i Umumiye-i Askerîyye'e Dair Nizamname*" ismi ile yeni bir teşkilat yayımlanarak yürürlüğe girdi (Kaya, 2005, s.64). Yürürlüğe giren bu kanunla birlikte ordu sayısı yediye çıkarıldı. Buna göre Osmanlı ordusu; Hassa Ordusu (Merkezi İstanbul), Tuna Ordusu (Merkezi Şumnu), Rumeli Ordusu (Merkezi Manastır), Anadolu Ordusu (Merkezi Erzurum), Suriye Ordusu (Merkezi Şam), Arabistan Ordusu (Merkezi Bağdat) ve Yemen Ordusu (Merkezi Sana) şeklinde teşkilatlanmıştır. Osmanlı ordusunun "*Nizamiye*", "*Redif*" ve "*Müstahfiz*" olmak üzere üç kısımdan oluşması uygun görüldü. Ordunun asıl kısmını oluşturan Nizamiye Kuvvetleri, "*faal*" ve "*yedek kuvvetler*" olmak üzere iki kısma ayrıldı. Redif kuvvetleri de birinci ve ikinci tertip olmak üzere ikiye ayrıldı. Bunlara ilave olarak on iki yıl olan askerlik süresi yirmi yıla çıkarıldı (Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, 1978, s.206-207).

Sultan Abdülaziz Dönemi'nde bir yandan Harbiye Mektebinin Avrupa standartlarına ulaşması için çaba sarf edildi. Hüseyin Avni Paşa'nın 1862 yılında Hassa Ordusu Müşiri ve Serasker Kaimmakamı olarak atanması üzerine okul kumandanı olarak sırasıyla Safvet Paşa (1862), Mahmud Mesud Paşa (1862-1864) ve Galip Paşa atandı (Türkmen, 2018, s.1565-1566).

Viyana Harp Okulu mezunu olan Galip Paşa döneminde eğitim-öğretim sistemi yeniden düzenlendi, fen dersleri arttırıldı ve özellikle matematik dersi bütün sınıflara verilmeye başlandı. Harbiye Mektebinin kurulmasından bu yana devam eden sözlü sınav usulü bu dönemde kaldırılarak tamamen yazılı sınav uygulamasına geçildi (Türkmen, 2018, s.1565). Yine bu dönemde askerî idadîlere öğretmen yetiştirmek amacıyla Harbiye Mektebi bünyesinde "*Muavin Hoca Sınıfı*" ismiyle özel bir mektep açıldı. Bu özel mektebe öğrenciler, Harbiye'yi bitiren subaylar arasından seçildi. Daha çok matematik ve resim derslerinin ağırlıklı olduğu okuldan

mezun olan subaylar yüzbaşı rütbesiyle mezun oldular. Eğitim süresi üç yıl olan bu okul 1868 ve 1869 yılında mezun verdikten sonra kapatıldı (Özcan, 1997, s.117).

Sultan II. Mahmut Dönemi'nde açılan Harbiye Mektebinde okutulan derslerin ve eğitimli öğretmenlerin de etkisiyle birlikte yavaş yavaş düşünen, sorgulayan, okuyan, yazan yeni tip subaylar ortaya çıkmaya başladı. Bu durum o dönemde ordu içerisinde üst düzeyde görev yapan alaylı subayları rahatsız etti. Onları gelecek için kaygılandırdı. Kaygıya düşen devlet adamlarından biri de Serasker Rüştü Paşa'ydı. Harbiye Mektebi hakkında çıkan olumsuz söylentilere Rüştü Paşa'nın da destek vermesiyle Sultan Abdülaziz'in Harbiye Mektebine olan müdahaleleri arttı. Sık sık azil olaylarının yaşandığı, liyakatsiz kimselerin mevki sahibi olduğu bu dönemde "*alaylı-mektepli*" çatışmasının da ilk tohumları atıldı (Gök, 2005, s.137-138).

1875 yılında Harbiye Mektebi kumandanı Galip Paşa'nın ölümü üzerine yine Harbiye Mektebinde edebiyat ve tarih öğretmenliği yapan Miralay (albay) Süleyman Bey, mirliva (tuğgeneral) rütbesiyle mektep kumandanlığına atandı (Beydilli, 2010, s.89-92). Süleyman Paşa ileri görüşlü, sert karaktere sahip, dürüst ve vatansever bir subaydı. Okul kumandanlığı döneminde disipline çok önem veren Süleyman Paşa, disiplinsiz öğrencileri alaylara gönderdi. Bu dönemde eğitim-öğretim programları geliştirilirken gösteri ve tatbikat gibi askerî görevler için yeni kıtalar oluşturuldu (Dalkıran, 2010, s.41-42).

Abdülaziz Dönemi'nde kara ordusu dışında Osmanlı donanmasının geliştirilmesi için de birtakım çalışmalar yapılmıştır. Donanmanın askerî ve idarî bütün işleri Kaptan-ı Derya sorumluluğunda olduğu için çoğu zaman işlerin yürütülmesinde problemler ortaya çıkıyordu. Bu sorunun önüne geçebilmek amacıyla 12 Mart 1868 tarihinde Bahriye Nezareti ihdas edildi. Böylelikle Kaptan-ı Derya'nın sorumluluğu sadece askerî alan olarak sınırlanmış oldu. Bu dönemde hem dışarıdan satın alınan hem de ülke içinde üretilen savaş gemileriyle birlikte Osmanlı donanması belli bir seviyeye ulaştı (Gencer, 1991, s.511-512).

Genç Osmanlılar ile anlaşarak Meşrutiyeti ilan etme sözü veren II. Abdülhamit, 31 Ağustos 1876 tarihinde Osmanlı tahtına oturdu. Bu dönemde ilk defa başkent dışında Bağdat, Manastır, Edirne ve Şam'da yeni harp okulları açıldı. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonra eğitim ve öğretimin önemine vurgu yapabilmek amacıyla eğitim kurumlarında en yüksek yetkili kişiye "*Nazır*" unvanı

verilmişti. 1857 yılında medreseler dışındaki modern eğitim kurumlarının idaresi için ‘‘Maarif-i Umumiye Nezareti’’ kurulmuştu. Abdülaziz Dönemi’nde ise Harbiye Mektebi nazırı diğer askerî okullarında nazırlığını yapmaktaydı. II. Abdülhamit Dönemi’nde ise 1877 yılında kurulan ‘‘Mekâtib-i Askeriyye Nezareti’’ sorumluluğuna bütün askerî okullar verilmiştir. Harbiye Mektebinin ders programları Avrupa’daki harp okullarının ders programına uyumlu hâle getirilmeye çalışıldı. Harbiye Mektebi içinde İstihkâm, Topçu, Piyade ve Süvari ile Erkân-ı Harbiye bölümleri oluşturuldu. 1878 yılında muvazzaf askerlik süresi üç yıla indirildi ve Tümenler kuruldu. 1879 yılında Fransa’dan Jandarma Nizamnamesi tercüme edildi ve bu nizamnameye bağlı olarak jandarmanın kuruluşu, görev, tayin ve terfileri yeniden düzenlendi (Efe, 2015, s.10-11).

93 Harbi’nin bitmesiyle birlikte ordunun ve Harbiye Mektebinin ciddi ıslahatlara tabi tutulması gündeme geldi. Ordunun savaşta yenilmesi ile birlikte Osmanlı karar vericileri Harbiye Mektebinde uygulanan Fransız modelini sorgulamaya başladılar. 1870-1871 yıllarında Fransızların, Alman ordularına karşı almış olduğu mağlubiyet ve Osmanlı ordusunun 93 Harbi’nde Ruslara kaybetmesi, Fransız modelinin terk edilerek Alman askerî sistemine geçilmesi düşüncesini ortaya çıkardı (Gök, 2005, s.152).

Bu dönemde Harbiye Mektebinin eğitim süresi iki yıla indirildi ve Alman askerî sistemine göre eğitim-öğretimin yeniden düzenlenmesi kararları alındı (Türkmen, 2018, s.1568). Bu minvalde Sultan II. Abdülhamit, Alman İmparatoru II. Wilhelm’den Harbiye Mektebini yeniden düzenleyebilmek amacıyla askerî bir heyetin gönderilmesini talep etti (Şimşek, 2006, s.197-198). Almanların bu isteği kabul etmesiyle birlikte Kurmay Albay Otto von Kaehler başkanlığında dört kişilik askerî bir heyet İstanbul’a yollandı. Askerî heyet 21 Haziran 1882 tarihinde göreve başladı. Kısa süre sonra Kurmay Albay Kaehler’in rütbesi mirlivalığa, diğer subayların rütbesi de albaylığa yükseltildi. Kaehler Paşa’nın başkanlığındaki askerî heyetin çalışmaları devam ettiği süreçte askerî okulların ıslah çalışmaları tekrar gündeme geldi. Almanlarla yapılan görüşmelerden sonra Almanya, o dönemde Genelkurmay Başkanlığı’nda çalışan Binbaşı Wilhelm Leopold Colmar Freiherr von der Goltz’u seçti (Gürses, 2021, s.89-94). Kısa sürede mirliva rütbesine yükseltilen Binbaşı Goltz ilk etapta Erkân-ı Harbiye Mektebini, Alman Harp Akademisine göre yeniden teşkilatlandırdı. Goltz Paşa’nın tavsiyeleri doğrultusunda Harbiye

Mektebinde derslerde de birtakım değişiklikler yapıldı. Özellikle 1885 yılından itibaren Alman tipi dersler, müfredatlar ve programlar okutulmaya başlandı (Yeşil, 2017, s.133-136). Teorik eğitimin ağırlığı azaltılarak uygulamalı eğitim önem kazandı. Bu gelişinde toplam on iki yıl görev yapan Goltz Paşa, bu süre zarfında toplamda dört bin sayfalık ders külliyatı hazırlattı. Askerlik ile alakası olmayan dersler programdan kaldırıldı ve yerine harp silah ve araç gereçleri, harp tarihi, harp sanatı tarihi gibi askerî dersler koydurdu (Türkmen, 2018, s.1574). Aynı zamanda Erkân-ı Harp subaylarının seviyesini yukarı çekebilmek maksadıyla çalışmalar yaptı. Bu çerçevede 1885 yılında Erkân-ı Harbiye sınıflarını “*Kısm-ı Fennî*” ve “*Kısm-ı Askerî*” şeklinde ikiye böldü (Yeşil, 2017, s.134).

Diğer taraftan Alman askerî heyetinin teklifi doğrultusunda 25 Ekim 1886 tarihinde kabul edilen “*Asâkir-i Nizamiye-i Şahane'nin Ahzine Dair Kanunname-i Hümayun*” adlı nizamname ile askerlik ve askere alımlarla ilgili meseleler yeniden düzenlendi. 1886 yılında yapılan kanun ile de redif teşkilatına dair önemli düzenlemeler yapıldı. “*Mukaddem*” ve “*Tali*” kısımlar kaldırılarak rediflik tek sınıf hâline getirildi. Aniden ortaya çıkabilecek bir savaş sırasında teşkil edilecek cephe gerisi teşkilatlarının meydana getirilmesi amacıyla 17 Eylül 1899 tarihinde “*Seferberlik Nizamnamesi*” yayımlandı. Savaş esnasında kullanılacak her türlü askeri malzemenin her an kullanıma hazır bulundurulması amacıyla birtakım tedbirler alındı. Bu düzenlemelerin dışında özellikle Ermeni isyanlarının önlenmesi ve süratle bastırılması amacıyla doğu bölgesinde aşiretlerden süvari alayları teşkil edilmesine karar verildi. 1890 yılında ortaya konan “*Hamidiye Süvari Alaylarına Dair Kanunname*” ile Kürtlerden teşkil edilen alaylar kuruldu. Bu alaylara “*Hamidiye Alayları*” ismi verildi. 1903 yılında yürürlüğe giren yeni nizamname ile her ilde piyade ve süvariden oluşan jandarma alaylarının kurulmasına karar verildi. İlave olarak jandarma alaylarına bağlı olarak bazı yerlerde seyyar jandarma taburlarının kurulması kabul edildi.

Goltz Paşa Osmanlı Devleti'nde görev yaptığı on iki yıllık süre zarfında sadece Türk Ordusunun Alman sistemiyle yeniden ıslah edilmesiyle ilgilenmedi. Aynı zamanda Almanya'da bulunan “*Mauser*”, “*Löwe*” ve “*Krupp*” gibi silah firmalarının da Osmanlı pazarına girmesine ön ayak oldu. Bu çerçevede ağır top, sahra topu, drednot, karabina ve tüfek gibi silahlar Almanya'dan İstanbul'a gönderildi (Ortaylı, 1981, s.68).

1899 yılında Mehmet Esat'ın Harbiye Mektebi ders nazırlığına (öğretim başkanlığına) atanmasıyla birlikte okulda verimli bir ders dönemi başladı. Ders programları ıslah edildi. Almanya, Fransa ve Belçika'dan alınan ders müfredatlarından fayda sağlandı. Karışık bir biçimde yapılan özel ve genel sınavlar yeniden düzenlenerek, bir programa sokuldu. O döneme kadar Harbiye Mektebinden Erkân-ı Harbiye sınıflarına geçen öğrencilere erkân-ı harp (kurmay) denilirdi. Mehmet Esat döneminde bu tabir değişmiş kurmaylığa geçen öğrencilere erkân-ı harp namzedi (kurmay adayı) denilmiştir (Türkmen, 2018, s.1577).

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ülkede sadece İstanbul'da Harbiye Mektebi vardı. Subay yetiştiren okulun sadece bir tane olması askerî, idari ve eğitim-öğretim konularında birtakım güçlükler sebebiyet vermiştir. Bu tarz problemleri çözebilmek ve aynı zamanda öğrencileri subaylık mesleğine özendirilebilmek maksadıyla ordu merkezlerinde yeni Harbiye Mekteplerinin açılmasına karar verildi (Türkmen, 2018, s.1580). 1905 yılında İstanbul dışında Edirne, Manastır, Erzincan, Şam ve Bağdat'ta yeni Harbiye Mektepleri açıldı. Bu okullarda da yine İstanbul'da bulunan Harbiye Mektebinin müfredatı uygulandı. Fakat sonraki süreçte bu okulların bir kısmı II. Meşrutiyet'in ilanından önce bir kısmı da Meşrutiyet'in ilanından sonra kapatılmıştır (Gürses, 2021, s.181).

II. Meşrutiyet'in ilanından bir süre sonra meydana gelen 31 Mart Vakası ile birlikte Harbiye Mektebinde de dersler tatil edildi. Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girmesinden sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de etkisiyle Harbiyeliler Yıldız Sarayı'nın kuşatılması, büyükelçiliklerin korunması gibi birtakım görevlerde bulundu (Gürses, 2021, s.209).

II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinden sonra yönetimde İttihat Terakki Cemiyeti'nin etkisi günden güne arttı. Bu dönemde bu cemiyetin etkisiyle Mekteb-i Askerîye Nezareti yerine Terbiye ve Tedrisat Müfettiş-i Umumiliği kuruldu. Bu müfettişliğe bağlı olan Harbiye Mektebinde de birtakım değişiklikler yapıldı. İsmail Fazıl Paşa görevinden alınarak, okulda köklü değişiklikler yapacak olan Erkânı Harp subaylarından Binbaşı Vehip Bey bu göreve tayin edildi (Gürses, 2021, s.210-212).

II. Meşrutiyet'in ilanında önce Manastır Harbiye Mektebi Müdürlüğü yapan Binbaşı Vehip Bey okul yönetimi konusunda tecrübe sahibiydi. Disiplinli ve kararlı bir karaktere sahip olan Vehip Bey aynı zamanda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de

bir üyesiydi. 16 Ağustos 1909 tarihinde göreve başlayan Vehip Bey ilk iş olarak okul teşkilatında değişiklik yaparak okulu, tabur teşkilatından alay teşkilatına geçirdi. Meşrutiyet Dönemi'nde azalan disiplin yeniden tesis edildi. Disiplinsiz, ders konusunda başarısız olan öğrenciler okuldan atıldı. Okuldaki sorunlardan biri de yemeklerin kötü çıkması, öğrencilerin tek karavanadan yemek yemesi, yemek esnasında kargaşa ve düzensizliğin hâkim olmasıydı. Bu çerçevede yemekhaneler yeniden düzenlendi, yemek için masa, sandalye, kaşık, tabak gibi mutfak malzemeleri temin edildi. Okulun fiziki şartlarından memnun olmayan Vehip Bey hava gazı ile aydınlatma yerine elektrik tesisatı döşetti. Sobaları kaldırarak kalorifer tesisatı yaptırdı. Böylece Harbiye Mektebi kışla görünümünden kurtarılarak okul hüviyeti kazandı (Gürses, 2021, s.211-212). Yine bu dönemde öğrencilere dağıtılan uniformalar değiştirildi ve kalitesi artırıldı. Mezun olacak öğrencilere “*Teçhizat Bedeli*” adı altında bir miktar para verilerek ihtiyaçlarının giderilmesi sağlandı. Alman etkisinin devam ettiği okulda 1910 yılında eğitim üç yıldan iki yıla düşürüldü ve müfredat yeniden düzenlendi. Öğrencilerin mesleğe dair ilgi ve motivasyonlarını arttırmak, kumandanlık vasıflarını iyileştirmek amacıyla “*Kahramanlık Günleri*” ismiyle konferanslar düzenlenerek okula ünlü kumandanlar davet edildi. (Gürses, 2021, s.213-214).

1912 yılında devlet yönetiminde hükümetin değişmesiyle birlikte yerine Miralay Ali Kemal Bey okul müdürlüğüne getirildi. Miralay Ali Kemal Bey'in göreve başlamasından kısa bir süre sonra Balkan Harbi patlak verdi. Balkan Harbi sırasında okul yönetiminden ve öğretmenlerden pek çok subay cepheye gönderildi. Eğitim-öğretim faaliyetleri aksadı, dersler yapılamadı. Harbin başlamasıyla birlikte pek çok problem ortaya çıktı. İstanbul'da bulunan alaylar cepheye sevk edildiklerinden birinci sınıf Harbiyeliler Beyoğlu - Şişli bölgelerinde emniyeti sağlamakla görevlendirildi. İkinci sınıf Harbiyeliler ise savaşın ilerleyen dönemlerinde Türk ordusunun da geri çekilmesiyle Çatalca ile İstanbul arasında kurulması planlanan savunma hattına gönderildiler. İkinci sınıf Harbiyeliler bu süre zarfında posta komutanı ve takım komutanlığı olarak görev yaptılar (Gürses, 2021, s.218).

Balkan Harbi'nin bittiği ve barış görüşmelerinin yapıldığı sırada Bâb-ı Âli baskını gerçekleşti. İttihat Terakki Partisi yeniden iktidar oldu ve bu durum Harbiye Mektebini de etkiledi. Miralay Ali Kemal Bey başka bir göreve tayin edildi ve yerine

10 Şubat 1913 tarihinde Erkân-ı Harp Binbaşısı Vasıf Bey (Kara Vasıf 1316-P.13) getirildi. Vasıf Bey göreve başlar başlamaz bozulan disiplin ve düzeni tekrar temin etti. Tahkimatta görev almış olan ikinci sınıf Harbiyelileri yeniden okula çağırdı ve eğitim-öğretim faaliyetleri hızlı bir şekilde yeniden başladı. Fakat bu dönemde teorik eğitim az uygulamalı eğitim daha fazla yapıldı. 1912-1913 eğitim-öğretim yılı tam olarak icra edilemediği için ikinci sınıflar mezun olamamış, birinci sınıflarda ikinci sınıfa geçememişlerdi. Bu arada okul müdürü yeniden değişmiş Binbaşı Vasıf Bey yerine Erkân-ı Harp Miralayı Celalettin Bey tayin edilmiştir. Binbaşı Vasıf Bey’de alay komutanlığı görevine getirilmiştir (Gürses, 2021, s.219).

Balkan Harbi döneminde kesintiye uğrayan eğitim-öğretim faaliyetlerinin yeniden düzene sokulması konusunda birtakım problemlerle karşılaşıldı. Bu dönemde ikinci sınıflar mezun olamamış, birinci sınıflar da sınıf atlayamamıştı. Askerî idadilerde eğitim-öğretim faaliyetleri devam ettiği için bu öğrenciler mezun olmuşlar ve Harbiye Mektebine öğrenci olmuşlardı. Hâl böyleyken 1913-1914 eğitim-öğretim döneminin başında okulda, Askerî İdadî’den gelen birinci sınıflar ve ikinci sınıflara geçemeyen kıdemli birinci sınıflar ortaya çıkmıştı. Bu durum kıdemli olan birinci sınıfları rahatsız etti ve mağduriyetlerinin giderilmesi talebinde bulundular. Fakat kısa zamanda bu duruma herhangi bir çözüm bulunamadı (Gürses, 2021, s.220).

Okulda kıdemli birinci sınıfların şikâyetlerinin artmasıyla okul yönetimi bir çözüm buldu. Kıdemli birinci sınıflara, birinci sınıf dersleri üç ay gibi kısa bir zamanda hızlandırılarak verildi ve ikinci sınıfa geçirildiler. Askerî idadîden yeni gelen birinci sınıflar da normal eğitime devam ettiler. Sene sonunda ise mezun olan kıdemli birinci sınıflara o dönemde ihdas edilen “*zabit vekili*” (asteğmen) rütbesi verilmesi kararı alındı. Balkan Harbi’nden dolayı mezun olamayan ikinci sınıflara ve kıdemli birinci sınıflara subay oldukları zaman elli ay kıdem verilmesi hakkında geçici kanun kabul edildi (Gürses, 2021, s.221).

Harbiye Mektebinde düzenin tam olarak oturmadığı dönemde, 1913 yılının sonlarında orduda reform yapılması amacıyla yeni bir Alman Askerî Islah Heyeti İstanbul’a geldi. Almanya’dan yeni bir heyetin talep edilmesi konusunda Başkomutan Vekili Enver Paşa’nın etkisi olmuştu. Alman Askerî Islah Heyeti yeniden teşkilatlanma kapsamında eğitim-öğretim faaliyetlerinde birtakım değişiklikler yaptı. Bu kapsamda 8 Ocak 1914 tarihinde okul müdürü olan Miralay

Celalettin Bey Dokuzuncu Kolordu Kurmay Başkanlığına atandı. Yerine ise Alman Miralay Bach von Erlich atandı. 1 Mart 1914 tarihinde Terbiye ve Tedrisat-ı Askerîye Müfettiş-i Umumiliği kaldırılarak yerine Mekatip-i Askerîye Müdür-i Umumiliği kuruldu. Umum Müdürlük görevine de yine Miralay Erlich getirildi. Miralay Erlich'in rütbesi 4 Kasım 1914'te mirlivalığa yükseltildi. Mekatip-i Askerîye Müdür-i Umumiliği de doğrudan Alman Askerî Islah Heyeti emrine verildi (Gürses, 2021, s.220-221).

Harbiye Mektebi bu sancılı süreçte arka arkaya üç dönem mezun verdikten sonra I. Dünya Savaşı'nın etkisiyle 4 Ağustos 1914 tarihinde kapatıldı (Gürses, 2021, s.223).

4.3. Eserin Tanıtımı

Kolağası Osman Nuri'nin kaleme aldığı '*Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıta, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi*' adlı eserin bir kopyası Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu'nda, bir kopyası Millî Kütüphanede ve bir kopyası da ABD'de bulunan Princeton Üniversitesinde yer almaktadır. Teze konu olan kopya Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu'ndan temin edilmiş olup, bu kütüphanenin bünyesinde 1742/SÖ 1324k.1 yer numarasıyla arşivlenmiştir. Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Koleksiyonu katalog tarama sisteminde eserin yazarı olarak Osman Nuri Eralp¹⁴ gösterilmiştir. Aynı sorun Millî Kütüphanenin katalog tarama sisteminde de yer almaktadır. Ancak, ismi geçen tarihi şahsın biyografisi incelendiği vakit böyle bir eseri kaleme alması mümkün değildir. Dolayısıyla yazar kısmının sehven yazıldığı düşünülmektedir.

Değerlendirmeye konu olan kopya Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nden temin edilmiş olup bu kopya dikkate alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu eser ismi geçen kütüphanenin internet adresinden '*pdf*' formatında temin edilmiştir. Millî Kütüphanede bulunan kopyası ise yapılan başvuru sonucunda e-posta vasıtasıyla '*jpg*' formatında elde edilmiştir. Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde bulunan kopya ile Millî Kütüphanede bulunan kopya

¹⁴ Osman Nuri Eralp, 1876 yılında doğmuş ve 1940 tarihinde İstanbul'da vefat etmiş olan bakteriolog ve veteriner hekimdir. Bakterioloji ve viroloji üzerine önemli araştırmalar yapmış Türk bilim insanıdır. Ayrıntılı bilgi için Bkz: (Melikoğlu, 2007).

birebir aynıdır. Ancak, Millî Kütüphanede bulunan kopyanın son kısmında toplamda üç sayfa eksiktir. Bu üç sayfanın koptuğu değerlendirilmektedir. Üç sayfanın iki sayfasında yer alan toplam elle çizilmiş dört harita eksiktir. Eksik olan diğer sayfa ise eserin son sayfasıdır. Diğer yandan, Millî Kütüphaneden temin edilen ve ‘jpg’ vasıtasıyla elde edilen kopyada eserden bağımsız fakat eserin içinde yer aldığı tahmin edilen 1/25.000 ölçekli ‘‘Arazi üzerinde ta‘bir tedrisatı piyade tabur talîmatı haritasıdır’’ başlığı ile bir harita yer almaktadır. Bahse konu olan harita, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi’nden temin edilen kopya içinde yer almamaktadır.

Eser, kitap şeklinde olup toplam 185 sayfadan oluşmaktadır. Bir adet dış kapak ve bir adet iç kapaktan oluşmuştur. Birinci sayfa iç kapaktan başlamaktadır. Eserin sonunda ise elle çizilmiş beş farklı harita, tek sayfada yer alan üç farklı şekil ve yine tek sayfada yer alan iki farklı çizelge bulunmaktadır. Eserin son sayfasında ise logoya benzeyen ve iç içe geçmiş iki farklı şeklin ortasında ‘‘Mekteb-i Fünûn-u Harbiye Matba‘ası’’ yazısı yer almaktadır. Şeklin dışında ve hemen altında ‘‘fî 7 gurûş’’ ibaresi bulunmaktadır.

Eserin dış kapağında eser ismi olarak Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi ismi geçmektedir. Kapağın en üst kısmında eserin ismi verildikten sonra eser içerisindeki konu başlıkları verilmiştir. Konu başlıklarının altında; Dersa‘âdet: Mekteb-i Harbiye-i Osmâni‘ye mu‘allim mu‘avinlerinden kolağası Osman Nuri ibaresi yer almaktadır. Yine dış kapağın en alt kısmında ise; Pangaltı: Mekteb-i Harbiye 5 Kanûn-i Sâni 1324 tarihi yer almaktadır. Rumî 5 Kanûn-i Sâni 1324 tarihi ise Miladî 18 Ocak 1909 tarihine denk gelmektedir. Eserin iç kapağını incelediğimizde en üstte eserin isminin kısmen farklı yazıldığı anlaşılmaktadır. Burada eser ismi olarak; Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Manga, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi verilmiş olup sadece ‘‘Kit‘a’’ yerine ‘‘Manga’’ kullanılmıştır. Yine iç kapağın ortasında ‘‘Mekteb-i Harbiyeye me‘mûr Kolağası Osman Nuri’’ ibaresi vardır. Yine hemen alt kısımda Dersa‘âdet ve Mekteb-i Harbiye Matbaası bilgileri verilmiştir. Dış kapakta Rumî 5 Kanûn-i Sâni 1324 tarihi yer alırken iç kapağın en altında Rumî 11 Teşrin-i Evvel 1324 tarihi vardır. Çalışmada dikkate alınan tarih Rumî 11 Teşrin-i Evvel 1324’tür. Bu tarih ise Miladî 24 Ekim 1908 tarihine denk gelmektedir.

Eser, toplam beş farklı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci ana bölüm "*Mukaddime*" dir. İki, üç ve dördüncü ana bölümler yazar tarafından "*Kısm*" olarak adlandırılmıştır. Kısımlar içerisinde alt başlık olarak "*Fasıl*", fasılların içinde de yine alt başlıklar olarak "*Bahs*" ismiyle konu başlıkları bulunmaktadır. "*Mukaddime*" içerisinde yazar, konuya giriş yapmış ve eserin genel çerçevesini çizmiştir. Mukaddime toplamda beş sayfadan oluşmaktadır. Eserin sonraki ana bölümleri kısaca tanıtılmıştır. Eserin ikinci ana bölümü olan "*Birinci Kısm*"'ın ismi "*Nefer*" dir. Nefer başlığı toplam kırk bir sayfadan ibarettir. Toplamda üç "*Fasıl*" dan oluşan bu kısımda neferin alacağı münferit talim ve terbiyeden bahsedilmiştir. Eserin, üçüncü ana bölümü ise "*İkinci Kısm*" dır. İkinci kısım ise toplam on dokuz sayfadan müteşekkildir. Bu kısmın başlığı "*Kit'a*" dır. Kit'a başlığı altında "*fasıllar*" yer almamakla birlikte sadece "*Bahs*" ismiyle konu başlıkları mevcuttur. Kit'a kısmı, münferit talimlerden sonra neferin artık yavaş yavaş muharebeye hazırlandığı kısımdır. Eserin dördüncü ana bölümü "*Üçüncü Kısm*" başlığı "*Bölük*" ismiyle ortaya konmuştur. Bölük kısmı ise iki "*fasıl*" ve yüz sekiz sayfadan oluşmaktadır. Bölük kısmında artık, bölüğün toplu bir şekilde muharebeye nasıl hazırlanacağı, hangi durumlarda hangi nizamların kullanılacağı ayrıntılı bir biçimde ifade edilmiştir. Bölüğün savunma ve taarruz esnasında alabileceği görevler tek tek açıklanırken verilen örnek olaylarla anlatım desteklenmiştir. Beşinci ana bölüm başlığı olan "*Netice*" toplam dokuz sayfadan oluşmaktadır. Netice bölümü altında konuya dair bazı uyarılar ve tavsiyeler verilmiştir.

Kolağası Osman Nuri, eseri kaleme alırken birinci kısmın içerisinde yer alan "*Terbiye-i Ahlâkiye*" konu başlığı altında "*Neyyir-i Hakikat*" ve "*Şûrâ-yı Ümmet*" gazetelerinden doğrudan aktarmalar yaparak ahlaki terbiye konusunda önemli örneklerle konuyu desteklemiştir. Bununla birlikte yazar, "*Ta'limname*", "*Yeni Ta'limname*" ve "*Seferîye Nizâmnamesi*" talimnamelerine gerek metin içinde gerek dipnot kısmında atıflar yapmıştır. Bu talimnameler ile ilgili gerekli açıklamalar değerlendirme kısmında yapılmıştır. Ayrıca Kolağası Osman Nuri, hemen hemen her konu başlığının en başında o konuya dair kısa kurallardan bahsettiği "*Kavâ'id-i Umûmiyye*" başlıkları ile konuya giriş yapmıştır. Değerlendirme kısmında bu başlıklar da kullanılarak konunun daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Kolağası Osman Nuri'nin kaleme aldığı eserin, hafifletilmiş transkripsiyon kuralları dikkate alınarak Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine çeviri yazısı

yapılmıştır. Metnin çeviri yazısı yapılırken ayın harfi (‘), hemze harfi (’), uzun sesli harfler ise (^) işaretleri ile ses değerleri verilmeye çalışılmıştır. Transkripsiyon kısmında ise yazar tarafından ne yazıldı ise hiç ekleme çıkarma yapılmadan birebir çevirisi yapılmıştır. Kullanılan başlıklar eserde olduğu gibi kalın harflerle yazılmıştır. Bunun yanında okuyucuya kolaylık olması bakımından sayfa numaraları da kalın harflerle yazılarak diğer sayfa numarasından ayrımı sağlanmıştır.

4.4. Eserin Değerlendirilmesi

Kolağası Osman Nuri eserinin Mukaddime bölümünü, ‘*Kavâ'id-i Umûmiyye, Manevralar, Maksad, Program - Cedvel – Hafta Cedeli, Netice, Hey'et-i Zâbitânın Ta'lîmi, Ta'lîm ve Terbiyenin Taksîmi*’ gibi alt başlıklarla oluşturmuştur (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.2-4).

Mukaddime yani giriş bölümünde ilk olarak ‘*Kavâ'id-i Umûmiyye*’ konusu üzerinde durulmuştur. Yazar, ‘*Muhârebe müsellağ olmağa yegâne bir sebebdir*’ cümlesi ile silahlı olmanın tek nedeninin muharebe olduğunu hemen ilk cümlede vurgulamıştır. Bize göre burada konuya hızlı bir biçimde giriş yapılmış olup muharebenin önemine vurgu yapılmıştır. Devamında ise muharebe esnasında rütbesi en düşük askerden en yüksek askere kadar bütün herkesin yaptıkları her harekette hem aklını hem de vücudunu sonuna kadar kullanması gerektiği belirtilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.2).

Kolağası Osman Nuri’ye göre askerin her harekette hem aklını hem de vücudunu sonuna kadar kullanması önemlidir. Öte yandan asker hangi rütbede olursa olsun talim ve terbiye döneminde karşılaşmadığı durumlara, muharebe esnasında karşılaşsa bile bu durumlarda bilgisi ve kararlılığı ile başarıya ulaşması gerektiği hususunun her askerin bir görevi olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber savaş ortamında her askerin görevinin aynı olmadığı, görevler ve sorumlulukların rütbeye göre değiştiği vurgulanmış, neferin görevinin ise iyi yürümek ve silahını iyi kullanmak olduğunu belirtilmiştir. Subay zümresinden ise kıt’aları sevk ve idare etmesini istemiştir. Bununla birlikte mukaddimedeki neferinden zabıtine kadar her askerin muharebeye en iyi şekilde hazırlanmasının çok önemli hususlarından biri olduğu ifade edilmiş olup münferit talimlerden kıt’a dâhilindeki talimlere kadar sefer

nizamnamesine uygun olarak her bir askerin sıkı bir disiplin altında eğitimlerinin yapılması vurgulanmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.2-3).

Mukaddime bölümü “*Manevralar*” başlığı ile devam ettirilmiştir. Manevralar konu başlığı “*Maksad*”, “*Program-Cedvel-Hafta Cedeli*” ve “*Netice*” alt başlıkları ile üç başlık altında incelenmiştir. “*Maksad*” alt başlığında yapılacak olan manevraların yani tatbikatların en önemli amacının muharebeye hazırlanmak olduğu ifade edilmiştir. Neferin öz güvenini, cesaretini ve atılganlığını arttırmak, vücudunu askerlik sanatına kabiliyetli kılmak da amaçların arasında olduğu vurgulanmıştır. Bunlara ilaveten neferi disiplin altına almak, ona itaati ve hürmeti öğretmek, ahlak ve terbiye seviyesini yukarı çekmekte amaçlar arasında görülmüştür. “*Program-Cedvel-Hafta Cedeli*” alt başlığında ise talimi idare edecek olan zabitin eğitim süresinin en başından en sonuna kadar talim konularını planlaması gerektiği ifade edilmiş, gereksiz ve faydasız konuların programa konmaması ve zamana riayet edilmesi hususu özellikle vurgulanmıştır. Netice başlığında ise bu konu özetlenmiştir. Bu anlamda talim esnasında teorik bilgiler verilirken aynı zamanda uygulamalı olarak da gösterilmesi istenmiştir. Ayrıca zabitin bu uygulamaları ve eğitimleri denetlemesi gerektiği de kaydedilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.3-4).

Dördüncü sayfanın devamında “*Hey’et-i Zâbitânın Ta’lîmi*” adlı başlık dikkat çekmektedir. Bu başlık altında bir paragraf ile konu açıklandıktan sonra “*Taktik Ta’lîmi*” ve “*Müfredat Ta’lîmi*” alt başlıkları ile konu daha da derinlemesine incelenmiştir. Muharebeye tam ve noksansız bir biçimde hazırlanmak sadece neferin talim ve terbiyesinin yapılmasından ibaret değildir. Zabit ve küçük zabitinde yani subay ve astsubay zümresinin de muharebeye iyi hazırlanması önemlidir. Bunun için bölük yüzbaşılıarı bu konudan sorumlu yegâne kimselerdir. Bunun için neferlerin eğitiminden önce bölüğe mensup rütbeli askerler de eğitilmelidir. Rütbeli askerlerin talim ve terbiyeleri sağlıklı ve tam bir şekilde yapılmalıdır. Zabite verilen eğitimin daha kısası küçük zabite de verilmelidir. Subay ve astsubaya verilen bu eğitimler esnasında her rütbe sahibine kendi rütbelerinin üstünde olan rütbeyle denk bir eğitim verilmelidir. Buradan da anlaşılacağı üzere her askere kendi rütbesinin üstünde olan rütbenin görevleri de anlatılmakta veya uygulanmaktadır. Bunun arkasında yatan sebepler personel eksikliği veya savaş esnasında ölüm veya yaralanma durumunda zayi olan personelin yerine hemen

astının yerine geçmesi, onun görev ve sorumluluklarını üstlenme ihtiyacıdır. Konunun devamında zabıt talim ve terbiyesi iki alt başlığa ayrılmıştır. İlk alt başlık “*Ta’biye Ta’limi*”dir. Yani taktik talim bir alay veya taburun kumandanlarıyla beraber karşılıklı olarak hareket etmesinden ibarettir. Burada amaç bütün zabıtların aynı esası, aynı fikri ve aynı usulü uygulamasıdır. Burada önemli olan taburun veya alayın yapılan manevraları aynı anda ve başarılı bir şekilde icra edebilmesidir. “*Müfredat Ta’limi*” başlığında ise bölüğün talim ve terbiyesinden sorumlu olan zabıt, küçük zabıt ve onbaşların talim ve terbiye konularında eğitilmesinden bahsedilmiştir. Rütbe sahiplerinin eğitilmesinden bölük yüzbaşı sorumludur. Yüzbaşı, acemilerin eğitiminden iki üç hafta önce eğitim verecek olan rütbe sahiplerinin eğitimine başlar. Yüzbaşı bu eğitimlerde her bir talim maddesini tek tek açıklar ve uygulamalı olarak bu hususları gösterir. Acemilerin talim ve terbiyesinde her rütbe sahibinin aynı eğitimi vermesi bölüğün bütünlüğü açısından önem arz etmektedir. Zaman zaman bu tarz eğitimler tekrarlanırsa astından üstüne kadar her rütbeli talim konusunda aynı fikre ve zihniyete sahip olur. Böylelikle yüzbaşının fikirlerine aykırı hareket etmezler. Dolayısıyla yüzbaşı talim ve terbiyede görev alacak muallim heyetini¹⁵ seçerken dikkatli olmalı ve yetenekli olanları bu heyete dâhil etmelidir. Bu konunun son cümlesi “*Kumandasız kıt’a ruhsuz cesed gibidir*” sözü dikkat çekicidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.4-6).

Altıncı sayfa içerisinde “*Talim ve Terbiyenin Bölünmesi*” ismiyle yeni bir başlık ortaya konmuştur. Bölüğün muharebeye hazırlanması için talim ve terbiyenin üç kısma ayrıldığı vurgulanmıştır. Aslında burada eserin üç ana bölümü kısaca açıklanmıştır. Birinci alt başlık “*Terbiye-i Münferide*”dir. Münferit talimler devrinde nefer yürümeyi, silah kullanmayı ve nişan almayı öğrenmektedir. Bu dönemde muallim heyetinin hedeflerinden birisi de neferin vücudunu her bir harekete kabiliyetli kılmaktır. Neferin sancağa olan samimi duygularını arttırmak, onları disiplin altına almak ve onların itaat duygularını geliştirmek diğer hedeflerdir. Muallim heyeti bu dönemde neferlerin bilgi ve zekâlarını dikkate alarak davranmalı ve onlara örnek olmalıdır. Kıt’a Talimi döneminde ise nefere yan yana, dirsek dirseğe talim yaptırarak toplu bir şekilde manevra icra etmeyi öğretmek amaçlanmıştır. Bu dönem ayrıca muallim heyeti için de komut vermenin öğrenilmesi açısından değerlidir. Bölük Talimi döneminde ise nefer kıt’a dâhilinde öğrenmiş

¹⁵ Eserde talim ve terbiye esnasında görev alan rütbe sahiplerine “*Mu’allim Hey’eti*” de denmektedir.

olduğu hareketleri, manevraları tekrar eder. Muharebede beklenen bütün hareketler bu devirde icra ettirilir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.6-7). Adı geçen başlığın son paragrafında ise şu uyarılar yer almaktadır;

“Bir ta‘lim ve terbiyeye programsız asla teşebbüs itmeyiniz. Anı usûl ve kâ‘idesiz asla sevk ve idâre itmeyiniz. Bir ta‘lime maksadsız asla mübâseret itmeyiniz. Anı neticesiz asla nihayetlendirmeyiniz (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.7).”

İkinci ana bölüm olan “*Birinci Kısım*” sekizinci sayfadan itibaren başlamıştır. Sayfanın en üst orta tarafında Birinci Kısım yine alt ortada “*Nefer*” ve hemen onun altında da “*Mülâhazat-ı ‘Umûmiyye*” başlıkları yer almıştır. “*Mülâhazat-ı ‘Umûmiyye*” yani Genel Düşünceler toplamda bir sayfa olarak verilmiştir. Hemen ilk cümlelerde neferin talim ve terbiyesinin üç kısma ayrıldığı vurgulanırken bu üç kısım da maddeler hâlinde yazılmıştır. Birinci kısım talim meydanında silahlı ve silahsız çeşitli hareketler, ikinci kısım teoriler, ahlak ve terbiyeye ait nasihatler, üçüncü kısım da muharebe talimleri olarak kaydedilmiştir. İsmi geçen maddelerden sonra yine uyarılar devam etmiştir. Münferit talimler dönemine vurgu yapılmış, bu dönemde muallimin dikkatli olması gerektiği ve faydasız nizamlardan kaçınması gerektiği anlatılmıştır. Muharebede olmayan hareketlerin gösterilmemesi gerektiği eğer böyle bir durum ortaya çıkar ise neferin geri kalacağı vurgusu yapılmıştır. Bu yüzden muallim heyeti şahsi terbiyenin verildiği dönemde neferin ilerlemesine mani olacak her hareketten katiyen kaçınmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.8).

Birinci kısmın birinci fasılı “*Ta‘lim Meydanı*” başlığı ile dokuzuncu sayfadan başlamaktadır. Hemen altında bu fasılın birinci konusu yani Birinci Bahs, “*Ta‘limlere Medhal*” başlığı olarak verilmiştir. Hemen altta yan başlık olarak “*Kavâ‘id-i ‘Umûmiyye*” başlığı vardır. Bu başlıkta, acemilerin talim ve terbiyesi esnasında muallimlere çeşitli uyarılarda bulunulmuştur. Muallimlerin acemilere karşı sabır ve tahammül ile yaklaşımlarını, yalnızca talime özgü emir ve kumanda vererek değil, padişahın koyduğu kanunlara da uyarak acemilere iyilikle davranmaları gerektiği vurgulanmıştır. “*Münferid Ta‘lim*” yan başlığında ise yol gösterici birtakım bilgiler vardır. Acemilerin talimi en başında mutlaka münferiden icra edilmelidir. Muallim her bir hareketi nefere önce tarif etmeli daha sonra o hareketi aralıksız ve münferit bir şekilde yaptırmalıdır. Hemen alt paragrafta “*Ta‘rifât*” başlığı ile muallimlerin hareketleri nasıl tarif edeceği anlatılmıştır. Muallim hareketi tarif ederken acemilerin anlayacağı bir dille sade ve açık bir şekilde anlatmalıdır.

Talimden sorumlu zabıt daha önceden hareketlerin nasıl bir dille anlatılacağını muallimlere aktarmalıdır. Acemiler her ne kadar anlayacak ve anladığını yapacak kapasiteye sahip olsalar bile zaman zaman hareketleri tam anlamıyla uygulayamayabilirler. Bu süreçte muallimler tam bir sabırla acemilerin yapmış oldukları hataları zamanında düzeltmelidirler. ‘‘*Hata Tashîhi*’’ başlığı altında bu konu daha ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Talim esnasında ortaya çıkan hatalar hareket anında düzeltilmelidir. Hatalı her hareketin sonunda muallim tarafından hatanın sebepleriyle beraber nefere açıkladıktan sonra nefere o hareketi tekrar yaptırmalıdır. Kumanda ile Hareket başlığında ise acemilerin istenilen hareketi tam anlamıyla öğrenmeden kumanda verilmemesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Mangaları talimhaneye sevk ederken ise ‘‘*yürüyünüz*’’, ‘‘*durunuz*’’ gibi kısa kumanda/komutlar verilmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.9-10).

On birinci sayfa ‘‘*Mu‘allimlerin Taksîmi*’’ başlığı ile başlamaktadır. Bu konuda vurgulanan nokta aynı muallimlerin daima aynı acemilere talim yaptırması hususudur. Bölüğün muharebe öncesi ilk taliminden son talimine kadar aynı muallim ile talim yapması önem arz etmektedir. Muharebeye hazırlanma sürecinde birbirine alışacak olan muallim ve neferin muharebe esnasında işi daha da kolaylaşacaktır. Muharebenin kargaşası içerisinde astın ve üstün birbirini tanınması muhakkak o bölüğün faydasıdır. Usulen her onbaşı kendi mangasını her çavuş kendi yarı takımını her mülazımda kendi takımını talim ettirmelidir. Muallim heyetinin bölünmesinden bölük yüzbaşısı sorumludur. Yüzbaşı bütün talim çeşitlerini de hesaba katarak muallimlere farklı talim görevleri verir ve o muallimler kendilerine verilen talimi sonuna kadar devam ettirir. ‘‘*Mu‘allimlerin Mes‘ûliyeti*’’ başlığı altında ise muallimlerin sorumlulukları anlatılmıştır. Acemilerin talimi için düzenlenmiş her sıra talim ve terbiyece olduğu gibi tavır, hareket ve kıyafetlerince de kendi muallimlerinin sorumluluğu altındadır. Bütün talimlerden sorumlu olan yüzbaşının talim için görevlendirdiği zabıt her gün bir iki sırayı dikkatle teftiş etmelidir. Zabıt burada neferlerin itaatini, hürmetini, yürüyüşünü ve disiplinini kontrol eder. Devam eden sayfada ‘‘*Arâzî Üzerinde Ta‘lim*’’ başlığı göze çarpmaktadır. Bu başlık altında, hangi kıt’a olursa olsun neferleri talime götürürken veya kışlaya dönerken uyulması gereken bazı kurallardan bahsedilmiştir. Yeni gelen acemileri talime götürürken insanların yoğun olarak yaşadığı yerlerden değil tenha yerlerden götürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Acemiler askerlik hakkında yeterli

bilgi ve tecrübeye sahip olmadan insanların yoğun olarak yaşadığı yerlerden geçirilirse halka karşı gülünç bir duruma düşebilirler. Bu da acemilerin askerliğe olan meyil ve muhabbetlerine sekte vurabilir. Bu yüzden acemiler tam anlamıyla her yönüyle eğitilmeden halkın karşına çıkarmanın zararlı olabileceği vurgusu yapılmıştır. Sonuç olarak hangi seviyede askerî birlik olursa olsun talime giderken veya kışlaya geri dönerken askerlerin eğitimleri tam, palaskaları düzenli ve kılık kıyafeti temiz ve düzgün olmalıdır. “*Ta’limlerim Müddeti*” başlığı altında eğitim süresi hakkında birtakım bilgiler mevcuttur. Buna göre talimin müddeti havanın durumuna göre değişiklik gösterir. Havanın ılık olduğu günlerde neferleri sabah ve öğleden sonra talime çıkarmak isabetli olur. Talim süresi boyunca neferlere ara sıra on dakikalık dinlenme süresi verilebilir. Dinlenme süresi üç defa verildiğinde yani toplamda otuz dakikalık ayrı ayrı dinlenme süreleri yeterlidir. Talim esnasında boşa vakit kaybetmek veya talimi boş geçirmek kıt’a için zararlı sonuçlar doğurabilir. “*Zâbitânın Vezâ’ifi*” isimli başlıkta ise zabitin münferit talimler döneminde vazifelerinden bahsedilmiştir. Buna göre zabitlerin hepsinin münferit talimler döneminde hazır bulunmalarına gerek yoktur. Fakat sorumlulukları altında bulunan kıt’aların seviyesini anlamak ve onlara nezaret edebilmek için çoğunlukla bulunmaları gerekmektedir. Zabitin vazifesi, bizzat vermiş olduğu emirler ile maiyetinin çalışmasını sağlar. Bölük yüzbaşısı bile talimin daha sağlıklı bir biçimde icra edilmesi için çareler aramalıdır. Zabit, kıt’asının başında mümkün olduğunca durmalı, neferlerin kılık kıyafetini denetlemeli, uygulamalı eğitimleri denetlemelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.11-14). Zabit, yaptığı işe ne kadar değer verirse astlarının gözünde o derece yükselir ve güven kazanır “*Hülâsa-i Kelâm* > kumandanın edibane-i rey ve mütâla’ası mahâret ve şecâ’ati askerîn ruhuna te’sîr ider (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.169-172).”

On dördüncü sayfanın alt orta kısmında yeni bir konuya geçiş yapılmıştır. İkinci Bahs başlığının hemen altında “*İdmân Ta’limleri*” konu başlığı bulunmaktadır. Yine alışıldığı üzere konuya “*Kavâ’id-i ‘Umûmiyye*” yan başlığı ile başlanmıştır. Hemen ilk cümlede idman talimlerinin amacı saptanmış ve farklı başlıklar altında açıklanmıştır. Bunlar; “*Efradı Alışdırmak, Kuvvetlendirmek, Cesâret ve Nefs-i Emniyyet Hâssalarını İ’tâ İtmek*” isimli başlıklardır. Alışdırmak başlığı altında neferlerin az zamanda doğru bir şekilde serbest yürüyüş ve silahını maharetli bir biçimde kullanmayı öğretmenin amaç olduğunu açıklamıştır. Kuvvetlendirmek başlığı altında yine bazı önemli bilgiler verilmiştir. Buna göre;

neferleri uzun yürüyüşlere alıştırmak ve çantalarındaki ağırlıkları taşımakta güçlük çekmemeleri için silahlı idman talimleri, koşular ve çanta sırtlarında sıçramalar ile neferleri kuvvetlendirmelidir. Bunlardan başka neferleri yarıştırmak, dar geçitlerden geçirmek, yüksek duvarlara merdivenli ve merdivensiz çıkmalarını sağlayarak neferlerin cesaret ve yiğitlik özellikleri geliştirilmelidir. “*Cesâret ve Nefs-i Emniyyet Hâssalarını İ'tâ İtmek*” başlığı altında ise neferlerin açıkgozlülük, cesaret, çeviklik ve öz güvenlerini arttırmak için tura¹⁶ oyunlarının oynatılması tavsiye edilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.14-15).

On altıncı sayfanın hemen başında “*Münferid İdmân Ta'limlerinin Fâ'idesi*” adı ile bir başlık bulunmaktadır. Başlıktan da anlaşılacağı gibi münferiden yapılan idman talimlerinin bazı faydaları ele alınmıştır. Esere göre; silahlı ve silahsız bir şekilde icra edilen bütün idman talimlerinin en önemli faydası ortaya çıkan hataların fark edilmesi ve anında düzeltilmesidir. Yapılan idman talimlerinde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar mevcuttur. Bunlardan biri neferlerin askerlikten önceki yaptıkları işi ve meşguliyeti dikkate alarak idman talimlerini planlamaktır. Daha önce öğrencilik veya öğretmenlik yapan, sanat veya ticaretle uğraşan, terzilik, kunduracılık gibi meslekleri yapan neferlere daha çok kuvvet ve dayanıklılık talimleri yaptırılmalıdır. Daha önce çiftçilik, işçilik, çobanlık gibi meslekleri yapan neferlere ise daha çok kabiliyet kılıcı talimler yaptırılmalıdır. Bununla birlikte münferit talimler döneminde neferlerden hareketleri yaparken bütün kuvvetlerini kullanmaları talep edilmelidir. Aksi hâlde yapılan hareketler faydasız olur ve yorgunluğu artırır. “*Netîce*” başlığında yine birtakım uyarılar mevcuttur. Burada muallimlere zamanı doğru kullanmaları, idman talimleri esnasında faydasız işlerden uzak durmaları hatırlatılmıştır. Talimlerin ilk devirlerinde yapılacak olan hareketlerin küçük zabıtlar tarafından nefere uygulamalı olarak gösterilmesi hususu dile getirilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.16-17).

On yedinci sayfanın son bölümünde yine orta kısımda Üçüncü Bahs başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın altında konu ismi olarak “*Yürüyüş*” verilmiştir. Yine ilk

¹⁶ “*Tura*” oyunu askerî bir oyun olmakla birlikte halk tarafından da eskiden beri oynanan millî bir oyun türüdür. Halk tarafından oynanmasının amacı genç erkekleri askerliğe hazırlamaktır. Herkesin izlediği bir meydana iki grup ile oynanmaktadır. Gruplardaki kişi sayısı değişkenlik gösterir. Kimi zaman ikişer kişi kimi zaman on’ar kişi ile oynanmaktadır. İpin örülmesiyle oluşturulan bir kemer ile her iki grup çalgı eşliğinde hem oynarlar hem de karşı grubun üyelerine ipten örme kemer ile vururlar. Bu şekilde devam eden oyunun amacı oynayanlara çeviklik, hız ve cesaret gibi bazı özellikler kazandırmaktır. Ayrıntılı bilgi için Bkz: (Öztürk, 2003, s.92-95).

olarak genel kurallar ile konuya giriş yapılmıştır. Buna göre; yürüyüş münferit terbiyenin temelidir. Sürekli yapılan bu hareket eğer iyi bir şekilde yapılırsa nefer gerek münferit yürüyüşlerde gerekse kıt'a dâhilinde yapılan yürüyüşlerde amaca daha iyi hizmet eder. Bir kıt'anın değeri yürüyüşü ile ölçülür cümlesi dikkat çekmektedir. Neferi iyi ve göze hoş bir biçimde yürütmek için üç madde verilmiştir. Bunlar; *“Alışdırma”*, *“Tanzîm”* ve *“Usûl-ü Vezin”* maddeleridir. Alışdırma maddesinde ilk olarak nelerin yapılacağı aktarılmıştır. Münferit bir neferin birkaç adım yanında veya arkasında bulunan birkaç nefer oldukça çabuk ve büyük adımlarla, kollarına doğal bir sallanma vaziyeti vererek, gövdelerini biraz ileri atıp, başlarını yüksek tutarak yürümeleri muallim tarafından sağlanmalıdır. Muallim yürüyünüz, durunuz gibi basit emirler ile neferleri yönlendirmelidir. Bu şekilde yapılacak olan birkaç günlük talimden sonra nefer yürümeye alışacaktır. İkinci madde olan *“Tanzîm”* maddesinde eser daha da ayrıntıya inerek yürüyüşün nasıl yaptırılması gerektiğini aktarmıştır. Buna göre nefere doğru ve gerçek yürüyüşü öğretmek veya nizama koymak için yapılacaklar iki kısımda yapılmalıdır. Bir kumandasıyla nefer sol ayağını sağ ayağının yanına götürerek birini yere hafifçe temas ettirir. Bu vaziyette burunların cephe istikametine bakması şart değildir. İki kumandasıyla birlikte dizini gereği kadar kaldırıp sol ayağıyla seksen santim ayağını ileri koyar. Daha sonra aynı uygulamayı sağ bacağına da uygular. Muallim tarafından bu şekilde adım adım yürüyüş tanzim edilmiş olur. *“Usûl-ü Vezin”* maddesinde ise adımların uzunluğu hakkında bilgiler verilmiştir. Buna göre neferi tüm ayrıntısıyla yürüyüşe alıştırdıktan sonra önce eşit uzunlukta adım atmaları sağlanmalıdır. Bu uzunluk seksen santimdir. Daha sonra dakikada 114 adım için yürüyüş sürati talimleri yaptırılmalıdır. Seksen santim uzunluğunda adım atmaları ilgili mesafe ölçüldükten sonra bu mesafeyi yüz adımda kat etmeleri istenir. 114 adımlık mesafe için ise yine bir dakika süre verilir neferler bir dakika içinde 114 adım atarak yürüyüşün süratini öğrenmiş olurlar (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.17-20).

Yirminci sayfa içerisinde yer alan diğer bir başlık *“Cimnastik Adım”*'dir. Jimnastik yürüyüşü neferin çevikliğini, kuvvetini, dayanıklılığını ve öz güvenini arttırır. Bu yürüyüş tarzı sadece münferit talimler devrinde değil bütün devirlerde uygulanmalıdır. Burada adım uzunluğu bir metre yürüyüş sürati dakikada 165-170 adım olarak verilmiştir. Aynı sayfanın son başlığı ise *“Yürüyüş ve Tevakkuf”*'dur. Yani yürüyüş ve bekleme olarak çevrilebilir. Normal yürüyüş veya jimnastik

yürüyüşe nezaret eden muallim bekleme anında neferlerin kılık kıyafetini, silahını ve neferin vaziyetini düzeltir. Bu uygulamalar sürekli devam etmelidir. Yirmi birinci sayfada bu konuya ilişkin son olarak “*Hülâsa*” başlığı vardır. Hülâsa yani özet kısmında ise bu tarz talimlerin zorlu ve karışık olduğu fakat üzerinde durulursa ortaya güzel sonuçlar çıkacağı tespiti yapılmıştır. Aynı sayfanın içinde orta bölümde “*Esliha İsti‘mâli*” başlığı mevcuttur. Bu başlık altında silah kullanmanın nasıl olduğu hakkında bilgiler verilmiştir. Buna göre silah kullanımı neferi itaate ve disipline alıştıırır, devamlı surette uyanık bulunmasına yardımcı olur. Silahın kullanımı anında neferin gözü sabit bir noktadan ayrılmamalı ve vücudu sallanmamalıdır. Silah hareketleri esnasında neferler silahı hareket ettirirken bütün neferlerin hareketi aynı anda yapmalarını muallimler gözetlemelidir. Silah kullanma hareketleri bütün talimlerde olduğu gibi önce münferiden sonra grup grup en son bütün kıt’a dâhilinde yapılmalıdır. Örnek olarak rahat vaziyetinden silah omuza hareketi talimnamede beş harekette açıklandıysa muallimler bu hareketleri neferleri çalıştırarak üç harekete indirebilir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.20-22).

Yirmi ikinci sayfanın orta kısmında “*Endâht*” isimli bir başlık bulunmaktadır. Endaht kelimesinin Türkçe anlamı atma, silah atma şeklinde çevrilebilir. Askeri terminolojide ise kısaca atış yapmaktır. Neferlerin atış yapmadan önce atışa dair hazır bulunuşluklarının belirli bir seviyede olması gerekir. Buna göre neferlerin atış alanındaki talimleri münferit talimler döneminde icra edilmelidir. Nefer atış yapmadan önce nişan vaziyeti alma, nişan alma gibi talimleri daha önceden uygulamış olması gerekir. İsmi anılan sayfanın devamında yan başlık olarak “*Nişâna Hâzırlık Ta‘lîmleri*” verilmiştir. Kolağası Osman Nuri eserinde, nişana hazırlık talimleri esnasında muallimlerin nefere karşı şiddetli emir ve kumandalardan uzak durması gerektiğini, ayrıntılı ve fennî tabirlerden kaçınmalarını kesin bir dille vurgulamıştır. Bu talimler döneminde nefere kötü davranılmamasının önemi vurgulanırken nişan almaya yönelik terimlerin de sade ve basit bir dille nefere öğretilmesi hususunun altı çizilmiştir. Bununla beraber atış anında ortaya çıkan hatalar aynı anda düzeltilip neferin özellikle yaptığı yanlış hareketleri sebepleri ile birlikte anlatmalı ve hareketi tekrar ettirmelidir. Atış talimlerinde nefer iyi atış yapacağı düşüncesiyle bütün kuvvetini sarf edebilir ve sakinliğini kaybedebilir. Muallim, bu talimlerde yapacağı konuşmalarla neferi rahatlatmalı ve onları stresten uzak tutmalıdır. Sonraki paragrafta “*İstinâdli Endâht*” yan başlığı ile atış yapmanın

farklı bir çeşidi üzerinde durulmuştur. İstinad kelimesinin Türkçe anlamı dayanma, güvenmedir. Askerî anlamda ise yapılacak olan atışın harici bir malzeme ile desteklenmesidir. Özellikle yeni atış yapan neferlere ilk olarak destekli atış yaptırılır. Bu genellikle bir kum çuvalı üzerine tüfeğin yerleştirilmesi ve neferin de yatış vaziyetinde tüfeğe göre pozisyon almasından ibarettir. ‘*İstinâdlı Endâht*’ yan başlığında işte bu atış usulünden bahsedilmiştir. Esere göre destekli atış, atış talimlerinin en faydalı olanıdır. Bunu sebebi şu şekilde açıklanmıştır: Nişana hazırlık talimlerinde atışa ait bütün bilgileri ve uygulamaları gören neferlerin bir kısmı ilk defa gerçek bir fişek ile atış yapacakları zaman, atış anında tüfeğin nasıl bir pozisyon alabileceğini veyahut çıkan sese nasıl bir tepki verileceğini bilemeyebilirler ve korku hâli ortaya çıkabilir. Dolayısıyla neferin çıkan sese alışması, atıştan sonra nasıl bir hâl ortaya çıkacağını kavraması itibariyle destekli atış oluşabilecek zararları minimum seviyeye indirir. İşte bu gibi neferlere muallimler önce destekli atış yaptırmalı, onların bu duruma alışmasını sağlamalı ve daha sonra desteksiz atış yaptırmalıdır. Destekli atışta başarı kazanan nefer daha sonra desteksiz bir vaziyette atış yapmalıdır. Destekli atışlarda başarı kazanamayan nefere desteksiz atış yaptırılmamalı, muallim hataları düzelterek neferin başarıya ulaşmasını sağlamalıdır.¹⁷ Sonraki yan başlık ismi olarak ‘*Hedeflere Endâht*’ başlığı kullanılmıştır. Bu başlık altında atış meydanında uygun mesafeye konulmuş olan hedefler üzerinde münferiden atış yaptıracak muallimin görevlerinden bahsedilmiştir. Nişana hazırlık talimlerinde neferlere, atışa dair her şeyi öğreten muallim görevinin bittiğini düşünmemelidir. Muallim, atış alanına neferleri götürmeden önce çavuşlar vasıtasıyla tüfekleri kontrol ettirmeli, namluların içinde yabancı maddelerin olup olmadığını teyit ettirmelidir. Atış alanında uygun vaziyet alındıktan sonra atış yapacak olan neferin başında mutlaka muallim bulunmalıdır. Burada muallim, atış yapan neferin atış için uygun bir vaziyet alıp almadığını, mermileri şarjöre doldururken doğru mu yanlış mı yaptığını, tüfeği doğru kavrayıp kavramadığını, nişan alırken ve tetiği çekerken doğru bir surette yapıp yapmadığını kontrol etmelidir. Bütün neferler atış yaptıktan sonra atışı kötü olanlardan ayrı bir kıt’a teşkil edip onlara gerekli uyarıları yaptıktan sonra tekrar atış yaptırmalıdır¹⁸. Muallimin bu

¹⁷ Yirmi üçüncü sayfanın en altında bir dipnot göze çarpmaktadır. Kolağası Osman Nuri ‘*İstinâdlı Endâht*’ başlığı içinde yer alan ‘*Nişan Tahtası*’ terimini bu dipnotta bir cümle ile açıklamıştır. Yazara göre nişan tahtası atış alanında bulunan hedeflerdir.

¹⁸ Bu mesele açıklanırken yazar yeniden bir dipnot kullanmış ve kötü atış yapanların yeniden nasıl atış yapacağını iki cümle ile açıklamıştır.

gibi meselelerde nefere karşı tam bir sabır ve tahammül göstermesi yazar tarafından kesin bir dille vurgulanmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.22-25).

Kolağası Osman Nuri, yirmi altıncı sayfanın hemen en üstünde yeni bir başlık açmıştır. “*Muhârebe Usûli Üzere Endâht*” başlığı altında önemli uyarılar yer almaktadır. Yazara göre muharebe usulü üzere yapılan atışlarda güvenlik üst düzeyde tutulmalıdır. Bu atışlar münferiden ve kıt’a dâhilinde icra edilmelidir. Zabit, bundan dolayı her iki durumda da ortaya çıkacak sorunları bilerek talim yaptırmalıdır. Esere göre bir kıt’anın mükemmel bir şekilde atış icra etmesi ancak neferlerin münferiden iyi talim görmesine bağlıdır. İşte bu usül sonraki sayfalarda açıklanmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.26).

“*Muhârebe Usûlü Üzere Münferiden Endâht*” başlığı altında münferit atışlara ait talimlerden madde madde bahsedilmiştir. Buna göre nefer, nişan almaya yönelik talimleri iyi öğrenmiş, arazinin ve düşmanın durumuna göre alacağı vaziyetleri muntazam bir şekilde talim etmiş, mesafeyi gözüyle süratle tahmin edip nişangâhını doğru tanzim etmiş olursa atışa ait diğer hususları daha kolay icra edecektir. Yirmi altıncı sayfanın alt orta bölümünde “*Muhtelif Mesâfelerde Bulunan Muhtelif Cesâmetdeki Hedeflere İsabet İmkânı:*” şeklinde bir orta başlık mevcuttur. Bu başlık altında atış anında neferin yapacağı hareketler sekiz madde şeklinde sıralanıp açıklanmıştır. Maddelere geçmeden önce hangi mesafede hangi tür hedeflere ateş edileceği mesafeler verilerek bir paragraf şeklinde açıklanmıştır. Buna göre 250 metre mesafeye kadar bütün hedeflere, 350 metre mesafeye kadar diz çökmüş münferit bir düşmana, 500 metre mesafeye kadar diz çökmüş olan bir dizi düşmana veya yan yana bulunan diz çökmüş iki nefere, 600 metre mesafeye kadar da ayakta bulunan bir dizi düşmana veya münferit bir süvariye karşı açılan ateş isabet ettirilebilir. Muharebe usulü üzere atıştan önce neferin iyice öğrenmesi gereken talim maddelerinden birincisi “*Dolduruş - Mekanizma İsti'mâli*” maddesidir. Nefer hedefi gözden kaçırmadan fişekleri tüfeğe doldurmalıdır. Daha sonra başparmak üst tarafta diğer parmaklar kapalı olmak suretiyle alt tarafta olarak baş ve şehadet parmaklarıyla sürgü kolunu sola doğru çevirmeli ve şiddetle geriye çekmelidir. Sağ alnını tüfeğe doğru yaslamalı ve atış vaziyeti almalıdır. Muallim bu gibi hususlar kontrol etmeli ve gerektiğinde neferin hatasını düzeltmelidir. İkinci madde “*Fişenk Almak*” maddesidir. Bu maddede neferin fişeklikten fişekleri nasıl alması ve bırakması gerektiğinden bahsetmiştir. Nefer burada fişekliği süratle açıp içinden bir bağa/ipe

bağlanmış fişekleri dışarı çıkardıktan sonra bağı aynı usulle geri yerine koyar. Nefer bunları yaparken gözünü düşmandan ayırmamaya gayret etmelidir. Üçüncü madde olan ‘‘Doldurmak’’ maddesinde alınan fişeklerin nasıl doldurulacağı anlatılmıştır. Dördüncü madde ‘‘Nişangâh Tanzîmi’’ maddesidir. Nefer fişek almakta ve silahını doldurmakta ne kadar beceri kazanırsa kazansın, mesafeyi de doğru olarak tazmin etse bile nişangâhını süratle düzenlemezse başarılı bir atış yapamaz. Nişangâh doğru şekilde hızlı bir şekilde düzenlenmez ise yapılan atış düşmana isabet etmez. Bu gibi hususları muallim nefere devamlı hatırlatmalı ve onların beceri kazanmasına yardımcı olmalıdır. Nişangâh¹⁹ tanzimi maddesinde eserde ilk kez nişangâh tanziminin nasıl yapılacağı hususu anlatılmıştır. Fakat nişangâhın ne olduğu ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır. Bu mesele yazarın atladığı konulardan biri olarak değerlendirilebilir. Beşinci madde olan ‘‘Nişân Almak’’ maddesinde doğru nişan almanın incelikleri tarif edilmiştir. Nefer, nişan alırken farklı zamanlarda aynı hedefin aynı noktasına nişan aldırılmalıdır veya ansızın ortaya çıkan hedefin yine aynı noktasına nişan aldırılarak nefere hız kazandırılmalıdır. Nefer bu işlemleri hızlı ve doğru bir şekilde icra edene kadar nişan alma talimlerine devam edilmelidir. Altıncı madde ‘‘Ateş İtmek’’ maddesi olup nasıl ateş edileceği anlatılmıştır. Buna göre nefere önce kurşunsuz bir şekilde ateş ettirilmeli eli tetiğe alıştırmalıdır. Daha sonra nefer normal ateş etmeli ve atış konusunda anlatılan sürat burada temin edilmelidir. Yedinci madde olan ‘‘Vaz‘iyet’’ maddesinde yapılan atışların farklı zamanlarda ve farklı vaziyetlerde atış yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin gece, gündüz, yürürken, dururken, ayakta, diz üstünde, düz arazide, engebeli arazide ve çeşitli hedeflere defalarca atış yaptırılmalıdır. Sekizinci madde ‘‘Alışdırma’’ maddesidir. Bu maddede alıştırmaların nasıl ve ne yolla yapılacağı yazar tarafından açıklanmıştır. Nefer ansızın ortaya çıkan bir hedef üzerine süratle ateş edebilmek için bir vaziyetten diğerine geçmeye, bir mevkidenden diğerine geçmeye yani hedefin cinsine ve yönüne göre civarında bulunan araziden fayda sağlamaya alışmış olmalıdır. Bunun için nefer, hangi vaziyette ve hangi mevkide olursa olsun muallim birden bire istikameti, hedefi, nişangâhı ve ateşin türünü söyleyerek hangi vaziyette ateş edileceğini de anlatarak neferin hareketlerini kontrol eder. Nefer de muallimin verdiği emri dikkatle dinlemelidir. Muallim yavaş ateş kumandası verdiyse dikkatli bir şekilde o emri uygulamalıdır. Fakat muallim hedef tarifi yaptıktan sonra çabuk

¹⁹ Nişangâh: Ateşli silahlarda, hedefin uzaklığına ve bulunduğu yerin yüksekliğine göre, namluya gerekli yükseliş açısını veren, silahı bu hedefe doğrultmaya yarayan araç.

veya şiddetli ateş kumandası verdiyse süratle verilen emri uygular. Muallimin ateşkes kumandasıyla nefer ateş etmeyi bırakır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.26-31).

Toplamda sekiz madde tek tek açıklandıktan sonra ‘‘*Tenbîh*’’ başlığı ile maddelere son verilmiştir. Tenbih maddesi bu noktada dikkat çekmektedir. Tenbih yani uyarı başlığında merminin gideceği yolun ve düşeceği bölgenin uygulamalı olarak gösterilmesi vurgulanmıştır. İki madde hâlinde bu uyarılar ifade edilmiştir. İlk madde ‘‘*Mahrek-i Mermînin Efrâda Bil’amel İrâ’esi*’’ maddesidir. Bu maddede merminin hangi mesafede hangi yükseklikte olduğu ve bunun nasıl anlaşılacağı ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Buna göre muallim nefere mermi yolunu uygulamalı olarak göstermesi için öncelikle birkaç yüz metrelik bir mesafe belirlenmelidir. Bu mesafenin her elli metresinde bir vasıta ile beyaz mendil veya bir bez sabitlenmelidir. Burada amaç kurşunun hangi mesafede hangi yükseklikte olduğunu nefere uygulamalı olarak göstermektir²⁰. İkinci madde otuz ikinci sayfadan başlamaktadır. Bu madde ‘‘*Muntika-i Mehlekenin Bi’l-amel İrâ’esi*’’ ismiyle verilmiştir. Şekil 1’de gösterildiği yolla muallim talimhanede 550 metrelik mesafeye ait yol flamaları vasıtasıyla kurşunun gideceği düzlemi nefere gösterdikten sonra bir nefere 550 metrede ayakta durmasını emreder. 550 metre sonunda duran neferin kurşun ayağına isabet edeceğini diğer neferlere uygulamalı olarak gösterir. Muallim daha sonra nefere ileri yürümesini emreder. 500 ile 550 metre arasında kurşunun bacaklarına 500 metrede baldırlarına geleceğini muallim neferlere gösterir. Böylelikle 470 ile 550 metre arası mesafenin tehlikeli olduğu ve aksi bir durumda hemen yere yatmaları gerektiğini neferler anlamış olurlar. ‘‘*Endâht*’’ isimli konu başlığı altında atış yapmanın inceliklerinden ve kurallarından bahsedilmiştir. Fakat dikkat çeken bir husus vardır. Normal şartlar altında neferler atış yaptıktan sonra yerlerinden kıvıldamadan atış yaptıran zabitanın gözetiminde silahlarını ‘‘Doldur-Boşalt’’ yapmalıdırlar. Yani tüfekte fişek bittikten sonra bittiğine emin olmak için neferler boş tüfeği tekrar kurup tetiğe basarlar. Bu suretle tüfeğin içinde fişegın olmadığı anlaşılır ve eğitim zayıtı engellenmiş olur. Yazarın bu konuya dair herhangi bir uyarısı bulunmamaktadır. Bölüğün muharebeye hazırlanması konusunda atlanmış olan önemli hususlardan biri de budur (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.31-32).

²⁰ Bu konu anlatılırken yazar yeni bir dipnot ekleyerek anlatılan meselenin kitabın sonunda şekil 1’de gösterildiğini dipnot kısmında belirtmiştir.

Birinci kısmın ikinci faslı yani ikinci bölümü otuz üçüncü sayfadan başlamaktadır. Bu bölümde birinci bahs yani birinci konu ismi ‘‘Terbiye-i Ahlâkiye’’dir. Ahlaki terbiye yine ‘‘Kavâ'id-i 'Umûmiyye’’ yani genel kurallar başlığı ile başlamaktadır. Bu başlık altında bu döneme kadar yapılan talimlerin öneminden bahsedilmiştir. Başarı sağlanması için bu talimlerin arazi üzerinde yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Terbiye ve nazarî yani teorik konuların ise kışlalarda ders verme usulü ile yapılmasını zabitin de orada bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Kısa bir açıklamadan sonra ‘‘Terbiye-i Ahlâkiye’’ yan başlığı ile asıl konuya girilmiştir. Bölük yüzbaşısı ara sıra bölümü toplayıp gayet sade ve anlaşılır bir dille; vatan aşkından, dine karşı olan meyilden, kavim sevdasından, korkusuzluktan, haysiyetli olmaktan ve düşkünlükten kaçınma gibi konulardan bahsetmelidir. Bunlara ilave olarak sadakatten, muharebeye hazırlıktan, kararlılıktan, cesaret ve itaat gibi askerî konulardan da bahsetmelidir. Yüzbaşı bunlardan başka silah arkadaşlığı ile askerliğin erdemlerini de nefere anlaşılır bir üslupla anlatmalıdır. Neferlerin muharebeye dair meyil ve muhabbetini arttırmak için yüzbaşı sancağın kutsallığını ve mensup olunan kıt'a'nın tarihi zaferlerini de anlatabilir. Hem yüzbaşı hem zabitler ahlaki terbiye konuşmalarında nefere karşı yumuşak ve tatlı dil kullanmalıdır. Dünyaya ait konuları bir babanın oğluna anlattığı gibi onların zekâ seviyesine göre nasihate benzer bir üslupla aktarmalıdır. Ahlak ile ortaya çıkacak kuvvet idman talimleri ile artacak olan kuvvete tercih edilmiştir. Kumandan yapmış olduğu hareketler ve karakteriyle astlarına örnek olmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.33-35).

Kolağası Osman Nuri, 35. ve 40. sayfalar arasında o dönemde yayın hayatına devam eden Neyyir-i Hakikat²¹ gazetesi ve Sûrây-ı Ümmet²² dergisinden üç farklı alıntı yaparak ahlaki terbiye konusunda çeşitli örnekler vermiştir. Yazar, ismi geçen gazete ve dergiden ahlaki terbiyeye ait bazı yazıları direkt olarak eserin içerisine

²¹ Neyyir-i Hakikat gazetesi 21 Mart 1908 tarihinde o dönemde Osmanlı'ya ait olan Manastır'da kurulmuştur. Gazete, İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin resmi yayın organı olarak faaliyetlerini yürütmüştür. Neyyir-i Hakikat gazetesi, tarafsız olmamakla birlikte cemiyet yanlısı, meşrutiyet taraftarı ve II. Abdülhamit karşıtı bir politika ile yayın yapmıştır. Toplamda üç yıl faaliyetlerine devam eden gazete 1911 yılında yayın hayatına son vermiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz: (Kuruloğlu, 2011, s.1-14).

²² Sûrây-ı Ümmet, 10 Nisan 1902 ile 12 Mayıs 1910 tarihleri arasında o dönem de yayımlanmış olan dergilerden bir tanesidir. İttihat ve Terakkî Cemiyeti'ne yakınlığı ile bilinen dergi İstanbul, Kahire, Selanik ve Paris gibi farklı yerlerde basılmış ve dağıtılmıştır. Bir dönem gazete olarak da yayın hayatına devam etmiştir. Yusuf Akçura gibi dönemin ünlü simaları da bu dergide yazılar yazmışlardır. II. Meşrutiyet'in ilanında pay sahibi olan dergilerden birini teşkil etmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz: (Hanioglu, 2010, s.240-242).

koymuştur. Alınan ilk yazı Neyyir-i Hakikat gazetesinin yayınladığı fakat Şura-yı Ümmet'in yazdığı Hz. Ebubekir'in El-cezire Valisi ve Kumandanı Yezîd ibn Süfyan'a hitaben yazdığı bir yazıdır. Bu yazıda Hz. Ebubekir'in halifeliği döneminde, El-cezire vali ve kumandanı olarak tayin ettiği Yezîd ibn Süfyan'a yapmış olduğu birtakım uyarılar mevcuttur. Hz. Ebubekir yapmış olduğu uyarılarda Yezîd ibn Süfyan'a neler yapması gerektiğinden, nelere dikkat etmesi gerektiğinden ve halka karşı nasıl davranması gerektiğinden bahsetmiştir. Askere karşı da nasıl davranması gerektiğinden, nasıl konuşması gerektiğinden, öğüt verecekse bunun nasıl ve ne yolla yapılacağı konularında uyarılar bulunmaktadır. Dini konularda da uyarılarda bulunan Hz. Ebubekir, Vali'den namazını tam vaktinde ve huşu içinde kılmasını istemiştir. Yönetim konusunda da birtakım tavsiyeler mevcuttur. Önemli konularda çevresinde bulunan yardımcılarında, diğer devlet adamlarında görüş almasının faydalarını anlatmıştır. Hayat, devlet yönetimi, ordu komutanlığı gibi pek çok konuya ilişkin tavsiye ve uyarılarda bulunan Halife eğer başarılı olamazsa kendisini görevden alacağını vurgulamıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.35-37).

Yapılan ikinci alıntıda Hz. Ali'nin askerliğe dair görüşleri paylaşılmıştır. Hz. Ali'nin görüşleri;

“Ma’âlumunuz olsun ki] Harbin ibtidâsı şekvâ, ortası müzâkere ve ahiri belâdır. Harb sefâlet ve ubûsetdir. Şecâ‘at harbin cismi olduğu gibi kalbî de tedbîrdir. Gözleri huzurdur. Kanadları itâ‘at, zebânısı hud‘adır. Kâ‘idesi rıfk, sürücüsü zaferdir. Paçalar sıvandıği zamân harbin tadı acıdır. Meydân-ı harbde sabr ve sebât ile müşâr-ı bil‘benan olarak teşhir itmeyenler mahv-u telef olur. Dünyâ ve ahretini berbâd ider (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.37-38).” şeklinde alıntılanmıştır.

Otuz sekizinci sayfanın üst-orta bölümünde yine alt alta iki başlık dikkat çekmektedir. İlk olarak “Diğer”, hemen altında “*Hatt-ı Hümâyûn Hazret-i Sıddîk-ı Â‘zam*” şeklinde yazılan başlıkta üçüncü alıntı aktarılmıştır. Bu alıntının bir kısmında yine Hz. Ebubekir'in halife olduktan sonra minbere çıkıp söylediği bazı sözleri aktarılırken makalenin yazarı olan M. Süleyman isimli yazarın birtakım sözleri ve Tiryaki Hasan Paşa²³'nın bir nutku makale içine konulmuştur. Hz. Ebubekir sözlerinde, adaletli olacağını, herkese iyilikle davranacağını eğer kötülük

²³ Tiryaki Hasan Paşa, 16. yüzyılın sonu 17. yüzyılın başlarında yaşamış olan o dönemin önemli Osmanlı devlet adamlarındandır. Doğum tarihi tahmini 1530 vefat tarihi ise 1611'dir. Osmanlı Devleti'nde çeşitli hizmetlerde bulunmuş Tiryaki Hasan Paşa'nın en önemli başarısı 1601 tarihinde yapılan Kaniye Savunması'dır. Daha sonra Budin Beylerbeyliği görevindeyken Budin'de vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz: (Ak, 2012, s.205-207).

ederse düzeltilmesi gerektiğini Müslümanlara anlatmıştır. Daha sonra M. Süleyman isimli yazarın sözleriyle konuya devam etmiştir. Güzel sözlerin, hoş sözlerin ve güzel hikâyelerin askerlerde ne derece etki ettiğini ifade etmiştir. Yazar, muharebe öncesi kumandanlar tarafından yapılacak olan konuşmaların askerde uyandırdığı hisleri tarif etmiştir. Makale yazarı şehitlik ve gaziliğin ne derece önemli olduğunu vurgularken daha sonra konuyu Osmanlı askerine getirmiştir. Tiryaki Hasan Paşa'nın bir nutkunu Paşa'nın ağzından aktaran yazar ardından yazısına son vermiştir. Tiryaki Hasan Paşa, yapılacak olan kale savunması öncesinde askerlerini motive etmeye çalışmaktadır. Şehitlik ve gazilik kavramlarının ne kadar önemli olduğunu ve vatan toprağının ne kadar kutsal olduğunu askerlerine anlatmaktadır. Bu aktarmadan sonra M. Süleyman isimli yazar hemen sağ alt bölüme ismini yazarak makaleyi sonlandırmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.38-41).

Birinci kısmın ikinci bölümünün ikinci konusu kırk birinci sayfadan başlamaktadır. Konu başlığı olarak “*Terbiye-i Şifâhiye*” başlığı kullanılmıştır. Hemen altında yan başlık olarak “*Askerî Cezâ Kânûnnâmesi*” başlığı mevcuttur. Memleketinden yeni gelmiş nefer, kışlanın kalabalığından ve uyulması gereken bazı kurallardan dolayı ilk zamanlarda afallayabilir. Nefer bu kuralları arkadaşlarından işitse bile zorluk yaşama ihtimali yüksektir. Bundan dolayı neferlerin geldiği ilk zamanlarda zabıt ve küçük zabıt neferlere uyulması gereken kurallardan kısa da olsa bahsetmelidir. Daha sonra yavaş yavaş askerlerin uyması gereken kurallar nefere anlatılmalıdır. Küçük suç ve kabahatler, tembellik, ihmalkârlık, kumarbazlık, içki içme gibi suçların cezaları neferlere açıklanmalıdır. İlave olarak; derse katılmama, üstlerine itaat etmeme, üste karşı mırıldanma, uygunsuz tavır ve hareket, borçlanma, kavga çıkarma gibi suçların da cezaları açıklanmalıdır. Kısaca askerî ceza kanunnamesinin bütün maddeleri sebepleri gösterilerek nefere açıklamak zabitin görevlerindedir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.41-42).

“*Dâhiliye Kânûnnâmesi*” başlığı altında yine önemli bazı bilgiler verilmiştir. Buna göre rütbe sahipleri her fırsatta dâhiliye kanunnamesinde yer alan bilgileri nefere anlatılmalıdır. Askerliğin vazifeleri, neferin vazifeleri ve kışlada uyulacak kurallar gibi kanunnamede yer alan maddeler küçük zabıtlar ve onbaşılar vasıtasıyla anlatılmalıdır. Neferin hevesini ve gayretini arttırmak için görevini iyi yapanlara çeşitli ödüller ve hediyeler verilirse aralarında bir rekabet olacağı şüphesizdir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.42-43).

Sonraki paragrafta ‘‘Nevbet Hidemâti’’ başlığı altında nöbete ait önemli bilgiler verilmiştir. Buna göre acemiler kışlaya geldikten kısa bir süre sonra dâhiliye kanunnamesinin 281. maddesi gereğince nöbet hizmetine dâhil olmadan birkaç gün önce zabıt, nöbet hizmetine dair neferi aydınlatmalıdır. Nöbet hizmetinin askerlik sanatında ne kadar güç ve ne kadar yüce bir görev olduğunu, bu görevi icra edenlerin ne derece dikkatli ve uyanık olması gerektiğini zabıt neferlerin zihnine iyice yerleştirmelidir. Zabıt, neferin nöbet talimatına uygun bir surette nöbet tutmasını öğretmelidir. Bunlardan başka şehir ve kışlalar içinde bulunan karakollara ait hizmetler ile muhafız, posta, devriye ve keşif kolları gibi hizmetlere ait talimatlar da hem teorik hem de uygulamalı şekilde nefere anlatılmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.43-44).

Kırk dördüncü sayfanın hemen başında üçüncü konu başlığı olarak ‘‘Hülâsa’’ verilmiştir. Yani özet adı altında daha önceki konuların kısaca özetlenmesi yapılmıştır. Buna göre bölüğün muharebeye hazırlanmasından bölük yüzbaşı sorumludur. Yüzbaşı yapılan talimleri takip etmeli ve talim yapılırken teori ile pratiğin dengesi sağlanmalıdır. Teori kısmında fennî ve anlaşılmaz olan tabirlerden kaçınılmalı neferin anlayacağı şekilde, onun zekâ seviyesine uygun olarak ders anlatılmalıdır. Talim ve terbiye döneminde zaman iyi kullanılmalı yeni gelecek olan acemilerle eski neferlerin seviyesini hızlı bir biçimde birbirine yaklaştırmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.44-45).

Kırk beşinci sayfanın alt kısmında yeni bir bölüme geçiş yapılmıştır. Birinci kısmın üçüncü bölümünün ilk konusu olarak ‘‘Arâzi’’ başlığı yer almaktadır. Yine konuya genel kurallar başlığı ile giriş yapılmış olup dört madde şeklinde konu daha da ayrıntılı bir biçimde işlenmiştir. Neferin muharebe esnasında yalnız kalmaması esas olmakla birlikte zaman zaman nefer keşif hizmetinde yalnız kalacağı için arazi üzerinde talim ve terbiyesinin tamamlanmış olması gerekmektedir. Birinci madde, ‘‘Yerleşmek - Setr Olunmak’’ isimli maddedir²⁴. Bu maddede, acemilerin arazi üzerine götürülüp avcı muharebesine dair düşmanın gözünden ve mermisinden

²⁴ Bu madde içinde Talimname ve Yeni Talimname’ye metin içi atıf yapılmıştır. Fakat hangi talimname oldukları yazar tarafından belirtilmemiştir. ‘‘Ta’limname’’ olarak adlandırılan eserin ‘‘1895 Piyade Ta’limnamesi’’, ‘‘Yeni Ta’limname’’ olarak bahsedilen eserin ise ‘‘1909 Piyade Ta’limnamesi’’ olması kuvvetle muhtemeldir. Öz’e göre (2021, s.160-161) Osmanlı Devleti’nde 1895 yılından sonra 1909’a kadar resmi bir talimname yayımlanmamıştır. ‘‘1909 Piyade Ta’limnamesi’’ olarak adlandırılan talimnamenin ilk baskısı Daire-i Askerîye Matbaası’nda R. 1324 (1908-1908) tarihinde müsvedde halinde basılmıştır. Çok kısa süre sonra Mekteb-i Harbiye Matbaasında Temmuz 1325’te (14 Temmuz-13 Ağustos 1909) resmi nüshası yayımlanmıştır.

engebeli arazi kullanılarak nasıl korunulacağı konusunda kısa bir bilgi verilmiştir²⁵. Sonraki madde “*Endâht İtmek*” isimli maddedir. Nefer kendi silahını kullanmasına mani olabilecek bir siper arkasına yerleşmeyeceğini kural olarak bilmelidir. Her ne olursa olsun nefer ani, gelişecek bir durum karşısında hızlıca uygun bir sipere yerleşmeli, mesafeyi süratle tahmin edip nişangâhını tanzim etmelidir. Bu gibi hareketler neferde zaman içinde artık bir alışkanlık hâline gelmelidir. Bu talimleri nefere alıştırmak için neferleri çeşitli araziler üzerine götürüp ağaç, orman, engebeli arazi üzerinde münferit nefer veya bir kıt’a gösterilerek talim ettirilmelidir. “*Yürümek*” maddesinde neferin arazi üzerinde nasıl yürümesi gerektiği ile ilgili mühim bilgiler verilmiştir. Yazar, yine bu madde içinde de Talimname ve Yeni Talimname’ye metin içinde atıflarda bulunmuştur. Arazi üzerinde bir mecburiyet ortaya çıkmadıkça nefer koşturulmamalıdır. Koşan nefer hem yorulacağı hem de atış anında sağlıklı atış yapamayacağı için normal adım ile yürütülmelidir. Dördüncü madde olan “*Hücûm İtmek*” maddesinde Kolağası Osman Nuri, hücum esnasında önce hücum adımıyla daha sonra koşar adımıyla hücum edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.44-48).

Daha önce de belirtildiği üzere toplamda beş bölümden oluşan eserin üçüncü ana bölümü “*İkinci Kısım*” kırk dokuzuncu sayfadan başlamaktadır. İkinci kısmın başlığı “*Kıt’a*” başlığıdır. Kolağası Osman Nuri, “*Kıt’a*” başlığından sonra bir dipnot atmış ve dipnot kısmında kastedilen takımın yarım takım olduğunu açıklamıştır. Kıt’a başlığının hemen altında yine “*Mülâhazat-ı Umûmiyye*” başlığı bulunmaktadır. Bu konu başlığı altında yazar, bir kıt’anın kaç mangadan oluştuğunun önemli olmadığını, önemli olanın talim ve terbiyenin, yürüyüşün, manevranın ve coşkunun aynı olması gerektiğini vurgulamıştır. Buna ek olarak bir kıt’anın mükemmel bir şekilde muharebeye hazırlanmasının, muallim heyetinin talime başlamadan önce her anlamda hazır olmasına bağlamıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.49).

Aynı sayfanın hemen alt bölümünde birinci konuya “*Ta’lîm Meydânı*” başlığı ile giriş yapılmıştır. Genel kurallar yan başlığında, münferit talimler devrinde daha önce gösterilen usule uygun olarak nefer terbiye edilirse ve talimin esası neferin zihnine yerleştirilirse kıt’anın talim ve terbiyesinde zorluk çekilmeyeceği

²⁵ Kolağası Osman Nuri maddenin son cümlesinde bir dipnot vererek sayfanın en altında “*Piyâde Avcılarına Rehber*” isimli diğer bir eserin ismini vermiş, daha ayrıntılı bilgi için bu esere başvurulmasını belirtmiştir.

belirtilmiştir. Daha sonra “*Vaz’iyet*” yan başlığında neferlerin vaziyetlerine değinilmiştir. Talim meydanında neferin ilk önce sıra dâhilinde doğru bir vaziyette bulunması gerekmektedir. Bir kıt’anın mükemmel olması, o kıtayı oluşturan neferlerin ayaklarının, omuzlarının, kalçalarının ve gözlerinin aynı istikamette olmasına bağlıdır. Kıt’anın yaptığı her hareketten sonra yapılan hatalar anında düzeltilmelidir. “*Hizâ Berâberlik*” yan başlığı ile konuya devam edilmiştir. Münferit talimler döneminde mangaların hiza/istikametlerinde mükemmeliyet aranmaz. Kıt’a talimlerinde ise bu konuya dikkat edilmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.49-50).

“*Usûl-ü Ta’lîm*” yan başlığında bu konu yaklaşık dört sayfada açıklanmıştır. Buna göre muallim neferleri bir sıra dâhilinde düzene soktuktan sonra sağdan sola kumandasıyla nefere 1, 2, 3 şeklinde saydırır. Cephe hattının biraz ilerisinde hizaya getirmek isterse takip edilecek usulü nefere bir kez teorik olarak anlattıktan sonra uygulamaya geçer. Muallim nefere “*sağdan birinci nefer üç veya beş adım ileri. marş!*” kumandası verir. Muallim tarafından verilen emri uygulayan nefer esas duruş vaziyetinde beklemeye başlar. Muallim neferin yaklaşık olarak üç adım karşısında durarak neferin önce ayaklarının eşit açıklıkta olup olmadığını, ikinci olarak kalçasının ve omuzlarının istenilen istikamete tamamen paralel bulunup bulunmadığını ve daha sonra ökçelerinin vaziyetine bakarak neferin vaziyetinin doğruluğundan emin olur. Neferin vaziyetini iyice inceleyen ve varsa hatayı düzelten muallim ikinci neferi çağırarak için “*iki*” kumandasını verir. İleri çıkan ikinci neferin de vaziyetini kontrol eden muallim bu şekilde bütün neferlerin vaziyetlerini ve hiza/istikametlerini kontrol eder. En sonunda sıranın sağ tarafına geçen muallim, önde veya geride olan neferlerin numaralarını söyleyerek onları uyarır. Böylelikle hiza/istikamet tam ve mükemmel şekline ulaşmış olur. Muallim daha sonra “*ileribak!*” kumandası verir, gerekirse neferleri “*rahat*” vaziyetine sokar. Neferler hizalarını kontrol ederken hangi vaziyette olurlarsa olsunlar devamlı sağa bakarlar²⁶. Muallim neferi hizaya sokacağı zamana “*Hizaya gel!*” kumandası verir. Bu emri alan neferler sağ gözleriyle sağ yanlarını sol gözleriyle cephe hattını kontrol ederler. Hiza/istikamet tamamlanınca muallim “*İleri-bak!*” ve “*Yerinde rahat!*” kumandası verir. Muallim isterse neferi sol taraftan da hizaya sokabilir. Bunun için “*Sola bak!*” ve “*Hizaya gel!*” kumandası verir. Neferler aynı usulü bu defa sola bakarak

²⁶ Bu konu anlatılırken başta bulunan neferin başını sağa veya sola çevirmeyeceği dipnot kısmında açıklanmıştır.

yaparlar. Muallim kanadın birinin sabit kalmasını diğer tarafın da eğri bir istikamete getirilmesini isterse sağ veya sol başta bulunan neferin karşısına geçerek neferin, sağ veya sol ayağının birini sabit bırakmasını diğerini istediği istikamete çevirmesini ister. Neferin kalça ve omzunu da istediği istikamete getirdikten sonra, az önce kullandığı kumandaları tekrar kullanarak neferleri istediği istikamette hizaya getirmiş olur. İşte bu gibi talimlerle ne kadar meşgul olunursa neferler zaman içinde kendi kendilerinin hizalarını mükemmel şekilde düzene sokabilirler. Kıt'a ile icra edilecek hangi hareket olursa olsun kıt'anın güzel gözükmelerini sağlayan etmenlerden en önemlisi hiza/istikamet düzgün olmasıdır. Muallim yapılan talimler esnasında bu konuyu neferlerin zihnine yerleştirmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.50-55).

“Yürüyüş” yan başlığında kıt'a ile yürüyüşün incelikleri anlatılmıştır. Eğer münferit talimler döneminde her nefere sağa veya sola bakmaksızın kendi istikametine doğru yürümesi alıştırılırsa kıt'a ile yapılan yürüyüşlerde nefer daha çabuk uyum sağlayacaktır. Kıt'a ile yürüyüşlerde hiza daima sağdan alınacağından nefer ara sıra başını sağa doğru çevirip hizasını kontrol etmelidir. İleride veya geride olan nefer bunu ani bir şekilde değil adımlarını kısa veya uzun atarak yapmalıdır. Yürüyüşün başında hiza soldan yapılacak emri geldiyse nefer hizasını soldan almakla yükümlüdür (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.55).

Elli altıncı sayfanın hemen başında “*Esliha İstimali*” başlığı mevcuttur. Daha önce de belirtildiği üzere bu kavram silah kullanımı anlamına gelmektedir. İsmi geçen başlık altında, silah kullanımı hareketlerinin asla terk edilmeyip bütün talimler devrinde yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu hareketlerin neferi disiplin altına alacağı, onları itaatli, süratli ve dikkatli birer asker yapacağını altı çizilmiştir. Silah kullanımı konusu bir paragraf şeklinde açıklandıktan sonra hemen altında “*Ateş*” başlığı mevcuttur. Bu konuya ilişkin dikkat çekilen ilk mesele, kıt'a ateşlerinde nefere ateş türlerini alıştırmak ve kıt'ayı bir makine gibi hareket ettirmektir. Bunun için ateş çeşitlerinin tamamını önce münferiden daha sonra talim fişekleriyle tamamına “*yavaş ateş*” ettirilmelidir. Kıt'a ateşinin mükemmel olabilmesi için neferin her türlü ateşe iyi alışması gerekmektedir. Bu konu açıklandıktan sonra, “*Alışdırma*” başlığı altında muharebe esnasında verilecek kumanda, ihbar ve işaretlere karşı neferin konuyu anlayıp süratle uygulamasının önemi üzerinde durulmuştur. Talim ve terbiye döneminde bu gibi hususların

muallimler tarafından devamlı surette uygulatılması istenmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.56-57).

İkinci kısmın ikinci konusu “*Arâzî*” başlığı ile elli yedinci sayfadan itibaren ortaya konmuştur. “*Kavâ'id-i 'Umûmiyye*” başlığı ile konuya giriş yapılmış, daha önce nefer hakkında beyan edilen konuya bu başlık altında da değinilmiştir. Buna göre kıt'anın muharebe esnasında yalnız bulunması çok nadir olsa bile kendisine verilen görevi tam ve eksiksiz yerine getirebilmesi için çeşitli arazi üzerinde ki talim ve terbiyesi tam olmalıdır. Bu talimler dört madde şeklinde beyan edilmiştir. Birinci madde olan “*Yerleşmek*” maddesinde muharebe esnasında bir kıt'anın hangi mevziye nasıl yerleşeceği konusu üzerinde durulmuştur. Yerleşmesi uygun olan mevzinin tanımı iki madde şeklinde açıklanmıştır. Buna göre yerleşilecek olan mevzii taarruza uygun olmalı, düşman gözlenebilmeli ve ateş altında bulundurulabilmelidir. İkinci olarak mevzii savunmaya uygun olmalıdır. Yani kıt'a mümkün merteye düşmanın gözünden ve ateşinden gizlenebilmelidir. Bir mevzi ne kadar faydalı olursa olsun, ileri bölgede düşmanın işini kolaylaştıracak bir mevzi var ise o mevziye yerleşmek daha faydalıdır. Hazırlık talimleri esnasında düşman mevkiine 600 metre kaldığı zaman kıt'a arazinin durumuna göre diz çöktürülür veya yere yatırılır. Sadece kumandan gözlem için ayakta kalabilir. Kumandan tarafından seçilen mevzii mutlaka amaca hizmet etmelidir. Muharebe esnasında düşmanın baskınına maruz kalmamak ve düşmanı bir an önce tespit etmek için kumandan tarafından kıt'anın yanlarına ve ön tarafına keşşaf lar gönderilmelidir. Bu keşşaf lar aynı zamanda kıt'a için en uygun mevziyi seçeceklerinden dolayı çok faydalıdır. Bu konu etraflıca açıklandıktan sonra elli dokuzuncu sayfanın başında “*Endâht*” başlığı ortaya konmuştur. Bu başlık altında yine birtakım alt başlıklarla konu desteklenmiştir. Buna göre kıt'anın yapacağı atış talimlerinden önce muharebe usulü üzere kıt'a atışlarında mermilerin çeşitli arazi üzerinde düşüşlerinde nasıl bir şekil ortaya koyacaklarını, çeşitli mesafe ve arazide çeşitli hedeflere ne yolda ateş edileceğine dair neferlere bilgi verilmelidir. “*Muhârebe Usûlü Üzere Kıt'a ile Endâht*” alt başlığında konu daha da açılmıştır. Bir nefer silahını ne kadar güzel kullanırsa kullansın hatta tüfek bir yere sabitlense bile, bu tüfekte aynı noktaya aynı nişangâhla birkaç atıştan sonra kurşunlar bazı sebeplerden²⁷ dolayı aynı yolda gitmeyip çeşitli yollar çizerler. Kolağası Osman Nuri, bu yolları eserin sonunda yer

²⁷ Kolağası Osman Nuri bu sebepleri; fişeklerin içinde yer alan barutların rutubetli olması, eşit olmaması, namlunun titremesi, ışık ve havanın tesiri gibi nedenlerle dipnot kısmında açıklamıştır.

alan “*şekil 2*”de göstermiştir. Şekil 2’de mermilerin hedefe gidiş yollarını koniye benzetmiştir. “*Şekil 2*” incelendiği vakit, mermilerin aynı yerden çıktığı fakat farklı yollarla aynı hedefe ulaştığı görülmektedir. Yazar, mermilerin birleştiği yeri ise yine eserin sonunda “*şekil 3*” başlığı altında resmetmiştir. Buna göre 600 metreye kadar olan mesafelerde küçük hedeflere karşı icra edilen atışlardan iyi sonuçlar çıkabilir. Bu hedefler mevzi almış düşman avcı hatlarıdır. Düşman avcı hatlarına 600 ile 1000 metre arasında yani orta mesafede ateş edilirse istenilen sonuçlar elde edilemez ve cephane boşa harcanmış olur. Ortalama mesafelerde ayakta bulunan avcı hatlarına veya saf-1 harb nizamında bulunan düşman askerlerine ateş edilirse ancak sonuç alınabilir. 1000 metreden fazla olan mesafelerde ise düşmana ateş etmek yasaktır. İstisna olarak ancak düşman büyük bir kıt’a ise, derinliği ve genişliği fazla ise ateş edilebilir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.57-63).

Yazar, altmış üçüncü sayfanın son bölümünde “*Usûl-ü Ta’lîm*” başlığı ile konuya devam etmiştir. Az önce bahsedilen talim ve terbiyenin arazi üzerinde nasıl uygulanması gerektiği ile ilgili bu konu başlığında birtakım bilgiler verilmiştir. Bunun için; kıt’aya arazi üzerinde çeşitli mesafelerde ve çeşitli vaziyetlerde hedefler gösterilir. Bu hedeflerin mesafeleri gözle, adımla veya bir alet vasıtası ile tahmin edilir. Bundan sonra nefere hareket eden hedef üzerine nişan almanın çözümleri gösterilir. Hareket eden topçu ve süvari üzerine yapılacak atışlar için büyük bir talim meydanı gerekmektedir. Zabit iki farklı kıt’ayı talim meydanında karşılıklı olarak hareket ettirerek gerçek bir muharebe ortamı yaratmalıdır. Bu talimin neferlere faydası çok olduğundan her fırsatta icra edilmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.63-64).

“*Yürümek*” yan başlığında kıt’a ile yürüyüş hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Buna göre kıt’a ile yapılan yürüyüşlerde düşman yakın da olsa uzak da olsa neferin aklında, daima düşmanın gözünden ve ateşinden gizlenmek olmalıdır. Düşmanın gözünden ve ateşinden ancak iki durum ile gizlenebilir. Birinci madde “*Arâzînin Hâli*” maddesidir. Bu maddede, kıt’anın tesadüf ettiği hendek, çukur, duvar, çit ve engebeli araziden fayda sağlaması gerektiğinden bahsedilmiştir. İkinci olarak “*Ahz Olunacak Nizâm*” maddesinde hangi tür arazide hangi vaziyetin alınacağı açıklanmıştır. Araziden en iyi şekilde fayda sağlamak alınacak olan nizama bağlıdır. Kıt’a eğer düşmana uzak bir mesafede ise yapılan yürüyüş “*kol nizâmı*” şeklinde yapılmalıdır. Özellikle düz arazide yapılan bu tür yürüyüşler sevk ve idare

anlamında kıt'aya kumandanlık eden rütbe sahibinin de işi kolaylaşmış olur. Düşmana yakınlaşınca kadar bu nizamın kullanılması münasiptir. Düşmanın yakın olduğu bölgede ise “saf-ı harb” nizamı tercih edilmelidir. “Saf-ı harb” nizamı aynı zamanda piyade sınıfının muharebe nizamıdır. Dolayısıyla kıt'a kumandanı düşmanın yakınlığı ve uzaklığına göre kıt'asına gerekli nizamı vermelidir. Bu kısımda yazar tarafından verilen bilgiler muhakkak değerli bilgilerdir. Ancak bu bölümde geçen, “kol nizâmı”, “saf-ı harb” ve “dağınık nizâm” gibi muharebe kavramlarının nasıl olduğu, nasıl yapıldığı ile ilgili gerekli tanımlamalar yapılmamıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.64-66).

“Hücûm İtmek” yan başlığında kıt'a ile hücumun nasıl olduğu ile ilgili kısa bir açıklama yapılmıştır. Nefere verilen taarruz emri gayet açık bir şekilde açıklanarak kıt'aya da verilmelidir. Hücum tatbikatlarında nefere, tüfeğin süngüsü takılı olduğu hâlde önce hücum adımıyla daha sonra koşar adımıyla mesafe kat ettirilmelidir. Muharebenin sadece düşmanın boğazlanması ile bitmeyeceği, zaferin elde edilebilmesi için her çarpışmadan sonra yeniden toplanıp yanaşık nizama dâhil olmanın ne derece önemli olduğu nefere anlatılmalıdır. “Tatbikât” yan başlığında ise kıt'a talimlerinde nefere öğretilen bilgilerin mutlaka uygulanması gerektiğinden bahsedilmiş ve hemen altında çeşitli örnekler verilmiştir. Soru cevap şeklinde toplam dört farklı sorunun cevabı aranmıştır. Örnek vermek gerekirse “Düşman piyâde takımı 2000 metrede iken ateş iderler mi?” şeklinde sorulan bir sorunun cevabı olarak; bu mesafede ateş edilmeyip 1000 metrede ayakta ve 600 metrede yere yatmış olursa “yavaş ateş”, 700 metrede ayakta, 500 metrede diz çökmüş veya yere yatmış olursa “şiddetli ateş”, 400 metrede hangi vaziyette bulunursa bulunsun “çabuk ateş” edilmelidir, cevabı verilmiştir. Kıt'anın muharebe talimi içinde yapılan ve farklı durumların soru-cevap şeklinde açıklandığı bu bölümde uygulamaya yönelik gayet doyurucu bilgiler mevcuttur. Yazar, bu kısmı akılda soru işareti kalmayacak şekilde açıklamıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.66-68).

Altmış dokuzuncu sayfanın hemen başında dördüncü ana bölüm olan “Üçüncü Kısım” başlığı ve altında “Bölük” başlıkları yer almaktadır. “Bölük” başlığı altında yine “Mülâhazat-ı Umûmiyye” yer alırken hemen altında da yan başlık olarak “Bölük Ashâb-ı Rütbesinin Ta’lîm ve Tedrîsi” ile bölük talimine giriş yapılmıştır. Bölüğün muharebeye hazırlanması sadece neferin talim ve terbiye edilmesi anlamına gelmemektedir. Bölüğe mensup rütbe sahipleri de muharebeye

hazırlanmalıdır. Kıt'a dâhilindeki kuralları bilen nefer bunu bölük dâhilinde pekâlâ uygulayabilir. Ancak kıt'ayı sevk ve idare eden rütbe sahiplerinin de bölüğün sevk ve idaresine alışık olmadığı için bu hususta zorluk çekebilir. Dolayısıyla rütbe sahiplerin de eğitilmesi en az neferin eğitilmesi kadar önemlidir. Rütbe sahiplerinin talim ve terbiyesi için yüzbaşı acemilerin katılım yapmasından 2-3 hafta önce görevlendirdiği bir zabıt vasıtasıyla muallimlere²⁸ sözlü ve uygulamalı dersler veririr. Bu muallimler küçük zabıtlar ile yardımcıları olan usta neferlerden oluşmaktadır. İşte bu suretle bütün talimlerin temeli olan münferit terbiyeye başlanmış olur. Bu talimlerin tamamından bölük yüzbaşı sorumludur. Yapılan talimlerin tamamı talimname hükümlerine uygun olmalıdır. Bölük rütbe sahiplerine verilecek talim ve terbiye iki maddeye bölünmüştür. Birinci madde "*Ta'lim Meydânında Ta'lim*" dir. Bölük rütbe sahiplerinden olan zabıtlar ve küçük zabıtların kendi rütbelerinden büyük rütbelerin görevlerine hazırlanması sadece kıt'a ile talim yaparak değil özel talimler yapılarak ilgilendirilmesi gereken konulardandır. Bu özel talimlerde zabıt ve küçük zabıtların vazifelere ilişkin güç ve liyakatlerinin artırılması önceliklidir. Bu özel talimlerde zabıte verilen eğitimin daha kısa ve daha küçük ölçekli olanı küçük zabıte de verilir. Bu özel talimler iki usul ile icra edilir. Birinci usul takımların şahıslar ve ipler vasıtasıyla tasvir ettirilmesidir. Bu usulle küçük zabıtlar ve onbaşılar dahi takım kumandanlığı, kılavuzluk ve bölük eminliği gibi hizmetleri icra ederler. İple talim usulü çok eski bir usul olsa da rütbe sahiplerinin kıt'a haricinde talim ve terbiyesi için bulunmuş eşsiz bir araçtır. Bu usul aynı zamanda bölük kumandanlarına da zaman kazandırmaktadır. İkinci faydası ise kılavuzlar²⁹ içindir. Yürüyüş esnasında hizanın kontrol edilmesi, yürüyüş süratinin ayarlanması ve yürüyüş istikameti görevleri kılavuzların görevi olduğu için onlar içinde faydalı bir usuldür. Talimin daha faydalı olması için bölük kumandanı devamlı surette uyanık olmalıdır. Bölük kumandanı tayin edeceği mülazıma bazı nizamları yaptırmasını emreder. Örneğin bölüğü, bölük kolundan takım koluna geçirmesini ya da takım kolundan bölük koluna geçirmesini isteyebilir. Yapılacak hareketin öncesinde veya sonrasında her rütbe sahibine hareketin icrasına yönelik sorular sorulur. Eğer bir hata var ise derhâl düzeltilmelidir. İşte bu usulle yanaşık nizamlara ait bütün hareketler tekrar edilmiş olur. Bölük rütbe sahipleri de gerek teorik gerek uygulamalı olarak bilgilerini

²⁸ Yazar, dipnot kısmında muallimlere aynı zamanda "*hey'et-i ta'limiye*" de dendiğini ifade etmiştir. Yine bu kısımda diğer rütbe sahiplerinin usta neferler ile meşgul olacağını ifade etmiştir.

²⁹ Eserde bölük eminliği, kılavuzluk gibi kavramların tam anlamıyla açıklanmadığı göze çarpmaktadır.

tazelemiş olurlar. İp ile talimden başka yüzbaşı; bölük rütbe sahiplerinden ve eski neferlerden bir takım oluşturur. Bu takımın; bölüğün birinci, ikinci veya üçüncü takımı olduğu kabul edilir. Oluşturulan bu takım vasıtası ile zabıt ve küçük zabite yüzbaşı bazı küçük görevler verir. Zabıt ve küçük zabıt kendilerine verilen bu emirleri takım üzerinde uygular. Bu iki usulle zabıt ve küçük zabıt muharebede icra edecekleri görevlerine hazırlanmış olurlar (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.69-73).

Bölük rütbe sahiplerinin talim ve terbiyesi konusunda ikinci *madde* “*Arâzî-i Muhtelifi Üzerinde Ta’lîm*” dir. Arazi üzerinde icra edilen talimlerin ne derece önemli olduğu muhakkaktır. Bu yapılan talimler esnasında bölüğün sevk ve idare edilmesi ve ortaya çıkacak hataların düzeltilmesi konusunda bölük rütbe sahipleri yüzbaşının yegâne yardımcılarıdır. İşte bu sebepten dolayı yüzbaşı icra edilecek talimlere astlarını iyi hazırlamalıdır. Bölük rütbe sahiplerinin talim ve terbiyesi döneminde arazi üzerinde savunma ve hücum hâlleri uygulamalı olarak gösterilmelidir. Yapılacak olan bu eğitimler esnasında her türlü arazi kullanılmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.73-74).

Yetmiş dördüncü sayfanın üst tarafında yeni bir başlık ile konuya devam edilmiştir. “*Bölük Ta’lîmlerine Başlanılacak Târîh*” başlığı ile talimlere ne zaman başlanacağı ile ilgili hususlar ifade edilmiştir. Bölük talimine başlamadan önce acemilerin teşkil ettikleri manga ve takımların talim ve terbiyesi tam olmalıdır. Yani münferit talimlerin ve kıt’a dâhilinde yapılan talimlerin tamamlanmasıyla ancak bölük talimine başlanabilir. Bölük talimi döneminde münferit terbiye terk edilmemeli ara ara bu hususlar tekrar edilmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.74).

Üçüncü kısmın birinci bölümü “*Ta’lîm Meydânı*” başlığı ile yetmiş beşinci sayfanın hemen başında ortaya konmuştur. Bu başlığın hemen altında birinci bölümün birinci konusu olan “*Tertîb*” başlığı mevcuttur. Konuya her zaman olduğu gibi “*Kavâ’idi ‘Umûmiyye*” yan başlığı ile giriş yapılmıştır. Uygulama talimleri bölük rütbe sahiplerinin teorik bilgilerini sağlamlaştırır. İlave olarak neferleri kıt’a dâhilindeki vazifelerinin icrasına hazırlar. Bununla birlikte daha önceden öğrenilmiş olan teorik bilgilerin uygulamalı olarak gösterilmesini sağlar. Ancak bu teorik bilgileri uygulamaya başlamadan önce tamamıyla tekrar anlatılmamalı, sadece önemli yerleri kısaca tekrar hatırlatılmalıdır. Aksi hâlde zaman kaybı olur. Talim meydanında icra edilen hareketlerde eğer bir hata var ise hatanın düzeltilmesi kısa ve öz şekliyle olmalıdır. Manevra müdürü olan yüzbaşı tam ciddiyetle zabıt ve küçük

zabite örnek olmalıdır. Muallimler tarafından verilecek emirler keskin ve net olmalıdır. Keskin olmayan ve ruhsuz verilen emirler neferler tarafından tam anlamıyla ciddiye alınmayacağından gevşekliğe sebep olur. İşte bu sebeple bütün rütbe sahipleri icra edilen manevralar esnasında daima hareketli ve uyanık olmak zorundadır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.75-76).

Kolağası Osman Nuri tarafından bu manevralar aynı konu içinde dört maddeye ayrılmıştır. Birinci manevra “*Hizâ Berâberlikler*” dir. Hiza beraberlikler kıt’a dâhilinde ne kadar önemliyse bölük dâhilinde de o kadar önemlidir. Hiza beraberlikler ancak iki şekilde sağlanır. Birinci olarak, hiza beraberliğin sağlanmaya çalışıldığı anlarda son derece şiddet göstermek, düzeltmeler için biraz bekleyip “*ileri bak!*” kumandasını gayet sert ve keskin vermek. İkinci olarak, küçük zabitler ve kılavuzlar vasıtasıyla bu işi sakince yapmaktır. Yapılacak olan hareketlere düzen vereceğinden dolayı hiza beraberlikler meselesi kıt’a kumandanı tarafından önemsenmelidir. İkinci manevra konusu “*Yürüyüşler*” dir. Mükemmel yürüyüş için; başın doğru tutulması, silahın omuza iyi yerleştirilmesi, yumuşak ve seri adım atılması önemlidir. Seri adım dakikada 114 adımdır. Bütün yürüyüş nizamlarında sıraların mesafesine, dizlerin istikametine ve hizanın korunmasına dikkat edilmelidir. Uzun yürüyüşlerde ve şehir haricinde icra edilen yürüyüşlerde yürüyüşe kolaylık vermek için “*adi adım*” kumandası verilir. Bu serbestlik esnasında zabıt dahi kılıcını kınına sokarak takımlarının önlerinden yürürler. Neferler de hiza, aralık ve istikametlerini muhafaza etmek şartıyla silahlarını istedikleri vaziyette taşıyabilirler. Adi adımdan düzgün adıma geçirilmek istenirse “*ayak uydur-hazır ol!*” kumandası verilir. Üçüncü manevra konusu “*Esliha İsti‘mali*” dir. Bu konu başlığında, bütün talimler devrinde dikkat edilen silahların kullanımı konusu bölük dâhilinde de dikkat edilmesinin uygun olduğu ifade edilmiştir. Dördüncü manevra “*Dönüşler*” dir. Bölük hangi nizamda bulunursa bulunsun, sağa, sola veya geriye dönecek olursa yeni talimnamede beyan olunan kumandalar verilerek yapılması istenen hareket yaptırılır. Yüzbaşı dönüşler esnasında; neferin, vücudunu sallamadan, süratle ve muntazam bir biçimde dönmesini sağlamalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.76-79).

Yetmiş dokuzuncu sayfada dikkat çeken başka bir başlık mevcuttur. “*Ateşler*” başlığı altında ateş çeşitleri açıklanmıştır. Bölük talimine ait ateşlerin talimi kıt’a ateşleri ile aynıdır. Daha sonra “*Yaylım Ateş*” başlığı ile konuya devam edilmiştir. Yaylım ateşi başlığı altında dört farklı örnekle farklı durumlarda, farklı

nizamlarda yayılım ateşinin nasıl olacağına ilişkin değerli bilgiler verilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.79). Birinci örnek;

“Bölük saf-ı harb nizâmında duruyor, süvârî cebhesi istkâmetinden 900 ve 1000 metre mesâfeden kıt'a ile hücum idiyor. Yüzbaşının kumandası: ilerluyen süvârilere! Bölük ateş- silâh davran! Sağdan takımlarla manevra ile yayılım ateş: Birinci takım nişângâh 900, ikinci üçüncü takım 1000: Birinci takım zâbitânının kumandası: birinci takım, nişân-al: ateş doldur! Yüzbaşının ta'yîn itdiği hedef ve nişângâhı efrâd işitmez ise birinci takım ilerluliyen süvâriye! Nişângâh 900: nişân al! Ateş! Doldur! Tarzında kumanda virir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.79-80).” şeklinde ifade edilmiştir.

Fakat burada dikkat çeken başka bir husus vardır. Yayılım ateşinin ne olduğu, nasıl yapıldığı ile ilgili herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Diğer takım zabıtları de örnekte verildiği şekliyle kendi takımlarına, takımın numarasını söyleyip kumandalar verir. Ateşe son vermek için yüzbaşı “*silah kapa! rahat-dur!*” kumandasıyla ateş kestirir. Onbaşılar icra edilen hiçbir ateşe iştirak etmezler. Kendilerine ait yerlerde bekler ve emir olunan bölgeye göre mangaların nişangâhını sağlıklı şekilde tanzim ederler. Bu ateşler esnasında yüzbaşı istediği bir noktadan yapılan ateşleri gözetler. Devam eden sayfalarda yukarıda aktarılan örnekte olduğu gibi bölüğün ve düşmanın vaziyetine göre ateş usulleri çeşitli örneklerle desteklenmiştir. Seksen dördüncü sayfanın üst kısmında yeni bir başlık açılmıştır. “*Avcı Ateşi*” başlığı altında verilen örnekler emsal gösterilerek avcı ateşinin yaptırılacağı ifade edilmiştir. Bu konu kısaca açıklandıktan sonra aynı sayfada “*Ta'lim Meydanı*” başlığı mevcuttur. Gerek bu talimlerin gerekse dağınık nizamdaki talimler için daha önce beyan edilen konular, amaçlar ve arazinin hâli de dâhil edilerek her astın tatbikatı talim meydanında yapılabilir. Talim meydanında muharebeye ilişkin bütün talimler yaptırılmalıdır. Bununla birlikte arazinin hâli, alınacak nizam, taarruz ve müdafaa hâline göre talim meydanı çeşitli araçlarla düzenlenmeli gerçek bir muharebe sahası oluşturulmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.80-85).

Üçüncü kısmın birinci bölümünün ikinci konusu, seksen beşinci sayfada “*Alışdırma*” başlığı ile ortaya konmuştur. Konuya yine “*Kavâ'id-i 'Umûmiyye*” yani genel kurallar ile giriş yapılmıştır. Talim ve terbiye döneminde bölük ile gerek rütbe sahipleri gerekse yüzbaşı o kadar dostluk ve yakınlık kurmalı ki, muharebe esnasında yüzbaşı tarafından verilen bir emir veya işareti derhâl anlayıp süratle

yerine getirmelidirler. Bölüğün üç takımı da kıt'a talimleriyle az zamanda müştereken vazifelerine hazırlanacak olursa gerek nefer ve gerekse rütbe sahipleri bu talimleri icra edebilirler. Bu amaca ulaşmak için çeşitli hareketler alt sayfalarda açıklanmıştır. Seksen altıncı sayfanın hemen başında “*Dağınık Nizâm*” başlığı dikkat çekmektedir. Dağınık nizam piyade sınıfının başlıca muharebe nizamıdır. Piyade sınıfı genellikle muharebeye dağınık nizam ile başlamaktadır. İşte bu sebepten dolayı bölük, gerek yürürken gerek dururken hangi nizamda olursa olsun yüzbaşının verdiği bir emir veya işaretle süratle dağınık nizama geçmeli, ikinci bir emir ile yine süratle istenilen nizama geçmelidir. Bölüğün talimi döneminde bu gibi uygulamalarla bölük muharebeye hazırlanmalıdır. Muharebe esnasında dağınık nizamda emir-komuta sisteminde aksaklık olacağından dolayı gerektiğinde kullanılması amacıyla yanaşık nizamla da talimler icra edilmelidir. “*Dağınık Nizâm*” başlığı altında önemli bilgiler ifade edildikten sonra ismi geçen sayfanın hemen alt bölümünde “*Usûl-ü Ta’lîm-Avcı Hattının Sûret-i Teşkîli*” isimli başlık mevcuttur. Bu başlık altında sekiz farklı örnek ile avcı hattının nasıl teşkil edileceği ile ilgili değerli bilgiler verilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.85-86). Örneklerden biri şu şekilde;

“Takım saf-ı harb nizâmında duruyor, bulunduğu yerde cebhesi istikâmetinde ava çıkacak: Kumanda: filân takım (irtibât filân mangadan) yerinde- Ava çık! Sûret-i hareket - manga başları derhâl ileruye geçub takımın cebhesi önünde veya gösterilen mevzî’ de avcı hattının iskeletini teşkil iderler. Efrâd manga başlarının girişine gelinceye kadar yek-diğerinden açılarla MEVZÎ’ AL kumandasında manga başlarının hattına girerler ikinci sıra efrâdı dizi başlarının sağına geçerler aralığın fazla veya noksân olması arzu edilirse mikdârı kumanda zikr edilir (ta’lîmnâme 176) (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.86-87).” ifade edilmiştir.

Yukarıda aktarılan örnekte olduğu gibi farklı örneklerle avcı hattının teşkili hakkında bazı bilgiler verilmiştir. Sonraki başlık ise “*Bölükle Dağınık Nizâm Teşkîli Bir veya İki Takımın Ava Çıkması*” başlığıdır. Bölük dâhilinde bir veya iki takımın ava çıkması için gereken kumandayı bölük yüzbaşısı verir. Yüzbaşı takım zabıtine takımını ava çıkar diye emir de verebilir. Bu hâlde gereken kumandayı takım zabiti verir. Takım zabitinin verdiği emirden sonra takım ava çıktığı vakit diğer takımlar istinat kumandanının emrine girer ve araziye ve muharebenin durumuna göre “*saf-ı harb*” veya “*kol nizâmına*” geçerler. İsmi geçen takım bulunduğu bölgede avcı hattı teşkil edip yerinde kalacaksa istinad takımları geri giderek gereken mesafeyi kat

ettikten sonra gerekli nizamı alırlar. Muharebenin durumuna göre yüzbaşı verdiği emirlerle takımları ava çıkarır. Yukarıda aktarıldığı üzere bu örnekler çeşitlendirilebilir.

Doksan ikinci sayfanın alt bölümünde ‘‘*Bütün Bölüğün Ava Çıkması*’’ başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında da bölüğün tamamının farklı nizam ve durumlarda nasıl ava çıkarılacağı ve yüzbaşının nasıl emirler vereceği örneklerle açıklanmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.90-94). Örneklerden biri şu şekilde;

‘‘Bölük saf-ı harb nizâmında ileri yürüyor, durmak veya yürüyüşüne devâm itmek üzere ava çıkacak! Birinci hâlde! Bölük dur, bütün bölük irtibât filân mangadan yerinde- ava çık! Veyâhûd vakt-i ziyâ’ını mücib olmamak için durdurulmaksızın doğrudan doğruya mezkûr kumandalar i’tâ olunur bu hâlde bölük kendi kendine durarak virilen kumandaya avcı hattı teşkil ider. İkinci hâlde virilen kumandaya göre bölük hem yürüyüşüne devâm ider ve hemde avcı hattı teşkil ider. Bölük yüz giri gidiyorsa evvelâ yüz ileri durdurur ba’dehu arzuya göre avcı hattı teşkili için lâzımgelen kumandayı virmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.93).’’ ifade edilmiştir.

Doksan dördüncü sayfanın alt orta bölümünde ‘‘*Avcı Hattının Hareketleri*’’ başlığı yer almaktadır. Bu başlık altında muharebe esnasında avcı hattının hareketleri nasıl yapacağına ilişkin bilgiler mevcuttur. Bir takım veya bölük avcı hattını teşkil edebilmek maksadıyla bahsedilen kumandalar verildikten sonra ister ‘‘*munta zam adım*’’ ister ‘‘*adi adım*’’ yürüsün, neferler derhâl avcı yürüyüşü ile dakikada 114 adımlık mesafe kat etmelidir. Avcı hattını yürüyüş ile oluşturduktan sonra istenilen istikamete yani ileri, geri, sağa, sola veya eğri istikamete yürüsün, bahsedilen yürüyüşleri adı geçen yürüyüş ile icra etmelidir. Yalnızca istisnai hâllerde koşar adımla yürürler. Bu istisnai hâller; düşmandan önce ateş mevzine yanaşmak, ileride bulunan vefat etmiş askerlere ulaşabilmek veya avcı hattını takviye etmek gibi meselelerdir. ‘‘*İleri Yürüyüş*’’ başlığı altında avcılarının ileri yürüyüşleri hakkında bilgiler verilmiştir. Avcıların ileri yürüyüşleri esnasında hiza ve aralıklara önem verilmeyebilir. Önemli olan araziden istifade etmek ve düşmanın ateşinden gizlenmektir. Bu ileri yürüyüşler arazinin ve düşmanın durumuna göre bazen dirsek dirseğe bazen de 5-6 adım aralıkla icra edilir. Fakat avcı hattının uzunluğunu gereğinden fazla uzatmamak elzemdir. ‘‘*Giri Yürüyüş*’’ esnasında ise takım ve manga kumandanları takımların gerisinde bulunacaklarından geri yürüyüş istikameti

nefere iyi anlatılmalıdır. ‘‘Eğiri Yürüyüş’’ için ise; ‘‘yarım sağa(sola)-marş!’’ kumandası verilir. Neferleri tekrar ileri yürütmek için; ‘‘İleri-marş!’’ kumandası verilir. Gösterilen cepheye yürüyüş icra etmek için yürüyüş istikamet noktası kumanda ile söylenmelidir. Muharebe esnasında eğer elzem bir durum yok ise eğri yürüyüş nadiren kullanılmalıdır. Bunun sebebi can kaybının artma ihtimalidir. ‘‘Yan Taraflara Yürüme’’ konu başlığında da yine aynı kumandalar verilerek neferler bölüğün durumuna göre sağa veya sola yürür. Yine bu yürüyüşlerde can kaybı ihtimali artacağından yüzbaşı bu emri verirken dikkat etmelidir. ‘‘Çarh İtmek’’ başlığında avcı hatları ile çark etmenin nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Ancak çark etmenin ne demek olduğu, ne için kullanıldığı gibi bilgiler eksiktir. Avcı hatlarında çark etmek ancak küçük derecede mümkün olabilir. Bunun için zabıt ileride bulunarak kollardan birinin ilerlemesi için işaret verir ya da cephenin değişeceği istikameti gösterir. Avcı hatlarının büyük derecede çark etmesi daha fazla can kaybına sebep olacağından yüzbaşı bu konuya dikkat etmelidir. Küçük çark hareketi için ‘‘sağa çarh-marş! İstikamet fabrika’’ gibi emirler verilebilir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.94-99).

‘‘Sıçramalarla İlerlemek’’ başlığı altında avcı hatlarının düşmanın ateşini altına girdikleri zaman nasıl ilerlenmesi gerektiğine dair bilgiler verilmiştir³⁰. Avcılar düşmanın ateş tesiri altına ulaştıkları zaman avcı yürüyüşünden dolayı can kaybı artacaktır. Bundan dolayı avcılar ilerleme esnasında fırsat bulduklarında sıçrayarak ilerler. Her sıçrama için kıt’anın kumandanı sıçrama emri vermelidir. Muharebenin ve arazinin durumuna göre yapılan her sıçrama hareketi ortalama 80 metredir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.99-100).

Yüzüncü sayfanın alt orta bölümünde ‘‘Avcı Hattına Takviye Virmek’’ isimli başlık mevcuttur. Muharebe anında zaman zaman avcı hatlarını takviye etmek gerekebilir. Avcıları ileri harekete teşvik etmek, can kaybının yerini doldurmak ve ateşin şiddetini arttırmak gibi nedenlerle avcı hatları takviye edilir. Avcı hattının takviyesi iki farklı yolla yapılır. Bölük kumandanı olan yüzbaşının verdiği emire göre avcı hatları bir koldan sağa veya sola doğru uzatılır ya da hat içinde bulunan

³⁰ ‘‘Çarh İtmek’’ ve ‘‘Sıçramalarla İlerlemek’’ başlıkları altında bazı tüfek çeşitlerinin adı geçmiştir. Bu tüfekler o dönemde Avrupa’da üretilen Osmanlı Devleti’nin de temin ettiği ‘‘Mavzer’’ ve ‘‘Martin’’ isimli tüfeklerdir. 19. Yüzyılın son döneminde Osmanlı Devleti tarafından temin edilen bu piyade tüfekleri uzun yıllar Türk askeri tarafından kullanılmıştır. Öyle ki o dönemde ortaya çıkan türkülere dahi konu olmuştur. Ayrıntılı bilgi için Bkz: (Çoruhlu, 1993, s.1-67).

aralıklar doldurulur. Bu durum muharebenin durumuna ve arazinin hâline göre değişkenlik gösterir. Yüzbaşı takviye emrini vereceği zaman, ileri hatta göndereceği takımın numarasını ve ne suretle takviye edileceğini açıklar. Avcı hattının ne suretle takviye edileceğine ilişkin kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Bölüğün durumu, vazifesi ve arazinin hâli gibi birçok etmen mevcuttur. Bu gibi kritik kararları yüzbaşı durumu iyi analiz ettikten sonra vermelidir. Yazar tarafından bu konu etraflıca açıklandıktan sonra yüz üçüncü sayfanın üst orta bölümünde “*İstinâd*” isimli başlık dikkat çekmektedir. Bu başlık altında istinadın ne olduğu ile ilgili bir paragraf uzunluğunda bir açıklama yapıldıktan hemen sonra bir alt başlık mevcuttur. Buna göre; bölüğün muharebe esnasında ölümlerinin yerini doldurmak, avcılarının ateşini arttırmak, onları ileri sevk için cesaretlendirmek, yanları kapatmak ve süvari hücumlarına karşılık vermek amacıyla yanaşık nizamda geride bulundurduğu kıt’aya “*istinâd*” denilir. “*İstinâdın Mevk’î*” yan başlığında istinad yani yedek birliğin nerede duracağı hakkında çok önemli bilgiler verilmiştir. İstinadın mevkisi, yukarıda beyan edildiği üzere vazifeye göre mevki tayin edilmekle birlikte, bölüğün yalnız başına muharebe etmesine veya tabur dâhilinde muharebe etmesine, arazinin hâli ve muharebenin amacına göre değişkenlik gösterir. Yüzbaşı bölüğün bir veya iki takımını ava çıkardığı zaman istinad kıt’asının mevkisini de tayin eder. Yüzbaşı böyle bir emir vermemiş ise istinad kumandanı olan zabıt yukarıda sayılan durumlara göre mevkisini belirler. “*İstinâdın Mesâfesi*” yan başlığı altında yedek birliğin avcı hattına ne kadar uzakta durması gerektiği ile ilgili değerli bilgiler ifade edilmiştir. İstinad kıt’asının avcı hattına olan mesafesi araziye ve muharebenin durumuna göre tayin edilir. En önemli vazifesi avcı hattını zamanında takviye etmek olduğundan mümkün mertebe avcı hattına yakın olmalıdır. Ancak lüzumsuz can kaybından kaçınmak için avcı hattının düşman hattına olan mesafesinden çok olmalıdır. Ciddi muharebelerde ölümlere az, sürgülü muharebelerde çok, taarruzi muharebelerde başta çok, müdafaa muharebelerinde az, son devrinde ölümlere önem verilmeyerek mesafe mümkün mertebe azaltılmalıdır. Muharebenin amacı dikkate alınmayacaksa arazinin durumuna göre hareket edilmelidir. Mesafe, açık arazide yani düz arazide çok, kapalı ve engebeli arazide az olmalıdır. “*İstinâdın Bulunacağı Nizâm*” başlığı altında muharebe esnasında yedek birliğin alacağı nizam açıklanmıştır. İstinad kıt’asının alacağı nizam düşman ateşinin tesirine ve doğal olarak arazinin durumuna göre değişir. Engebeli arazide kol nizamında olmak mümkün olduğundan “*manga kolu*” veya “*yürüyüş kolu*”

nizamında bulunmak uygundur. Düz ve açık arazide düşmanın ateş tesiri altında can kaybının az olacağı cihetle “saf-ı harb” nizamında bulunmak icap eder. Engebeli arazide yürürken dahi kol düzeninde uygun aralıkla yürüyüşün icra edilmesi uygundur. Çünkü son zamanlarda edinilen tecrübelerle bakılırsa bu hareket tarzı düşman topçusunun nişan almasında güçlük çektirmektedir. “İstinâdın Hareketleri” başlığı altında yedek birliğin hareketleri hakkında bilgiler verilmiştir. İstinad kıt’asının yapacağı hareketler avcı hattının hareketlerine tabidir. Yani avcı hattı ilerledikçe, istinad kıt’ası da mesafesini korumak amacıyla “adi adım” veya “koşar adım” ile ilerler fakat aynı zamanda değil, avcı hattı sıçramalarla yeni mevziye dâhil olduktan sonra bunu yapar. Aksi hâlde avcı hattının maruz kalacağı ateşe istinad kıt’ası da maruz kalır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.100-107).

Yüz yedinci sayfanın hemen üst orta kısmında “Câmi’ Olmak - Toplanmak” ismiyle yeni bir orta başlık ortaya konmuştur. Ava çıkmış olan takımların artık bu nizamda kalmasına gerek kalmadığı zaman yüzbaşının vereceği bir emir veya işaretle takım zabitleri yüz adım geri gittikten sonra “toplanın” kumandasıyla neferleri toplayıp onları istinad kıt’asının yanına veya yüzbaşının emir verdiği bölgeye sevk ederler. Bölük tamamen ava çıkmış ise yüzbaşının “Toplanın!” kumandasıyla toplanır. Bu durumda yüzbaşı kendi yanında toplanma hareketini kolaylaştırmak için ortadaki takımın önüne geçer, sağdaki takım sola, soldaki takım da sağa yürüyerek emredilen nizâmı alırlar. Burada takım zabitlerinin kumandasına ihtiyaç yoktur. Avcı hatlarının aralıkları doldurularak takviye edilmiş ise süratle yanaşık nizam teşkili icap ettiğinde, neferin kendi yerini almasını beklemeyerek karışık bir şekilde toplanılmalıdır.

Kolağası Osman Nuri, bölümü toplamanın nasıl olacağını ifade ettikten sonra yüz sekizinci sayfanın orta kısmına “İhbâr İle Ta’lîm” başlığını ortaya koymuştur. Muharebede genellikle muntazam kumandaların verilmesi nadirdir. Çoğu zaman ihbar ile yani haber ile emirlerin verileceğini nefer iyice anlamalıdır. “İşâretle Ta’lîm” ise genellikle dilsiz bir hareketten ibarettir. Diğer usullere nazaran işaretle emir vermek daha faydalıdır. İşaretle talim nefer ve zabiti daha çok uyanık bulundurup dikkat ve zihinlerini kumanda edene odaklar. İşaretle talimi daha iyi bir noktaya taşımak, neferin ve zabitin dikkatini daha çabuk ve süratle çekmek amacıyla düdük kullanılabilir. İşaret vasıtasıyla emir verme usulleri birkaç örnekle gösterilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.107-110). Bu örnekler;

“Yanaşık nizâmdaki takımı ava çıkarmak: İki kolu ufukten ileriye uzatmak dahâ sonra kolları yan tarafa açmak ile. Avcıları ileri yürütmek: Bir kolu yukarı kaldırub ta‘kîb idilecek istikâmete uzatmakla. Durdurmak: bir kolu (tüfeng veya kılıcı) yukarı kaldırub daha sonra tamâmıyla aşağı indirmekle. Eğri bir istikâmete yürütmek: Bir kolu ufkî kaldırub ta‘kîb idilecek istikâmete uzatmakla. Yere yatmak: Amirin yere yatmasıyla. Diz çökmek: Amirin diz çökmesiyle (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.109).” şeklindedir.

“*Ârizalı Arâzide Ta‘lîm*” başlığı altında bölüğün kesik, kapalı, hendekli ve engebeli arazi üzerine götürülüp talim meydanında olduğu gibi gerek düzgün gerek koşar adımla talim icra edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. “*Ashâb-ı Rütbenin Tebdîli*” başlığı altında ise bölüğün talimi esnasında yüzbaşının zaman zaman bölüğün emir-komutasını zabıtlere bırakması gerektiğini, takımların emir-komutasını da küçük zabıtlere alması gerektiğinden bahsetmiştir. Emir-komutada yapılan bu gibi değişiklikler rütbe sahiplerini şevklendirmekle birlikte onların kumandanlık vazifelerine de katkı sağlar. “*Ateş Açmak*” başlığı altında ise muharebe esnasında bölüğün ateşe başlarken süratli olmasının önemine vurgu yapılmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.110-112).

Yüz on ikinci sayfanın hemen orta üst kısmında üçüncü kısmın ikinci fasılı yani ikinci bölümü başlamaktadır. “*İkinci Fasil*” başlığının hemen altında “*Kavâ'id-i Umûmiyye ve Taksîm*” başlığı okuyucuyu karşılamaktadır. Yazar, hemen ilk paragrafta, muharebe meydanında icra edilecek hususların önemli bir ders ve düzen ile elde edileceğini ifade etmiştir. Teorik anlamda anlatılan konuların mutlaka uygulamalı olarak arazi üzerinde uygulanmasının ne derece önemli olduğunu vurgulamıştır. Daha sonra eserin geri kalanında kullanılan başlıklar maddeler şeklinde açıklanarak sonraki konuya geçiş yapılmıştır. Devam eden sayfanın yine üst kısmında ikinci bölümün birinci konu başlığı olan “*Keşşâflar*” başlığı dikkat çekmektedir. Yazar, bu konuya girerken yine her konu başlığında olduğu gibi “*Kavâ'id-i Umûmiyye*” yani genel kurallardan bahsederek başlamıştır. “*Kavâ'id-i Umûmiyye*” başlığı altında keşşâfların ne olduğu ve ne işe yaradıkları hakkında mühim bilgiler yer almaktadır. “*Keşşâf*” kelimesinin anlamı “*keşfeden*” olup, yazar bu kısımdan bahsederken parantez içinde “*keşif kolu*” şeklinde açıklamıştır. Eski seferlerde bazı kumandanlar keşşâf kullanımını sakıncalı görmüşler ise de şu an kullanılan silahlara karşı keşşâf hareket etmek mümkün değildir. Düşmanın durumunu, muharebe taktiğini, vaziyetin genel durumunu ve

daha birçok meseleyi geriye haber verdiği için dolayı keşşaf kullanmak oldukça avantajlıdır. Eğer keşşaf iyi talim ve terbiye edilirse ve doğru bir şekilde sevk edilirse mensup olduğu kıt'a'ya çok fazla faydası olacaktır. Bir kıt'a ne kadar güçlü, kuvvetli olursa olsun düşmanın durumunu tamamen keşfetmeden muharebeye başlarsa devamında ya nizamını değiştirmek zorunda kalacak, kuşatılacak veya daha kötü şeyler yaşayacaktır. Daha kötüsü manevi olarak da sarsılacaktır. Arazinin durumu bile çoğu zaman muharebeye etki eder. Zamanında ve faydalı yapılan keşif kıt'anın araziye göre nizamını almasına yardımcı olur. *“Keşşâfların İsti'mali”* yan başlığı altında, keşşafın nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili kısa bir açıklama yapılmıştır. Keşşaf, asıl olarak kesik ve kapalı arazide kullanılırsa büyük fayda sağlar. Bu tarz arazilerde kıt'anın ön ve yan taraflarından gelebilecek tehlikelere karşı keşşaf mensup oldukları kıt'a'ya bilgi verirler. Ancak, düz ve açık arazide hiçbir iş yapamayacaklarından kullanılmaları uygun değildir. Kıt'anın ateşlerine dahi engel olurlar. Bundan dolayı düz ve açık arazide keşşaf kullanmak çoğu zaman zarar getirir. *“Keşşâfların Kuvvet ile Nev'î”* başlığı altında yazar, konuyu biraz daha açmış ve daha ayrıntılı bilgiler vermiştir. Düşmanın durumunu ve çeşitli konuları gözetlemek ve araştırmak için sevk edilen iki neferden oluşan küçük topluluğa *“keşşaf”* denilmektedir. Bu iki neferden biri, diğerinin amiri konumundadır. Keşşaf buldukları mevkiye göre isim almışlardır. Buna göre; yürüyen bir kıt'anın yan taraflarını keşfe memur ise *“yan keşşafi”*, muharebe eden bir kıt'anın yan taraflarını keşfe memur ise *“muharebe keşşafi”*, yürüyen ve muharebe eden kıt'anın haberleşmesine memur ise *“irtibat keşşafi”*, nöbetçileri teftiş ve ileri karakolların diğer karakollarla haberleşmesini sağlamak için görevlendirilen keşşafalara ise *“devriye kolu”* denmektedir. Daha büyük kuvvette olanlara *“keşif kolu”*, amiri zabıt ise *“zabıt keşif kolu”*, küçük zabıt ise *“küçük zabıt keşif kolu”* olarak adlandırılmaktadır. Keşşaf eğer düşmanı takip etmek ve teması korumakla görevlendirildiler ise buna da *“ta'kib keşif kolu”* ismi verilmektedir. *“Azîmetlerinden Evvel Keşşâflara Virilecek Emirlerle Keşşâfların Virecekleri Haberler”* başlığı altında konuya devam edilmiştir. Bu başlık altında keşşafın göreve çıkmadan önce alacakları emirler ve getirecekleri haberler ile ilgili birtakım bilgiler verilmiştir. Keşşafın görevleriyle takip edecekleri istikamet iyice tayin edilmelidir. Eğer bu uygulama sağlıklı yapılmaz ise muharebe hattının önünde çoğunlukla tereddütlü bir şekilde durup hareket edeceklerinden mütevellit mensup oldukları kıt'a'ya fayda yerine, kıt'anın ateşine engel olacaklarından dolayı zarar

vereceklerdir. Bundan dolayı keşşaf gönderecek her kumandan, lazım olan bilgiye göre düşmanın mevkiisini, takip edecekleri istikameti ve görevlerini keşşafılara sağlıklı bir şekilde anlatmalıdır. Bununla birlikte keşşafılar; geç ulaşan haberin bir öneminin artık kalmayacağını, verdikleri yanlış haberlerden dolayı ceza alacaklarını ve zararlı sonuçlardan sorumlu olduklarını bilmelidirler. Ayrıca keşşafılar bilgi toplarken topladıkları haberlerin kaynaklarını sınıflandırmayı bilmelidirler. Düşmana dair bilgi veriyorlarsa düşmanın sınıfını, kuvvetini, bölgesini, vaziyetini; yürüyorsa yürüyüşün cinsini, hareket yönünü, kıt'anın derinliğini ve genişliğini mensup oldukları kıt'aya aktarmalıdır. Araziye dair bilgi verecekler ise arazinin engellerini, engellerin meyil derecesini, ilerisindeki araziye olan hâkimiyetini, nehirlerin genişlik ve derinliklerini, sahillerin hâlini, köprülerin adedini, cinsini, geçitlerin varlığını, köylerin içinde bulunan binaların durumunu ve bunun gibi birçok konuda kıt'alarını bilgilendirmelidirler. Araziye ait hemen hemen her konuyu üstlerine aktarmalıdır. Keşşaf gönderen kumandan, keşşafıların ne zaman döneceği ve ne zaman kıt'alarına katılacağını keşfe çıkılmadan önce belirlemelidir. Keşşafıların üstlerine verdikleri bilgiler sözlü olarak beyan edilmiş ise "*haber*", yazılı olarak beyan edilmiş ise "*önerge*" ismini alır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.112-116).

"*Keşşâfların Evsâf ve Mâ'lûmatı*" isimli konu başlığında keşfe çıkacak neferlerin özelliklerine vurgu yapılmıştır. Buna göre keşif hizmeti görececek olan neferler; cesaretli, becerikli, askerî taktiklere hâkim, dayanıklı, karar verme özelliği yüksek, harita okuyabilen, okuduğu haritayı araziye uygulayabilen, yön tayin usullerine hâkim ve kroki yapabilme niteliklerine sahip olmalıdır. Muharebe esnasında doğru bilgiye ulaşabilmek amacıyla seçilen neferler, yukarıda sayılan özelliklere uygun olarak talim görmelidirler. Keşşafıların alacakları eğitimlerden "*Keşşâfların Amelî ve Nazarî Usûl-ü Ta'lîm ve Tedrîsleri*" başlığı altında ayrıntısıyla söz edilmiştir. Keşif hizmeti görececek olan neferlerin ilk özelliği okuma ve yazma bilmeleridir. Okuma ve yazma bilen neferler bölüklerinden ayrılıp eğitim için bir mülazımın emrine verilirler. Mülazım bu neferleri ilk olarak bir arazi üzerine götürür. Mülazım arazi üzerinde engebeli arazi ile ilgili fennî terimler olan dere, tepe, toplanma hattı, sırt, yamaç ve boyun gibi terimleri öğretir. Daha sonra neferler ile engebeli araziye dolaşarak muharebeye olan etkisini anlatır. Mülazım daha sonra bu engebeli arazinin krokisini neferlere göstererek yapar. Kroki yapımındaki kuralları da gayet basit ve sade bir biçimde nefere aktarır. Benzer engelleri elde mevcut olan

harita üzerinde göstererek karşılaştırır. Bu uygulamalardan sonra mülazım kışlada bulunan yazı tahtası üzerinde krokiyi tekrar çizer. Daha sonra neferler de tahta üzerinde kroki çizerek tekrar ederler. Hem harita üzerinden hem kroki üzerinden devam eden bu eğitim bir süre daha devam eder. Bu şekilde bir süre nefere beceri kazandırdıktan sonra tekrar arazi üzerine gidilir. Mülazım yapılacak keşfi uygulamalı olarak neferlere gösterir. Mülazım keşşaf başı olur ve yanına 2-3 nefer alarak 500-600 metre uzaklıkta bulunan bir engelin keşfine gider. Geride kalan neferler yapılan keşfi 50 metre geriden takip ederek keşşaf başının ve diğer neferlerin araziye nasıl keşfettiklerini izlerler. Bu uygulamadan sonra mülazım seçtiği neferleri çevrede bulunan arazi üzerine keşfe gönderir. Her bir nefere farklı keşif görevleri verir. Kimi nefer araziye incelerken kimi nefer düşman hakkında bilgi toplamaya çalışır. Uygulama esnasında eğer hatalı bir durum ortaya çıkarsa neferleri kendi etrafında toplayarak hatalarını sebepleriyle birlikte anlatır ve o hataları anında düzeltir. Mülazım daha sonra kışlada teorik olarak gösterdiği konulardan neferleri sınav yapar. Hata varsa yine düzeltir. Bu talimlerde mülazım sabırlı olmalı ve sakin kalmalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.116-120).

‘‘Keşşâfların Arâzi Üzerinde Sûret-i Hareketleriye Yürüyüş Nizâmları’’ başlığı altında keşşâfların nasıl hareket edecekleri ve yürüyüş nizamları hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Keşşâflar ve keşif kolları mensup oldukları kıt’adan izin almadan hareket edemezler. Kendilerine verilmiş olan görevler ne kadar güç olursa olsun bilgi toplamadan dönemezler. Keşşâflar kural olarak uyanık bulunmak şartıyla, hendeklerin arasından, duvarların arkasından, çit ve ağaç gibi engellerin arasından tehlikenin cinsine göre serbest ve seri bir şekilde dolaşmaya mecburdurlar. Yürüyüşlerinin yönünü tayin etmek ve ayrıldıkları kıt’a ile irtibat sağlamak maksadıyla ara sıra dururlar ve gözlem yaparlar. Keşşâflar belirli bir nizamda yürümek zorunda değildir. Açık arazide koşar adımla hareket ederler. Orman dâhilinde ve birbirlerini kaybetme tehlikesi varsa etrafı gözleyerek açık olan bölgeden koşar adımla geçerler. Karlı veya nemli araziden geçerken ayak izlerine dikkat ederler. Köy ve kasabalardan geçerken ahaliden gerekli bilgiyi alırlar. Aynı yoldan dönmeleri gerekiyorsa yolu kaybetmemek için geçtikleri yerlerde ağaç dallarını kırmak ve taş yığmak gibi işaretler koyarlar (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.120-121).

Keşşafın hareket ve nizamlarını daha iyi anlamak için devam eden sayfalarda bölüğün vaziyetine göre farklı örnekler verilmiştir. Keşşaf, bölüğün istirahatte olduğu zamanlarda düşman ve arazinin genel anlamda keşfi için hareket ederler. ‘*Bölük Pişdârda*’, yani bölük öncü kuvvet görevini üstlenmişken keşşaf, bölüğün ileri ve yanlarını keşfe çıkarlar. Uzaktan anlaşılması mümkün olmayan çiftlik, orman ve köy gibi mevkileri keşfederler. Bu mevkilerden gelmesi ihtimal dâhilinde olan tehlikeye karşı mensup oldukları kıt’ayı uyarırlar. Düşman ile temasın olup olmadığına göre görevleri ikiye ayrılır. Düşman ile temasın olmadığı durumlarda keşşaf görevlerini yerine getirdikten sonra kıt’alarına katılırlar. Düşman ile temasın olduğu dönemlerde keşşaf, düşmana dair topladıkları bilgileri süratle mensup oldukları kıt’aya bildirirler. Ancak görevleri burada bitmez, düşmanın daha büyük kıt’alarını araştırmaya koyulmalıdırlar. Eğer tehlike altına girerlerse geride bulunan kıt’aya ateş ile haber verirler. Ateş etme ile haber etmenin bazı şartları vardır. Bunlar; bizzat tehlikeye maruz kalırlarsa, görevin yerine getirilmesinde bir engel ortaya çıkarsa ve mensup oldukları kıt’a eğer tehlikeye maruz kalacaksa ateş ederek haber verirler. Yazar, bu gibi durumları eser içerisinde çeşitli mevki ve durumları rakam ve harf vererek örneklendirmiştir. Daha sonra ‘*Tenbîhiye*’ başlığı altında bazı uyarılarda bulunmuştur. Bu uyarılar daha çok öncü kuvvet olan bölüğün kumandanı olan yüzbaşıya yapılmıştır. Buna göre yüzbaşı; düşmanı ve düşmanın hâlini görüp anlamaya çalışmalı, keşif hizmetini sağlam yaptırmalıdır. Düşman ile temas sağlandıktan sonra düşmanın ilerlemesini ve mevzileri tutmasını engellemelidir. Yüzbaşı, geçilecek ve muharebe edilecek arazinin hâlini sık sık geriye haber vermelidir. Yol, köprü ve geçit gibi araçların problemleri varsa zamanında bunları tespit edip tamir ettirmelidir. Son olarak düşmanın keşif kollarını bulunan yöne doğru yaklaştırmamak ve mensup olunan kıt’a hakkında bilgi toplamasını engellemelidir. ‘*Bölük Dümdârda*’ başlığı altında bölüğün artçı kuvvetiyken nelere dikkat etmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bölüğün dümdardaki vazifesi, çekilmekte olan bütün kıt’alara zararı dokunmayacak şekilde düşmanı uzak tutmaktır. Çekilme tamamlanıncaya kadar arkadan gelen düşmanı, yeri geldiğinde çatışarak yeri geldiğinde hile ile uzak tutması gerekmektedir. ‘*Bölük Canibdârda*’ başlığı altında bölüğün mensup olduğu kıt’anın yan taraflarının yani kanatlarının nasıl tutulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bölüğün canibdardaki görevi, pişdar ve dümdardaki göreviyle aynıdır. Gerek bu görevde gerekse diğer görevlerde zabitin görevlerinden biri de kademeler

arasındaki mesafeyi ayarlamaktır. Mesafe ayarlaması ileriden geriye doğru yapılmaktadır. ‘‘Bölük İleri Karakolda’’ başlığı altında bölüğün ileri karakol görevi esnasında sorumlulukları ifade edilmiştir. İleri karakolda bulunan bölük kısımlara ayrılarak devamlı şekilde düşmanı gözetlemelidir. Düşman ile birlikte arazinin hâlini de keşfeder ve gözetler. Bu hizmetleri gerek gece gerek gündüz sessiz ve gürültüsüz şekilde yaparlar. Keşşaf, zincir hattını geçerken kendilerini tanıtmaya mecbur olduklarını bilmelidir. Gece geri dönüşlerde bir problem çıkmaması için ne zaman döneceklerini ve nereden geçeceklerini bildirirler. İcra edilecek görevler, düşman ile temasın olup olmadığına göre değişkenlik gösterir. Düşman ile bir temasın mevcut olmadığı durumlarda sadece arazinin keşfine odaklanırlar. Arazinin durumunu tüm ayrıntısıyla gerek zincir hattında bulunan nöbetçilere gerekse mensup oldukları kıt’aya bildirirler. Düşman ile temasın olduğu durumlarda keşif kolları hem arazinin hâlini hem düşmanın mevkesini, kuvvetini, sınıfını ve hareket yönünü öğrenmeye çalışır. Düşmanın durumunu öğrenmek için düşmana iyice yaklaşmak gerekir. Yazar, daha sonra çeşitli örnekler vererek ‘‘Tenbîhiye’’ başlığı ile konuya son vermiştir. Tenbîye başlığı altında önemli uyarılarda bulunmuştur. İleri karakol hattında bulunan bölük kumandanı yüzbaşı burada en önemli meselenin keşif hizmeti olduğunu bilmelidir. Keşif hizmetinin yanında; bölüğün muharebeye hazırlanması için gereken zamanı kazandırabilmek, düşman ile muharebeye her daim hazır bulunmak, çevrede bulunan diğer karakollara yardım etmek gibi sorumlulukları da yerine getirmelidir. Yüzbaşı topladığı haberleri mensup olduğu kıt’aya bir rapor³¹ ve kroki ile bildirir. Eğer rapor yazmaya zamanı yok ise bir emir atlısı veya çavuş vasıtasıyla sözlü olarak bildirir. Yüzbaşı zaman zaman maiyetine birtakım uyarılarda bulunduktan sonra teftişe çıkar. Raporun başlıkları incelendiği vakit; tarih, saat, bölge ve düşman hakkında bilgiler ile ilgili çeşitli başlıklar mevcuttur (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.121-134).

Yüz otuz beşinci sayfanın hemen üst orta kısmında ikinci fasılın yani ikinci bölümün ikinci konusu olan ‘‘Ta’rruz’’ başlığı göze çarpmaktadır. Kolağası Osman Nuri, taarruz konusunu yaklaşık on sayfa ile ifade etmiş ve sonraki konuya devam etmiştir. Taarruz başlığı altında yine ‘‘Kavâ’id-i ‘Umûmiyye’’ yan başlığı bulunmaktadır. İsmi geçen başlık altında yazar taarruzun ne derece önemli ve faydalı olduğunu hemen ilk paragrafta açıklamıştır. 1870-1871 yılları arasında meydana

³¹ Yüz otuz dördüncü sayfada adı geçen raporun örneği verilmiştir.

gelen Fransa-Prusya ve 1904-1905 tarihleri arasında gerçekleşen Rus-Japon savaşlarından örnek vererek taarruzun ne kadar önemli bir muharebe usulü olduğunu hatırlatmıştır. Buna göre taarruz, kesin bir biçimde kararlaştırılmış olsun veya henüz karar aşamasında olsun her durumda çoğunlukla harp yürüyüşü ile başlar. Toplanma bölgesinde tabur kumandanı zabıtları toplayıp ilk önce genel fikri daha sonra hususi fikirleri maiyetiyle paylaşır. Tabur kumandanı; düşmana dair bilgi, askerlerin bölünmelerine, kendisinin ve ağırlıkların bulunacağı bölgeye dair bilgi verdikten sonra yürüyüş emri verir. Bölük kumandanları olan yüzbaşılar bu emri aldıktan sonra bölüklerine ilgili emri kısaca açıklarlar ve belirlenen saatte yürüyüşe başlarlar. Bölük tabur dâhilinde ise seferiye nizamnamesinin³² tayin ettiği görevleri yerine getirmeye gayret eder. Tabur münferit bölük pişdar yani öncü ise veya tabur bir kıt'anın pişdarı bölükte pişdar pişdarı ise yukarıda beyan edildiği üzere gerektiği kadar keşif kolu sevk ettikten sonra yürüyüşe başlar. Muharebe esnasında keşif hizmeti gören bölük karşılaşacağı tehlikeli durumların üstesinden gelmelidir. Örnek vermek gerekirse; düşmanın ufak tefek hücumlarını def etmek, düşmanın ciddi taarruzlarında tabura zaman kazandırmak, karşılaşılan küçük düşman müfrezeleri ile ciddi muharebeye girişmek, kendisinden üstün düşmana karşı taarruza devam etmek ve mensup olunan kıt'anın yetişmesine kadar ateş üstünlüğü sağlamak keşif bölüğünün görevleri arasındadır. Bölük bu görevleri icra ederken tabur kumandanının beyan ettiği taktik plana da sadık kalmak mecburiyetindedir. Örneğin yaklaşma kademesinde düşmana denk gelinmedi ve düşmanın top mıntikasına girildiyse tabur kumandanı derhâl taburun yayılmasını sağlar. Her bölüğe mevkiisini ve irtibat şeklini gayet kısa, açık ve telaşsız bir biçimde emir veya işaret verir. Bahsedilen bölük eğer irtibat bölüğü ise gösterilen istikamete doğru gider. Eğer irtibat bölüğü değilse top ateşinden kendisini muhafaza edecek araçlara başvurur. Sağa sola yürüyerek arazinin engebeli durumundan fayda sağlar ve düşmanın hem gözünden hem de ateşinden korunmaya çalışır³³. Arazi eğer engebeli değilse alınacak nizamın önemi ortaya çıkmaktadır. Top mermilerine karşı nasıl nizam alınması gerektiği ve top mermilerinin bu nizamlara etkisi alt başlıklar şeklinde açıklanmıştır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.135-137).

³² Eserde yine birkaç farklı yerde “*Seferiye Nizâmnamesi*” ismi geçmiştir. Bu nizamnamenin 1900/1901 tarihinde basılan “*Hidemât-ı Seferiye Nizâmnamesi*” olması kuvvetle muhtemeldir.

³³ Bu konu hakkında Napolyon'un bir sözü, daha büyük punto ve daha kalın harflerle metin içinde kullanılmıştır. “*Napolyon demişdir ki evvelâ sokulub ba'dehu görülmelidir*”. Birkaç cümle sonra bu sefer Moltke'nin konuya dair bir sözü ifade edilmiştir. “*Açık arâzi mani'lerin en dehşetlisidir*”.

“*Avcı Hattı ve Saf-ı Harb*” başlığı altında bu nizamları alan bölüğün kaç top mermisi ile etkisiz hâle getirileceği:

“10 santimetre aralıkla bir sıra üzere ayakda duran bölüğe: 24 mermî. 10 santimetre aralıkla bir sıra üzere diz üstünde duran bölüğe: 40 mermî. 10 santimetre aralıkla bir sıra üzere yere yatmış duran bölüğe: 78 mermî. Saf-ı harb nizâmında bulunan bölüğe: 40 mermî (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.137).” şeklinde ifade edilmiştir.

“*Takım Kolu*” nizamı ise 17 metrelik bir cephe arz eder. İki sıra hâlinde olan takımlar kısmen birbirini gizler. Takım kolu nizamı alan bir bölüğü savaş dışı bırakmak için ise 14 top mermisi yeterlidir. “*Yürüyüş Kolu*” başlığı³⁴ altında yine düşman tarafından atılan top mermisinin etkisi üzerinde durulmuştur. Buna göre bir bölüğü etkisiz hâle getirebilmek için yürüyüş kolu nizamında bulunan bölüğe 25 mermi, manga kolu nizamında bulunan bölüğe 30 mermi ve bölük kolu nizamında bulunan bölüğe 2 top mermisi yeterlidir. Yarım takımlar ise otuzar metre aralıkla yürüyüş icara ederse 96 mermi gereklidir. Anlaşılacağı üzere otuzar metre aralıkla bölüğün yürüyüş kolu nizamında ilerlemesi en faydalı nizamdır. Bu nizam makinalı tüfeklere karşı da çok faydalıdır. Cephe ile birlikte kanatlarında savunulması gerekiyorsa takımlar bir hizada değil kademe kademe yürütülmelidir. “*Tüfengin Mıntıkası*” başlığı altında düşmana karşı ateş edilecek mesafe hakkında önemli bilgiler ifade edilmiştir. Düşman piyadesi ilerleye kıt’a üzerine ateş ettiği zaman “*tüfeng mintıkası hudûdu*” yani ateş edilen mesafe belli olur. Bu mesafe genellikle bin metreden başlar. Ateş başladığı anda tabur kumandanı mevki seçerek yüzbaşılara hedeflerini gösterir ve muharebeye verilecek şiddeti tayin eder. Artık bundan sonra bölüklerin toplu nizamda bulunmaları mümkün olmayacağından yüzbaşılar amaca, arazinin durumuna ve buldukları mevkiye göre (orta kısım veya kanatlar) bir, iki bazen üç takımla ava çıkarlar. Kolağası Osman Nuri, bu konudan bahsederken 1904-1905 tarihleri arasında meydana gelen Rus-Japon savaşından örnekler vererek konunun daha iyi anlaşılması için çaba sarf etmiştir. Okuyucu veya eserden fayda sağlayan zabıt için meselenin somut hâle getirilerek anlatılması, eserin olumlu yönlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Yazar, Rus-Japon harbinde, Japon birinci ordusuna mensup piyade bölüklerinin taarruz esnasında ava çıkarken üç

³⁴ “*Yürüyüş Kolu*” başlığına bir dipnot atan yazar, sayfanın en altında kısaca bu nizamı açıklamıştır. Buna göre; Yürüyüş kolu nizamı, manga kolu nizamı ile aynıdır. Bu nizamlar, dörder sıradan mürekkebe mangalar şeklinde oluşmaktadır. Yürüyüşün kolunun manga kolundan tek farkı bölük rütbe sahiplerinin duracakları yerdir.

takımını birden kullandığını ifade etmiştir. Burada Japonların amacının ateş üstünlüğünü elde etmek olduğu vurgulanmıştır. Düşmanın durumunun bilinmediği durumlarda avcı hatlarının seyrek, ciddi taarruzlarda ise bir iki adım aralıkla sıkılaştırılmış olduğuna dikkat çekilmiştir. Düşman, avcı hattının hangi kısmının ileri sıçrayacağını bilmemeli ve ansızın icra edilen bir sıçrama hareketiyle ilerlenmelidir. Sıçrama hareketi ansızın ve hızlı olmalıdır. Düşman ateş edemeden hareket tamamlanmalıdır. Düşmana iyice yaklaştıktan sonra ise sıçrama yerine neferler sürünerek ilerlemelidir. Arazi uygun değilse neferlerden biri ateşine devam ederken diğer nefer yanında bulunan küçük kazma ve kürekle siper yapmaya çalışır. Bu esnada istinad kıt'ası da muharebeye dâhil olur ve ilerlemeye devam eder. Muharebeyi neticelendirmek için ateş üstünlüğü gerektiğinden neferlerden talim esnasında olduğu gibi mükemmel şekil ve nizam talep edilmez. Taarruz esnasında neferler ateşlerini düşmanın en önemli noktasında yani hücum noktasında birleştirirler (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.137-141).

“*Hücûm ve Süngü Mantıkası*” başlığı altında taarruzun ikinci aşaması anlatılmıştır. Hücumu kalkmadan önce ateş hattı yavaş yavaş sıkılaştırılarak bütün kıt'alar düşman mevkiinin sınırına yani “*Hücûm mesâfesine*” kadar ilerlerler. Buradan icra edilen şiddetli ateşlerle hücumu hazırlarlar. Yani düşmanı ateşle iyice sarstıktan, yüksek can kaybına maruz bıraktıktan, ateş edemeyecek ve mevkiilerini terk edecek duruma getirdikten sonra hücumu kalkarlar. Eğer düşman kararlılık gösterirse delirâne bir biçimde hücumu kalkmaktan başka çare kalmaz. İşte bu anda kıt'a kumandanı ileri fırlatarak önce hücum adımı daha sonra “*marş marş*” emriyle düşmana doğru koşar. Düşman mevzine 30-40 adım kala “*lafza-i celâli*” yani “*Allah Allah*” nidasını neferlere hatırlatır ve herkes hep bir ağızdan bu kelimeyi tekrar ederek düşman ile karşı karşıya gelir. Süngü hücumuyla taarruz tamamlanır ve zafer elde edilir. Her ne kadar süngü ve kasaturaya ihtiyaç var ise de asıl işin ateş ile yapıldığı unutulmamalıdır. Bu durum Japonlarda biraz daha farklıdır. Japonlar hücumu 300 metreden kalkarlar. Ancak ateş üstünlüğü için ise günlerce bekleyebilirler. Süngüden daha çok istifade ederler³⁵. Yazar, konunun son paragrafında bölük kumandanı olan yüzbaşılara bazı tavsiye ve uyarılarda

³⁵ Yazar, konunun bu aşamasından sonra birkaç paragrafta hem Japonlara övgüde bulunmuş hem de Osmanlı Devleti'nden örnekler vermiştir. Yazar, Japonların vatanları için neler yaptıklarından, vatanperverliklerinden, ordularına verdikleri önemden ve yapmış oldukları bilime övgüler yağdırmıştır. Bununla birlikte necip Osmanlı milletinin de çalışırsa Japonlardan da Almanlardan da geri kalmayacağını vurgulamıştır.

bulunmuştur. Bölük kumandanlarının neferleri sık sık arazi üzerinde talime çıkarması ve hemen her gün birer saat nişan talimleri ve mesafe tahmini talimleri yaptırması tavsiyesini vermiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.141-143).

“*Muhârebenin İkmâli*” konu başlığında ise muharebenin nasıl tamamlanması gerektiğinden bahsedilmiştir. Yapılan taarruz eğer başarılı olur ve düşman geri çekilmeye başlarsa muharebeyi sağlıklı bir biçimde zaferle tamamlayabilmek için mutlaka düşman takip edilmeli ve düşmana karşı şiddetli ateş edilmelidir. Takip harekâtına düşman tamamen gözden kayboluncaya kadar devam edilir. Daha sonra kumandan, alınan mevzilerin muhafaza mı edileceği veya taarruza devam mı edileceği hakkında bir karar verir. Burada bölük kumandanları bölüklerini toplar ve cephaneyi tamamlarlar. Yapılan taarruz eğer başarılı olmamışsa ihtiyatta bulunan bölükler derhâl yayılır ve geri çekilişi himaye ederler. Geri çekiliş esnasında zabıt ve küçük zabitin görevi, geri çekilişin bir firar olmasını engellemektir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.143-144).

Yüz kırk beşinci sayfanın hemen üst kısmında ikinci fasılın yani ikinci bölümün üçüncü konu başlığı “*Müdâfa‘a*” konusudur. Yazar, konuya yine “*Kavâ‘id-i ‘Umûmiyye*” başlığı ile giriş yapmıştır. Taarruzun belli kuralından dolayı bir kıt’a kumandanı muharebenin amacı dışında, manevi kuvvetçe ve daha önemlisi maddi kuvvetçe bir mecburiyete maruz kalmazsa savunmaya karar vermemelidir. Müdafaa yani savunma yapmak ilk olarak muharebenin amacından dolayı, zaman kazanmaktan dolayı ve elde bulundurulmuş bir mevkiyi tutmak amacıyla tercih edilir. Her ne olursa olsun muharebe esnasında savunma da yapılsa kesin zaferin mutlaka az da olsa karşı taarruzlarla elde edildiği unutulmamalıdır. Taarruz konusunda anlatılan genel kuralların benzeri müdafaa için de anlatılabilir. Bölük yalnız veya taburuyla beraber harp yürüyüşünden sonra ya da doğrudan doğruya bir savunma mevzine dâhil olması fark etmeksizin kendisine ait bölgeye nasıl yerleşecek, hücum eden tarafın yaklaştığı esnada hangi nizamı alacak ve ne zaman ateşe başlayacak gibi konular önceden tartışılmalıdır. “*Bölük Tabur Dahîlinde Bulunuyor*” başlığı altında bölüğün tabur dâhilinde ne yapacağı ile ilgili önemli bilgiler verilmiştir. Düşman ile temas henüz kurulmamışsa bölük mevzisinde bekleyecektir. Düşman ile temas kurulduğu sırada ise tabur kumandanı tarafından verilen emirlere uygun muharebe edecektir. Bölük eğer bir taburun ihtiyatı ise binbaşının emriyle kanatların ya da merkezin gerisine; arazinin durumuna, ateşin tesir ve cinsine göre yerleşir. Bölük

ihtiyat görevindeyken tabur tarafından yapılan karşı taarruzlara yardım etmek, takip harekâtına katılmak, icab ederse geri çekilişi himaye etmek gibi görevlerde bulunur. Bölük birinci hatta ve amacı düşmanı oyalamak veya bir noktayı mutlak surette savunmak ise tabur kumandanı tarafından işaret edilen mevziye yerleşir ve beklemeye başlar. Bölük mevziye yerleştikten sonra yüzbaşı; avcı siperlerini yaptırır, atış meydanını temizletir, ekin tarlaları veya yüksek çayılar var ise bunları neferlere çığnetir, ot veya sazlık var ise bunları yoldurur ve mevzinin köşelerine ağaç gövdeleri koydurur. Yüzbaşı bir yandan da cephanenin hazırlanmasını ve alınacak nizamı düşünmelidir. “*Top Mıntıkası*” başlığı altında düşman tarafından atılan top mermilerine karşı ne şekilde hareket edileceği açıklanmıştır. Düşman topçusunun ateşine piyade ateşiyle cevap vermek uygun olmayacağından yüzbaşı bu bölümde topçu ateşini üzerine almalıdır. Ancak düşman topçusunun bölüğü görmemesine gayret etmelidir. Düşman topçusunun mevziye yerleştiği fark edilirse mesafe bin metreden fazla bile olsa yüzbaşı emir beklemeksizin ateşe başlamalıdır. “*Tüfeng Mıntıkası*” başlığı altında ise yine konuya dair önemli bilgiler verilmiştir. Düşman piyadesi kendini gösterdiği zaman mesafe uzak bile olsa derhâl ateşe başlanmalıdır. Mesafenin uzun olması savunma yapan kıt’a için daha avantajlıdır. Ateşe başladıktan sonra düşman yürüyüş kolundan muharebe nizamına zamanından önce geçerse savunma yapan için başarı sayılabilir. Çünkü bu mesafeler savunma yapan kıt’a tarafından bilindiği için ateş üstünlüğü savunma yapan kıt’ada kalır. Yüzbaşı bu anlarda mevkiye göre bir veya iki belki üç takımını muharebeye dâhil ederek ateş üstünlüğünü korumaya çalışmalıdır. Müdafaa konusuna dair son başlık “*Hücûm ve Süngü Mıntıkası*” başlığıdır. Ateşini iyi idare eden ve araziyi iyi kullanıp, sıçrayarak yaklaşan düşmana karşı yüzbaşı, sıçramalar esnasında yağmur gibi ateş yağdırılmasını emreder. Düşman savunma mevzilerine yaklaştığı zaman hem yorulacağından hem de can kaybına maruz kalacağından dolayı nefesi kesilmiş olur. İşte bu gibi durumlarda karşı hücum için en uygun zamandır. Bu esnada avcı hattı “*çabuk ateş*” icra eder. İhtiyat birliği tercihen düşmanın bir kanadına doğru hücumla kalkar. Aynı zamanda bütün savunma hattı süngü ile hücumla katılır. Mutlak savunmada kalmak daha az zayıf ve yorgunluğa sebebiyet verse bile kesin sonuç almak için karşı taarruz şarttır. Karşı taarruz başarılı olur ve düşman geri çekilmeye başlarsa takip harekâtı icra edilmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.145-150).

Yüz elli birinci sayfanın yine en üst kısmında dördüncü konu olan ‘‘Ateşlerin İsti‘mâl ve İdâresi’’ başlığı mevcuttur. Kolağası Osman Nuri konuya yine ‘‘Kavâ‘id-i ‘Umûmiyye’’ yan başlığı ile giriş yapmıştır. Ateş, piyadenin başlıca icra vasıtasıdır. Muharebe meydanında zabitin düşüneceği en önemli mesele, elde mevcut olan silahları mükemmel bir şekilde kullandırmaktır. Devam eden paragrafta ‘‘Ateş Açmak’’ konusu ile ilgili bazı kurallardan bahsedilmiştir. Konuya bir soru ile başlanmıştır. ‘‘Hangi mesâfede ateşe başlamaya mecbûruz?’’. Bu sorusunun cevabı olarak da ateş etmenin uygun görüldüğü zamanda veya mesafede ateşe başlanacağı ifade edilmiştir. Daha önce beyan edildiği üzere, hangi mesafede hangi hedeflere ateş açılması gerekiyorsa ona göre ateş edilmesi gerekmektedir. Ateş açılması meselesinde; ateşin tesiri, mevkinin uygun olup olmadığı, mesafenin yakınlığı, taarruz ve müdafaa hâli konularına dikkat edilmelidir. Taarruz ve müdafaa durumlarına gelince daha önce düşmana ve araziye dair bilgi alındığından ve çeşitli mesafelere işaret konulduğundan dolayı büyük mesafelerde kolaylıkla ateş edilebilir. Hücum eden yakın mesafeye kadar saklanmak mecburiyetinde olduğundan dolayı büyük mesafelerde ateş açmak savunma yapan kıt’a için daha faydalıdır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.151-153).

‘‘Ateşin Sevk ve İdaresi’’ konu başlığında ise ateş türlerinden ve nerede kullanıldığından bahsedilmiştir. Talimnameye uygun olarak hangi tür ateş edilirse edilsin küçük bir hata büyük felaketlere yol açar. Bundan dolayı bu ateşlerin ne zaman kullanılacağını bilmek ve hatadan daima kaçınmak gerekir. Örneğin ‘‘yaylım ateş’’in şiddetinde bir problem olmamakla birlikte her mevkide ve her durumda kullanılması uygun değildir. Yaylım ateşi istisnai hâllerde kullanılır. Bunlar, ansızın ortaya çıkan süvariye ve barut yüklü bir hayvana karşı kullanılır. Bu örnekler arttırılabilir. ‘‘Yavaş ateş’’ ise muharebede ilk başlayan ve en uzun süre devam eden ateş türüdür. ‘‘Çabuk ateş’’ çok az kullanılmakla birlikte kullanan tarafa heyecan ve cesaret verir. ‘‘Şiddetli ateş’’ ise yine çok az kullanılmakla birlikte çok cephane sarf edileceğinden dikkatli bir biçimde kullanılmalıdır. Ateşin idaresi zabitin sorumluluğunda olduğundan dolayı zabıt, muharebenin durumuna, düşmanın mesafesine ve araziye göre ateşin türünü tayin etmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.153-154).

İsmi geçen bölümün beşinci konusu ‘‘Tahmîn-i Mesâfe, Ateşler, Endâht Tanzîmi’’ başlığı ile ortaya konmuştur. Hemen altında yan başlık olarak ‘‘Tahmîn-i

Mesâfe - Kavâ'id-i 'Umûmiyye' başlığı ile konuya giriş yapılmıştır. Muharebe esnasında mermilerin hedefe isabet etmesi; silahın güzel kullanımına, nişangâh ile nişan noktasının doğru seçilmesine bağlıdır. Bu durum ise hedefin mesafesinin doğru tahmin edilmesiyle gerçekleşir. Bunun için zabıt, küçük zabıt ve neferler; arazinin durumu, havanın durumu ve hedefin büyüklüğüne göre mesafeyi doğru tahmin etmekle yükümlüdürler. Mesafeyi ölçmek için çeşitli araçlar vardır. Hangi usul uygun ise onu kullanmak gerekir. "*Gözle Tahmîn*" usulü kullanılan en yaygın usuldür. Gözle tahmin, hedefe kadar olan araziye bizzat göz yardımıyla inceleyerek kontrol ettikten sonra ışık, hava ve diğer hususları hesaba katarak yapılan bir mesafe tahmin biçimidir. Yüzbaşı, yüksek öneme sahip olan bu mesafe tahmin usulünü neferlere ve küçük zabıtlara iyice alıştırmak için, talim ve kışla meydanında çeşitli istikametlere olmak üzere her 50 ve 100 metrelik mesafeleri ölçtürüp kazık ve flamalar ile işaretletir. Talime çıkıldığı zaman hemen her gün bu mesafeler gösterilerek gözlerinin alışması sağlanır. Ara sıra yüzbaşı neferlerden yüz metre ileri gitmelerini isteyerek istenilen mesafeye alışıp alışmadıklarını anlamaya çalışır. Daha sonra gerçek mesafe ve neferin gittiği mesafe ölçülür ve hatası düzeltilir. Sonraki talimlerde 600 metreye kadar olan mesafeler yine aynı usul ile uygulanarak tatbik edilir. 600 metre sonrasında bu yöntem çok fazla uygulanmaz. 600 metreden sonra mesafeyi tahmin etmek, hedefin etrafında bulunan cisimler veya nesnelere küçülmesinden dolayı zorlaşacaktır. Hava muhalefeti olduğu zamanlarda ise tahmin edilecek mesafenin yanında bulunan telgraf direkleri, bir öbek ağaç veya demir yolu gibi işaretler vasıtasıyla mesafe tahmin edilir. Eğer ki tahmin edilmesi gereken mesafe 600 metreden büyük ise yapılan farklı tahminlerin en küçüğü ve büyüğü alınarak ikisinin ortalaması kabul edilir. "*Mevâd-ı Mer'iye-i Î'ânesiyle Tahmîn*" usulünde ise mesafeyi tahmin etmek için düşmanın veya arazi üzerinde bulunan nesnelere çeşitli mesafelerdeki gözle görülme derecesini zihinde sabitleştirmek vasıtasıyla mesafe tahmin edilir. Zihinde sabitleştirilen nesnenin büyüklüğü, arazi üzerinde bulunan düşman veya nesne ile mukayese edilerek mesafe tahmini yapılır. "*Alet Vâsıtasıyla Takdîr*" usulünde ise "*telemetre*" denilen bir alet kullanılır. Bu aletler ortalama iki dakikada bir ortalamayla yüzde beş hata ile mesafeyi tahmin ederler. Bu aletler daha çok barış zamanında mesafe tahmin edilmesinde, sefer zamanında savunma mevzilerinin hazırlanmasında ve kale muharebelerinde kullanılır. Muharebe esnasında boşa vakit harcanacağından ve kullanan kişinin heyecan yapması hâlinde sağlıklı kullanılmasına engel olur. "*Ceyb Sâ'atleri*

Vâsıtasıyla Takdîr'' usulü ise cep saatleri vasıtasıyla yapılan bir mesafe tahmin usulüdür. Cep saatlerinin bir saniyedeki adet darbesi beş olduğundan, ışığın görülmesi ve sesin kulağa ulaştığı an beyinde bir adet darbesine denk gelir. Bir adet darbe mesafesi 125 metredir. Tahmin edilecek mesafe buna göre yapılır. Burada dikkat edilmesi gereken husus düşman ateşinin ışığının görülmesidir. *''Çatal Teşkilî İle Takdîr*'' topçu ve piyadenin yaylım ateşi vasıtasıyla hedefin ilerisine ve gerisine ateş ederek ve hedefin üzerinde ateşi toplaması ile mesafe tahmin edilmesi usulüdür. Ancak havanın sisli olmaması, arazinin tozlu ve topraklı olması gerekmektedir. *''Arpacık Vâsıtasıyla Takdîr*'' usulünde tüfek önce bir bölgeye dayandırılır. Namlu üzerinden nişan alınarak arpacık hedefin ayak kısmına denk getirilir. Bu hâlde arpacık ayakta bulunan bir düşmanın dizden aşağısını, 150 metrede palaska kayışından aşağısını, 200 metrede göğsün aşağısını, 250 metrede boğazdan aşağısını gizleyeceği için bu usul ancak 300 metreye kadar olan mesafenin tahmin edilmesinde kullanılır. *''Baş Parmak İ'ânesiyle Takdîr*'' usulünde ise mesafe tahmini için ilk önce sağ kol hedefe doğru uzatılır. Daha sonra hedefe doğru uzatılan kolun başparmağı yukarıya bakacak şekilde kaldırılır ve sağ göz ile başparmak üzerinden hedefe bakılır. Ardından aynı vaziyette sol göz ile nişan alınarak hedefin hizasında ve sağ yanında bulunan nokta ile hedef arasındaki mesafe tahmin edilir. Tahmin edilen mesafenin on katı alınarak mesafe tahmin edilmiş olur. *''Sedânın Sür'atıyla Takdîr*'' usulü ise ses vasıtasıyla yapılan bir mesafe tahmin usulüdür. Düşman ateş ettiği anda ortaya çıkan ışığın görülmesi ile sesin kulağa ulaştığı an geçen zaman tayin edilir. Ses sakin bir havada ortalama olarak 340 metre mesafe kat ettiğinden dolayı buna göre bir hesaplama yapılarak mesafe tahmin edilmiş olur. *''Zamân İ'ânesiyle Takdîr*'' usulünde ise 100 metrelik bir mesafenin ortalama bir dakikada kat edileceği hesaba katılarak mesafe tahmin edilir. Mesafe beş dakikada kat edilmişse 500 metre olduğu varsayılır. *''Harîta Vâsıtasıyla Ta'yin*'' usulünde elde bulunan harita kullanılır. Harita usulünde ölçülmesi gereken iki mesafe arası pergel veya düz bir kâğıt aracılığı ile harita üzerinde işaretlenir. Aradaki mesafe haritanın ölçüsüne oranla mesafe tahmin edilir. *''Ölçerek Ta'yin*'' usulünde ölçülecek mesafe bir şerit veya ip vasıtasıyla ölçülür. *''Hatveliyerek Takdîr*'' ile mesafe tahmin etmek için 100 metrelik mesafenin kaç adımda kat edildiği bilinmelidir. Yüzbaşı bu meseleyi talim esnasında göstermeli ve her neferin 100 metreyi kendi adımlarıyla kaç metrede kat ettiği bildirilmelidir. *''Dört Na'l İle Kat' İdilerek Takdîr*'' usulünde at hayvanı kullanılır. At'n her sıçraması üç metre olduğu için mesafeyi ölçen kişi atın her

sıçramasını üç ile çarparak mesafeyi tayin eder (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.155-161).

Yukarı da adı geçen konuyu ifade eden yazar daha sonra ‘‘*Tenbih*’’ başlığı ile çok kısa bazı uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştur. Her usulün olumlu ve olumsuz yanları olmakla birlikte muharebeye ve şartlara göre en uygun usulün seçilmesinin önemini vurgulamıştır. Yüz altmış ikinci sayfanın orta kısmında bir orta başlık olarak ‘‘*Tahmîn-i Mesâfeye Te’sîri Olan Husûsat*’’ başlığı ile önemli bir konuya değinmiştir. Mesafe tahmin usullerinde harici olarak mesafenin olduğundan uzun veya kısa tahmin edilmesine etki eden ışık, hava, arazi, hedefin büyüklüğü gibi etmenlerin varlığına işaret etmiştir. Hemen bir alt başlık olarak ‘‘*Mesâfenin Uzun Tahmîn Olunması*’’ başlığı kullanılarak etki eden etmenler madde madde sıralanmıştır. Güneş eğer karşıdan göze doğru vuruyorsa, hedefin arkası koyu renkli veya karanlık ise, hava kapalı veya sıcak ise, hedef küçük ise, hedef ile tahmin eden aynı düzlemde bulunmaz ise, tahmin eden diz çökmüş veya yere yatmışsa mesafe olduğundan daha uzun tahmin edilir. Hedef açık renkli ise, hedefin arkasındaki arazi parlak ise, güneş tahmin edenin arkasında ise, serin kış günlerinde, arazi kar ile kaplıysa, tahmin eden ayakta hedef oturuyor veya yatıyor ise mesafe olduğundan daha kısa tahmin edilir. Aynı mesafede bulunan büyük hedefler küçük hedeflerden daha kısa tahmin edileceğinden dolayı tahmin eden dış tesirleri hesaba katarak mesafe tahmin etmelidir. Kolağası Osman Nuri ‘‘*Tatbikat*’’ başlığı ile mesafe tahmin talimlerinin nasıl yapılacağını açıklamıştır. Mesafe tahmin talimlerinde neferler biraz beceri kazandıktan sonra çeşitli mesafe ve istikametlere doğru mesafeler ölçülerek işaretler konulur. Daha sonra bu işaret verilen mesafelere neferler gönderilir. Gönderilen neferler yere yatarlar ve kendilerini belli etmezler. Yüzbaşı yanında bulunan neferlerin becerilerini ölçmek için işaret edilen noktaya giden neferleri kaldırır veya diz çöktürür. Biraz ileride silah arkadaşını gören nefer istenilen mesafeyi tahmin eder. Bu yolla bütün neferlerin becerileri ölçülerek muharebeye hazırlanır. ‘‘*Ateşler*’’ yan başlığı ile farklı ama benzer bir konuya geçiş yapılmıştır. Buna göre yüzbaşı arazi üzerinde yine kendince belirli olan mesafelere birtakım hedefler yerleştirdikten ve işaret hakkındaki talimatı verdikten sonra vermiş olduğu işaretle hedeflerden birini meydana çıkarıp talim heyetine toplam beş soru sorar ve bu sorulara cevap aranır. Bu sorulardan ilki ‘‘*Endâht itmeli midir?*’’ sorusudur. Bu soruya, atış etkili ve uygun ise icra edilir cevabıyla birlikte kıt’anın taktiğine ve

vaziyetine bağılı olduğu da hatırlatılmıştır. “*Hangi nev‘ ateş?*” sorusunun cevabı ise mevkiye, düşmanın taktiğine, mesafesine, bulunduğu nizama, kararlılık ve dayanıklılığının derecesine göre seçileceği şekilde ifade edilmiştir. “*Ne kadar fişenk?*” sorusu ise yine birkaç cümle ile açıklanmıştır. Elde edilecek sonuç ile sarf edilecek cephanenin mukayese edilmesi genel bir kuraldır. Buna göre; icra edilen herhangi bir ateş türü ayakta bulunan düşmanın beşte birini, yere yatmış olan düşmanın ise onda birini imha etmelidir. “*Hangi noktaya nişân alınmalıdır?*” sorusunun cevabı olarak mermi yolunun eğim derecesi, düşmanın vaziyeti ve hareketleri dikkate alınmalıdır cevabı verilmiştir. “*Hangi nişangâh?*” sorusunda ise mesafenin önemine dikkat çekilmiştir. “*Endâht Tanzîmi*” başlığında ise endahtın istikamete ve mesafeye göre nasıl tanzim edileceği iki alt başlık şeklinde açıklanmıştır. Daha sonra “*İstikâmete Göre Tanzîm*” alt başlığı ile konuya giriş yapılmıştır. “*Saf-ı harb*” nizamında bulunan bölük veya batarya gibi geniş hedeflerin merkezine nişan alınırsa ateşin istikamete göre tanzimi tamamlanmış olur. Takım kolu veya yaya yürüyen kıt’alara nişan alınırsa ateşe sadece rüzgârın ve ışığın tesiri olur. Cepheden esen rüzgâr sorun yaratmaz fakat atış istikametinde yandan esen rüzgâr sorun yaratır. Her bin metrede on metre saptırdığı için dikkat edilmelidir. Işğın tesiri ise arpacığadır. Hava ve ışığa göre bu konuya da dikkat edilmelidir. “*Mesâfeye Göre Tanzîm*” başlığı altında konu devam ettirilmiştir. Mesafeye göre tanzim diğer tanzim usulleri arasında en önemli olanıdır. 600 metrenin altında bulunan bütün mesafelerde ayakta duran veya hareket eden bir kıt’a üzerine 400 metrelik nişangâh ile tam ve güvenli bir atış yapılabilir. Süvariye karşı 800 metrenin altında bulunan mesafeler için ise 600 nişangâhı uygundur. 600 ve 1000 metre arasında yani ortalama mesafe ile büyük mesafelere atış yapıldığı zaman dikkat edilmelidir. Çünkü 600 metreden sonra fişegin sapma ihtimali artar ve böylelikle isabet ihtimali azalır. Mesafeye göre atış tanziminde düşman üzerinde ortaya çıkan tesir de gözlemlenmelidir. Atış doğru tanzim edilmiş ise düşman almış olduğu talim ve terbiyeden dolayı bozulmuyorsa 200 metre nişangâh ile kıt’alara tekrar ateş ettirilmelidir. Bu yolla yapılan tanzimin doğru olup olmadığı anlaşılır. Arazinin yüksekliği, sessizliği, yataylığı veya düzlüğü de dikkate alınarak atış tanzim edilmelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.162-168).

Yüz altmış dokuzuncu sayfanın hemen üst kısmında altıncı konu başlığı “*Ateşin Altında Yerleşmek ve Yürümek*” ismiyle ortaya konmuştur. Konuya her

zaman olduğu gibi “*Kavâ'id-i 'Umûmiyye*” ile giriş yapılmış daha sonra alt başlıklarla devam edilmiştir. Her kıt'anın birinci görevi kendi ateşinin şiddetinin arttırılmasını sağlamak, ikinci vazifesi ise düşmanın ateşinden kurtulmak için çare aramaktır. Bu amaca ancak üç vasıta ile ulaşılabilir. Bunlar, “*Nizâmlar, Vaz'iyet Arâzî*” dir. Birinci vasıta olan “*Nizâmlar*” aynı başlıkla ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Açık arazide düşman topçusunun ateşinden kurtulmak için bölüğün kullanacağı en uygun nizam, takımların yirmişer adım aralıkla “*yürüyüş kolu*” nizamında bulunmalarıdır. Bu nizam üzerinde topçu ateşinin etkisi çok azdır. Aynı nizam dört bir yandan gelen süvari hücumu için de en uygun nizamdır. Eğer piyadenin ateşine maruz kalınır ise “*saf-ı harb*” nizamına geçilir. İkinci vasıta yine “*Vaz'iyet*” başlığı ile ifade edilmiştir. Bölük hangi nizamda bulunursa bulunsun ayakta durmak diz çökmeye, diz çökmek yere yatmaya nazaran daha sakıncalıdır. Bu durumda 400 metrenin üstündeki mesafelerde bekleyen her kıt'a emir beklemeksizin her vakit diz çökmesi gerektiğini bilmelidir. Eğer arazi müsaade ediyorsa kumandan bölüğü yere yatırabilir. 400 metrenin altında bulunan mesafelerde ise hücum edebilmek için zaten ayakta durmak gerekecektir. Üçüncü vasıta olan “*Arâzî*” yine aynı başlıkla ifade edilmiştir. Düz arazide düşman tarafından açılan ateşin tesirini azaltmak için mesafeye uygun nizamlar kullanılmalıdır. Yüksek arazide düşmanın ateşinden korunmak için kol teşkil etmek güç olduğundan derinliği az olan nizamlara geçilmelidir. Bu nizamlardan biri “*saf-ı harb*” nizamı olabilir. Düşük arazide ise yine derinliği az cepheleri dar olan “*aralıklı yürüyüş kol nizamı*” tercih edilebilir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.169-172).

Yedinci konu başlığı olan “*Bölüğün Sunuf-ı Sâ'ireye Karşu Muhârebe Nizâmı*” yüz yetmiş ikinci sayfada yer almaktadır. Bu konu içinde bölüğün piyade haricinde olan diğer iki sınıfa göre alması gereken nizamlardan bahsedilmiştir. Bu iki sınıf “*süvârî*” ve “*topçu*” sınıfıdır. İlk olarak “*Süvârîye Mukâbele*” başlığı ile konuya giriş yapılmıştır. Talimnamede bu konuya ilişkin kesin kural koyulmuştur. Buna göre bölük süvari hücumuna maruz kalırsa orta mesafede “*yaylım ateşi*” ile süvari kıt'asını durdurmaya çalışmalıdır. Muharebe esnasında kıt'anın kanatlarını muhafaza eden birlik süvari kıt'ası ise piyade bölüğü zaman zaman süvari birliklerine karşı koymak zorunda kalabilir. Ateş etmeye hazır olan piyade, kendisinden sayıca üstün olan süvariye karşı korkmamalıdır. Piyadenin, süvariye karşı uyması gereken bazı kuralları vardır. Birinci kural, piyade birliği ansızın ortaya

çıkan süvariye karşı doğru nizamı almakla uğraşmamalıdır. Bulunulan nizam devam ettirilmeli ve derhâl ateşe başlanmalıdır. İkinci olarak; çit, hendek, bataklık, yumuşak ve sürülmüş araziler var ise zamanda müsait ise ismi geçen mevzilere yerleşilmelidir. Üçüncü kural; süvari hücumu esnasında yeterli siper yok ise ve zaman var ise gayet sık bir cephe ile ateş etmeye uygun nizam alınmalıdır. Dördüncü olarak, süvari bütün kuvvetiyle çarpışmaya gelmeye mecbur olduğu hat üzerinde zayıf bir avcı hattı teşkil etmek uygun değildir. Üçüncü maddede anlatıldığı gibi sıkı bir cephe teşkil edilmelidir. Netice itibarıyla süvariye karşı en faydalı nizam “*saf-ı harb*” nizamı ile “*aralıklı nizam*” en uygun olanıdır. “*Topçuya Mukâbele*” başlığı altında konuya devam edilmiştir. Topçu kural olarak asla korumasız bırakılmaz. Yakınında bulunan topçu birliğini korumak piyadenin başlıca görevleri arasındadır. Bu koruma vazifesi bazen bir bölüğe verilir. Bölük topçunun mevzine göre ve düşmanın hâline göre topçunun gerisinde uygun bir mevzi alarak çeşitli istikametlere keşif kolları gönderir. Topçu muharebe esnasında zaman zaman cephesini muhafaza etse de bazen bu görevinde piyade tarafından icra edilmesi gerekebilir. Topçunun muhafazı için piyade üç farklı kısma ayrılır. Bunlar: “*Cebhe Muhâfızı*”, “*Yan Muhâfızı*” ve “*İhtiyât*” kısmıdır. Bu kısımlara birer tane takım görevlendirmek uygundur. “*Cebhe Muhâfızı*”, ileriden ortaya çıkacak olan süvari ve piyade tehlikesine karşı cephenin 600-700 metre ilerisinde bulunur. “*Yan Muhâfızı*”, olarak görevlendirilen takım da bulunduğu kanadın 300 metre kadar ilerisinde uygun bir mevzide oluşabilecek süvari hücumlarına karşı topçu sınıfını korur. “*İhtiyât*” kısmı olarak görevlendirilen takım da topçunun gerisinde uygun bir mevzi alarak gerekli olan istikametlere keşif kolu sevk eder. Bir piyade bölüğüne bazen de muhafızı olan bir topçu birliğine hücum etme görevi verilir. Bu hâlde bölük topçu muhafızını şaşırtıp fırsat buldukça topçu neferlerine ve koşum hayvanlarına hücum ederse kendisine verilen görevi yerine getirmiş olur. Topçunun en savunmasız anı top indirdiği veya bindirdiği zamandır. Bu anlarda piyade bölüğü mesafe 1000 metreden yukarı bile olsa yapacağı idareli atışla etkili olur (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.172-176).

Yüz yetmiş altıncı sayfanın üst bölgesinde beşinci ana bölüm başlığı olan “*Netice*” mevcuttur. Bu başlık altında kısa bir değerlendirme yapılmış ve bazı uyarılar verilmiştir. Münferit bölüğün taarruz ve müdafaa hâllerine ilişkin çok uzun olmayan bilgiler verildiğini ve bu küçük askerî birliğin tek başına muharebeyi idare etmesinin mümkün olmadığı dolayısıyla muharebe esnasında asla yalnız kalmaması

gerektiği vurgulanmıştır. Bazı olağan dışı hâllerde bölüğün yalnız kalabileceği vurgulanırken bu hâllerde de bölüğün kendisine verilen vazifenin yerine getirilmesinde zorluk çekilmeyeceği ifade edilmiştir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.176).

İsmi geçen sayfanın orta kısmında yine alt alta iki başlık mevcuttur. Üstte olan başlık, “*Zeyl*” başlığıdır. Kelime anlamı olarak “*ek, ek eser*” manasına gelmektedir. İkinci başlık ise “*Arâzî-i Muhtelifi Üzerinde Bölüğün Usûl-ü Ta’lîm ve Terbiyesi*” şeklindedir. Kolağası Osman Nuir, konuya yine “*Kavâ'id-i 'Umûmiyye*” yan başlığı ile giriş yapmıştır. Bu başlık altında genel uyarılar yapılmıştır. Bölük ve bölük heyetinin teorik dersleri ne kadar mükemmel olursa olsun her dersin uygulaması icra edilmezse bölük muharebedeki vazifesini tam anlamıyla icra edemez. Acemi neferler kışlaya katıldıktan hemen bir hafta sonra, haftada en az iki kez olmak üzere muharebeye ilişkin bilgilerini uygulamalıdır. Yüzbaşı burada bölüğün aynı talim ve terbiye usulleriyle eğitilmesine dikkat etmelidir. Rütbe sahiplerinin de kendilerine ait görevlerinde beceri kazanmalarını, kendi rütbelerinin üstünde bir veya iki rütbenin de görevlerini yerine getirebilecek düzeye ulaşmasını sağlamalıdır. Yüz yetmiş yedinci sayfanın alt orta bölümünde “*Bölük*” adlı bir başlık mevcuttur. Kolağası Osman Nuri, ismi geçen başlık altında yaklaşık üç sayfa daha önce anlatılan konuların kısaca özetini geçmekle birlikte bazı uyarılarda da bulunmuştur. Eğer bölük, anlatılan talimlere uygun olarak hakiki bir eğitim alırsa muharebede kendisine verilen vazifeleri yerine getirmeye tamamen hazır olur. Münferit terbiye döneminde neferlere bölük dâhilinde kendi vazifesini öğrettikten sonra rütbe sahiplerine de kendi takımları dâhilinde bulunan görevler teorik ve pratik manada gösterilir. Daha sonra keşşâflarında olduğu talimlerde bütün bölüğe muharebeyi andıran birtakım görevler verilir. Bu meseleler talim meydanında ve arazi üzerinde uygulanır. Bu talimler esnasında neferlerin itaat, kararlılık ve cesaret gibi özelliklerinin gelişmesi sağlanır. Yine bölük rütbe sahipleri kendi astlarına bazı sorular sorarak onların bilgilerini ölçmelidir. Örneğin; yüzbaşı mülazıma, mülazım küçük zabite, küçük zabit çavuşlara bazı sorular sormalıdır. Bu sorular: “*Düşman bölüğü filan istikâmetde filan mevki'den ortaya çıkarsa buna karşı vazîfeniz nedir?*”, “*Bir düşman süvârî bölüğü istikametden nizâmda size hücum iderse ne yapabilirsiniz?*” gibi sorular sorarak astının bilgisini ölçer. İşte bu gibi usullerle bölük rütbe sahipleri arasında kaynaşma sağlanır. Bu gibi konular işlendikten sonra

“Bu mesel ile bulur cümle düvel-i fevz-ü felâh hâzır ol cenge eğer ister isen sulh-u salâh” sözü ile nokta konmuştur. “Bölük” başlığı altında önemli olan yerler değerlendirilmeye alınsa da yazar, geride kalan yüz yetmiş yedi sayfanın özetini bu kısma sığdırmaya çalışmıştır. Ayrıntısıyla daha önce aktarılan meseleler tekrar gündeme getirilmiştir. Hatırlatma anlamında önemli olsa da aynı meselelerin tekrardan bu başlık altında değerlendirilmesi, tekrara düşülmesi bakımından okuyucu tarafından sorgulanmaya açıktır (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.176-181).

Yüz seksen birinci sayfanın üst kısmında alt alta sırasıyla “*Netîce*”, “2” ve “*Zâbitânın Muhârebede Vazîfesi*” başlıkları yer almaktadır. “*Netîce*” başlığı ikinci kez kullanıldığı için muhtemelen bunu belirtmek amacıyla hemen altına “2” rakamı yazılmıştır. “*Zâbitânın Muhârebede Vazîfesi*” başlığı ise eserin son konu başlığıdır ve eserin artık sonuna gelinmiştir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu bölümde zabitin muharebe esnasında görevlerinden bahsedilmiştir. Zabit bütün akıl ve fikir kuvvetiyle biraz düşünürse muharebedeki görevinin ne kadar yüce ve ne kadar kıymetli olduğunu idrak eder. Harp sahasında en küçük manevranın bile sonuca etki ettiği düşünülürse, zabit rütbesinin küçüklüğüne aldanmayarak barış zamanında muharebeye iyi hazırlanmalıdır. “*Kumandan kıt’asının ruhudur*” sözü, zabitin kıt’asının başına geçtiği zaman anlaşılır. Kumandan ne ise kumanda ettiği kıt’a da o’dur. Zabit; sakin, güven verici, yiğit ve cesur olursa kıt’asına örnek teşkil etmiş olur. Zabit cesaretiyle her şeye teşebbüs edebilir fakat sonuca ulaşmak için doğruluk ve kararlılıkta gerekmektedir. Askerin şevk ve gayreti zabite kolaylık sağlar ve onu yüceltir. Bunun için gerek muharebenin uzadığı zamanlarda gerek muharebeden sonra zabit neferleri ismiyle çağırıp onları tek tek takdir ederek güzel sözler söylemelidir. Onlara şehitlik makamının kutsallığından, vatan toprağının öneminden bahsetmelidir. “*Bir zâbitin muvaffakiyeti tâli’nin eseri olamaz*”. Zabit işini şansa bırakmamalıdır. Yapmış olduğu işi bilgi ve tecrübesiyle yapmalıdır. İşte bu özellikleriyle öne çıkan zabit muharebe esnasında askerlerine rehberlik ederek onları zafere sevk etmelidir. Kolağası Osman Nuri, metin içinde 93 Harbi esnasında bir zabitin zafer için bile bile ölüme yürüdüğü hikâyesini anlatarak zaferin önemine vurgu yapmıştır. Yine 1855 tarihinde Kırım Savaşı esnasında yaralanıp yere düşen ve tedavi olmak istemeyerek, arkadaşlarının vazifelerine devam etmelerini isteyen bir çavuşun kısa bir hikâyesini aktararak vazifenin ne derece önemli olduğunu hatırlatmıştır. Zabit, muharebe bittiğinde neferlerin istirahat etmesini sağlamalı gelen

yararlıların tedavilerini yakından takip etmelidir. Bu gibi hamleler neferlerin şevk ve gayretini arttıracaktır. Bunun yanında disiplinin tesis edilmesi de yine zabitin sorumluluğundadır. Zabit muharebede yeri geldiği zaman sorumluluk almaktan da çekinmemelidir (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.181-184).

Kolağası Osman Nuri eserin bu kısmında yine bunlar gibi birçok örnek vererek zabitin görevleri hakkında fikirlerini beyan etmiştir. Eser içerisinde farklı konu başlıkları altında bahsettiği bu görevleri daha da çeşitlendirerek bu başlık altına toplamıştır. Yüz seksen beşinci sayfanın en alt kısmında üç satır şeklinde ‘*yaşasun hürriyet, yaşasun vatan, yaşasun millet*’, ‘*yaşasın şanlı ordumuz*’ ve ‘*ve yâ allahü't-tevfik*’ sözleriyle eserini tamamlamıştır. (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.185).

4.5. Eserin Transkripsiyonu

Bölüğün Muhârebeye İhzârı Nefer, Kıt'a, Takım ve Bölüğün Usûl-ü Ta'lîm ve Terbiyesi

Yeni ta'lîmnâmeye göre terbiye-i münferide ve kıt'a ta'lîm-i terbiye-i ahlakiye Mahrek-i mermî mintıka-i mehlekenin bi'l-amel irâesi kıt'anın ve bölüğün yanaşık nizâmdaki hareketi. Mufassal avcılık. Keşşâflar. Keşşâfların amelî ve nazarî usûl-ü ta'lîm ve terbiyesi. Kroki Üzerinde buna dâ'ir birkaç misâl. Bölüğün pişdârda dümdârda, canibdârda. İleri karakolda ta'arruzda. müdâfa'a da vazîfesi ve düşman ile temâs mevcûd olub veya olmadığına göre keşşâfları. tahmîn-i mesâfe. Bölüğün mesâfeye, muhârebe meydânına. Sunûf-ı sâ'ireye karşı muhârebe nizâmı. Zâbitin Muhârebede vazîfesi

Eser

Dersa'âdet: Mekteb-i Harbiye-i Osmâni'ye mu'allim mu'avinlerinden kolağası

Osman Nuri

Pangaltı: Mekteb-i Harbiye 5 Kanûn-i Sâni 1324

Bölüğün Muhârebeye İhzârı

Nefer, Manga, Takım ve Bölüğün Usûl-ü Ta'lim ve Terbiyesi

Eser

Mekteb-i Harbiyeye me'mûr Kolağası

Osman Nuri

Dersa'âdet

Mekteb-i Harbiye Matbaası

11 Teşrin-i evvel 1324

Bölüğün Muhârebeye İhzarı

Mukaddime

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Muhârebe müsellağ olmağa yegâne bir sebebedir. Muhârebede neferden büyük kumandanlara varıncaya kadar her bir askerden bütün hareketinde kuvve-i akliyye ve bedeniyesinin kâmilen sarf edilmesi taleb idiliyor. Muhârebede icrâsı elzem olan Bu hâssa ise herkesin kuvve-i mâ'nevîye ile ve akliyesiyle sır'at-i intikâlin ve ta'lîm ve terbiye-i askerîyesinin derecesine göre mütebeddil olduğundan vakt-i hazarda icrâ olunan ta'lîmler vâsıtasıyla işbu havası mühimmi elde etmek ve bundan başka muhârebede uhdesine ihâle idilen vezâ'if dahîlinde vakt-i hâzır ta'lîmlerinde tesâdüf itmediği ahvâli bile iktidâr ve mâ'lûmatı sayesinde maksad ve arzuya muvaffak bir sûretde hale muktedir olmak her rütbe sâhibinin vezâ'if-i mühimmesindedir. Muhârebede vazîfe rütbe göre tehallûf ider zâbitânın vazîfeleri ne kadar çok ve ne nisbette mes'ûliyetli ise neferâtın vezâ'ifi dahî o nisbette sâde ve basitdir neferâtdan iyi yürümek ve silâhını iyi kullanmak taleb edilub zâbitândan dahî kıt'alarının sevk ve idâresi husûsundaki mahâretlerinin maksadâ muvafık olması arzu idilir. İşte bu husûsu elde etmek ve zâbitân ile neferâtın kuvve-i zihniye ve bedeniyesini tezyîd idüb zabt-u rabt askerîyeyi dahî mükemmelen istihsâl idebilmek için ta'lîmnâme ve seferiye nizâmnemelerinin ahkâm-ı mûcibince vakt-i hazarda icrâ idilen ta'lîm ve manevralarda efrâdı sıkı bir zabt-u rabt altında bulundurmak ve her bir vazîfeye münferiden ve karşılıklı ihzâr etmek zâbitâna dahî birer mes'ele virilerek kezâ karşılıklı hareket itdirmekle sevk ve idâre husûsundaki ma'lûmat ve tecrübelerini tevsî itdirmek îcâb ider

3

işte bu maksadâ mebnî' piyâde sunûfının yanaşık nizâmdaki bi'l-cümle ta'lîmlerinin ikmâli mümkün olan bölük ta'lîmi hakkında uzun uzadıya söz söylenmeyub bölük zâbitân ve efrâdının ta'lîm ve terbiyeleri yani bölüğün serî'an ve sûret-i muntazamada muhârebeye ihzârı için usûl-ü âtî serd ve beyân olunmuştur.

Manevralar --- Kıt'aların muhârebeye ihzârı vakt-i hazarda icrâ olunan ta'lîm ve manevraların hey'et-i umûmiyesini hâvidir bunların istifâdeli olması ancak bir maksadâ --- bir programa --- cedvele, bir netîceye mâlik olmasıyla olabilir.

Maksad --- Ta'lîm ve manevraların icrâsının maksad-ı bi'l-hâssa muharebeye hâzırlanmaktır bu maksad-ı 'umûmiyyenin ta'lîm ve tadrîsi ancak başlu başına idâre olunan husûsî maksadlarla olabilir ki bunlarda efrâdı cürretli kılmak ve cesârete alışdırub vücûdlarını san'at-ı askerîyede icrâsı matlûbnher bir harekete kâbiliyetli kılmak ve nefesine emniyyet-i hâssa-i mühimmini tezyîd itmek maksadı ile icrâ itdirilen idmân ta'lîmleri ve zabt-u rabta alışdırırmak maksadı ile yapıdırılan yanaşık nizâmdaki ahlâk ve edeb ve terbiyesini tezyîd itmek. İtâ'at ve hürmeti zihinlerine birleştirmek maksad-ı mühimmeyle dahî icrâ idilen resm-i geçidlerle teftîşler ve nazariyat ve hidemât-ı dahîliyye â'id derslerle adâb ve ahlâka müte'allik nesâih-i alîye gibi maksad-ı 'umûmiyye müstenid maksad-ı husûsiyyeden ibârettir.

Program --- Cedvel - Hafta Cedeli- Ta'lîmlerin bidâyetinden yani acemî ta'lîmi devrinden bölük ta'lîminin nihâyetine kadar yapılacak bi'l-cümle ta'lîmlerin vakt-i zamânında yapılması ve yek-diğerine karışdırılmayub aralarındaki irtibât ve münâsebetin muhâfaza idilmesi için ta'lîmi idâre iden zâbit tarafından bir kıt'a program --- cedvel tanzîm olunub tasdîk veya tâ'dil ve tashîh idilmek üzere mafevke takdîm idilerek bi'l-cümle ta'lîm ve dersler işbu program mûcibince tâ'kip

4

olunur ta'lîm devri hangi devir olursa olsun ve yapılacak harekât ve tatbîkat ile virilecek ders ne den ibâret bulunursa bulunsun menfa'atsiz ve beyhûde hareket ta'lîme fâ'ide virmediği gibi zabt-u rabtı da ihlâl ideceğinden ve usûl ve kâ'ideye muvafık olmayarak icrâ idilen ta'lîmlerden hiç bir kimse müstefid olamayacağından ancak şu usûl-ü hareket muvâfik akıl ve hikmet olabilir.

Netîce—Muhârebeye hâzırlanmış yani ahlâk, edeb ve terbiyesinde derece-i âlâya su'ûd itmiş âzâsı mukavim, mefâsılı alışmış ve silâhının isti'mâlini tamâmıyla öğrenmiş olan bir kıt'aya ta'lîm ve manevranın bütün teferru'âtı sürülebilir. Fakat her manevra veya nazariyatın tafsîlâtında, efrâdı sıkı sıkı mu'âyene itmeli ve nazariyata â'id tatbîkatdaki ma'lûmatları anlaşılmalı ki kumandanları tarafından sevk ve idâreleri husûsu takviye idilmiş olsun. Her hâlde her ta'lîm bir tadrîs ile olmalıdır.

Hey'et-i Zâbitânın Ta'lîmi --- Mevzu'-i bahse koyduğumuz usûl-ü zâbitânın ta'lîm ve terbiyelerine dahî tatbîk olunmalı ki herkes bütün sa'y-ü gayretini sarf

iderek netâic-i haseneyi istihsâl idebilsun bunun için bölük yüzbaşları iyi bir his ile düşünüb evvel vâsıtacılarının yani bu gibi zâbitânın vaktiyle sıhât nâme ve kemâl-i emniyetle vazîfelerine ihzâr-ı çâresine bakmalıdır. Küçük Zâbitânın ihzârı için zâbitâna icrâ ittirdiği husûsî ta'limlerle bu bâbda ki usûl ve kavâ'idi küçük mikyâsda ve sûret-i muhtasarada bunların ta'lim ve terbiyelerine tatbîk eylemelidirler. Bununla berâber hey'et-i zâbitânı vakt-i hâzır ve vakt-i seferde ki vazîfelerinde kendi rütbelerinin fevkindeki rütbelere â'id vezâ'if-i îfâyâ muktedir olacak sûretde ihzâr itmek vezâ'if-i mühimmelerinden olduğunda hâtırdan çıkarmamalıdır.

5

Hey'et-i zâbitânın ta'limi iki nokta-i nazardan(bakış açısı, görüş) müzâkere ve mütâla'a idilebilir ki

1 --- Ta'biye Ta'limi. 2 --- Müfredat ta'limidir.

1 --- Ta'biye Ta'limi --- Tâ'biyeye â'id ta'lim bir alay veya taburun kumandanlarıyla berâber karşılıklı olarak hareket etmesinden ibâretdir. Bu ta'limin maksadı zâbitânın kâffesinin zihinlerine aynı esâsî aynı fikr ve aynı usûlü yirleştirmektir. Netîcesi dahî her bir kıt'aya â'id ta'lim ve terbiyeyi ta'yîn itmek olmayub belki manevranın hey'et-i umûmiyesinin değer ve kıymetini büyük bir mikyâs dahîlinde tezyîd itmekdir. Hakîkat-i hâlde sûret-i muntazamda sevk ve idâre olunan bu ta'lim, kumandanı sü'rat-i intikâle ve serî'an i'tâyı karâra alışdırub netâic-i hasene istihsaline hadîm-i evamir-i lazîmeyi vaktiyle i'tâ itmek keyfiyyetini teshîl ider. Bu ta'limler bizim bahsimizin haricinde olduklarından biz yalnız müfredata dâ'ir Mübâhasatda bulunacağız.

2 --- Müfredat Ta'limi --- Bölüğün ta'lim ve terbiyesinin terakkîsine birinci derecede vâsita-i zâbitân ile küçük zâbitân ve onbaşılar olduğundan bunlara â'id müfredat ta'limleri doğrudan doğruya yüzbaşı tarafından icrâ itdirilir ki ta'lim başlamazdan evvel bunlar yüzbaşının efkâr ve usûlünü bilubde esnây-ı ta'limde ana göre hareket itsunlar bunun için acemîlerin vürudundan iki ila üç hafta evvel yüzbaşı acemîlerin ta'limine me'mûr zâbit dahî mevcûd olduğu hâlde ta'lim ve tadrîs idilecek mevâdın her birini nazarî ve amelî olarak öğretir. Mu'allim hey'etine mahsûs bu ders ve ta'lim bu müddet zarfında hitâm bulmuş olsa bile yüzbaşı tekrâr derse başlatub

hafta başında ta'dîl itdiği cedvelede kana'at itmeyerek bütün ta'lîmlere nezâret-i mütemadiyede bulunması ve ara sıra ashâb-ı

6

rütbeyi toplayub sûret-i harekâta terakkîyâtın derecatına â'id fikr ve mülâhazatını söylemesi pek muvâfıktır. İşte ashâb-ı rütbenin ihzârı bu vechle dâ'imî olacak olursa mâfevk ve mâdûnla dâ'ima ta'lîmde aynı fikr ve aynı maksadâ vâsıl olub yüzbaşının fikrinin hilâfında hareket itmezler. Ta'lîmdeki muvaffakiyet ile derece-i terakkîyâta ashâb-ı rütbenin ve husûsîyle mu'allim hey'etinin tab'an-ı hamiyet ve gayretle muttasıf olmasının ve fennî olarak ihzârlarıyla tâ'kib ve isti'mâl itdikleri usûl ve tavr-ı harekâtin te'sîr-i küllisi olduğundan yüzbaşı bunu nazar-ı dikkate alarak mu'allim hey'etini bölüğün müste'id ve bu me'mûriyete layık efradından intihâb itmesi lâzımdır. Bundan başka kendisi dahî her an ve zamân fa'âl bulunub her bir hal Ve hareketde bölüğü zâbitân ve efradına karşı bir misâl-i mücessem ve bi'l-hâssa sa'y-ü gayretçe hakîkî bir müşevvik bunun ruh ve kalbini teşkîl itmeldir. {kumandansız kıt'a ruhsuz cesed gibidir}

Ta'lîm ve Terbiyenin Taksîmi --- Bölüğün muhârebeye ihzârı için icrâsı iktizâ ta'lîm ve terbiye üç kısma ayrılır.

1 --- Terbiye-i Münferide ---

Bundan maksad efrâdın vücûdlarını her bir harekete kâbiliyetli kılmak, yürümeyi, silâhını isti'mâl itmeyi --- nişân alub endâht itmek havas-ı mühimmini zapt-u rabt ve inzibât-ı askerîyeyi itâ'at ve hürmeti ve efrâdı tam asker yapacak sancağa olan samimi muhabbeti zihinlerine yirleştirmektir.

Bu devir, ashâb-ı rütbe için dâ'imî bir tatbîkat devri olub her acemînin ma'lûmat ve zekâvetinive ta'lîme olan kâbiliyet ve isti'dadlarını nazar-ı mütâla'aya alarak ana göre mu'amele itmek ve tatbîk idecekleri vesâ'itin en muvaffıkını intihâb

7

idüb tarz ve hareket ve mu'amelece dâ'ima anlara misâl olacak ve bu husûsda her an müteyakkız bulunacaklardır.

2 --- Kıt'a Ta'lîmi --- Bu ta'lîmden maksad dahî, efrâdı yan yana dirsek dirseğe ta'lîm yapmağı ve müctemian manevra icrâ itmeyi öğretmek ve yanaşık nizâmdaki sür'at ve sıhhatt-ı hareket ile teyakkuz ve intibaha ve muhârebe ateşlerine alıştırmaktır. Bu devirde ashâb-ı rütbenin ta'lîm ve kumanda öğrenmeleri için en âla bir zamândır.

3 --- Bölük Ta'lîmi --- Bu ta'lîmlerde kıt'anın henüz iktisâb itdiği evsâf ve mâ'lûmatı te'yîd etmek ve bi'l-cümle harekât-ı askerîyeye alışdırub meydân-ı muhârebede me'mûlün gayri harekâta kâbiliyetli kılmak maksadı için icrâ itdirilir.

Bu devir dahî ashâb-ı rütbenin ta'lîm ve idârece olan nevâkısının ikmâline hadimdir. Şimdi biz bölük ihzârı için mevki'-i bahse koyacağımız mevâdı tabî'î olarak üç devire ayıran bu üç kısmı mütâla'a ideceğiz ki bu da **1 --- Nefer, 2 – Kıt'a, 3- Bölükdür.**

Fakat mütâla'amıza girişmezden evvel beyân ideceğimiz hakîkatin hey'et-i umûmiyesini hülâsa idelim ve vezâ'ifinden haberi olan ve mes'ûliyetinden endişe iden her kumandana esâsen hizmet idecek bervech-i âtî usûl ve şerâ'iti meydâna koyalım:

Bir ta'lîm ve terbiyeye programsız asla teşebbüs itmeyiniz

Anı usûl ve kâ'idesiz asla sevk ve idâre itmeyiniz:

Bir ta'lîme maksadsız asla mübâşeret itmeyiniz

Anı neticesiz asla nihâyetlendirmeyiniz.

8

Birinci Kısım

Nefer

Mülâhazat-ı 'Umûmiyye

Neferin ta'lîm ve terbiyesi başluca üç kısma ayrılır:

1--- Ta'lîm meydânında silâhlı ve silâhsız harekât-ı muhtelif:

2--- Nazarîyat, ahlâk ve terbiyeye â'id nesâih:

3--- Muhârebe ta'limleri.

Bervech-i bâlâ âksâm-ı terbiye-i münferide devrinde ta'mîk ve tedkîk idilecek olursa netâic-i hasene hâsıl olacağı şüphesizdir. Mu'allim gâfil bulunarak hakikate tevaffuk itmeyen nizâmlarda ve muhârebede vukû-u tesâdüf muhtemel olmayan harekâtda netâic talebine kalkışırsa ta'lim ve tadrîs tabî'atıyla giri kalarak efrâdın derece-i matlûbeye îsâli te'ahhure uğrar. Bu hal acemîlerin istifâde ve terakkîlerine mâni' olduğu gibi ustalarla bilâhare vürûd idecek acemîlerin dahî terakkîlerine Mâni' olarak ta'lim ve terbiye nokta-i nazarından umûm-i kıt'atın istifâdelerine sed çeker. İşte bu maksadâ binâen terbiye-i 'umûmiyye-i askerîyenin esâsı olan terbiye-i şahsiye-i Münferide esnâsında mu'allimler efrâdın terakkîlerine mâni' olacak her bir harekâtdan katî'yen ictinâb itmelidirler.

9

Birinci Fası

Ta'lim Meydânı

Birinci Bahs(Konu)

Ta'limlere Medhal

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Acemîlerin ta'lim ve terbiyesi esnâsında ve hususiyle mezkûr ta'limlerin ilk devirlerinde mu'allimler kemâl-i sabr ve tahammül ile hareket idüb yalnız ta'limine mahsûs emr ve kumandaların i'tâsıyla iktifâ itmeyerek dâhiliye kânûnnâme-i hümâyûnu mündericatına tevfikân mâdûnlarına iyulikle mu'amele idüb anlara hayr-ı hâhâne rehber olmalıdırlar.

Bu sûret-i hareket ta'limlerde sabr ve metânet ve sebât ve ikdâm-ı hissiyat-ı alîyesini efrâdın zihinlerine yerleştirmek için en güzel bir vâsıtaadır.

Münferid Ta'lim --- Bir acemînin ta'limi bidâyetde behemehâl münferiden icrâ olunmalıdır. Mu'allim harekâtı her nefere evvelâ ta'rîf idüb ba'dehu mütev'alîyen ve münferiden icrâ itdirir. Mu'allim bir nefere ta'lim itdirirken ta'limi icrâ edilmiş diğere neferler dahî kendi kendilerine ta'lim iderler.

Ta'rîfât --- Mâ'lûmat-ı lâzimeyi câmi' olmak üzere takdîm ve te'hîr idilmeksizin kısa ve açık olmalıdır. Ta'lime me'mûr her rütbe ashâbının neferlere

hitâben uzun ve muhtelif cümleler ve fennî ta'bîrlerle ta'rîfâta girişmemeleri için ta'lîm esnâsındaki vezâ'iflerine â'id ta'lîmat-ı nazârîye harakâtın tafsîlâtıyla beraber acemîlerin ta'lîmine me'mûr zâbit tarafından evvelce mu'allimlere öğretilmelidir.

10

Acemî nefer dâ'ima görmek, anlamak, taklid itmek iktidârını hâ'iz ise de ta'lîme olan âdem-i isti'dâdından dolayı öğrenmekte su'ûbete düçâr olunacak olursa, terbiye-i münferide devrinde tashih idilmeyen hatanın bilâhare izâlesi kabûl olamayacağından her hâlde mu'allimler hiddet ve şiddet göstermeksizin mezkûr devirde kemâl-i sabr ile harekâtı tekrâr itdirerek bu vâsıta ile neferin kuvve-i akliye ve bedeniyesini tedricen terakkî itdirmelidirler ki, bu husûsta her vakt mümkün ve şâyân-ı istifâdedir.

Hata Tashîhi --- Ta'lîm esnâsında vukû'a gelen hatalar hareket anında tashîh idilecek olur ve tashîhatda biraz uzunca olursa nefer yorularak sâ'ir a'zasındaki intizâmı ihlâl olunacağından fâ'ide hâsıl olacağı yerde bi'l-akîs netâic-i muazzara istihsâl idileceğinden her hata hareketin hitâmında esbabıyla beraber iyuce ta'rîf ve îzâh olunub tekrârından ictinâb idilmesi nefere emr ve tenbîh idildikten sonra hareket yeniden yaptırılmalıdır.

Kumanda ile Hareket --- Acemîlerin hareketleri matlûbe muvafık bir sûrette icrâya iktidâr-ı kesb itmedikçe kumanda ile tahrik-ihareket ittirme idilmeyub kumanda ile harekete ibtidâr dahî evvel münferiden ve ba'dehu müctemian olabilir. Bu hâlde acemî Mangaları ta'lîmhâneye şu vechle sevk olunur:

Yarım sağ itmek: sağ tarafa dönün. Yürütmek: Yürüyünüz:

Durdurmak: Durunuz. Silâh omuza itmek: Silâhlarınızı

Omuzunuza alınız. Râhat durmak: Silâhlarınızı indiriniz.... ilâh.

11

Mu'allimlerin Taksîmi --- Aynı mu'allimlerin dâ'ima aynı acemîlere ta'lîm İtdirmesi pek mühim bir mâddedir. Usûlen her onbaşı kendi mangasını her çavuş kendi nısf takımını her mülâzım kendi takımını ta'lîm itdirmelidir. Fakat bir bölük

bütün ashâb-ı rütbesini nâdiren acemilere me'mûr ideceğinden yüzbaşı mümkün mertebe âtîdeki usule tatbîkan taksimat icrâ ider.

Müsâvâten iyi bir netîce hâsıl itmesi mümkün olan bu usûl-ü taksîm, ta'lîm ve tadrîsi bir takım akşama ayırmaktan başka bir şey değildir. Misâl ashâb-ı rütbenin bir kısmı bâlâda beyân olunduğu vechle nefer ta'lîmine diğer bir kısmı dahî nazariyat ve endâhte hâzırlık ta'lîmleriyle cimnastik ve idmân ta'lîmlerine me'mûr idilur. Bu sûret-i hareket mu'allim hey'etine istirahat zamânı î'tâ itdiği gibi yüzbaşıya dahî mezkûr hey'etden elde idilen mevcûd diğer bir kısmının tadrîsatına devâm itmesine müsâ'ade ideceğinden fevâ'id-i azîmeyi câmi'dir Fakat her hâlde bütün bölük ashâb-ı rütbesinin hizmet-i seferiye ta'lîmlerinde dâ'ima mevcûd bulunmaları mecbûrdur.

Mu'allimlerin Mes'ûliyeti --- Acemîlerin ta'lîmi için tertîb olunmuş her sıra ta'lîm ve terbiyede olduğu gibi tavr ve hareket ve kıyâfetlerince de kendi mualimlerinin taht-ı mes'ûliyetindedir.

Bu maksadâ mebnî' bölüğün bütün ta'lîm ve terbiyesinden müstakillen mes'ûl olan yüzbaşı tarafından ta'lîmlerin nezâretine me'mûr idilen zâbit her gün rast gele bir veya iki sırayı müdekkikâne bir sûretde nazâr-ı tefîşe ve mu'âyeneden geçirecek ve esnâ-yı tefdişte efrâdın bir tur di'lâverane vezâ'iflerini muhâfazaya mâhirâne ve serbest yürüyüş icrâlarıyla hâriku'l-âde bir hürmet ve itâ'at ibraz itmelerine mecbûriyyet gösterecek olursa bi'l-hâssa efradda cesâret ve zabt-u rabt hâssalarını hâsıl ideceği gibi bu usûl ile icrâ idilen terbiye-i münferide

12

İle de terbiye-i 'umûmiyyeye şâyân-ı takdîr bir sûretde hâzırlık icrâ itmiş olacaktır.

Arâzî Üzerinde Ta'lîm --- Efrâdın sokaklarda halka karşı gülünç bir hâl hâsıl itmemeleri ve bu sebebden askerliğe olan meyil ve muhabbetlerini zâyî' itmemeleri için kıt'anın dâ'ima kader ve kıymetini tezyîd iden şekil ve intizâmı iksab idinceye değin mecma'-i nâs olan mahallerden geçirmeyub bidâyetde müreccahen şehrin تنها sokaklarından oldukça uzak ve ârizalı arâzî üzerine götürmelidir. Bundan başka acemîleri ahaliye göstermezden evvel elbiselerini iyi giymek, palaskalarını muntazam kuşanmak ve silâhlarını gerek kayışıyla ve gerekse omuzunda taşımakda biraz ma'lûmat idinebilmek ve yürüyüş hakkında ki kavâ'ide ri'âyet itmek

hâssalarını evvelce öğretmek lâzım olduğu gibi gerek ta'lîme giderken ve gerekse avdet ederken mu'allimlerin yolda alâ-mele'in nas acemî mangalarını durdurmak tekrâr yürütmek ve intizâmı âmâde ideceğim diye yüksek sedâ ile bağırarak gibi harekât-ı nâciyanelerine de muhâlefet itmelidir. Çünkü bu sûret-i hareket halka karşı gülünçlü olduğu gibi efrâdın ta'lîme olan heves ve arzularını kesir ideceğinden bütün kıt'atın kuvve-i mâ'nevîyesini tenkis etmek gibi şâyân-ı te'essüf bir hâle sebep olur.

Her hâlde hangi bir kıt'a olursa olsun gerek ta'lîme giderken ve gerekse kışlaya avdet ederken kemâl-i sükûnet ve şan-ı haysiyetle muntazamân hareket itmeye mecbur olduğunu bilmelidir.

Ta'lîmlerin Müddeti ---Ta'lîmlerin müddeti ahvâl-i hava'iyeye göre tahallüf iderse de mü'tedil havalarda acemîleri günde iki def'a ta'lîme çıkarmak ve istirahat vaktleriyle ta'lîm meydânına gitmek için sarf olunan zamânı dahil itmeyerek ikişer sâ'at imtidâd vermek kâfidir. Bu ta'lîmlerin usûlen kısa olması lâzım ise de hüsn-ü sûretle isti'mâl idildiği hâlde müddet-i mezkûre

13

zarfında beheri onar dakikadan ibâret olmak üzere cem'an otuz dakikalık üç istirahat hem kâfi ve hem de fâ'idelidir. Fakat esnâ-yı ta'lîmde beyhûde ve lüzümsüz hareket ile vakt geçirmek mangaların ta'lîm ve terbiyelerinin derecesiyle tevâfuk itmeyen intizâmı talep ederek ta'lîmlerin tanzîminde vakt-i ziyâ'nı mücib harekette bulunmak câ'iz olmadığını hâtırdan çıkarmamalıdır.

Efrâd ta'lîm meydânına sevk olunub durdurulduktan sonra mu'allimler hemen kendilerine tahsîs idilen mahale giderler ba'dehu zâbit mangalar(I) yerine ihbarıyla sıraları dağıdır efrâd dahî koşar adımla giderek kendi mu'allimlerinin karşularına cam'i olurlar.

Bundan sonra başçavuşun mevcûd getiren ihbârı üzerine mu'allimler mangaları efrâdının kılık ve kıyâfetlerini vücûd veya adem-i vücûdlarını tekrâr gözden geçirub tam hayrını virdikten sonra ta'lîme beda iderler. Mangaların mu'allimlerinin karşularına giderken veya tekrâr cam'i olunurken koşmaları emr idilir. Ve ta'lîm esnâsında husûsîyle acemî ta'lîmi devrinde ara sıra ta'lîme fâsıla virilub ya kâffesi birden zâbitin emriyle veya her manga kendi mu'alliminin emriyle

koşdurulacak olursa gerek ta‘lîmhâne de ve gerekse arazî-i muhtelifi üzerinde icrâ idilecek ta‘lîmler için en güzel bir idmân ve en hakîkî bir hâzırlık icrâ edilmiş olur.

Zâbitânın Vezâ’ifi --- Zâbitânın kâffesinin dâ’imî sûrette terbiye-i münferide ta‘lîmlerinde bulunmalarına lüzûm yokdur. Fakat doğrudan doğruya ya taht-ı mes’ûliyetlerinde bulunan kıt‘anın derece-i terakkîsini anlamak, anı nezâret-i dâ’imada Bulundurmak için ekseriyetle bulunmalıdır. Bölük ashâb-ı rütbesi ve husûsîyle mu‘allim hey’eti vaktiyle vazîfelerine hâzırlanacak olurlarsa zâbitânın en â‘la bir netîceye

14

nâ’il olacaklarını az zamânda da mesâ’î ve ikdâmesinin mükâfâtını istihsâl iderler.

Kumandanın vazîfesi bi’z-zât işe karışmaksızın emrlere ile ma‘iyetini sa‘y-ü gayrete sevk itmekden ibâretidir: Bu hâlde hakîkaten herkes çalışır yüzbaşı dahî çalışdırmak ve harekât-ı sûret-i muntazamada icrâ itdirmek için vâsıtâ arar.

Zâbitân her hâlde efrâdın kıyâfet, gayret ve dirayetiyle mâ‘lûmat-ı ameliyelerinin Tefîşi için ta‘lîmde bulunması fevâ’id-i azîmeyi câmi‘dir. Eğer zâbit bu vechle hareket idüb vazifenin şeref ve ehemmiyetini mâdûnunun gözü önünde i‘lân idecek olursa bi’z-zât kendi kadir ve i‘tibârını â‘la ve hükmü ve nüfûzuyla efrâdın istifâdelerini te’mîn idüb emniyyet ve i‘timâdlarını dahî kazanır. Hülâsa-i kelâm kumandanın edibane-i rey ve mütâla‘ası mahâret ve şecâ‘ati askerîn ruhuna te’sîr ider.

İkinci Bahs

İdmân Ta‘lîmleri

Kavâ’id-i ‘Umûmiyye ---- İdmân ta‘lîmleri başluca üç maksadâ mebni icrâ itdirilir:

1 --- Efrâdı alışdırmak. **2** --- Kuvvetlendirmek. **3** --- Cesâret

Ve nefs-i emniyyet-i hâssalarını i’tâ itmek.

15

1 --- **Alışdırmak** --- : Efrâdı alışdırmak demek ana az zamân da doğru bir vaz‘iyet ile serbest bir yürüyüş ve silâhını kemâl-i mahâretle isti‘mâl ve endâht

itmeyi öğritmek dimekdir. Ta‘lîm ve terbiyenin esâsını teşkîl iden bu silâhsız idmân ta‘lîmleriyle, sıçrayışlar ve serî‘an koşuşlar ve eskrim ta‘lîmlerine bidâyetde ehemmiyet virilirse netâic-i mühimme tevlîd iderler.

2 --- Kuvvetlendirmek: Efrâdı kuvvetlendirmek, uzun yürüyüş, ağır yüklere tahammül itdirmek için silâhlı idmân ta‘lîmleri, koşuşlar, çanta arkalarında olduğu hâlde sıçramak ve techîzât-ı lâzımelerini tedricen tahmil idilerek ta‘lîmler yapırmak demek olduğundan bu husûs mu‘allimlerin husûsî bir iştigâlâtı olmalıdır. Cimnastik ve tatbîkat ta‘lîmleri icrâ itdirmek misâl: Köyler arasından ve dar muhâtaralı geçitlerden, çitlerden geçirmek, hücum ve yarış yapırmak nerdübânsız veya nerdibân ile yüksek duvarlara çıkarmak ve indirmek gibi ta‘lîmler mahâret, şecâ‘at, cesâret hâssalarını efrâdın kalblerine yerleştirerek en iyi bir esâs teşkîl ideceğinden mu‘allimlerin diğere iştigâlâtıda bu gibi şeyler olmalıdır.

3 --- Cesâret ve Nefs-i Emniyyet Hâssalarını İ’tâ İtmek: Piyâde bir tura darbesiyle harekete mecbûr idilirse yani bir nev‘ idmân ta‘lîmi demek olan tura oyunları oynattırılacak olursa bu hâl efrâdı canlandırub açık gözlülük, serbesiyet, cesâret, çeviklik ve nefis-i emniyyet evsafıyla muttasıf kılacağı gibi sür‘at-i intikâl serî‘ yürüyüşde mahâret-i hâssalarının da i’tâ ideceğinden acemîlerin bu gibi ta‘lîme mecbûr tutulması her hâlde fâ’idelidir.

16

Münferid İdmân Ta‘lîmlerinin Fâ’idesi --- Silâhlı ve silâhsız olarak icrâ olunan bütün idmân ta‘lîmlerinin fe’vâ’id-i azîmesi derkâr olduğundan efrâdda vukû‘a gelen hatayanın fark ve temyizi ve iyuce tashihi için bi’l-hâssa münferiden icrâ idilmelidir.

Efrâd her nev‘ fazâ’il ve kemâlatı câmi‘ olsa bile sevâbık ahvâlini ve vücûdunun şekil ve sûretini nazar-ı mütâla‘aya alarak kendisine mahsûs hatanın def‘ ve izâlesi için lâzım gelen harekâtı yine münferiden def‘a‘ât ile yaptırmak tekemmülü için her hâlde fâ’idelidir. Efrâdın bu fazâ’il ve mâ‘lûmatından istifâdeyi nazârî derslere bırakub amelîyâtı evvel ki meşgûliyyet san‘atlarına göre bervech-i âtî iki kısma ayırmalıdır:

1 --- Kuvvet ve metânet virici ta'limler ki, bu ta'limleri kitâbet, talebelik mu'allimlik gibi sanay'-i ilmiye veya ticâret, terzilik, kunduracılık ilâh gibi sanay'-i sâ'ire ile iştigâl itmiş efrâda ziyâde ta'lim itdirmelidir.

2 --- Kâbiliyetli kılıcı ta'limler ki bunları da çiftçilik, çobanlık, sürücülük ve işçilik gibi san'atlarda bulunduğundan dolayı kuvvetli olub fakat adalâtı yumuşaması efrâda veya solak bulunanlara ziyâde mikdârda ta'lim itdirmelidir. Velhâsıl münferid ta'limler zamânında mahzâ nümâyiş icrâ için birkaç nefere birden ta'lim yaptırarak ve bâlâ da zikr idilen usûlü tebdil arzusunda bulunmak Husûsiyle bidâyet devirlerde en büyük hatadır.

Bununla berâber bu ta'limlerde her neferin mümkün mertebe bütün kuvvetini sarf ve isti'mâl itmesini son bir dikkat ve şiddetle talep itmelidir. Zîrâ kemâl-i dikkatle sarf olunan yalnız bu kuvvet ve şiddet harekâtı istifâdeli kılub aksî ise ancak beyhûde hareket ve fâ'idesiz yorgunluğu mevcûd olur.

17

Acemî ta'limlerinin bidâyetinde mu'allimler eğer efrâdın şahsını ve ta'lîme olan kâbiliyetini nazar-ı mütâla'aya almayubda ufacık bir hatadan dolayı anları ithâma kalkıştırlarsa ne alışdırmak ve ne de lüzûmu olan kuvvet ve metâneti iktisâb itdirmeye muvaffak olamayub netâic-i müstahsene yerine bi'l-akıs netâic-i muzzıra aramış olurlar.

Netîce --- Vâsi' bir meydâna mâlik olduklarından dolayı fâ'idesiz zannıyla İdmân ta'limlerine tahsîs idilen zamânı bidâyetde zâyî' iden mu'allimler bütün Ta'limlerin imtidâdındada terkinden asla havf itmeyub hakîkatden büsbütün inhirâf iderler.

Hâlbuki bu ta'limler efrâdı gerek endâhte ve gerekse muhârebeye hâzırlamak için en â'la ve en hakîkî bir usûl olduğundan işin ehemmiyetini bilâhare ekleyubde zâyî' idilen zamânı ba'dehu kazanmağa teşebbüs iderlerse doğru bir icrâ'tde bulunamayacakları gibi ta'limlerin sonuna kadar ve zâyî' idilen zamânı tazmîn idemezler.

Küçük zâbitler idmân ta'limlerinde efrâda bir nümûne olmak ve mevâni'-i mürûrında anlara rehberlik edebilmek için bu ta'limlerin bidâyet devirlerinde mezkûr kuvvet ve metâneti ihrâz itmiş olmalıdırlar

Üçüncü bahs

Yürüyüş

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Yürüyüş terbiye-i münferidenin esâsıdır. Aledevâm isti'mâli mecbûri olan bu hareket eğer eyuce ta'lim idilecek olursa nefer

18

gerek münferid olsun ve gerekse kıt'a dahîlinde bulunsun bâlâ da söylendiği gibi ruh ve fikrine mânen te'sîr iderek metîn ve kutlu bir vaz'iyette bulunmasına yardım ider. Bir neferin veya bir kıt'anın yürüyüşü, ta'lim görmüş bütün gözler için o kıt'anın değer ve kıymetinin bir emâresidir.

Binâen-aleyh alaylara vürûd iden acemîlerin ekserisi bidâyetde fenâ, yavaş kuvvetsiz ve gayr-i muntazam yürüyeceklerinden bervech-i âtî beyân olunan üç dürlü icrâ'atin ehemmiyet-i fevkalâ'adesi vardır: **1** --- Neferâtı yürüyüşe alışdırmak: **2** --- Yürüyüşü tanzîm itmek: **3** --- Usûl-ü veznî yani hatvenin doluca olan müsâvâtıyla yürüyüşün sür'atini öğretmek.

1 --- Alışdırma ---- Efrâdı yürüyüşe alışdırmak ve netâic-i mükemmeleye vâsıl olabilmek için tarz-ı âtî üzere yürüyüşe mübâşeret itmelidir: Münferid neferin veyâhûd birkaç adım aralık veya mesâfe ile yan yana veya arka arkaya duran birkaç neferin oldukça çabuk ve mümkün mertebe büyük adımlarla kollarına tabî' bir sallanma virerek vücûdlarının kısm-ı alîyelerini biraz ileriye virub omuzlarını döndürmeksizin başlarını yüksek tutarak virilen istikâmete doğru yürümelerini mu'allim emr idüb bütün fikr iştiğâlât-ı zihniyesini anlara zabt itdirmek için sertce davranub asla kumanda virmeksizin yalnız, <yürüyünüz, durunuz > gibi basit bir ta'rîfât ile acemîleri yürütür. Bu vechle birkaç gün ta'limlerin bidâyetinde ve arasında yürüyüşe devâm idecek olursa efrâd yürüyüşe alışır.

2 --- Tanzîm --- Nefere doğru ve sahih bir yürüyüş öğretmek ve yürüyüşü tanzîm itmek için hatve iki veya üç kısma taksîm iderler. Üç kısma taksîm İdilecek

olursa kısmın birisi ayağını havada bekletmek olacağından ve bu hâl İse yerdeki bacağına diz kapağının kırılmasına ve vücûdun aksî tarafa meyil

19

itdirilmesine ve bu vesîle ile neferin sağa sola sallanarak yürümesine sebep olacağından her hâlde iki hareketle yapılmak dahâ doğru ve dahâ fâ'idelidir. Bu hâlde mu'allim nefere sol ayağını giri konur diye ihbâr itdikden sonra bir! iki! bir! iki! kumandalarıyla acemîyi yürüyüşe devâm itdirir. (Bir) kumandasında nefer sol ayağını sağ ayağının yanına götürerek birini hafifçe yere temâs itdirub ökçesini dahî sağ ayağının topuğuna yakın bir vaz'iyetde tutar. Bu vaz'iyetde ayak burunlarının cepheye müvâzî bir hat üstünde bulunması şart değildir. Sol ayağın burunu biraz giride kalabilir fakat burunlar yanındaki mesâfe esâs vaz'iyetdeki mesâfeye müsâvî olmalı ve diz kapağı dahî yürüyüş istikâmetinde tutulub bacağın kısm-ı alîyesi ile kısm-ı süflâsı arasında bir zâviye-i münferice teşkîl idilmelidir.

(İki) kumandasında dahî sol bacağına sallamaksızın yere yakın olarak dizini lüzûmundan ziyâde kaldırmayarak ve bacağın kısm-ı alîyesiyle kısm-ı süflâsı yanında büyük bir zâviye-i münferice teşkîl idüb ve ayak burnunu yere ve dışarıya tevcîh itdikden sonra ayağını urmaksızın tekâmîl tabanı ile 80 santimetre ileri vaz' idüb hemen dizini gererek vücûdun kısm-ı alîyesini biraz ileri virmek için girideki ayağının ileridekine yaklaşmasına mümâna'at itmiyerek vücûdun tekâmîl ağırlığını ilerideki ayağı üzerine tahmil ider. Ba'dehu sağ bacağında sol bacak hakkında beyân olunan kavâ'ide tatbiken ileri götürüb yere vaz' ider ve bu vechle omuzlarını döndürmeksizin ve başının vaz'iyetini bozmayub gözleriyle ileride kendi irtifâ'ında alçak olmayan bir noktaya bakarak ve kollarına tabî'î bir sallanma virerek yürüyüşüne devâm ider.

Neferâtın bir hatt-ı müstakim üzerinde mükemmelen ve kemâl-i emniyyetle yürümleri müstelzim olduğundan mu'ayyen bir noktaya doğru yürüyüş icrâsıyla çok meşgul olmalıdırlar. Bidâyet-i devirde yürüyüş esnâsında ellerin kalçada bulundurulması tabî'î ise de

vücûdlarının kısm-ı alîyeleri gayr-i mütenâsib olan veya mezkûr kısm-ı haddinden ziyâde ileri meyil itdirmek veyâhûd kanburunu çıkarmak gibi hata yapan neferâtın kolları arkaya aldırılır.

3 --- Usûl-ü Vezin --- Efrâdın yürüyüşün teferru'âtına alışdıklarına emniyyet-i kâmile hâsıl olduktan sonra evvelâ müsâvî tulda (0.80) metre uzunluğunda ve ba'dehu aynı sür'atde (dakikada 114 adım) hatve atdırmak ta'lîm itdirilir. Seksen santimetre tulunda adım atdırmaya alışdırmak için seksen metrelik Bir mesâfe ölçülüb mezkûr mesâfeyi yüz adımda kat' itmeleri efrâda tenbîh idilir aynı sür'atde adım atmaya ve yürüyüşün sür'atini dâ'ima muhâfaza itmeye alışdırmak için dahî 114 adımlık mesâfenin bir dakikada kat' idilmesi emr idilur ve ehemmiyet-i fevkalâ'adesi olur bu iki keyfiyyet tamamıyla istihsâl idilinceye değin mezkûr ta'lîmlere devâm olunur.

Cimnastik adım --- Cimnastik yürüyüşü neferi çevikliğe alışdırub kuvvet ve metânet î'tâ ideceği gibi nefsine emniyyet vireceğinden bu üç kıt'a nazar-ı mütâla'aya alınarak yalnız terbiye-i münferide devrinde değil senenin bütün ta'lîmleri devrinde de icrâ itdirilmelidir. Binâen-aleyh bidâyetde az ta'lîm itdirilub bilâhare tezyîd itdirilmelidir.

Her hâlde mu'allim âdî yürüyüşde olduğu gibi bacakların muntazam ve kâ'ideye muvaffak sûretde hareket itdirilmesine ve ayakların yere urulmasına nezâret idüb tul-ü hatveyi (bir metre) ve yürüyüşün sür'atini (dakika da 165: 170 Adım) âdî yürüyüşde olduğu gibi â'yâr ider.

Yürüyüş ve Tevakkuf --- Efrâdı hatve-i mevzûne veya jimnastik adımıla Yürüdüğü zamân mu'allim yürüyüş esnâsında yürüyüşün sür'atine nezâret idüb

tevakkuf anında dahî efrâdın vaz'iyetini ayaklardan beden ile diz, kalça, omuz ve başların silâh varsa silâhın vaz'iyetini mükemmelen tashih ider. Bu sûret-i hareket bilâhare sıra dahîinde efrâdın mükemmel bir vaz'iyetde bulunmasına hizmet ideceğinden ve yalnız bir ta'lîm icrâsıyla muvaffakiyet mümkün olamayacaktır. Bütün ta'lîmlerde bu noktayı da nazar-ı dikkatden dîr tutmamalıdır.

Hülâsa --- Bu usûl-ü ta'lîm biraz uzun ve karışık görünürse de hakikat-i hâlde netâic-i mükemmele î'tâ ider. Her hâlde sebebsiz ve netîcesiz hic bir kuvvet sarf idilmeyerek dâ'ima terakkî düşünülürse fâ'ide-i azîmeye destres olunur. Ekseriyyetle tesâdüf idildiği üzere öğrenmek için yürümeyenler ve maksadı Düşünmeyenlerin birçok yürüyüş icrâ idenler istifâdesiz kalır.

Esliha İsti'mâli

Esliha isti'mâli efrâdı itâ'at ve zabt-u rapta alıştırdığı gibi dâ'ima müteyakkız bulundurarak bütün ta'lîmlerin müttehiden icrâsında ihzâr ideceğinden silâhın hareketi anında vücûdun sallanmasına ve gözlerin sâbit bir noktadan ayrılmamasına dikkatle berâber, berâberlikle icrâsını katî'yen taleb idüb asla usanmaksızın bütün ta'lîmler devrinde alacakken fırsattan istifâde idübde efrâdda vaz'iyet-i umûmiyenin doğruluğunu ve bütün kuvvetini sarf idileceğini müşâhede iderek lüzûmu olan idmân ve evsâfi istihsâl itmiş oluruz. Binâen-aleyh yürüyüş ve idmân ta'lîmlerinde olduğu gibi bu hareketide bidâyetde münferiden icrâ itdirmeyi ve her birini bir takım aksâma taksîm eylemeyi hâtırdan çıkarmamalıdır. Bu tür esliha isti'mâli için ta'lîmnâmede münderiç ta'rîfâtın her cümlesi mükemmel bir kısım teşkîl ider. mâ'mâfih hareket-i intizâm kesb itdikçe bu aded-i aksâm tenkis olunabilir: meselâ râhat turdan silâh omza hareketi ta'rîfât

22

mûcibince bidâyetde beş hareketle icrâ olunup ba'dehu dört ve hatta üç harekete indirebilir. Tüfengi doğru ve sahih bir sûretde kaldırmak ve mükemmelen omuza Sürmekde meleke hâsıl oldukda bütün manga ile dört hareketle icrâsında atideki husûsa ri'âyet idilursa lâzımgelen berâberlik ve sür'at elde idilur mu'allim nefes almaksızın gâyet serî' bir sûretde bir iki üç diye sayar bu esnâda efrâdda tüfenglerini muntazamân ve serî'an kaldırıp omuzlarına sürerler. Ba'dehu mu'allimin dört veya eller yirine kumandasıyla hep birden ellerini indirirler.

Endâht

Neferâtın endâhte dâir mâ'lûmatının tadrîcen terakkîsi için endâht meydânındaki endâht ta'lîmleri terbiye-i münferide devrinde münferiden icrâ idilmeli ve mezkûr ta'lîmleride kesb-i mâ'lûmat itmiş yani evvelce bi'z-zât nişân vaz'iyeti almak, nişân almak endâht itmek gibi ta'lîmleri icrâ itmiş olan mu'allimler

efrâdın bu ta'limlere olan kâbiliyet ve isti'dâdlarıyla vücûdlarınca olan teşkîlatı nazar-ı mütâla'aya alarak ana göre mu'amele itmeli ve esnâ-i endâhte bütün a'sâb ve adalatın serbes ve sıkıntısız bulundurulmasına dikkat edilerek endâhtı her nefere bâlâda mezkûr evsafına göre en kolay bir sûrette öğretmek çâresini düşünmelidirler.

Nişâna Hâzırlık Ta'limleri --- Bir neferin endâhta dâ'ir usûl-ü terbiye ve ta'limine me'mûr bir mu'allim farz idelim: Bu mu'allim nefere karşı şedit emr ve kumandalarla fennî ve muğlak ta'bîrleri isti'mâl idemiyeceği gibi her dürlü tezâid ve bed mu'ameleden de ictinâb iderek evvela o bahse â'id eşyanın ta'liminde münderiç isimlerini öğretub ba'dehu buna müte'allik ta'limleri kemâl-i sabr ve tahammül ile gösterecektir.

23

Tâ' kib idilecek bu usûl neferin ta'lim ve terbiyesinin esâsı olduğundan ilk tadrîsat dâ'ima hülâsa ve icmâl idilub nazarîyatsız tatbîkatdan veyahûd tatbîkatsız beyhûde nazarîyatdan ve rehâvet-i îrâs edici batîkumanda ve emrlerden ve terakkî de sür'at aramayubda dâ'ima karışık rey ve mütâla'âtdan ve nezaketsizce hareket idüb şiddetli tekdîr ve ta'zîrden sakınmalıdır. Bununla berâber esnâ-yi endâhtde vukû'a gelen hataları aynı zamânda tashîh idüb husûsî hataya mâlik olan neferâtın hatasını beyân itdikten sonra hareketi tekrâr itdirerek kâffesinin müsâvat üzere terakkîlerine hasr-ı himmet itmelidir. Nefer sıra dahîlinde bulunduğu zamân arkadaşını itmemesi ve ana sıkıntı virmemesi elzem olduğundan vaz'iyetinin mükemmeliyetini bu noktadan da taharri itmeli ve bu kâ'ide-i esâsiyeyi nefere anlatmalıdır.

Bu ta'limlerde nefer iyi endâht ideceğim zannıyla bütün kuvvetini sarf iderek sukûtunu ihlâl ideceğinden mu'allim bu noktayı da neferin zihnine yerleştirmelidir. Her hâlde bu ta'limlerde müteharrik mefâsıl ve a'sâbın tezyîd kuvvetine hâdim-i idmân harekâtına sarf olunan himmet ne kadar ziyâde olursa efrâd o kadar az zamânda silâhına alışır ve silâhı az zamânda kesb-i hiffet iderek yani nefer endâht için lâzımgelen kuvvet ve iktidârı hâiz bulunarak nişân alırken fazla kuvvet sarfıyla sukûtun ihlâli men' edilmiş olur.

İstinâdlı Endâht --- İstinâdlı endâht, endâhte â'id ta'limlerin en fâ'idelisidir. Çünkü nişâna hâzırlık ta'limlerini ta'limhânedede tamâmıyla öğrenmiş ve istinâdlı istinâdsız nişân vaz'iyetlerinde hat nişânı serî'an ve sahîhen hedefe Tatbîkde meleke

ve mahâret-i lâzımeyi iktisâb itmiş efrâdın ba‘zıları nişân tahtası³⁶ üzerine kurşunlu fişenk ile birinci def‘a olarak endâht idecekleri zamân barut ateşlendikde tüfenkde ne gibi bir hal vukû‘a geleceğini

24

bi‘z-zât tecrübe itmedikleri cihetledüçâr oldukları korku sınır ve a‘şâblarınan te‘sîr iderek hat nişânı nişân noktasına tevcîhde güçlük çekerler. İşte bu gibi neferlere emniyyet-i tâmmeye i‘tâ itmek meleke ve mâ‘lûmat-ı müktesebesini hıfz itdirmek İçün mu‘allim evvelâ bunlara münâsib bir mesned girisinde muhtelif nişân vaz‘iyetlerinde silâhlarını istinâd itdirerek endâht itdirub ba‘dehunistinâdsız endâhtde itdiririr. Mukaddemâ istinâd üzerinde icrâ idilen fenâ endâht istinâdsız endâhtda tabî‘î dahâ fenâ olacağından mu‘allim bu husûsa dikkat idüb istinâd üzerinde icrâ idilen endâhtde mâ‘lûmat-ı lâzıme elde idilmedikce istinâdsız olarak endâht itdirmemelidir. İstinâd üzerinde mükemmelen endâht icrâ iden bir nefer gerek sinirlerinin za‘fiyetinden ve gerekse kuvvetinin fıkdanından dolayı istinâdsız endâhtde sükûnet-i lâzımeyi muhâfaza idemeyub vücûd ve vaz‘iyetçe bir sıkıntıya düçâr olur. Bu hâl ise hatt-ı nişânın inhirâfını ve mermînin adem-i isâbetini intâc itdireceğinden mu‘allim bu gibi neferlere dâ‘ima kendi nezâreti tahtında endâht itdirerek vaz‘iyetlerini kemâl-i dikkatle tekrâr tashîh itmeye mecbûrdur. Her hâlde mu‘allim sâ‘ir-i ta‘lîmlerde olduğu gibi bu ta‘lîmlere de def‘aten az nefer götürüb mâ‘lûmat-ı lâzımeyi tedricen i‘tâ itmeli ve ufak tefek mükâfât ile müsâbakat iddi‘âsında bulundurub endâhte olan meyil ve muhabbetlerinin tezyîd terakkîsine dikkat ve gayret itmeli.

Hedeflere Endâht --- Hedeflerin envâ‘iyle sûret-i i‘mâlleri piyâde terbiye-i askerîyesinde beyân idileceğinden yalnız endâht meydânında münâsib mesâfeye gez İdilmiş olan muhtelif hedefler üzerine münferiden endâht itdirecek mu‘allimin vazîfesinden bahs idilecektir. ta‘lîmhânedeynişâna hâzırlık ta‘lîmlerini matlûbe muvâfık bir sûretde öğreten bir mu‘allim vazîfesinin hitâm bulduğunu mülâhaza itmeyerek kıt‘ası efrâdının muhtelif hedefler üzerine icrâ ideceği endâht

25

ta‘lîmlerinde hâzır bulunacağını bilmelidir. Efrâd kışladan hareket itmezden evvel tüfenglerinin mu‘âyene olunmasını ve namlularının dahîlde mevâd-ı ecnebîyeden

³⁶ Nişân tahtasından maksad endâht meydânında ihzâr idilmiş hedeflerdir.

bir şey bulunmamasını çavuşlar vâsıtasıyla mu'âyene itdirmek mu'allimin vazîfesidir.

Efrâd çavuş veya onbaşlıları vâsıtasıyla endâht meydânına sevk olunduktan sonra endâht idecek üç nefer tûfenglerinin sürgüleri açık olduğu hâlde endâht iden neferin birkaç hatve girişinde yüzleri hedefe müteveccih olarak bir sıra üzere tertîbat ve tanzîm olundukları vakt mu'allim dahî orada ve endâht iden neferin yakınında bulunarak nefer tarafından endâht için münâsib bir vaz'iyet alınub alınmadığını ve doldurmak, kabza kavramak, tûfengi omuza çekmek ve hatt-ı nişânı hedefe tevcih itmek ---nişân almak--- tetiği çekmek, hakkındaki kavâ'idi tamâmıyla tatbîk idüb itmediğini mu'âyene ider. Efrâd ilk endâhtde kendilerini göstereceklerinden mu'allim fenâ endâht idenlerden ayruca bir kıt'a teşkîl iderek kemâl-i sabr ve tahammül ile bunları yeniden ta'lîm itdirub sükûnet-i lâzîmeyi tamâmıyla elde itmedikçe bunlara endâht itdirmez³⁷.

Neferin endâhtde en büyük hatası kendi emniyet ve kuvvetinin fıkdanıyla korkusundan neş'etideceğinden mu'allim kıt'ayı vecd-i mu'amelesinde sebât idecek olursa usûl-ü endâhtı efrâda mükemmelen öğretmeye her hâlde muvaffak olabilir. Bölük yüzbaşlıları da bu bab'daki ders ve ta'lîmlere me'mûr idecekleri mu'allimleri acemîlerin vürudundan evvel nazarî ve amelî olarak ihzâr ider ve bütün hizmet-i askerîye esnâsında sâ'ir ta'lîmler devrinde bile her fırsattan istifâde iderek bu ta'lîmlerin icrâsına sarf-ı himmet ve gayret iderlerse bölükleri efrâdını harb-i nazar-ı mütâla'aya alarak ta'lîm itdirmiş olurlar.

26

Muhârebe Usûlü Üzere Endâht --- Muhârebe usûlü üzere endâhtlar endâhte â'id ta'lîm ve terbiyenin sevki olduğundan ehemmiyet-i fevkalâ'adeyi hâ'izdir.

Bu endâht ta'lîmleri ya münferiden veya kıt'a ile icrâ itdirilir. Binâen-aleyh her iki hâlde de muhârebede zuhûr idecek ahvâlî nazar-ı mütâla'aya alarak ta'lîmi idâre itmek zâbitânın vezâ'if-i mühimmesindedir. Bir kıt'anın mükemmel ve measir bir sûretde ateş idebilmesi o kıt'ayı teşkîl iden efrâdın münferiden iyi ta'lîm

³⁷ Fenâ endâht iden efrâda evvelâ 50-60 metre gibi kısa mesâfede bulunan hedefler üzerine endâht itdirilub bâ'dehu büyük mesâfede ki hedeflere endâht itdirilmelidir.

görmüş olmasıyla mümkün olabileceğinden kıt'a ile icrâ idilecek ta'lîmlere³⁸ nazaran dahâ ziyâde hâ'iz-i ehemmiyet olan münferid endâht ta'lîmi hakkında tâ'kib idilecek usûl bervech-i âtî derç edilmiştir.

Muhârebe Usûlü Üzere Münferiden Endâht --- Nişânlara â'id bütün ta'lîmleri öğrenmiş arâzî ile ahvâle ve düşmanın kurbiyet ve bidayetine göre ahze mecbur olacağı muhtelif vaz'iyetleri muntazaman ta'lîm itmiş ve mesâfeyi serî'an gözle tahmîn idüb nişângâhını sahîhen tanzîm itmiş olan bir nefer âtîdeki mevâdide iyi ta'lîm itmiş olursa şu mesâfelerde ki hedeflere isâbet itdireceğine katiyen emin olunmasını zâbitân merkumun zihnine iyuce bir nakleddirmelidir.

Muhtelif Mesâfelerde Bulunan Muhtelif Cesâmetdeki

Hedeflere İsabet İmkânı:

250 metre mesâfeye kadar, bi'l-cümle hedeflere.

350 metre mesâfeye kadar, diz çökmüş münferid bir düşmana.

27

500 metre mesâfeye kadar, diz çökmüş olan bir diziye veya yan yana bulunan diz çökmüş iki nefere. 600 metre mesâfeye kadar da ayakda bulunan diziye veya münferid bir süvâriye isabet itdirilebilir. Bu nişânla berâber nefer kıt'a ile endâht bahsinde zikr olunan muhtelif mesâfede ki muhtelif hedeflere karşı ne sûretle hareket olunacağını da iyuce bilmelidir. Muhârebe usûlü üzre endâhtden evvel neferin iyuce ta'lîm ideceği mevâd:

1 --- Dolduruş --- Mekanizma İsti'mâli --- Nefer hedefi gözden gâ'ib itmeksizin tüfengini doldurmuş vaz'iyete getirdikten sonra başparmak üst tarafta diğer parmaklar kapalı bulunmak üzere alt tarafda olarak baş ve şehadet parmaklarıyla sürgü kolunu tutub sola çevirdikten sonra şiddetle giruye çekub sağ alını tüfengin alt tarafından fişenklige götürmesi merkûma mükerreren ta'lîm itdirilub bu vaz'iyetde --- yani dolduruş vaz'iyetinde vücûdun şeklinin diz kapakları giri alınmış ve baldırları girilmiş olan iki bacak üzerine müsâvâten tahmil idileceğini ve başın dahî hedefi serbestce görebilmesi için sıkıntısız olarak sola çevrilmiş

³⁸ Kıt'a ile icrâ idilecek endâhtlar hakkında ki usûl kıta ta'lîmi bahsinde zikr edilmiştir.

bulunacağını iyuce anlatmalıdır bununla berâber iki sıralı atışlarda bir kaza vukû'una meydân virmemek için arpacığın takrîben göz hizâsında bulundurulacağını yani baş ve gözün vaz'iyetine hâlel getirmemek üzere sağ gözden hedef istikâmetine tevcihe olunan hat şu'â-ı ufkının tam üzerinde bulundurulacağını nefere bi'l-amel irâe itmelidir. Çünkü ba'zı efrâdın arıyacağı göz hizâsında bulunduruyorum zannıyla tufenge istediği bir meyil i'tâ idüb göz hizâsında arpacık istikâmetinde tevcih itdiği görülmektedir.

28

2 --- Fişenk Almak --- Nefer fişenkliğin kapağını ser'ian açub derunundan bir bağa merbût (şin) fişenki baş ve şehadet parmağı ile mezkûr bağın ortasından tutarak dışarı çıkardıktan sonra bağı ta'lîmnamede zikr olunduğu vechle mahal-i mahsûsuna vaz' ider ve bu vaz' itme keyfiyyetini yukarıdan aşağıya doğru sürmekle olmayub kurşunlar ileriye müteveccihe ve bağı giriye me'il olmak ve bağın sath-ı hariciyesi biraz da sağa veya sola meyili bulunmak üzere iplerinden giriye çekilmekle olacağını nefere iyuce anlatub bu ta'lîmin ehemmiyet-i fevkalâ'adesine mebni nefer gözünü hedefden ayırmadığı hâlde serî'an fişenk almağa ve bağı mahal-i mahsûsuna vaz' itmeye alışdırılmalıdır.

3 --- Doldurmak --- Nefer fişenk almak ve paketin bağını mekanizma kuvânın hazîne-yi yarığına idhâl itmekte meleke ve mahâret kesb ittiğine kanâ'at-ı kemâle hâsıl oldukda ta'lîmname-i humayunun emri vechle bağa merbûtfişenklerin zarf derunune idhâli ta'lîm itdirilir ve bu fişenklerin zarf derununda muhâfazasıyla tek bir fişenk ile silâhın ne vechle doldurulacağıda ayruca öğretilir. Bu ta'lîmler esnâsında bazen hedef gâ'ib itdirilerek doldurduktan sonra yeniden hedefi bulmakda ki serî'atın istihsaline himmet olunur.³⁹

4 --- Nişângâh Tanzîmi --- Nefer fişenk almakta ve silâhını doldurmakda ne kadar meleke kesb iderse itsun ve mesâfeyide gâyet doğru olarak tahmîn itmiş bulunsun eğer nişângâhını sür'atle tanzîm idemez ise netâic-i hasene hâsıl olmaz. Sıhhatlede tanzîm idemezse attığı mermiden isabet beklenilemez misâl nefer emr olunan mesâfeye göre nişângâhını vakt-i mu'ayyeninden birkaç sâniye sonra tanzîm itmiş bu zamân zarfında hedefinde gâ'ib

³⁹ Bu ta'lîmler ta'lîm fişenkleri ile icrâ idilmelidir.

olmayacağı ne malum! Veya nefere nişângâh beşyüz dinilmiş de neferde altıyüze göre tanzîm itmiş bu hâlde hedefin bu yüz metre girişine düşen bir mermîden o hedefi ne mazarrat görür? İşte mu'allim bu gibi husûsatı dâ'ima efrâda anlatarak emr itdiği bir mesâfeye göre serî'an ve sahîhen nişângâhlarını tanzîm İtdirmeli ve bu keyfiyyetin gâyet az zamân zarfında icrâsını istihsâl idinceye değin ta'lîme devâm itmelidir.

5 --- Nişân Almak --- Aynı hedef üzerine ve hedefin aynı noktasına nişân almak nefere def'âtle ta'lîm itdirub kabzanın kavranmasında tüfengın iki el ile ileruye götürülmesinde ve dipçiğın koltuğâ çarpılmayacak vechle yukarıya kaldırılmasına ba'dehu sağ el ile giruye çekilub omuza dayandıktan sonra tetiği istinâd noktasına getirmek ve sol gözü kapayarak nişângâhın üst sathına bakmakla ufkunu tamâmıyla mu'âyene idildikten sonra hatt-ı nişânın nişân alınacak noktaya tevcih idilmesinde sıhhat ve sür'at-i matlûbe istihsâl idilinceye değin ta'lîme devâm idilmelidir. Yine bu esnâda hedef gâ'ib itdirilerek ansızın zuhûr itdirilecek bir hedefe hatt-ı nişân serî'an tevcihini nefere emr idüb bu iki hâlde nişân almak beynindeki su'ûbet ve suhûleti nefere anlatmalıdır.

6 --- Ateş İtmek --- Evvel kurşunsuz fişenk ile silâhı doldurtub virilecek emr veya kumanda ile hedef üzerinde bir noktaya ateş İtdirmeli, bu esnâda tetiği istinâd noktasına getirmiş olan salavat parmağın nefes almayarak bu gelmesindeki sükûneti istihsâle çalışmalıdır. Endâht sür'ati Bidâyetde pek yavaş olub efrâdda sükûnet lüzûme hâsil olduktan sonra kıt'a ile endâht bahsinde beyân olunan sür'atin elde idilmesi bu devirde taharri olunmalıdır.

7 --- Vaz'iyet --- Nefer gece, gündüz, dururken, yürürken, ayakda, diz üstünde, yere yatarak silâhını doldurmağâ mecbûr olduğundan bâlâda ma'rûz altı mâddede ki ta'lîmler şu hâlâtın kâffesinde ve neferin muhtelif vaz'iyetde evvel düz arâzîde küçük ve ba'dehu oldukça ârızalı arâzîde vasatî ve büyük mesâfelerde bulunan muhtelif hedeflere karşı mükerreren icrâ idilmelidir.

8 --- Alışdırma --- Nefer ansızın zuhûr iden bir hedef üzerine ser'ian ateş idebilmek için bir vaz'iyetden diğerine geçmeye ve bir mevki'den kalkub diğer

mevki'ye az zamânda yerleşmeye yani, hedefin cinsi ve cihete göre civârındaki arâzîden istifâde itmeye alışmış olmalıdır. Bunun için nefer hangi vaz'iyet ve hangi mevki'de olursa olsun mu'allim birden bire istikâmeti hedefi, nişângâhı, ateşin nev'ini söyleyerek ve hangi vaz'iyetde ateş idileceğininide nefere anlatarak hareketini mu'âyene ider. Misâl mu'allim: İstikâmet filân nokta- nişângâh sekiz yüz nişân - AL! ATEŞ! DOLDUR! Gibi kumanda versun nefer duruyorsa hangi vaz'iyetde bulunursa bulunsun yürüyorsa durub derhâl gösterilen istikâmete dönerek hedefi ser'ian bulub nişângâhı tanzîm itmeli ba'dehu mu'allimin kumandasına göre ateşe devâm itmelidir. Eğer mu'allim tarafından istikâmet, hedef, nişângâh ta'yin olunduktan sonra yavaş! Ateş diye kumanda virilmiş ise nefer kendi kendine nişân alub kemâl-i sükûnetle ateş ider ve mu'allim tarafından ateş kes kumandası virilinceye kadar ateşe devâm ider.

31

Mu'allim tarafından yavaş ateş denilmeyubda çabuk ateş veya şiddetli ateş diye kumanda virilmiş ise nefer yine kendi kendine evvelki sükûneti muhâfaza iderek ateş ider ve bu çabukluk ve şiddetli bâlâda ma'rûz mâddelerden birinciden dördüncü mâddeye kadar olan ta'lîmlerden kazanmağa sa'y ider. Yani beşinci ve altıncı mâdde olan nişân almakda ve tetiği çekub ateş itmekde asla isti'câl göstermez.

Tenbîh --- Endâhte â'id bütün bu münferid ta'lîmler devrinde mahrek-i mermî ile mintika-i mehleke neferâta bil'amil irâ'e itdirilecek olursa endâhte ve isâbet ihtimâline dâ'ir dahâ iyi bir fikr virilmiş olacağından mezkûr mâddeler ati'de beyân idilmiştir.

1 --- Mahrek-i Mermînin Efrâda Bil'amel İrâ'esi --- Mahrek-i mermîyi amelî olarak efrâda irâ'e itmek için ta'lîmhânedede birkaç yüz metrelik bir mesâfeyi ölçüb bu mesâfenin beher elli metresi nihâyetine birer kulame dikmeli ve bu noktalarda mahrek-i mermînin tertîbi ne'den ibâret ise tertîb cedvelinden alınan bu ba'dlara müsâvî kılmalar üzerinde birer ba'd alınarak bu ba'dların nihâyetlerine birer beyaz mendil veya bez bağlanacak olursa kurşunun muhtelif zamânlarda nasıl bir irtîfâda bulunacağı ve bu ba'dların nihâyetlerinin vusûli tasavvur idilirse nasıl bir yolda gideceği tamâmıyla anlaşılacağından şekil 1⁴⁰ de irâ'e olduğu vechle

⁴⁰ Kitabın nihâyetinde cedvele müracat

ta‘lîmhânedede şekl-i ihzâr itdikden sonra efrâd bu şeklin takrîben 50:60 metre yan tarafına götürülerek şurada bulunan tüfengin ağzından çıkan kurşun şu gördüğünüz beyaz bezlere dokunarak gider ve şurada yere düşer diye bir fikr virilecek olursa nişân tertîbatının ehemmiyetini

32

ve yalnız namlunu değil namlu ile berâber hatt-ı nişânın hedefe tevcihindeki fevâ’idi elbette tamâmıyla anlarlar.

2 --- Mıntıka-i Mehlekenin Bi'l-amel İrâ'esi --- Şekil 1 de gösterildiği vechle ta‘lîmhâne de 550 metrelik mesâfeye â'id mahrek-i filamalar vâsıtasıyla irâ'e ve termîm idilub kurşunun gideceği yola dâ'ir efrâda bir fikr virildikden Sonra beşyüz ellinci metrenin nihâyetinde bir neferin ayakda durmasını mu'allim emr ider. Burada mahrek neferin ayaklarına tesâdüf itdiğinden kurşunun dahî ayaklarına isâbet ideceğini hem merkûme ve hemde yanında bulunan diğer neferlere anlatır. Ba'dehu neferin ileri yürümesini emr idüb 550 ile 500 metre arasında takrîben dizlerine ve tamamı 500 metrede tertîb 0,7 Metre olduğundan takrîben baldırlarına 450 metrede 1,3 olduğundan göğsüne ve 400 metre De dahî 1,6 olduğundan yüzüne isâbet ideceğini anlatub 350 metrede İse 1,8 olduğundan ve neferin irtifâ'ı dahî 1,7 ise bura da kurşun İsabet itmiyubde tepeden 0,10 metre kadar yukarıdan geçeceğini ve fese temâs iderek geçtiği noktadan yani takrîben 470 den 550 ye kadar olan mintıkada kurşun behemehâl isâbet ideceğinden işte bu mintıkaya mintıka-i mehleke denildiği iyuce öğrenub bu mintıka dahîinde diz çökmek veya yere yatmakla kurtulunacağı efrâdın zihinlerine yerleşdirir. Bu esnâda hedef büyük olursa bu mintıkanın dahî büyük olacağını ve mahrek-i mermînin muhtelif mesâfelerdeki şekli ile mintıka-i mehlekeyi nazar-ı mütâla'aya alarak nişân noktası intihâb itmekdeki muhasenâtı der-hâtır itdirilmeli ve bundan başka arâzînin hâliyle hedefin irtifâ'ına ve nişâncının vaz'iyetle zaviye-i su'ûd ve sukûtun derecesine göre mintıka-i mehlekenin tebdil ideceğininide gâyet sâde ve basit bir sûretde efrâda anlatmalıdır.

İkinci Fasıll

Mâ'lûmat-ı Nazarîye

Birinci Bahs

Terbiye-i Ahlâkiye

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Buraya kadar zikr olunan ta'lîmlerde son derece bir himmet ve gayret sarf olunursa netâic-i hasene olacağına şübhe idilmemelidir. aksî hâlde ise meydân-ı muhârebede efrâdı arzuya muvaffak bir sûretde muntazaman hareket itdirmemek gibi gâyet muzır bir hâlin vukû'a geleceği hatırdan çıkarılmamalıdır. İşte şu güzel netîceyi elde itmek için küçük zâbitân ve onbaşılar dahîl olduğu hâlde ta'lîm-i arâzî üzerinde icrâ olunmalı. Terbiye ve nazarîyat dahî kışlalarda tadrîs idilmeli ve her hâlde zâbitânda orada mevcûd bulunmalıdır.

Terbiye-i Ahlâkiye --- Mugâlata ârî gâyet sâde ve kısa ve herkesin anlayabileceği vechle efrâda söylenen sözlerin te'sîri edibane îrâd idilecek bir nutkun te'sîrinden elbette dahâ ziyâde olacaktır. Bir yüzbaşı ara sıra bölüğü toplayub tatvîl gelmeden ictinâb ile efrâdın idrâkına göre aşk-ı vatan, meyil-i dindarı, hab-ı milliyet, sevda-yı kavmiyet, izâle-i vehm, ref'-i cebânet, ulüvv-i cenâb, zilletden ictinâb ri'âyet-i vazîfeye ve terbiye-i askerîyede yazıldığı vechle gâyet güzel bir tarz ve îfâde

ile vezâ'if-i husûsîye-i askerîyeye yani sadâkat, muhârebeye hâzırlık, sebât ve gayret, cesâret itâ'at, namuslu tavır ve hareket, arkadaşlarıyla hüsn-i imtizâca dâ'ir ba'zı nesâihde bulunursa askerliğin ne demek olduğunu ve feza'il-i askerînin nelerden ibâret bulunduğunu anlatabilir. Bu bahslerle berâber sancağın kudsîyetini iyuce anlatub mensûb olduğu kıt'anın vukû'at-ı târîhiye ve muzafferiyât-ı vâkı'asını da hülâsa iderse efrâdın harbe olan meyil ve muhabbetlerini tezyîd itmiş olur. Her hâlde gerek yüzbaşı gerekse diğerk zâbitân terbiye-i ahlâkiye müzâkerelerinde efrâdın zekâsını da nazar-ı mütâla'aya alarak unf-ı şiddet göstermeksizin müzâkereyi tekrâr itmeli ve mesâ'il-i dünyâya â'id dersleri dahî bir gâ'ile pederinin nasîhate müşâbih bir tarzda her fırsat ve her vaktten istifâde iderek kısaca tadrîs itmelidir. İşte ancak

bu vâsıta ile gâyet emniyyetli ve ruhlu fikrleri efrâdın kalblerine yerleşdirebilub bir taş üzerine düşen su damlaları gibi askerîmizin kalblerine lâyenkat düşen sözlerimizle bozulması nâkâbil bir iz bırakâbiliriz ki bu vechle ihzâr idilmiş efrâd en güç vazîfenin icrâsından asla çekinmez acemîleride bu ahlâk dersinden mu'âf tutmamalıdır. Zîrâ ahlâk ile hâsıl olacak kuvvet idmân ta'lîmleriyle tezâyid idecek kuvvete her hâlde müreccahdır. Fakat söz-ü müessir olmak için dâ'ima amel ile tasdîk idilecektir. Bir kumandanın hasâ'il ve evsâf-ı cemilesi her vakt mâdûnuna kendini misâl olarak göstermekdir.

Mâdûnunuzun emniyyetli olmasını arzu iderseniz emniyyetli olunuz
Mâdûnunuzun itâ'atli olmasını arzu iderse mutî' olunuz.

35

Kusûrsuz hizmet talep iderseniz bi'z-zât mümtâz ve i'la olunuz. Sevilmek isterseniz seviniz.

(Neyyir-i Hakîkat) gazetesinden naklen (Şûrâyı Ümmet)'in yazdığı --- Hatt-ı

hümâyûn hazret-i siddîk-ı â'zamı --- aynen buraya derç itmeyi pek münâsib gördüm.

Hatt-ı Hümâyûn Hazret Siddîk-ı Â'zam

Halîfe resûlullah (Ebubekir Elsiddîk) radîallahuanha hazretlerinin zamân-ı Hilâfetlerinde Elcezire vâlî ve kumandanı (Yezîd ibn Süfyan) hitâben yazdıkları menşûr hilâfet-i penahilerin bir sûreti der ki 1300 sene evvel mekteb-i terbiye-i Muhammediye de yetişen bu vücûd-u mukaddesin büyüklüğüne hayran olmamak kabûl olamıyor. Bahuş askerî kumandanları nezdinde hırz-ı can idilmeye şâyân-ı gâyet mühim bir ta'lîmatnâme-i askerîdir:

Seni vâlî ta'yîn itdim. Seni tecrîbe ve imtihan ideceğim. Şehvât-i nefse ve mehâmm-ı umur ve müşkilâta karşı iktidârını anlayub seni yetiştireceğim ve senin hakikatini halka anlatacağım iyi yapar isen seni terakkî ve vazîfende ibkâ iderim. İsa'etde bulunursan azl iderim. Allahu – azîmüşşâna karşı inkada bölük. Allah senin zâhirini bildiği gibi batnını da dahî bilir ve görür. Allaha yakın Olanlar o emr-i ilahîyesini muhâfaza o emriyle â'mel(iş) ider. İşte seni Hâlid'in yerine vâlî ve emîr-i ceys ta'yîn itdim ef'al-i câhiliyeden ictinâb it. Zîrâ Allahın gazabına geleceğin gibi halkın nefretine de uğrarsın ordugahda askerîn Nezdine gittiğinde onlara hüsn-ü

mu'amele ile ittifâkını ibzal it. İkrâm-ı hayırda bulun. İhsânının tezyîd idileceğini onlara va'd ve tebşîrit. Eğer Nasîhat ider isen nasîhatın muhtasar olsun. Mufassal nasîhat unudulur.

36

(Nefsi ıslâh ider isen hâlik de nefsinin ıslâh ider) onlardan hayr görürsen, evkât-ı hamsede kemâl-i huşû' ile namazını eda it düşman tarafından sana gelecek sefire ikrâm it. Şu kadar ki evini çokluk nezdinde oturtma ki askerînin hâline vâkıf olmaksızın gitmiş olsun. Ona hiçbir şey gösterme ki sizin harekât ve süknânınıza vâkıf olmasın ve oturacağın mahal askerînin en güzideleri içinde olsun ve fakat onlara söz söyletme. Yalnız sen mükâleme it. Esrârını da zinhar onlara söyleme ki işine ve harekâtına halel târî olmasın. İstişâre itdiğin vakt hadis-i şerîf peygamberiye tevfik-i hareket it doğru söyle ve meşverete başladığın zamân evvelâ fikrini onlara tefehhüm it. Sözü bitamamiha netîcelendirdikten sonra re'ylerini al tamâmıyla tasmin itdiğin şey-i müşaverelerine izhâr itmez isen re'y viremeyeceklerinden avâkıb-ı hareketinde muvaffakiyet hâsıl olamaz ve nefsinize ihanet itmiş olursun giceleri sadık olan mukarreblerinle münâsara eyle ki bu sûretle ma'iyetinde bulunan cunûdun ahvâli ve düşmanın hârekatı size münkeşif olsun, kara kollunu teksir ve etrâfa tefrîk it. Ve onların vazîfelerine dikkat idüb itmediklerini anlamak için bağıteten merkezlerine git gör ve anla hizmetlerinde teseyyüb ve gaflet idenleri te'dib it ve cezâsını virdir virecek cezâda cünhaları derecesinden olsun. Karakolları mütemadiyen değışdir. Gice nöbetinde bulunacak postaların birinci takımı nevbetini tatvîl ve ikinci nisf-ül-leyl posta takımının nevbetini taklîl it. ...ukubeti olanları bağdel-tahîk umumi asker muvacehesinde teşhîr ile cezâsını virdir. Cezâ da isti'câl itme Belki ma'sumiyeti tebeyyün ider o gibiler hakkında virilecek cezâ zinhar senin re'yinle virilmesin. İrâde-i âleyhe ve hadis resûlullaha tevfik-i hareketle cezâlandır ki hukûkullah ve hukuk-ı resul-ü zayi idilmesin askerînin ahlâklarını

37

Bozacak ahvâli gaflet itmeye ahlâkları ifsâd idilmesin onları zinhar tesessüs itme, onları vazifelerine karşı mes'ûl it bu hal ahvâl-i Husûsîyelerine ta'arruz dimekdir, ki ya'is ve mahzûniyetlerini mûcib olarak senden emniyyet ve muhabbetleri zâil olur sen onların esrârlarını da tahkike kıyâm itme Zâhiren görmekte olduğun ahvâlleriyile iktifâ it. Erâzıl gürûhuyla oturma ve onlarla ihtilât dahî itme ihtilât ideceğin kimseler

vefâkar, müstakim, nâmûslu, muttaki ve sadık olsun düşmanla mülâki olduğun zamân ciddîyet-i elzem ile doğru söyle zinhâr onlara karşı cebanet gösterme ki askerîn de cebîn olmasın. Askere karşı hasîslikden begâyet-i ictinâb it çünkü fakr-i mûcibdir nusretde hâsıl olmaz düşman memleketine Girirsen saf-ı harbden hâric bulunan ahâlîye ve kadın sıbyan ve rûhani papaslara Kilise ve ibâdethâne ve ibâdetlerine ta'arruz itme vedî'atullah olan halka ve askere rahm ve şefkatle adâlet göster. Allah cümlemizin ahvâlini ıslâh itsun. Sallallahu aleyhi muhammed ala ve sahbi ecma'in amîn.

Halîfe Resulullah Abdullah Ebubekir
Elsıddîk

Cenâb-ı Ali el Murteza Keremetullah hazretlerinin askerliğe dâ'ir bir mütâla'a-i kahramansı tercümesidir:

Ma'âlumunuz olsun ki] harbin ibtidâsı şekvâ, ortası müzâkere ve ahiri belâdır. Harb sefâlet ve ubûsetdir. Şecâ'at harbin cismi olduğu gibi kalbî de tedbîrdir. Gözleri huzurdur. Kanadları itâ'at, zebânısı hud'adır. Kâ'idesi rıfk, sürücüsü zaferdir. Paçalar sıvandığı zamân harbin

38

tadı acıdır. Meydân-ı harbde sabr ve sebât ile müşâr-ı bil'benan olarak teşhir itmeyenler mahv-u telef olur. Dünyâ ve ahretini berbâd ider.

Amîn

Diğer

Hatt-ı Hümâyûn Hazret-i Sıddîk-ı Â'zam

2

(Şurayi Ümmet)in yigirmi numrolu nüshasında (Hatt-ı Hümâyûn Hazret-i Sıddîk-ı Â'zam) efendimizin bir menşuru mundericidir ki fi'lhâkîka kıymet ve ehemmiyeti itibariyle bi'l-hâssa askerî kumandanları nezdinde hırz-ı can idilmeye şâyân-ı gâyet

mühim bir ta'limatnâme-i askerîdir gerek bu menşuru ve gerek emsâli hatt-ı zerrîn ile yazılmaya ve hıfz-ı şâyân inâr-ı nefsi ve âliyedendir. Bu menşûr-u hümâyûn, müşâr-ül ileyh hazretlerinin bir nutk-u kıymetdârlarını hâtırlatdı. Malûm ya, ayırd idilecek bir nutkun âlî ve kıymetdâr olabilmesi için o nutuk, istikâmeti, edebî, tedbiri ve hayr-ı heva-hah câmi' bulunmalıdır.

Hazret-i Ebabekir Sıddîk Radûallahianhın mesned-i hilâfet-i ecmâ'in ashâb-ı güzîn İle intihâbları günü minbere su'ûd ile îrad buyurdıkları nutuk-ı celilde bervech-i zîr hülâsa idilmiş olmağa berâber bir ehemmiyet-i mahsûsiyeti hâ'izdir:

İşte sizin zimâm-ı idâreniz bana ihâle olundu. Eğer İyulik eyler isem muâ'venet idiniz. Eğer fenâlık ider isem tashih ve ihtâr eyleyiniz. İnân-ı hükümet mevdû' bi-kudreti olana hakikat hâlî îfâde itmek es-sıdk ve taviyet ve ketm-u ahfâ itmek ihanetdir. Nazarımda zuafâ ve akviyâ müsâvîdirler. Herkes hakkında icrâ-ı adâlet itmek isterim ve teşeyyüd-i inân-ı ubudiyetiniz nem-i ahkâm hariyyet encam-ı şeri'at-ı mutahharaya inbâ'ıma menûtdur.

39

Böyle menşûr beyânnameler ve nutuklar, kalb-i insanî üzerinde te'sîrat-ı füsunkâr-ı hâsıl eyler. Fikrleri açar. Kalbleri müte'essir ve müteheyyiç kılar. İnsanı ulviyete îsâl eyler. İşte böyle bir zamânda bu sûretle hareket eyleyen bir müsellimin o güne tesâdüf idenin vay hâline! Nutukların hengâm-ı hazrı ve bi'l-hâssa seferîde pek büyük ehemmiyeti ve kıymeti vardır. Askerî teşvîk ve teşcî' için bundan dahâ müyesser ve âlî bir vâsita olamaz.

Böyle bir sırada bir kumandan tarafından îrad idilecek bir nutuk, askere son def'a bütün vezâ'if-i ulviyesini yâd ve tahattür ittidir. Böyle bir nutuk hissiyat ve fezâ'il-i ulviye ve mukaddesseyi uyandırır. Dinleyenlerin kalbinde derin Rakîk ve ulvi hisler hâsıl eyler. Artık o asker durmak istemez. Dâ'ima ileri atılmak ister. A'mak-ı kalbinden kopup gelen Allah Allah avaze-i dindâeranesi ânı bir arslan gibi ileri atar. Dağ ve taş, çukur ve bayır dimez. Kurşun ve gülle tanımaz. Artık o asker, amâ-ı hissiyat-ı dünyeviyeden âdeta tecrid eylemiş bulunur. Ânın hâlinde ve kâlında bir rûhâniyet ve ulviyet-i asârı nümâyân olur. Ya gâzî ya şehîd olacak. Muhârebeleri kazandıran işte böyle hislerle giden askerlerdir. Elhamdülillah bu hasâ'il ve fezâ'il-i ulviyede yalnız Osmanlı askerinde görülüyor.

Osmanlı askeriyle askerî nutuklara dâ'ir bir makâle-i mahsûsa yazmak mukarrer olub bura da meşâhîr-i gazât-ı safdan dilîr şehir Tiryaki Hasan Paşa merhumun bir nutkunu nakil ve derç ile hatm-i mekâl olunmak münâsib görüldü:

Gâzîler, düşmanın harekâtından hücûm emâreleri görünüyor Manyosun Ordusuyla berâber buraya gelişine bakılırsa Serdârımız ya ânların didiği gibi mağlûb olmuş veyâhûd benim zannım gibi sefer mevsimi geçtiğinden bu kal'ayı sizin gayretinize emanet bırakarak meştaya avdet eylemiş. Hakîkat-i hâl her hangisi olursa

40

olsun biz burada serdâr için harb itmiyoruz. Elhamdülillah Müslümanız. Mukâbelemize gelen düşmanla vazîfe-i cihâdı icrâ itmek üzerimize farzdır. Vatanın bir kala'ası değil, bir avuç toprağı için canımızı fedâ iderek yediğimiz ekmeği kendimize helal itmek cümlemize vâcibdir. Milletimiz serhadın emniyyetini bizim himmetimizden bekliyor. İki kavim arasında Açılan meydân-ı mübarezenin karârını bizim gayretimiz virecek üç aydır aç kaldık. Yasdık yerine kılıca yaslandık. Bu kadar ihvânımız gözümüzün önünde şehîd oldu. İçimizde yara yemiden insan kalmadı. Gülleler içinde yuvarlandık. Bu kadar himmetin, bu kadar gayretin netîcesini bugün göreceğiz. Elhamdülillah cümleliz bilirsiniz ki düşman karşısında vefât idenlerimiz şehîd olur. Sağ kalanlarımız gerek dünyâda ve gerek ahiretde necât ve selâmet bulur. Ben... düşmanın hücûmunu bilirim. Bir kere yüzü dönerse mağlûb olduğu gündür. Yerlerinizde sebât idin. İlk hücûmdan yılmayın. Andan sonra Bi-avnillah-ı Nusret bizimdir.

M. Süleymân

41

İkinci Bahs

Terbiye-i Şifâhiye

Askerî Cezâ Kânûnnâmesi --- Nefer memleketinden gelub birden bire kışlanın galebeliğine dahîl oldukda burada emrler vakt ve hayâtın başka dürlü olduğunu, görmediği ve işitmediği ba'zı kavânîne itâ'ate mecbûr bulunduğunu ve bu âna kadar gördüğü serbesiyet ve icrâyı meramina amirleri tarafından muhâlefet olduğunu görür. Aksî hâlde hareket idenler düçâr-ı mücâzat olacaklarını ya aklen

hükm ider veyâhûd işidir. Her hâlde bu hâl kendusine pek garîb geleceğinden ne yolda hareket ideceğini uzun uzadıya düşünerek zihnen büyük büyük su'ûbetlere düçâr olur.

Bu sebebden acemî kışlaya dahîl olduğu gün ba'demâ kendusine â'id olacak vezâ'if ve hizmet dâhilinden gâyet muhtasar bir sûretde bahs olunub ba'dehu âtîdeki mâddelere â'id derslere tedricen devâm itmek zâbitân ve küçük zâbitânın mühim vezâ'ifindedir. Cezâ Kânûnnâme-i Hümâyûna â'id olub nefere virilmesi mecbûrî olan derslerde cinâyet, cünha, kabâhat nedir bunlarla müttehem olanlar ne gibi bir cezâyâ uğrarlar?

İşret ve tenbellik ve ihmâllik ve kumarbazlık ve her kangı vechle olursa olsun hâ'iz olduğu rütbenin haysiyetini vikâye itmeyenlere nasıl cezâ yapılır? Nefer haklı bile olsa mafevkine karşı mırıldanmak ve fenâ söz söylemek emr ve itâ'atde kusûr itmek ve uygunsuz tavır ve harekette bulunmak bundan başka borç itmek gavga ve nizâ' çıkarmak, yoklamalarda ta'lîm vesâ'ir hizmetlerde bulunmamadaki mücâzâtdan velhâsıl cezâ kânûnnâmesinde münderiç olub nefere â'id bi'l-cümle mevâddan her fırsattan istifâde iderek bahs itmeli ve farîza-i askerîyeye

42

Mugayir ahvâl ve harekâtı irtikâb itmek hususlarının cümlesi adâb ve nizâmât-ı askerîyeye muhâlefet olan kusûr ve kabâhatlerden olduğunu eyuce zihinlerine yerleşdirilmelidir.

Bir şey yalnız okumakla zihne yerleşmeyeceğinden ve dâ'ima kırâ'atla meşgul olmakda tasavvurat ve hayâlâtı yeniden tasvîrden başka bir işe yaramayacağından her mâdde esbâb gösterilerek müdekkikâne mütâla'a idilmeli ve ba'z kısa misâller ile de tatbikat icrâ idilmelidir.

Zâbit bütün vezâ'ifini dâ'ima amelî ve nazarî olarak îfâ ider ve diğér vazîfelere mürecceh olan ahlâka â'id vezâ'ifde müntehab misâlleri kısa ve basit olarak efrâdın zihnine dâ'ima çarparsa kuvve-i hâfızalarında mahkûk bırakacağına emin olmalıdır. Her hâlde az zamânda maksadâ vusul ancak fâ'ideli muhtasar misâllerin her an irâ'esiyle olub aksî hal müşkilât arza ider.

Dâhiliye Kânûnnâmesi --- Askerîn vücûdunu iştigâl iden nizâmatın hey'et-i 'umûmiyyesini câmi' olan dahîliye kânûnnâme-i hümâyûnuna â'id derslerde neferlere, nefere mahsûsi vezâ'ifin kâffesini öğretmek ve hidemât-i askerîyenin mihveri-i layıkında cereyânı mutlaka nizâm ve intizâmın nihâyet sıkı tutulmasına ve mâdûnun mafevkine bilâ-tereddüd itâ'at ve inkiyâdına mevkuf olduğunu ve muhârebe de büyük büyük kıt'aları sevk ve idâre idebilmek ehemmiyet-i fevkâla'adesi olan bu nizâmların vücûd ile olabileceği, hürmet ve ri'âyeti olmayan bir nefer asla mükemmel asker olamayacağı gibi itâ'atsiz bulunan ordu ile muhârebede matlûb idilen neticenin istisâl idilemeyeceğini söylemek ve fırsat düşdükçe gerek kışlada ve gerekse arâzî üzerinde tekrâr iderek zihinlerine yerleştirmek ve itâ'at ve hürmetlerinin semeresi olarak ifâ-yı vazîfede mümtâz olanları mükâfât idüb cümlesinin bu bâbda ki heves ve gayretini tevsi' itmek zâbitânın vezâ'if-i mühimmesindendir.

43

Dahîliye kânûnnâmesinde münderiç mevâddan askerîn kışlalara yerleştirilmesi, Silâhların muhafazası, bölüklerin dahîli nöbetleri... ilâh. gibi vezâ'if bütün aksâmıyla küçük zâbitân ve onbaşılar vâsıtasıyla tadrîs itdirilecek olursa mühim tedrisatın terakkisine yardım iderek fevâ'id-i azîme istihsâl edilir. Ve hemde bu husûsda zâbitâna sühulet bahş olunmuş olur.

Nevbet Hidemâtı --- Acemîler kışlaya dahîl olubda dâhiliye kânûnnâmesinin 281 inci mâddesi mücibince nevbet hidmetiyle muvazzaf olacakları günden bir kaç gün evvel nevbetçiliğin san'at-ı askerîyede ne kadar güç ve ne kadar âlî bir vazîfe olduğunu ve bu vazîfeye me'mûr olanların ne derece dikkat ve intibâh-ı üzre bulunacaklarını eyuce anlatmak ve atideki mevâdı tamâmıyla zihinlerine yerleştirmek zâbitânın vezâ'if-i aslîyesindendir.

Acemî nefer terbiye-i münferidesi devrinde işbu vazîfe ile muvazzaf olub bi'lâmil mes'ûliyete düçâr olacağından bu devire â'id dersler ile berâber nöbetçilerin vazîfesi kendilerine verilen ta'lîmatı tamâmıyla icrâ itmek, ta'lîmatın hilâfında hareket iden kimselere müsâ'ade itmeyub kemâl-i ciddiyetle mukâbele itmek, ve şâyed bu gibi kimseler tarafından hücûma düçâr olursa fedâyı can idercesine müdâfa'a itmek, sevgiyle vatan ve millet nâmına olarak kendilerine ihâle kılınan nöbetçilik hidmetinden lâzımgelen o emri ve memnu' olan husûsatı hakkıyla tebliğ

borclu olduklarını hâtırdan çıkarmamak nöbetçi bulunan neferin her bir emrini aynı bir mâfevkin emri gibi tanımak velhâsıl ta'lîmat-ı umûmiye ve husûsiyelerinde münderiç mevâdın ahkâmını harfiyen icrâ itmek olduğunu efrâda tamâmıyla öğretmelidir.

Bundan sonrada şehirler ve kışlalar dahîindeki karakollara â'id hidemât ile muhâfız, posta, devriye ve keşif kolları gibi hidemâta â'id bi'l-cümle neferât

44

evvel nazarî ve ba'dehu amelî olarak tadrîs idilmeli bu esnâda muhârebede ki vezâ'ifde nazar-ı mütâla'adan devir tutulmayarak hakkıyla ve ciddi bir hâzırlığa himmet idilmelidir.

Üçüncü Bahs

Hülâsa

Efrâd-ı cedideye i'tâ olunan nazarî dersler ne kadar mütedâvil ve ne kadar bâlâda ki fikr ve usûle muvaffak olursa irâ'e idecekleri fevâ'id ol kadar serî'i' eltesîr olur. Fakat hilâfında hareket itmek ba'zı nazarîyatsız ameliyat ile uğraşmak veyâhûd amelîyata ehemmiyet vermeyub bidâyetinde efrâdı muğlak ve fennî derslerle iştigâl itmek ânı nihâyet cân sıkısını dâ'î olur. Yüzbaşı bölüğün ta'lîmnâme ahkâmına tevfikân ta'lîm ve terbiyesinden mes'ûl olduğundan efrâdın nazarî derslerinin muhtelif şu'abâtın hüsn-ü ceryanına dikkat idüb zâbitân ve küçük zâbitân ile onbaşılar dahî buna vâsita olarak evâmîr-i lâzime ile ta'lîmnâmenin mevâd-ı lâzimesini öğretirler.

Efrâd ile sıkıca temâsda bulunan vakt-i seferde sarf itmek, vakt-i hazarda toplamakla olabileceğini hâtırdan çıkarmayarak bunların zekâ ve dirâyetlerini iyuce anlayub ânâ göre mu'amele ile hizmete olan meyil ve muhabbeti mâfevke olan hürmet, itâ'ati îfâyı vazîfede ki sadâkat ve istikâmeti her fırsattan istifâde iderek kalblerine birleştirmelidir.

Acemî ta'lîmleri devrinde acemîler eski neferât ile birleştirilerek tertîb seferi mevcûd ile ta'lîmler icrâ idildiği zamân yüzbaşılarda mülâzım-ı evveller münâvebe ile bölük kumandanlığını der'uhde iderler. Sâ'ir zamânlarda da bu hususa ri'âyet olunabilirse de me'mûr mes'ûl olan yüzbaşının her hâlde ta'lîmde

bulunması lâzımdır. Vürûd iden Acemîlerin az zamânda askerlik derecesine vusûli şâyân-ı arzudur. Fakat her hâlde gerek idmân ta'lîmleriyle acemîleri kuvvetlendirmek ve gerekse mâ'lûmat-ı nazârîye ve amelîyesini ikmâl itmek için tahsîs idilen zamânı hüsn-ü isti'mâl itmek lâzımdır. Henüz vürûd iden ihtiyâtlara da aynı mu'amele idilecek olursa bunlar mukaddemâ kemâl-i dikkatle ta'lîm itmiş oldukarı harekâtı dahâ az zamânda tahsîl ideceklerinden devr âtî ta'lîmler için lâzımgelen zamân kendi kendine meydâna çıkar.

İşte bu vechle acemîlerin nazârî dersi koğuşda virilub tatbîkat dahî Ta'lîmhânedede icrâ olunursa netâic-i mükemmele istihsâl olunabilir.

Üçüncü Fasıl

Birinci Bahs

Arâzî

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Neferin muhârebede yalnız bulundurulması şübhesiz ise de bazen keşif hizmetine gönderilerek kendi kendine harekete mecbur olacağı gibi vazifesine â'id mes'ûliyyete dahî bi'z-zât mâlik olacağından arâzî-i muhtelifde üzerinde ki ta'lîm ve terbiyesi anâsırı bulunduğu kıt'anın istikbâlini te'mîn maksadına mübtenî olmalıdır. Mesakin ve mevâki'-i muhtelifede ta'lîme alışmış efrâd seri'an itâ'ate de alışarak dâ'ima kendi kumandanının altında gâyet mutî' ve korkunc bir âlet olacaktır. Maksad-ı aslîde ta'lîmi bu noktaya vardırmaqdır.

Neferin bütün muhârebeye ihzârı bervech-i âtî dört kelime ile hülâsa olunabilir:

1--- Yerleşmek --- Setr olunmak,

2--- Endâht itmek,

3--- Yürüme,

4--- Hücûm itmek

Bu ta'limler hizmet-i seferîyenin bidayetindeki mevâd ile aynı zamânda başlanılıp berâber ta'lim ve berâberce hitâma ayırd idilmelidir.

1--- Yerleşmek --- Setr Olunmak --- Ta'limnâme (mâdde 69 ve yeni Ta'limnâme madde 149) acemîleri arâzî üzerine götürüp bunların muvacehesinde eski neferlere avcı ta'limi yaptırılarak küçük zemîn ârızalarının düşmanın gözünden ve mermîsinden neferi nasıl setr idebildiğini göstermek ve avcı muhârebesine dâ'ir ba'zı sâde fikr ve ma'lûmat virmek îcâb ider.⁴¹

2--- Endâht İtmek --- Nefer kendi silâhının isti'mâline mâni' olan bir siper arkasına yerleşemeyeceğini kâ'ide-i umûmiye olarak bilmelidir. Fakat her hâlde her bir mevzî'ye serî'an yerleşebilmek, kendusine muvâfik bir vaz'iyet İntihâb iderek atışı teshil itmek için silâhını istinâd itdirmek ve mesâfeyi tahmîn idüb serî'an nişângâhını tanzîm itmek usûlünü âdet idinmeli ve bu mâ'lûmatın bir nefere elzem olduğunu da kat'an bilmelidir. Bununla berâber kendusini az setr idüb fakat atışını teshil iden bir siperin müdâfa'a nokta-i nazarından yine i'lâ bir siper olduğunu hâtırdan çıkarmamalıdır.

47

Çünkü bu gibi siperlerde yine yere yatmak ve diz çökmek gibi muhtelif vaz'iyetler ahz ile düşman ateşinin te'sîrini tenkis ve bil'akis kendi ateşinin te'sîrini tezyîd ider. <Efrâdı muhtelif arâzî üzerine götürüp mesâfat-ı muhtelifede arâzî ârızalarından ve ağaç, orman ve meyiller girusunda istifâde iderek ilerleyen veyâhûd giri giden münferid nefer veya bir kıt'a gösterilmeli. Efrâd bunları gördükleri vakt dahâ iyi görebilmek ve kendisini göstermemek ve silâhını hüsn-ü suretle isti'mâl idebilmek için civârındaki arâzîde münâsib bir mevzî'ye yerleşub silâhını istinâd itdirub ateş itmek îcâb idiyorsa mesâfeyi tahmîn itmek ve nişângâhını tanzîm itmek ta'limleriyle çokça meşgûl olmalıdır.>

3 --- YürümeK --- Neferât arâzî-i muhtelifde üzerinde yürüdükleri zamân kendulerini sıkmayarak manevra adım sür'atinde biraz büyük hatvelerle istikâmet-i mu'ayyene ve matlûbeden inhirâf itmemek şartıyla bir hatt-ı müstakim üzerinde gitmeye mecbûr olmadıklarını, bununla berâber yürürken arkadaşlarının harekâtına

⁴¹ Bu bâbda icrâ idilecek ta'limlerin sür'at-i tertîb ve tanzîmeleri ve usûl-ü icrâları (piyâde avcılarına rehber) nâm-ı eser-i âcîzde mevcûddur.

dururken atışlarına manî' olmaları câ'iz olduğunu öğretmek ve velhâsıl ta'lîmnâme kısım 1 mâtde 72 ve kısım 2 mâtde 56 daki mevâdı tamâmıyla zihinlerine yerleştirmek zâbitânın mühim vezâ'ifindedir (yeni ta'lîmnâme mâtde 155). Bu ileri hareket esnâsında ba'z hâlât-ı istisnâ'iyede virilecek: Marş! Marş! Kumandasıyla neferât var kuvvetiyle koşmaya mecbûr olduklarını anlatmak lâzımdır. Fakat her hâlde bu ta'lîmlerin icrâsında uzun uzadıya neferi koşturmak ânı iyuce yorarak âzâ ve ashâbındaki sükûneti ihlâl iderek sıhhatle endâht itmesine manî' olmak ve sıra dahîlindeki intizâmı ihlâl demek olduğundan mecbûriyyet kıt'aya hâsıl olmadıkça bu yürüyüşü istihsâl itmemeyi ve düz arâzîde

48

nihâyet (80) metre kat' olunabilub ârızalı arâzîde ise bu mesâfenin dahâ kısa olacağını hâtırdan çıkarmamalıdır.

4--- Hücûm İtmek --- Evvelâ hücûm adımı ve ba'dehu koşar adımla icrâ olunan hücûm dersleri arâzî-yi muhtelifte üzerinde defa'ât ile icrâ olunacak olursa efrâdı çevik ve mahir kılarak ânâ kendisi nefsi-i i'tâ ideceği gibi ta'arruza olan sevk-i tabî'isini uyandırub muhârebenin merhametsiz bir müsâdeme ile vukû bulacağınıda anlatır.

49

İkinci Kısım

Kıt'a⁴²

Mülâhazat-ı 'Umûmiyye

Kıt'a kaç mangadan mürekkeb olursa olsun yürüyüş ve manevrasıyla muhârebenin suret-i hırmânı, ta'lîm ve terbiyesi dâ'ima aynı olmalıdır. İşte bu noktayı nazar-ı mütâla'adan devr tutmayarak evvel ta'lîm meydânında ve ba'dehu arâzî-yi muhtelifte üzerinde mu'âyene ve tedkîk idelim. Kıt'anın ta'lîmini öğretecek ashâb-ı rütbenin istî'dad mâ'lûmatının ta'lîme te'sîr-i küllîsi olduğundan kıt'ayı mükemmelen ihzâr idebilmek için hey'et-i ta'lîmeyi evvelce müdekkikâne bir sûretde ihzâr itmeden kıt'a ile ta'lîme beda itmemelidir.

⁴² 1. Madde, nısf-1 takım, takım-1 maksûddur.

Birinci Bahs

Ta'lim Meydânı

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Nefer ta'lîmi devrinde her neferi bâlâ da gösterilen usûle tevfikân münferiden terbiye idüb vazîfe-i mâddiyye ve ma'neviyesini ta'lîm ve manevranın esâsını zihnine yerleştirecek olursak bunların yerleşdirilmesiyle teşkil ideceğimiz kıt'anın ta'lîm ve terbiyesinde su'ûbete düçâr olunmaz.

50

Vaz'iyet--- Ta'lîm meydânında efrâd evvel sıra dahîlinde doğru bir vaz'iyetde bulunmaya mecbûrdur. Bir kıt'anın mükemmel bir vaz'iyetde bulunması o kıt'ayı teşkil iden efrâddan her birinin bi'z-zât kusûrsuz olması ve kâffesinin ayakları, omuzları, kalçaları ve gözleri bir istikâmetde bulunmasıyla olur. Vücûdu elzem olan bu mükemmelliyet ancak her hareket ve tevakkufdan sonra her neferin hatasını ne den ibâret ise kendusine anlatarak vaz'iyetini tashih itmeye uğraşmakla kazanılabilir.

Hizâ Berâberlik --- Terbiye-i münferide devrinde mangaların hizâ berâberliklerinde o ender intizâm taleb edilmez. Efrâd birleşdirilerek sıra teşkil olunub kıt'a ta'lîmine beda olunduğu zamân bervech-i âtî ta'lîm müdakkikâne bir sûretde icrâ itdirilecek olursa efrâd sıra dahîlinde gâyet mükemmel bir vaz'iyet ahz idecekleri gibi kıt'a dahî defa'ten gösterilen bir istikâmete karşı gâyet doğru bir cebhe teşkil idebilir.

Usûl-ü Ta'lîm --- Mu'allim efrâdı bir sıra üzere tertîb itdikden sonra sağdan sola! Kumandasıyla efrâda (1, 2, 3... ilâh) saydırır ve cebhe hattının biraz ilerisinde hizâyâ getirmek isterse tâ'kib idilecek şu usûlü bir kere nazârî olarak neferâtın anlayabilecekleri vechle ta'rîf itdikten sonra birinci nefere birkaç adım ileri çıkması için (Sağdan birinci nefer üç, veya beş, adım ileri! Marş!) gibi bir kumanda virir. Bu nefer emr olunan hatveleri muntazamân atarak ileri çıkub esâs vaz'iyetinde bekler iken mu'allim takrîben üç adım kadar karşusunda durarak evvelâ ayaklarının müsâvat üzere açık olub olmadığını sâniyan kalçalarıyla

omuzlarının arzu olunan cebhe hattına tamâmıyla muvâzî bulunub bulunmadığını tahkîk idüb neferin sağına geçerek bu muvâzâtı ve ökçelerinin vaz'iyetini iyuce tedkîk ve tashîhden sonra yerinde râhat vaz'iyetde bulunan diğer neferlerden ikinci neferin numarusını (iki) diye kısa ve keskin olarak zikr ider. Bu nefer dahî derhâl başını sağa çevirerek birinci neferin attığı adımların adedi kadar muntazam adım atarak ileri çıkar ve yalnız son adımını biraz kısa atub hizâ hattının biraz girusinde durduktan sonra küçük ve çabuk hatvelerle hizâ hattına dahîl olur ve sağ gözüyle birinci neferin dönmelerini gördüğü anda hizâsının doğru olduğunu anlar. Mu'allim dahî bu neferin karşusuna geçerek ayak, kalça, omuzlarına ve başın sağa çevrilmesine dikkat idüb gördüğü hatayı çok vakt geçirmeksizin tashih ider ve kalçalarıyla omuzların hizâ hattı dahîlinde bulunmadığını görürse merbûtunu cihetiyle ayak burunlarının açılıb kapanmasını emr ider. Ekseri neferler hizâ sağdan olduğu zamân sol ayaklarını ve soldan olduğu zamân dahî sağ ayaklarını mikdâr-ı lâzımından fazla açık bulundurdıklarından bu tarafda ki omuz dahî tabî'atle giri gider.

Bu hâlde hizâ hattının girisinde bulunan bu omuzu ileri getirmek ancak kendi tarafında bulunan ayak burununun kapatılmasıyla olabilir. Bundan sonra mu'allim üçüncü neferin numarusını zikr ider. Bu nefer dahî ikinci nefer gibi ileri çıkub sağ gözüyle ikincinin dönmelerini sol gözüyle dahî cebhe hattını gördükde hizâyâ dahîl olduğuna kâni' olur. Mu'allim bunun vaz'iyetince de tashîhat-ı lâzımeyi icrâ ittin sonra dördüncü, Beşinci ve... ilâh. Numaraları zikr iderek neferâtın kâffesini mükemmelen hizaya getirdikten ve sıranın sağ tarafı açığına geçub ileri çıkan veya giri kalan

varsa numaralarını zikr iderek ve meselâ dört giri, altı ileri, gibi ihbârât ile bunları hizâyâ idhâl ider. Bu esnâda numaraları zikr olunan neferler dahî bu ileri giri çıkmağı vücûdlarını ileri veya giri virmele icrâ itmeyub behemehâl ufak adımlarla ileri veya giri yürümekle icrâ itmelidir. Vâkı'â bu vechle de hata tashih olunur ve hizâ mükemmel olabilirsede vücûd meyil-i lâzımından ziyâde bir meyilde uzun uzadıya duramayacağından nefer yorgunluğu hasebiyle bi'l-mecbûriyye bu meyili muhâfaza idemez vücûdunu hal-i aslîyesine getirir ve tabî'î olarak hizâda bozulur.

dimek bu hâlde hizâ berâberlik muvakkat bir zamâna münhasır olduğundan bu hale katî'yen meydân virmemek ve hizâ berâberlik kavâ'id-i esâsiyesini ve ayak vaz'iyetlerinin ehemmiyet-i mahsusa-ı fevkalâ'adesini tamâmıyla efrâdın zihinlerine yerleştirmek mu'allimin vazîfesidir. Mu'allim hizânın mükemmeliyetinde kanâ'at-ı kemâle hâsıl eyledikten sonra ileri – bak! Kumandasını virir. Neferlerde başlarını doğruldular. Sonra îcâb iderse yerinde râhat! Kumandasını virir.

Tebdîl-i istikâmetlerin ayrı zamânlarda yürürken, dururken hizâ ve aralık dâ'ima sağdandır. Bu hâlde yerinde duran bir sırayı bulunduğu hat üzerinde hizâyâ getirmek için mu'allim hizâyâ gel! Kumandasını virir efrâd durdukları yerde başlarını sağa⁴³ çevirerek sağ gözleriyle sağ yanlarındakini sol gözleriyle de bütün cebhe hattını fark ve temeyyüz idinceye değin ileri giri gider. Mu'allim yine sağ taraftan tashîhat icrâ itdikten sonra ileri-bak! Yerinde râhat! Kumandasını virir.

53

Soldan hizâyâ getirmek arzu olunursa sola-bak! hizâyâ gel! diye kumanda virilir. Bu kumanda da: neferât başlarını sola çevirerek sol gözleriyle sol tarafında bulunan neferi sağ gözleriyle de bütün cebhe hattını görünceye kadar ileri, giri çıkar bu esnâda aralığında sol taraftan alır ve sol dirseklerini solda bulunan neferin sağ dirseğine hafifçe temâs itdirirler. Burada da sol cenâhda bulunan nefer başını sola çevirmez mu'allimlerde hizâyı sol tarafta bulunarak tashîh itdikten sonra ileri- bak! Kumandasını virir.

Cenâhın biri sâbit kalmak üzere eğri bir istikâmette hizâyâ getirmek arzu olunursa mu'allim sağ veya sol başda bulunan neferin karşısına geçüb sağ ayağın biruni aç solu kapa! Veya sol ayağın birini aç sağ kapa! İhbârıyla bu neferin kalça ve omuzlarını istediği istikâmete getirdikten sonra hizâyâ gel! Yâhûd sola- bak – hizâyâ gel! diye kumanda virir. Bu hâlde neferât başdaki nefere nazaran hizâyâ dahîl olmak için ne kadar ileri gitmeleri lâzım ise olkadar gidüb bâlâ da beyan olunan usûl-ü tahtında hizâyâ dahîl olurlar.

Sırayı cebhe hattına muvâzî ve birkaç adım ileri de bulunan bir hat üzerinde hizâyâ getirmek için dahî mu'allim: sağdan (veya soldan) üç nefer üç (veya beş) adım ileri- marş! veya hizâ küçük zâbiti...hatve ileri diye kumanda virir. Bu

⁴³ Başta bulunan nefer başı sağa çevirmez.

kumanda da numaralı zikr olunan neferler dahîl başlarını sağa veya sola (başda ki nefer müstesnâ) çevirub

54

emr olunan hatve kadar ileri çıkarlar. Mu'allim bunların hizâsını iyuce tashih itdikden sonra: sağdan berâber(veya soldan berâber) – gel ! Kumandasını virir.

Bu kumanda da efrâd başlarını sağa veya sola çevirerek evvelce ileri çıkan neferlerle ta'yîn olunan hizâ hattını biraz geçinceye kadar ileri çıkub küçük ve çabuk hatvelerle giri giderek hizâ hattına dahîl olurlar tashîhat-ı lâzime ve harekât-i sâ'ire bâlâ da beyân olunduğu üzeredir.

Sırayı birkaç adım ileri de ve cebhe hattına gayri muvâzî bir istikâmetde hizâyâ getirmek için mu'allim yine sağ veya soldan birkaç neferi birkaç adım ileri çıkardıktan sonra bu neferlerin sağ veya solunda ki neferin ayaklarını açub kapatmakla arzu itdiği istikâmete getirdikten sonra yanında bulunan neferleri de buna göre hizâyâ getirub bâlâ da ma'rûz: sağdan berâber – gel! veya hizâyâ – gel! Kumandasıyla efrâd-ı sâ'ireyi hizâ hattına idhâl ider. Efrâd bu vechle sıra dahîlinde ki hizâ berâberliğe â'id kavâ'id-i esâsiyeyi öğrendikten sonra hareketin kılağuz yani hizâ küçük zâbiti veya dizi çıkararak nısf takım veya takımla (ta'lîmnâme kısım 1 mâtde (107 – 104) ve yeni ta'lîmnâme 98, 99 vechle) icrasına sa'y olunmalıdır.

İşte bu ta'lîmlerle çok meşgûl olarak her nefere hizâyâ muntazamân dahîl olabilmesi için ne gibi alâmetlere dikkat idileceğini tamâmen anlatacak olursak tarafımızdan ileri veya geri gitmek için ihtâratabile hâcet kalmaksızın neferler sür'at ve mükemmelliyetle kendiliklerinden düzelebilirler. Yine bu ta'lîmler esnâsında yerinde râhat vaz'iyette iken her neferin birinci vazîfesi aralık ve hizâsını

55

tanzîm ve tashîh itmek ba'dehu istirâhat ve husûsat-ı sâ'ire ile meşgûl bulunmak olduğunu tamâmıyla zihinlerine yerleştirecek olursak kıt'a ile yapacağımız her hareketin bidâyetinde aralığını al, hizâyı tashîh it, emr ve ihbâratımıza hâcet kalmadığı gibi hizâyâ getirmek için ayruca kumanda virub uzun uzadıya tashîhat ile zamân zayî' itmekliğimize sebep olmaz. Her hangi hareket olursa olsun (yürüyüş, dönüş, esliha iştigâli... ilâh) muntazam olması ve nazra hoş görünmesi behemehâl o

hareketi icrâ iden kıt'anın hizâsının mükemmel olmasıyla olacağında ayrıca neferâta anlatmalıdır.

Yürüyüş --- Eğer terbiye-i münferide ta'lîmlerinde her nefere sağa, sola bakmaksızın kendi istikametine doğru yürümesi âdet itdirilecek olursa sıra dahîlinde ki yürüyüşlere en mükemmel bir hâzırlık icrâ itdirilmiş olacağından kıt'anın yürüyüşe alışdırılması gâyet kolay olub netîce-i hasene dahî dikkatli birkaç ta'lîm ile istihsâl olunur. Yürüyüş esnâsında hizâ ve aralık dâ'ima sağdan alınacağından neferât ara sıra başlarını sağa çevirub hizâ hattının ileri veya girisine çıktığını görünce düzeleceklerini ve bu düzelme keyfiyeti birden bire olmayub hatveyi uzatmak veya kısaltmakla olacağını ve dirseğin hafifçe temâsına dikkat idüb hizâ tarafından gelen kakışa mutâva'atda ve aksî taraftan gelene dahî mukâbelede bulunacağını neferâta eyuce anlatmalıdır.

Her hangi bir sebebe mebnî yürüyüş esnâsında hizâ soldan! Diye ihbâr idilmiş ise hizâ ve aralığın soldan tanzîmi için ne sûretle icrây-ı hareket olunacağını da öğretmelidir. Bu ta'lîmler esnâsında sağa tebdil-i istikâmette aralık sağdan hizâ soldan sola tebdil-i istikâmetlerde dahî aralık soldan hizâ sağdan olduğuna dâ'ir efrâda sâde bir fikr virilirse fâ'ideden hâli olmaz.

56

Esliha İstîmali --- Esliha isti'mâli hareketleri kıt'ayı zabt-u rabta alışdurub her bir harekette dikkatli, sür'atli, mutî' olarak elde bulunduracağından asla terk idilmeyub bütün ta'lîm devirlerinde (nefer, bölük, tabur ta'lîm devrinde) her fırsattan istifâde iderek icrâ itdirilmelidir.

Âteş --- Kıt'ayı teşkîl iden efrâdın her biri terbiye-i münferide de ateşce olan Vazîfelerine alışmış olduklarından kıt'a ateşlerinden birinci maksad hangi nev' ateşde olursa olsun efrâdı kendi kumandanlarının elinde bir makine gibi hareket idüb inzibât ve edâ-yı âteşe alışdırmaktır.

Bunun için ateşlerin kâffesini kumanda ile evvela münferiden icrâ itdirub ba'dehu ta'lîm fişenkiyle kâffesine birden yavaş ateş icrâ itdirmelidir. Bunu müte'âkıb dahî bütün kıt'aya birden nişân tahtası üzerine yakın mesâfeden atış itdirub her neferin mezkûr tahta üzerinde kendisine mahsus olan numaruya (nişân noktasına) bakmasına dikkat itmeli.

İkinci maksad ise kumandanın elinde makine gibi müteharrik bulunan kıt'aya doğru istikâmetlere olduğu gibi mâ'il istikâmetlere de ateş itmeyi öğretmelidir. Kıt'a ateşinin mükemmel olması için kıt'ayı teşkil iden efrâdın her birinin her nev' ateşe tamâmıyla alışmış olması îcâb ider. Münferid ta'lîmlerde bu husûsu nefer dikkate alınarak her nefer mükemmel ihzâr idilecek ise de bunlar bu mükemmelliyet ve intizâmı sıra dahîlinde bidâyetde muhâfaza idemiyeceklerinden kıt'anın bi'l-cümle ateşlerinden evvel yine münferiden ve müsâvâten ta'lîm icrâsı lâbüddür.

Alışdırma --- Kıt'anın diğer bir sûretle mükemmelliyeti dahî, kumandanının Bir kumanda, ihbâr veya işâretine serî'an intikâl idüb derhâl o kumanda veya işâretin medlûlünü icrâ itmeye alışmış olmalıdır.

57

Bu maksadâ binâen gerek ta'lîmhâne de gerekse arâzî üzerinde istenilen bir yürüyüş ile bir nizâmdan diğerine geçmek hareketleri kıt'a amirinin kumanda veya işâretiyle ziyâde ta'lîm itdirilmeli ve bu sayede gerek dururken ve gerekse yürürken bir meyil üzerinde düz gibi gösterilen istikâmete derhâl cebhe teşkil İtmek kezâ gösterilen bir istikâmete karşı serî'an avcı hattı teşkil itmek ve emr idilen nizâmda derhâl camî' olmak hareketleri kıt'aya âdet ittirmelidir.

Bu ta'lîmler esnâsında mu'allim dâ'ima esâsî tahattur idüb muhârebe de lüzûmu olmayan hareketlerle efrâdı yormamalıdır.

İkinci Bahs

Arâzî

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Nefer hakkında zikr ve beyân itdiğimiz usûlü burada da tekrâr ideceğiz: Kıt'anın muhârebe de yalnız bulunabilmesi pek nâdir ise de fakat her yerde yani gerek münferid bulunsun ve gerekse bölük dahîlinde olsun uhdesine ihâle olunacak vazîfeyi tamâmıyla îfâ idebilmek iktidârını ihrâz itdirmek için pek çok meşgûl olmalıdır. Kıt'anın arâzî-i muhtelifi üzerinde ki ta'lîm ve terbiyesi neferin ta'lîminin aynı olduğundan bu ta'lîmlerde bervech-i âtî dört mâdde ile îzâh olunabilir.

1--- Yerleşmek --- Setr Olunmak

58

2 --- Endâht İtmek

3 --- YürümeK

4 --- Hücûm İtmek, Dereke Kıt'a Bu Usûl ve Tatbîkatın Muhtelif Vaz'iyetlerine Behemehâl Alışdırılmalıdır.

1 --- Yerleşmek --- İyü bir mevzî' âtî şerâiti camî' olmalıdır:

1 --- Ta'arruza yani ileri harekete müsâ'id olmalı ve düşmanı kendi nazar ve ateşi altında bulundurabilmelidir.

2 --- Müdâ'afaya elverişli olmalı yani kıt'ayı mümkün mertebe düşmanın nazar ve ateşinden setr itmelidir.

Bir mevzî' kendisi için ne kadar fâ'ideli olursa olsun eğer biraz ilerisinde Düşmanın neferini teshil ideceği bir siper mevcûd ise bu mevzî'n ehemmiyet-i vukû'adı mahv olmuş demek olduğundan böyle zamânda ileride ki siperi işgâl itmek her hâlde fâ'idelidir.

Hâzırlık ta'lîmleri esnâsında düşman mevki'ne 600 metre mesâfe kaldığı zamân ekseriyyetle kıt'a durdurularak arâzînin hâline göre diz çökdürülür veya yere yatırılır.

Yalnız kumandan rasad için ayakda bulunabilir her hâlde bu tevaffukların tereddütsüz olarak gâyet çabuk ve şiddetli ve mâ'mâfih dâ'imî bir sükûnetle icrâsı ve yerleşilecek mevzî'n maksadâ muvaffak olarak intihâb idilmesi taleb idilub diz çökmek veya yere yatmak için muhârebe de kumanda beklemeyub arâzînin hâline göre mezkûr vaz'iyetlerden birinin intihâb idileceğini efrâda anlatmalıdır. Ârızalı arâzî bâlâ da beyân idilen netâic-i müstahseneye vâsıl olmak

59

ve düşmanı bir an evvel görmek ve baskınına düçâr olmak için yalnız bir vâsıta vardır ki o da kıt'anın yanları ilerisinde keşşâf ve cebhesi ilerisinde de birkaç nefer,

hattı kıt'a büyük olursa gâyet büyük aralıkla ava çıkmış bir manga (üç) bulundurmaktır.

Bu neferler veya manga arâzînin her bir mevâninden istifâde iderek en kısa en iyi yol intihâb idecekleri gibi tutulacak mevzî'yide fâ'ideli sûretde intihâb ideceklerinden ileri yürüyüşde bu vechle takarrüb itmek ne kadar mümkün ise o kadar ziyâde istifâde idilebilir. Hakîkî keşşâf olan bu neferler emr-i mahsûs aldıkça azîmet itmezler ve her nev' yürüyüş ve tevakkuf husûsunda da giride ki kıt'aya merbut bulunurlar.

Endâht --- Kıt'anın endâhtına â'id ta'lîm ve terbiyesinden evvel kıt'a ile muhârebe usûlü üzere icrâ idilecek endâhtda mermîlerin muhtelif arâzî üzerine sukûtlarında ne gibi bir şekil peydâ ideceklerine ve muhtelif mesâfe ve arâzîde bulunan muhtelif hedeflere ne yolda ateş idileceğine dâ'ir efrâd biraz ma'lûmat vermek icâb ideceğinden mezkûr usûl âtide beyân olunmuştur.

Muhârebe Usûlü Üzere Kıt'a ile Endâht --- Bir nefer silâhını ne kadar hüsn-ü isti'mâl idebilirse itsun ve hatta tüfeng bir yere tesbit bile idilmiş olsun bu tüfengle aynı noktaya, aynı nişângâhla birkaç endâht idilecek olursa ba'zı te'sîrat ve esbâbdan⁴⁴ dolayı kurşunların kâffesi bir yolda hareket itmeyub muhtelif mahrekler resm iderler. Bu mahreklerin hey'et-i 'umûmiyyesi

60

râî tüfengin ağzında olmak üzere şekil 2 de görüldüğü vechle boynuz şekilde yan tarafları basık bir huzme husûle hâsıl olma getirilir ki işbu huzmeye huzme-i mermiyat veya müşâbeh-i cihetiyle mahrût-ı mermiyat dirler.

Bu huzme tam müdevver olmayub yan tarafları basık olduğundan her hangi bir sath-ı müstevî ile fasıl müşterekî dâ'ire olamayub bir kat'-i nâkıs olur. İşte mahrûtun ye ye sath şakulisiyle fasıl müştereği olan aka aka kat' nâkısının ((sath isâbet şakuli) nin) mihver giri olan k k hatt-ı şakuli ve mihver sagîri olan h h hattı dahî ufkî olduğundan ve yine mahrût-i mezkûrun a a sath ufkîyle fasıl müştereği olan olan me l me l kat' nâkısın ((sath-ı isâbet ufkî) nin) mihver olan me me hatt-ı tûlânî

⁴⁴ Te'sîrat ve esbâb şunlardır: Fişenlerde ki barutların rutubetli olması, mikdârlarının müsâvî olamaması, kurşunların da sıklet ve keşşâfatca pek az fark olabilmesi namlunun ihtizâzı, ziyâ ve havanın te'sîratıdır.

ve mihver-i sagîri olan l l hattı arzânî bulunduğundan mermînin ileri, giri yani tûlan olan intişârı sağa, sola yani arzan olan intişârından dahâ ziyâde olduğu anlaşılır ve mermîlerin vasatda yani çekirdek civârına sebk ve muhitlere doğru seyrek düşdükları görülür. Bu kıt'alar ne kadar küçük olursa sıhhat-i isâbetde olkadar mükemmel olacağı ve münferid endâht bahsinde beyân olunan muhtelif mesâfatda ki muhtelif hedeflere isâbetin derece-i ihtimâli buradan meydâna çıkar.

İşte kıt'a ile icrâ idilen endâhtda da bu mahrûtların birleşmesiyle hâsıl olan ve şekil 3 de irâ'e edilen ka ka huzmesinin her hangi bir sath ile husûle ortaya getirdiği fasl-ı müşterek yine tam bir dâ'ire olamayub sath-ı isabetlerin şekil ve vaz'iyetine müşebbehe bir vaz'iyetde bulunarak mıntıka-i mazrûbe nâmıyla yâd olunur.

61

şekilden anlaşılacağı vechle işbu mıntıka-i mazrûbenin düz bir sath veya arâzî üzerinde ki ye ye tulu su'ûdî arâzîdeki ka ka tulundan büyük ve yine aynı huzme ile sukût-i arâzîdeki m m tulundan küçük olur bununla berâber mermîlerin çekirdek civârında sık ve ileri ve giride seyrek isâbet itdikleri anlaşılır. Bu hâlde bir kıt'a atışın su'ûdî arâzîde⁴⁵ bulunan bir kıt'aya te'sîri düz ve sukût-u arâzîde bulunan aynı kıt'aya te'sîrinden dahâ ziyâde olur.

Mıntıka-i mazrûbenin tûlî arâzîye nazar-ı tebeddül itdiği gibi mesâfeye nazaran dahî tavvahül ider. İdilen tecârîbe nazaran tûl-ı mezkûr düz yani hatt-ı nişana muvâzî bulunan arâzîde 600 veya dahâ büyük nişângâha isti'mâl idilirse 100 metreye bâliğ olur ki bu 100 metreden 50 metresi intihâb idilen kerte menzilin ilerisinde ve 50 metresi dahî girişinde bulunur bu 100 metre mıntıka-i mazrûbenin tekmîl tûlu olmayub ancak mermîlerin çoğunun sukût itdikleri bir mevki'den ibâretdir. Binâen-aleyh mermîyatın ney-i hâvî olan mü'essir kısmın düz arâzîde ki imtidâdı ve mesâfenin tezyîdi nisbetde ki sûret-i tenâkusu atîde irâe olunacağı gibidir.

600	metre	mesâfede	takrîben	170	metre
700	<	<	<	160	<
800	<	<	<	135	<

⁴⁵ Muhtelif arâzî ve mesâfede muhtelif nizâmlara olan te'sîr kısm 2 bahs 2- arâzîde beyân ve münâkaşa olunmuşdur.

1000	<	<	<	115	<
1200	<	<	<	100	<
1600	<	<	<	75	<
2000	<	<	<	70	metre'dir

62

Mıntıka-i mazrûbenin arzen olan imtidâdı ve ateşin bu cihetden te'sîri sath-ı isâbet şakuliyenin irtifâ' ve arzını müş'ir-i cetvelden müstebân olabilir. 700 metrede bir silâhın arzen atışları 0,77 metre takrîben bir hatve 100 Metre 1,31 metre yani bir bacak hatve ve 1200 metrede 1,80 metre yani iki hatveden biraz fazla olduğundan kıt'anın yani cebhesiyle mütebeddil olan şu intişârat ile ileride ki arâzîyi kâmilen yani aralar da boş yer kalmaksızın ateş altına alabilmek için yakın mesâfelerde sık avcı hatları bulundurmak îcâb ider. Uzak mesâfelerde ise bir tüfengin intişârı ve bu cihetle kıt'a atışının arzen intişârı ziyâde olduğundan seyrek avcı hatlarıyla (iki hatve aralık) buna muvaffak olunabilir. Yek-diğerinden 100 metre farklı iki nişângâh aynı zamânda İsti'mâl idilecek olursa mıntıka-i mazrûbenin tulu tabî'î 200 metreye bâliğ olur.

İki nişângâh isti'mâl olduğu zamân mermîlerin ziyâde intişar itmesi tahmîn-i mesâfece vukû'a gelen hatayı biraz izâle idebilir bu hata ise büyük mesâfelerde ziyâde olacağından ancak 800 metrenin fevkinde 100 metre farklı iki nişângâh isti'mâl idilebilub küçüğü birinci ve büyüğü dahî ikinci sıraya virilur. Bu vechle icrâ idilen endâhtda birinin doğru olunduğu rasadât vâsıtasıyla te'min iderse derhâl diğeri buna tahvil olunur binâen-aleyh ileri giri hareket iden hedefler üzerine 800 metrenin fevkinde dâ'ima iki nişângâh isti'mâl idileceği unutulmamalıdır. Atışın mü'essir olması nişângâh ile nişân noktasının doğru intihâb idilmesine tevakkuf ider. İşte bu husûs te'mîn idilirse atış az zamân da çok te'sir ider ki bu keyfiyyetin düşman üzerine olan te'sir-i ma'neviyesi pek çokdur.

63

-hatı 50 dakikada düşmana 400 kadar telefât virdirilmekle husûle gelecek te'sir 50 dakika zarfında aynı telefâtın te'siri kadar olamaz.

İşte bâlâ da ma'rûz-ı mevâd ile (ta'lîmnâme 149 veya 198⁴⁶) 600 metre kadar olan mesâfelerde küçük hedeflere karşı icrâ olunan atışlardan hüsn-ü netîce hâsılı olacağına (bu hedefler ahiz mevzî' itmiş avcı hatlarıdır.) bu hedeflere dahâ büyük mesâfeden atış idilirse ancak birçok cebhane sarfiyla mezkûr netîce elde idilebileceğine ve 600 den 1000 metreye kadar olan mesâfelerde (vasatî mesâfeler) yüksek ve geniş hedeflere yani ayakda bulunan avcı hatların ve saf-ı harb nizâmlarına ateş idilirse te'sîr-at-ı haseneye nâ'il olunacağına, 1000 metreden büyük olan mesâfelere (büyük mesâfeler) ateş itmek memnu' olub yani müstesnâ hâlinde ayakda ve yanaşık nizâmda bulunan büyük piyâde kıt'alarıyla süvârî ve topçu gibi irtîfâ' ve genişlik ve derinlikleriyle büyük bir dâ'ireten mer'îye mâlik olan hedeflere atış idilebileceğine ve te'sîrat-ı hasene hâsılı için dahî bu nisbetde fazla cebhâne sarf olunacağına dâ'ir mâ'lûmat-ı lâzıme iktisâb itdikden sonra kıt'anın endâhte â'id ta'lîmine mübâşeret olunmalıdır.

Usûl-ü Ta'lîm --- Ta'lîm ve terbiyesini bâlâ da gördüğümüz kıt'a hakîkî endâhte tamâmıyla alıştığı zamân ta'lîm meydânında henüz icrâ idilmiş ta'lîmlerden dahâ güç olan âtideki tatbîkat tekrâr itdirilir. Şöyle ki: kıt'aya arâzî üzerinde muhtelif mesâfede ve muhtelif vaz'iyetde bulunan hedeflerin irtîfâlarıyla derece-i rü'yetleri nazar-ı matlûbeye alınarak endâht tatbîkatı icrâ itdirilir ve mu'ayyen mesâfatda hedefler gösterilerek bu mesâfat gözle veya adımla yâhûd aletle takdîr

64

ve tahmîn itdirilir. Bundan sonra fırsat düşdükce müteharrik hedefler üzerine topçu ve süvârî üzerine, nişân almakda ki müşkilâtın def'-i çâresi öğrenilir bu ta'lîmlerin fâ'idesi olmak için geniş bir ta'lîm meydanında veyâhûd bir takım yollarla ayrılmış arâzî üzerinde icrâ olunmalıdır. Bir zâbit iki kıt'ayı muhtelif mevâki'den birbirine mukâbil hareket itdirilmeli fakat 'izz-i himmetden evvelâ harîta üzerinde bu harekâta â'id farâzîyat ve karârını evvelce tasavvur itmelidir.

Bu usûl hakîkaten muvaffak olub ta'lîmin ehemmiyetine binâen yalnız hususi ta'lîmleri icrâ gayr-i kâfi olduğundan ta'lîmhânedeki arâzî üzerinde, yürüyüş esnâsında her fırsattan istifâde iderek endâhte â'id kısa bir farâzîyat i'tâ idüb netîceyi münâkaşa itmek lâzımdır.

⁴⁶ Y - Yeni ta'lîmnâme mâddesidir.

Ateş muhârebe de piyâdenin bi'l-hâssa vâsıta-i icrâ'iyesi olduğunu zâbit hâtırdan çıkarmayub meydân-ı muhârebede mecruhlar arasında icrâ idilen harekâtın dahî mükemmelen icrâsı ve icrâ itdireceği ateşin dahî mü'essir olabilmesi ancak bütün mâ'lûmatıyla sebât ve metâneti ve bütün san'at ve mahâretini sarf itmekle olacağını pîş-i nazardan devir tutmamalıdır. Atışa â'id vezâ'ifde kendi efrâdının tecâhül göstermemesi husûsu zâbitin en âli ve en müşkil vezâ'ifindedir işbu vezâ'if (muhârebe de zâbitânın vezâ'ifi) bahsinde derç edilmiştir.

YürümeK --- Kıt'a gerek düşmana yakın bulunsun ve gerekse uzak olsun yürüyüşüne zihnen olan birinci iştigâlâtı evvel düşmanın nazarından ya da ateşinden Setr olunmaktan ibâretidir. Bu setr olunmak keyfiyyete bervech-i âtî iki hâl ile muvaffak olunabilir.⁴⁷

65

1 --- Arâzînin hâli 2--- Ahz olunacak nizâmıdır.

1 --- Arâzînin Hâli--- Kıt'a tesâdüf itdiği hendek, çukur, çit, dîvâr vesâ'ir avâriz zemîn gibi siperlerden mütevâlîyen istifâde idüb bu vechle arâzî ile setr olunur.

2 --- Ahz Olunacak Nizâm --- Bu gibi avarızdan en mükemmel istifâde ise kıt'anın başında bulunan ve rehberlik hidmeti îfâ iden kumandanın sevk ve tahriki tahtında uzak mesâfelerde yürüyüş kol nizâmını isti'mâl istimekle olabilir. Her bir arâzîde ve husûsiyle düz arâzîde bu nizâmı bulan kıt'anın sevki ve idâresi gâyet kolay olduğu gibi ileriye keşif göndererek kemâl-i sükûnetle mestûren ileri sokulmak da ancak bu vâsıta ile mümkün olacağından düşman mermîyatına hedef oluncaya değin bu nizâmı muhâfaza itmek ve hatt-ı dağınık nizâma geçmesine lüzûm yok ise uzak mesâfelerde topçu veya piyâde ateşi tahtında yine bu nizâmı hareket itmek îcâb ider. Yakın mesâfelerde ise mahreklerin basıklığı ve mermîyatın derece-i nüfûzu ziyâde olacağından (mavzer mermîleri 400 metrede 3:4, 1000 metrede 2:3 neferi deliyor) saf-ı harb nizâmında ilerilemek buna tercîh olunur. Bu saf-ı harb nizâmında piyâde sunûfının bi'l-hâssa muhârebe nizâmı olan dağınık nizâmı tercîh olunur. Her hâlde kıt'a kumandanı kendi vazîfesini düşünerek âna göre îcâb iden mesâfede lâzım gelen nizâmı ahz itmelidir. Yani vazîfesi muhârebeye başlamak ise, düşman

⁴⁷ Ta'limnâmeye mürâca'at (müteharrik hedeflere ne yolda endaht idileceği)

ateşinden müte'essir olacağı zamân, ileride ki avcılarını takviye ise, yanaşık nizâmda mestûren tekrârüb artık gayr-i mümkün olduğu zamân kıt'asını ava çıkarır ve fakat yine kıt'asını sadâsı ve eli altında bulundurmak vücûrunda

66

sâ'ir kıt'a mevcûd ise ana sükûneti virmemek keyfiyyetini nazar-ı mütâla'adan devr tutmaz.

Eğer vazîfesi avcılarını hücûma teşvîk için ileriye gitmek ise son zamâna kadar saf harb nizâmında kemâl-i sükûnet ve intizâm ile yürüyüb hücûma iştirâk ider.

Hücûm İtmek --- Nefere it'ta olunan ta'arruza â'id fikr-i tebdîl olmaksızın gâyet açık ve muvazzah bir sûrette tamâmıyla kıt'aya da i'tâ olunmalıdır. Bundan başka hücûm mesâfesinde süngü taktırılmış olduğu hâlde evvelâ hücûm adımı ve ba'dehu koşar adımla kat'-i mesâfe itdirmek ta'lîm itdirilimelidir.

Muhârebe yalnız düşmanın boğazlanması ile nihâyetlenmeyeceğini ve galibiyetin elde edilebilmesi keyfiyyetini efrâda anlatmak için her müsâdemeyi yeniden cem' olunub yanaşık nizâma dahîl olduktan sonra mevki'n imtidâdına göre iki veya giriden gelen kıt'alarda dört sıra ile ta'kîb ateşi icrâ itmek ta'kîb itmeli ve bu ta'kîb ateşine her neferin kemâl-i sükûnetle iştirâk ideceğini tamâmen zihinlerine yerleşdirilmelidir.

Tatbîkat --- Bâlâ da görüldüğü üzere mükemmel ta'lîm ve terbiye idilmiş bir kıt'a muhârebe için en ila bir aletdir. Fakat kıt'a ta'lîmat-ı 'umûmiyyesini her mevzu-ı tatbîki adet edinmiş olmalı yani halata göre tatbîk-i hareket itmeyi bildirir.

Bu ta'lîmin tevsi ve kıt'a ile berâber kumandanlarının mâ'lûmat-ı tatbîkini adet idinmeleri için sûret-i halleriyle berâber ber-vechi atî birkaç sâde ve müfidi mes'elenin zikri münâsib görülmüşdür:

1 --- Düşman Piyâde Takımı 2000 Metrede İken Ateş İderler mi?

67

Bu mesâfede ateş idilmeyub 1000 metre de ayakda ve 600 metrede yere yatmış bulunursa yavaş ateş, 700 metrede ayakda, 500 metrede diz çökmüş veya yere

yatmış bulunursa şiddetli ateş 400 metrede dahî hangi vaz'iyette olursa olsun çabuk ateş idilmelidir.

2 --- Bir Düşman Süvârî Takımı Serî'an Geçer Veya Uzakdan Hücûm İderse Ateş İdilmeli mi?

Serî'an geçerek gözden ga'ib olacak süvârî takımına çabuk ateş idilub uzakdan hücûm iden süvârî takımına da bir piyâde takımının ateşi fazla olacağından⁴⁸ yalnız nısf takımla yaylım ateş idilir. Süvârî 800 metrede iken 700 nişângâhı intihâb olunub küçük mesâfelerde iken dahî 400 nişângâhı ve ba'dehu büyük levha yatırılarak küçük levha ve sâbit nişângâhla çabuk ateş idilir.

3--- Kıt'a Endâht İden Bir Topçu Takımına Karşu Nasıl Bir Mevzî' İntihâb İtmelidir?

Sert arâzî veya orman kenârında ve taşlı arâzîde mevzî' ahz itmeyub intihâb ve tahsîs idilen iyu bir mevki'de düşman mermiyatından setr olunmalı. Ve bir yürüyüş hatasını dahî kabûl iderek ateş itmeksizin mümkün mertebe 1000 metreden ileriye sokulmalı ki artık bu mesâfeden sonra piyâde ateşinin topçuya te'siri uzak mesâfede ki topçu ateşinin piyâdeye te'sirinden dahâ ziyâdedir. Bu esnâda piyâdenin mü'essir ateşine düçâr olursa derhâl ateşle cevâb virilmelidir.

4 --- Kıt'a Ta'arruz İden Veya Müdâfa'a İden Bir Bölüğün Cenâhını Himâye İtmek

68

Vazîfesiyle Muvazzaf Olacağı Farz Olunursa Ne Yolda Hareket İder?

Mesâfeyi ve birinci hatlara îfâ ideceği vazîfeyi en îlâ bir tarzda ifa idilebilmesi husûsunu ve istenilen zamân ve istenilen tarafa serî'an yetişebilmek keyfiyyetini nazar-ı mütâla'aya alarak münâsib bir nizâm ve mevzî' ahz ider.⁴⁹

İşte mesâ'il bu vechle teksir idilecek olursa efrâd her hâlde karşu mukâbeleyi öğrenecekleri gibi manevrayı idâre iden zâtın (manevra müdîri) dahî bu bâbda ki tecrübesi tedârik idilmiş olur. Bu ta'lîmler iyu sevk ve idâre idilecek olursa fevâ'id-i

⁴⁸ Bir piyâde takımının ateşi bir süvârî bölüğünün hücumunu men'e kâfidir.

⁴⁹ Kıt'anın bu vazîfesini yani uhdesine teşkil ideceği zamân uhdesine tertîb idecek vezâ'ifi ile dağılık ve yanaşık nizâmda ki ba'zı harekâtı bölük ta'lîminde ve münâsib hallerde zikr idilecektir.

azîmeye i'tâ ideceği gibi kumandan ve efrâdın ta'lîm ve terbiyesini itmâm iderek kıt'ayı mükemmel bir sûretde harbe ihzâr ider.

69

Üçüncü Kısım

Bölük

Mülâhazat-ı 'Umûmiyye

Bölük Ashâb-ı Rütbesinin Ta'lîm ve Tedrîsi --- Terbiye-i münferide ile kıt'a ta'lîmi hakkında ki kavâ'id-i bilen nefer, bölük dahîlinde ta'lîm idebilir fakat kıt'a kumandanları kendi kıt'alarını münferiden olduğu gibi bölük dahîlinde de mükemmelen sevk ve tahrik idemeyeceklerinden ve zâten ta'lîm ve terbiyeden maksadâ yalnız neferâtın değil zâbitân ve küçük zâbitânında muhârebeye hâzırlamakdan ibâret olduğundan ve usûl-ü ta'lîmler dahî bölükde ta'lîm ve ikmâl idileceğinden bölükle icrâ idilen harekât-ı muhtelifenin sûret-i muntazamada icrâsı için bunların kavâ'id-i ateşini mükemmelen ta'lîm ve tatbîk itmeleri îcâb ider.

Yanaşık nizâm ile arâzî-i muhtelifte üzerinde ki ta'lîmlerden bahs iden bu kısım yani bölük ta'lîmi, efrâda ittihâd, ünsiyet, zabt-u rabt, kuvvet, i'timâd, nefse emniyyet hâssalarını i'tâ ideceği gibi bölük ashâb-ı rütbesine de dahâ ziyâde yardımı olub mâ'lumatı tezyîd ve sevk idârece olan iktidârını takviye ideceğinden doğrudan doğruya ashâb-ı rütbeye â'id ta'lîmlerdir dinilebilir.

Yüzbaşı acemîlerin vürudunda 2:3 hafta evvel bunların ta'lîmi için intihâb itdiği bir zâbitin taht-ı nazariyatında olarak mu'allimlere⁵⁰ yani ashâb-ı rütbeden ayırdığı en müstâ'id küçük zâbitân ile mu'âvinleri olan usta neferlere ta'lîm ve terbiye-i askerîyenin esâsına dâ'ir şîfâhi ve amelî ders virdirir. İşte bu vechle bütün ta'lîmlerin esâsı olan terbiye-i münferideye bedâ olunur.

70

Neferât ve onbaşılarda dahîl olduğu hâlde bütün ashâb-ı rütbenin ta'lîmi bi'z-zât yüzbaşı tarafından idâre olunarak nefer ve kıt'a ta'lîmlerinin her maddesinin

⁵⁰ Bunlara hey'et-i ta'lîmiye dirler. Diğer rütbe sâhibleri de tabî'i bu devirde usta efrâd ile meşgûl olurlar.

ta'limnâme ahkâmına tevfikân icrâsı için bölük ashâb-ı rütbesi mes'ûl idilirse efrâd muhârebe de veya manevrada bunların elleri arasında fâ'ideli bir alet olur. Bunlar dahî sevk ve idâre husûslarında efrâda en kavî ve en ila bir nümûne olarak hiçbir zâbit ve husûsuyla hiçbir yüzbaşı ta'lim ve terbiyenin matlûb vechle husûlü için intihâb ideceği vesa'itde mâfevki tarafından müdâhaleye hak göstermez.

Bölük ve tabur ta'lîmi kıt'a ta'lîmini ikmâl idemez. Bunun için bu ta'lîmler devrinde ashâb-ı rütbe yanaşık nizâmda ki inzibâtı muhâfaza için son derece müteyakkız bulunmalıdır.

Bölük ashâb-ı rütbesine â'id ta'lim ber-vech-i âtî iki mâddeyi hâvîdir.

1--- Ta'lim Meydânında Ta'lim --- 2 --- Arâzî-i Muhtelifi Üzerinde Ta'lim ---

1 --- Ta'lim Meydânında Ta'lim --- Bölüğün zâbitân ve küçük zâbitânının ta'lim ve terbiyesi her rütbe sâhibinin kendi rütbesinden büyük rütbeye â'id vezâ'ife ihzârı ve bu bâbda ki iktidâr ve liyâkatlarının terakki ve tezyîd için kıt'a ile ta'limhâne de icrâ idilecek ta'lîmlerden mâ'adâ husûsî ta'lîmlerin icrâsı da mecbûridir. Küçük zâbitâna â'id husûsî ta'lîmler bi'l-hâssa yüzbaşının vezâ'ifinden olduğu cihetle mûmâileyh bunlara seferde tertîb idilecek vezâ'ifi nazar-ı dikkate alarak zâbitâna mahsus ta'lîmleri dahâ küçük mikyâsda ve muhtasar bir tarzda tatbik ider.

Ta'lim meydânında yanaşık nizâmda ki vezâ'ifi ashâb-ı rütbeye öğretmek için bervech-i âtî iki usûl ile husûsî ta'lim icrâ idilir.

1 --- Takımlar 'umûmiyyetle şâhıslar ve ipler vâsıtasıyla tasvîr itdirilub

71

malzemeler ta'lîmin her vezâ'ifini der'uhde iderler. Küçük zâbitân ve onbaşılar dahî takım kumandanlığı, klavuzluk, bölük eminliği (seferiye nizâmnamesi Mukaddime mâdde 16) hizmeti ifâ iderler. İple usûl-ü ta'lim pek eski ise de bölük ashâb-ı rütbesinin kıt'a hâricinde ta'lim ve tadrîsi için bulunmuş yegâne bir vâsita olduğu gibi bölük kumandanlarına dahî zamân kazandırub kuvve-i mâ'nevîyelerini muhâfazaya yardım ider. Her hâlde birinci derece de takım kumandanlarına kendi ta'lîmlerini tâ'mik itmeye ve sadâlarını muhkem iderek terbiye itmeye yarar ve

bununla berâber anlara askerce kıyâfet i'tâ iderek kumanda için dâ'ima mükemmel Bir intihâbıda adet itdirub ta'lîme güzel nezâret itmeye müsâ'de ider.

İkinci derecede ki fâ'idesi dahî klavuzalara â'id olub her hareketde husûsuyla hizâ berâberliklerle yürüyüşlerde kendilerine â'id ma'lûmat gayet doğru bir sûrette zihinlerine yerleşdirir binâen-aleyh ehemmiyet-i fevkalâ'adesi olan bu ta'lîmlerin klavuzlara â'idiyeti dahâ ziyâdedir çünkü sıralarda hizâ-i yürüyüşlerde sür'at ve istikâmet klavuzlara â'id bir vazîfedir bu vazîfe iyi ifâ olunmazsa ta'lîmlerde matlûb intizâm elde idilemez. Hatt-ı ta'lîmin fâidesini müşâhede idenler böyle klavuzla böyle ta'lîm yapılır diler.

Ta'lîmin sûret-i da'imede fâ'ideli olması ve bütün dikkatle da'ima müteyakkız bulunması için yüzbaşı, bölük kumandanı ta'yîn ideceği mülâzıma bölüğe ba'zı hareket meselâ: sınıf harbinde bölük koluna veya takım koluna ve takım kolundan (yeni ta'lîmnâme mâtde 123:125) bölük koluna veyâhûd (mâtde 136:137) muhtelif nizâmda tebdîl-i istikâmet hareketlerini yaptırmasını emr ider.

Hareketin icrâsından evvel veya sonra her rütbe sâhibine hareketin icrasına dâ'ir sû'al sorulur ve gördüğü hatayı hareketin tekrârıyla izâleye sa'y-ü gayret ider.

72

İşte bu vechle bölük yanaşık nizâmlarının her bir harekâtında ashâb-ı rütbe vazîfelerinin edvâr-i muhtelifesinden her vakt imtihân idilir ve arâzî-i muhtelif üzerinde bile ta'lîmden evvel nazarîyat-ı muhtasaran bir kere tekrâr idilecek olursa bu hâl herkesin ta'lîme â'id mülâhaza ve mütâla'alarını takviye ider.

İp ile icrâ idilen ta'lîmlerden fazla olarak yüzbaşı küçük zâbitânın ta'lîmce terakkîsi için atide ki usûlide isti'mâl idebilir. Şöyle ki: kendi ashâb-ı rütbesiyle eski neferlerden mürekkeb olmak üzere yalnız bir takım teşkîl idüb ve takım bölüğün birinci, ikinci, üçüncü takımı olduğunu farz iderek kumandanına bir takım küçük mesâ'il îtâ ider. Diğer Takımlar dahî kendi yerlerinde olduğu farz idilerek şâhıslar vâsıtasıyla irâe olunurlar. Bu usûlün diğerlerine rüchâniyeti zâbitân ve küçük zâbitânın ta'lîme çıkmazdan evvel vazîfelerine alışdırılması olduğu gibi bir nizâmdan diğerine ve yanaşık nizâmdan dağınık nizâma, dağınık nizâmdan yanaşık nizâma geçmek ve yanaşık nizâmda istenilen tarafa serî'an cebhe tebdîl itmek hususlarında meleke ve mahâret-i lâzıme elde itdirilmekdir.

Bu iki usûlün yek-diğerine karışdırılması ashâb-1 rütbeye vazîfelerince mükemmelliyet itaa ideceği gibi efrâd muvâccehesinde icrâ olunacak ta'limlerde vukû-1 melhûz kusûr ve hatalarının izâlesinde sebep olduğundan istifâde-i azîmeyi câlibdir.

Bundan mâ'adâ mezkûr zâbitâna metânet, sükûnet, şiddet, mükemmelliyet, hâmiyet, katî'yet-i fikr ve sür'at-i intikâl gibi evsâf ve ahlâk-1 matlûbeyi dahî kazandırarak hüküm ve nüfûz i'tibârlarını dahî ilelebet muhâfaza itdirir.

Çünkü bir zâbit evsâf ve ahlâk-1 hasane-i zâtiyesiyle askerîn muvâccehesinde Daima nümûne imtisâl olursa amirin emniyyet ve i'mâdisi tezyîd iderek muvaffakiyetini

73

te'mîn idecek her bir harekâtın icrâsına hâzırlanmış olur.

2 --- Arâzî-i Muhtelifi Üzerinde Ta'lim --- Arâzî-i muhtelifi üzerindeki ta'limleri nazar-1 tefîşden geçirecek olursak bütün bölük ashâb-1 rütbesinin evvelce ihzâr idilmiş olmasının bir yüzbaşı için ne derece lüzûm ve ehemmiyetli olduğunu görürüz. Hakikat-1 hâlde bölüğü mesâfat-1 muhtelifeye ve arâzî-i matlûbeye sevk idüb harekâtı idâre itmek ve aynı zamânda vukû'a gelecek birçok hatayı nazar-1 tashîhden geçirmek yüzbaşı için pek müşkil olduğunu cihetle bu gibi müfredata ihzâr için bi'l-hâssa kendi nezâreti tahtında bütün mâdûnlarını mükemmel bir sûrette, tedrîs itdirmeyi vaktiyle düşünebilmelidir.

Bölüğü evvelâ düz arâzî üzerine götürüb müdâfa'a ve ta'arruz hallerini ve muhârebede muvazzaf olabileceği vezâ'ifin her birini ayrı ayrı karşılıklı olarak ta'lim itdirib ba'dehu güç, ârızalı, ormanlı, arâzî üzerinde harekâtı tekrâr itdirilmelidir. Bundan sonra da müdâfa'a hâline konulmuş mevâki' ve mesâkin... ilâh üzerine hücum icrâsını gösterilmelidir.

Fakat bölüğü ikiye taksîm iderek karşılıklı hareket yaptırmak münâsib olmadığını asla hâtırdan çıkarmayarak düşman müşahhas-1 flama ve bayraklarla irâe itmeli veyâhûd düşmanın her kıt'asının her bir harekâtını göstermek için başka bir kıt'a gönderilmelidir. Bölük ashâb-1 rütbesinin husûsî ta'limleri için dahî takımların

sağ ve sol cenâhları birer sâhışla irâ'e itdirilerek ve keşif hizmetinde kullanılmak üzere bir kaçda nefer bulundurulurarak arâzî üzerinde tatbikat yapılır.

Bu tatbikat ta'lîmlerinin ilk ve son baharda icrâsı fevâ'id-i azîmeyi Câmi'dir. Zîrâ zer'(ekim) ve hasad zamânında harekâtı idâre etmek ve nazarîyatı yetmese

74

tatbîk etmek pek müşkildir. Böyle zamânlarda ancak keşşâflar ve devriye kolları gibi küçük kıt'at serbest hareket idebileceklerinden bunların ta'lîm ve terbiyesi ile iştigâl itmelidir nazarîyat tatbikatının mütemmimi ateşlerin mütâla'asıyla sevk ve idâresi olduğundan ba'demâ bahsimizi bu mühim noktaya ircâ' ideceğiz.

Bölük Ta'lîmlerine Başlanılacak Târîh ---- Acemîlerin bölük ta'lîmine idhâli ancak teşkîl itdikleri manga ve takımların ta'lîm ve terbiyesinin kemâl-i emniyetle ikmâl olunmasına mütevakıf olduğundan birinci acemî devri olan üç ay zarfında behemehâl acemîleri ve kıt'aları vazîfelerine ihzâr idüb ba'dehu ta'lîm meydânında ve arâzî-i muhtelifi üzerinde bölükle ta'lîme başlamalıdır. Binâenaleyh bu devirde kıt'a ve efrâdın ta'lîm ve tedrisi terk idilmeyerek hafta da bir iki def'a müzâkere idilecek ve hatt-ı bütün müddet-i ta'lîme esnâsında ve ta'lîmler devrinde düşen fırsattan istifâde idilerek terbiye-i münferide ile iştigâl olunursa netîce-i hasene hâsıl olur.

Aynı fikre binâen bölüklerde bir ittihâd-ı hareket hâsıl olundukça tabur ta'lîmine beda olamayacağından bölük ta'lîmi devri olan üç ay zarfında bölükde, her bir vazîfesine ilişdirilmiş olmalıdır. Yine burada son def'a olarak tekrâr idilmeli ki hakîkî bir istifâde ve müddet-i mu'âyene zarfında mükemmel bir hâzırlık ancak rütbe sâhiblerinin vaktiyle ta'lîm ve terbiye idilmesine mütevakıftır (nümûne bölüklerinin teşkili bu mâddeyi takviye ider). Bâlâ'da beyân idilen kavâ'ide tatbiken evvelâ ta'lîm meydânında ve ba'dehu arâzî-i muhtelifi üzerinde bölüğün tedricen mu'âyene ve imtihân ideceğiz.

Birinci Fasal

Ta'lim Meydânı

Birinci Bahs

Tertîb

Kavâ'idi 'Umûmiyye --- Tatbîkat ta'limleri bölük ashâb-ı rütbesinin nazârî terbiyelerini ikmâl ideceği gibi gerek bunları ve gerekse efrâdı kıt'a dahîlinde ki vazîfelerinin icrâsına ihzâr ider ve ta'limnâmenin de yalnız kavâ'id-i esâsiye ve usûl gösterib rehberlik itdiğini yüzbaşıya tasdîk itdirir. Bununla berâber evvelce tedrîs edilmiş olan nazârîyat-ı arâzî üzerinde tatbikata başlanmazdan evvel aynı aynına tekrâr takrir idilmeyub yalnız filan dersin amelîyanını yapacağımız, hareket şöyle olacak böyle olacak gibi en ruhlı noktalarını gayet kısa ve sâde bir tarzda söyledikten sonra tatbikata başlamalıdır. Zîrâ aksî hâlde meydâna konulan ma'lûmat-ı vâs'ia ve nazârîyat-ı tavîle zamân ziyâ'nı mûcib olacağı gibi hiçbir kimse tarafından dinlenmeyerek bütün kıt'anın rehâvet ve gevşekliğine ve bu vesîle ile de kânsız ve cânsız hareketine sebep olur.

Ta'lim meydânında ancak hareket görülüb kumanda işidilmeli ve bir hatayı iş'âr itmek veya hareketi yeniden tekrâr ile ta'mîr itmek için beyân olunacak mülâhazat gâyet kısa ve lüzûmlu olmalıdır.

Başlangıçda manevra müdürü olan yüzbaşı kemâl-i ciddiyetle diğerlerine delîl olmayı ve zâbitân ile küçük zâbitân dahî misâl olmalıdır: keskin olmayarak virilen ruhsuz bir kumanda itâ'at ve inzibâtı ta'cîl ve tahrik itmez bi'l-akis harekâtın gevşeklikle icrâsına sebep olur. Askerce bir vaz' duruş

mâdûnlara bile fark te'sîr ittiği gibi her bir mevki'de ve kâffe-i hizmetde ayn tarzda virilen keskin kumanda dahâ ziyâde te'sîr iderek harekâtın mükemmeliyetine sebep olacağından bu mühim noktayı hâtırdan çıkarmamalıdır. İşte ancak bu şartlar dahîlinde bütün bölük hey'eti dâ'ima fa'âl ve müteyakkız bulunur ve herkes emniyyet, kuvvet ve i'timâd ile mütehassıs olub teşkîl itdikleri kıt'aları dahî her bir

harekâtın sür'at-i lazime ve muntazama da icrâsına hâzır bulunur. Manevralar: Hizâ berâberlikler, Yürüyüşler, Esliha İsti'mâli, Dönüşler.

1 --- Hizâ Berâberlikler --- (Sûret-i İcrâ (ta'lîmnâme 93:100) de) hizâ berâberlikler takım ta'lîminde olduğu gibi bölük ta'lîminde de ehemmiyet-i mahsûsalarını muhâfaza ederler. Hizâ berâberlikde intizâm bervech-i ati iki mâdde ile elde idilir.

1 --- İcrâ'etde son derece bir şiddet göstermek, tashîhat için biraz tevakkuf idüb ileri --- bak! Kumandasını gâyet sert ve keskin olarak virmek.

2 --- Rütbe sâhiblerinin sükûnetinin muhâfaza olunmasına yüksek sadâ ile tashîhatdan ve tashîhat için uzun uzadıya uğraşmaktan men' olunmasına mütevakkıfdir. Takımlar da mülâzımlarla hizâ küçük zâbitleri kılavuzlar tarafından icrâ idilen tashîhat usûlen yavaş sadâ ile icrâ edilmesi ve ikinci sıra neferâtı ile sıra zâbitânı her nev' hizâ berâberliklerde evvelâ doğru bakıp sıra mesâfesini ve dizi istikâmetini tashîh ettikten sonra hizâ cihetine bakılmalıdır.

Hizâ berâberlik hakkındaki kavâ'id-i esâsiyeye tamâmen alışmış olan efrâd tabur ve alay ta'lîmlerinde tashîhata hâcet bırakmaksızın kendi kendilerine

77

hizâyâ dahîl olmak mecbûriyyetinde bulduklarını bilmelidirler. Harekâta intizâm vireceği cihetle her zamân icrâsı zarûrî olan bu ta'lîmin uzun uzadıya tashîh ve tanzîmi meşakkatine düçâr olmayan kît'a kumandanı tasavvur olunmaz.

Binâen-aleyh hizâyâ gel! Bak! Kumandaları arasında ziyâde bir fâsıla bırakılacak olursa efrâda usânç ve betâ'et itaa edeceği gibi bir neferin numarasını zikr ederek ileri giri alınması husûsunda küçük rütbe sâhiblerininde kısm-ı a'zamlarında oldukça bir sıkıntı hâsıl ederek bu cihetle gürültüye sebep olacağından kît'a ta'lîmi hakkında beyân idilen kavâ'idi efrâdın zihinlerine iyice yerleştirmeye ehemmiyet edilmelidir.

2- Yürüyüşler- Mükemmel yürüyüş için başın doğru tutulması ve silâhın omuza iyice yerleştirilmesi ve yumuşak ve serî' adım (dakikada 114 hatve) atılması hareket ve tevakkufun ani olması yani ihbâr kumandasında yürüyüşe hâzırlanmak

veya yürürken yürüyüşün sür'atini bozmak ve duruldukta yerinde râhat! Kumandası virilmedikçe asla kımıldamamak hususlarını musirâne talep itmelidir.

Bütün yürüyüş nizâmlarında bu hâle dikkatle berâber sıraların mesâfesine ve dizlerin İstikâmetine ve hizânın (ta'lîmnâme mâtde 93-100) muhâfazasında son derece i'tinâ itmelidir.

Tabya --- Bölük saf-ı harb nizâmından sağa veya sola dön vaz'iyetinde manga kolu veya yürüyüş kolu nizâmına geçtikte ashâb-ı rütbe yani mülâzımlar cenâh-ı kılavuzları fazla zabt ve sıra zâbitânı (ta'lîmnâme 91,92,101) de beyân idilen mahal-i mahsûslarına gider ve adi adım veya ta'lîm yürüyüş ile icrâ olunan yürüyüşlerde bu mevki'lerden ayrılmazlar ve resm

78

Tanzîm-i ifâ olacak mahallerde de her takım kendi mülâzımının sağa veya sola bak! Kumandasıyla ifâ-yı resm ta'zim ider yani meselâ silâhsız kollarını sallayarak ve silâhlı ise yalnız sağ kollarını muntazamân sallayarak ve tûfengin vaz'iyetini bozmayarak yalnız başını sağa veya sola çevirir ve takım geçdikden sonra yine mülâzımın(takım kumandanının) bak! Kumandasıyla doğru bakarlar.

Takım zâbitleri sağa veya sola bak! Kumandasını virdikleri anda kendileri de kılınclarıyla selâmlarlar.

Uzun yürüyüşlerde ve şehir hâricinde icrâ idilen yürüyüşlerde yürüyüşe suhûlet virmek için adi adım! Kumanda veya işâretinden sonra efrada icâb-ı hâle ve yürüyüşün hizâsına göre (ta'lîmnâme 22) bir serbesiyet ita idilebileceği gibi zâbitân dahî kılınclarını kınlarına sokarak takımlarının ilerisine yalnız nihâyetde ki takımın zâbiti bölüğün girişine gider cenâh klavuzları dahî buldukları yerlerde kendilerine yakın olan manga onbaşları yanı sıra zabitleriyle ayruca sıra teşkîl iderler yani her takımda birinci, ikinci manga onbaşısı ileriye üçüncü, dördüncü manga onbaşları dahî giriye giderler. Neferlerde hizâ ve aralık ve istikâmeti muhâfaza itmek şartıyla silâhlarını istedikleri vaz'iyette taşıyabilirler.

Adi adımdan hatve-i mevzûneye geçirmek arzu olunursa ayak uydur! Kumandasıyla hatve-i mevzûneye geçirilmelidir. Ta'lîm yürüyüşüne geçirmek için ayak uydur --- hâzır ol! Kumandası virilir.

Zâten yürüyüşün hâli de bunu îcâb itdirir. Ancak arâzî üzerinde nadiren vukû‘ bulacak şiddetli ateşe düçâr veya esbâb-ı sâ’ireden nizâm ve intizâm gâ’ib idilmiş

79

ise serî‘an i‘âdesi için ayak uydur --- hâzır ol kumandasıyla doğrudan doğruya ta‘lîm yürüyüşüne geçilir.

Eslîha İsti‘mali --- Ta‘lîmnâme de beyân idilen kavvâ‘ide tevfikân tekmiî bölükce berâberlikle muntazâm ve sükûnetle icrâ olunan esliha isti‘mâli bölüğün ta‘lîm ve terbiyesinin mükemmeliyetine delâlet ideceğinden bu noktayı nazar-i dikkatten devre tutmayarak mezkûr ta‘lîm icrâ idilmelidir.

4 --- Dönüşler --- Bölük hangi bir nizâmda bulunursa bulunsun sağa, sola, giri döndürerek cebhesini tebdîl itmek arzu olunursa (yeni talimname 92, 101, 102) de beyân olunan kumandalar i‘tâ olunub yine orada ki sûret-i icrâ taleb olunur. Yalnız yüzbaşının burada dikkat ideceği husûsat her neferin sûret-i mükemmele de yani terbiye-i münferide de olduğu gibi (münferiden dönmesi lâzımsa) vücûdunu sallamaksızın dönüş icrâ itmesi ve kıt‘a dahîlinde sağa, sola dönüleceği zamân dahî serî‘an ve muntazamân dönerek--- çarh iderek mahâline vâsıl oldukda mükemmel hizâ teşkil itmelidir.

Ateşler--- Bölük ta‘lîmine â‘id atışların usûl-ü ta‘lîmî kıt‘a atışlarının ta‘lîm ve tedrîsinin tamâmıyla aynıdır. Binâen-aleyh burada da bidâyetde atışı yavaş olarak ve mümkün mertebe takımlarla ayrı ayrı icrâ itdirilmeye dikkat itmeli ve ta‘lîm meydânında ashâb-ı rütbe ile efrâda tatbîkatıyla berâber sûret-i tertîb ve tanzîmi de öğretmelidir.

Yaylım Ateş--- 10 ---- Takımlarla mütâ‘kiben icrâsı: Misâl ---1 --- Bölük saf-1 harb nizâmında duruyor, süvârî cebhesi

80

istkâmetinden 900 ve 1000 metre mesâfeden kıt‘a ile hücûm idiyor.

Yüzbaşının kumandası: ilerleyen süvârilere! Bölük ateş- silâh davran! Sağdan takımlarla manevra ile yaylım ateş: Birinci takım nişângâh 900, ikinci üçüncü takım 1000: Birinci Takım zâbitânının kumandası: birinci takım, nişân-al: ateş doldur!

Yüzbaşının ta'yîn itdiği hedef ve nişângâhı efrâd işitmez ise birinci takım ilerluliyen süvârîye! Nişângâh 900: nişân al! Ateş! Doldur! Tarzında kumanda virir.

Diğer takım zâbitleri dahî bir yanlışlığa meydân virmemek için behemehâl takımlarının numarusını zikr idüb aynı kumanda ile ateşe devâm iderler. Ateşe nihâyet virmek için dahî yüzbaşı silâh kapa! Râhat – dur! Kumandasıyla ateş kesdirir.

Uzak mesâfelerde bulunan sâbit hedeflere meselâ mevzî'ye tamâmıyla yerleşmiş olan topçulara karşı ateşin inzibâtı doğru olarak te'mîn itmek ve isâbet noktalarını rasad idüb icâb iderse nişângâhı tashîh itmek için takımların atışları bittiğinde biraz fâsıla bırakılmak üzere bu vechle sağdan sola doğru iki nişângâhla manevralı ateş şâyân-ı istifâdedir.

İdilen rasadât netîcesi olarak nişângâhın birinin yanlış olacağı tahkik iderse tarz-ı âtî üzere diğerine kalb olunur.

81

Meselâ: Birinci misâlde yüzbaşı 1000 nişângâhının uzun olduğunu anlarsa ikinci üçüncü takım: nişângâh 900: diye ihzâr ider. Bu hâlde bu takımların zâbitleri birinci takım zâbitinin kumandasını aynen tekrâr iderler.

Misâl --- 2 --- 1200 metre mesâfede topçu ahz-i mevzî' itmiş saf-ı harb nizâmında bulunan bölük ateşini takımlar ve nıslar beyninde taksîm idecek Yüzbaşının kumandası: yeşil tepede ki topçulara! Bölük ateş --- silâh davran! Ateş taksîm idilecek! Birinci takım kumandanının kumandası: birinci takım sağdan (kendi sağı maksûddur) birinci ikinci topa!

İkinci takım kumandanının kumandası: ikinci takım sağdan üçüncü dördüncü topa! Üçüncü takım kumandanının kumandası: üçüncü takım sağdan Beşinci, altıncı topa! Birinci ve ikinci manga kumandanlarının kumandası: Birinci manga sağdan birinci topa! İkinci manga sağdan birinci topa! üçüncü ve dördüncü manga kumandanlarının kumandası:

Üçüncü manga sağdan ikinci topa!

Dördüncü manga sağdan ikinci topa!

İşte bu minvâl üzere sağdan sola doğru bütün manga amirleri takım kumandanlarının hedef taksîmi hakkında ki kumandalarını tekrâr iderler.

Yüzbaşı nişângâh 1000! diye ihbâr itdiğinde:

Birinci takım zâbiti nişângâh 1000 nişân al! Ateş! Doldur!

İkinci takım zâbiti nişângâh 1000 nişân al! Ateş! Doldur!

Üçüncü takım zâbiti nişângâh 1000 nişân al! Ateş! Doldur!

Kumandalarıyla münâvebe ile muhtelif hedefler üzerinde ateş iderler bu kumandaları işitmeyen mangaların amirleri bunları da tekrâr iderler.

Onbaşılar hiçbir vakt ateşe iştirâk itmezler bölüğün işbu iki misâlde ki atışlarında mahal-i mahsûslarında bekler ve emr olunan kerteye göre mangaları tarafından nişângâhın sıhhatle tanzîmine dikkat iderler yüzbaşı mangalarıyla ateş itdirmek istemeyubde ateş kesdirdikten sonra bütün bölüğün ateşini kendisi der‘uhde itdiği zamân mülâzımlarda kendi takımlarının sağ cenâhlarına giderler.

Misâl --- 3--- Bölük saf-ı harb nizâmında duruyor 900 metre mesâfede giri giden düşman üzerine bütün bölükle diz üstünde yaylım ateş idilecek:

Yüzbaşının kumandası: Ormanın sol tarafında giri giden Kollar üzerine diz üstünde bölük ateş! Silâh davran! Nişângâh 900! Nişân- al: ateş doldur!

Yanaşık nizâmda ki diğer atışlarda olduğu gibi bölük ateş! İhbârında ikinci sıra neferât bir hatve sağa ileruye gider. Silâh davran! Kumandasında iki sıra aynı zamânda diz çöker ve silâhlarını dolduruş vaz‘iyete götürürler bu esnâda zâbitân ile sıra zâbitânı dahî diz çökerler fakat sıra zâbitânı ateş itmemek üzere diz çökerler. Yüzbaşı atışı rasad itmek için istediği noktada ve istediği vaz‘iyetde durur.

Misâl--- 4--- Bölük saf-ı harb nizâmında yürüyor süvârî ileriden hücum idiyor.

Yüzbaşının Kumandası: ilerleyen süvârî- ateş için- Dur! Nişângâh! 800 nişân- al! Ateş! Doldur: Cebhe istikâmetinde olmayan hedefler için dahî yarım sağ süvârî! Nişângâh 800 avcı ateş veyâhûd yarım sağda yeşil tepe Üzerinde ki kol! Nişângâh 1000! Ateş için silâh davran! Nişan --- al --- ateş! Doldur! Gibi kumandalar virir.

Her hâlde efrâd evvelce muntazamân durub ba‘dehu serî‘an ve muntazamân emr olunan Vaz‘iyetde ahz itmelerine dikkat idilmelidir.

Misâl---5--- Bölük takım kolu nizâmında ileri gidiyor

1 --- Karşıdan ilerleyen düşmana ateş idecek:

Yüzbaşının kumandası: Bölük cebhesi olacak- marş! marş! Diğer kumandalar bâlâdaki misâllerde olduğu gibidir.

84

Hareket ikinci sıra ileride olmak üzere icrâ olunursa sıra zâbitânlarıyla tertib ve yürüyenler ileride bulunacağından ihbâr kumandasında koşar adımla cenâhlardan giri giderler.

Avcı Ateş --- Avcı ateşi için bâlâda ki misâllerde olduğu gibi istikamet, hedef, nişângâha tamâmıyla ta‘yîn ve irâe olunduktan ve îcâbında hedef dahî taksîm idildikten sonra tarz-ı âtî üzere kumanda virilir. İlerleyen avcılara! Nişângâh 700 avcı ateşi! Üzüm bağının sağında yatan avcılara nişângâh 600 avcı ateşi! İlerleyen avcılara! Nişângâh 500 şiddetli ateş! Giri giden avcılara! Nişângâh 600 çabuk ateş! hücum iden süvârîye! küçük levha çabuk ateş!

Ta‘lîm Meydânı --- Gerek bu ta‘lîmlerin ve gerekse dağınık nizâmında ki ta‘lîmler için mukaddime de beyân idilen farazîyat ve maksadâ ve arâzînin hâli de dâhil idilerek arâzî-i muhtelifi üzerinde her mâdûnun tatbîkatı yapılabilir. Ta‘lîm meydânında ise her mâddenin tatbîkatını icrâ idebilmek ve her gün her istikâmetine aynı nizâmı teşkîl etmekle muhârebede lüzûmu olmayan sun‘î nizâmlarla iştigâlden

yani o mevki'ye mahsûs tabî'ye (tabî'ye-i mahâlliye) usûlünden ictinâb itmek için mezkûr meydânın vaz'iyet-i tabî'yesini tebdil itmek îcâb ider.

Fakat ta'lîm meydânının şeklinden büsbütün istifâde itmeye câ'iz değildir. meselâ ta'lîm meydânında mevcûd tepenin şekl-i aslını kabûl iderek müdâfa'a ve ta'arruz hallerini ve bu tepe de ahz-i mevzî' itmiş olan topçuya ateş için lâzımgelen şekil ve nizâmları her gün tekrâr itmemek şartıyla ta'lîm itmemelidir.

85

Yani bir gün bir farâziyat ve bir maksadâ göre tepeye ta'arruz itmeli irtesi gün aynı farâziyat ve aynı maksadı tekrâr idüb tepenin bir tarafının sa'bu'l- mürûr bir orman veya bataklık olduğunu farz itmek ve keyfiyyeti her nefere tamâmıyla anlatmalıdır. Bundan başka ta'lîmhânenin düz bir kısmında bir orman, bir tepe, veya mürûrî gayr-i kâbil bir bataklık, veya dar cebhe ile geçilebilecek bir geçid ... ve ilâh gibi avarız ve mevani'-i tabî'ye-yi flamalarla irâe itmeli veyâhûd kazıklar çakub mürûrî gayr-i kâbil olduğunu tamâmıyla efrâda anlatmak için aralarına ip germeli. İşte şu vâsıtalarla ta'lîm meydânının ehemmiyet-i meydâna çıkarsadâ ta'lîm meydânında yine muhârebenin her bir hâli için hakkıyla tatbikat yapılamayub ancak usûl-ü muhârebe hakkında ki kavâ'id-i esâsiye gösterilebileceğinden bu ta'lîmlerle arâzi üzerinde ki ta'lîm ve terbiye berâber gitmelidir.

İkinci Bahs

Alışdırma

Kavâ'id-i 'Umûmiyye--- Bölük yüzbaşısıya olkadar alışdırmış ve rütbe sâhibleri mûmâileyh ile olkadar ülfet ve ünsiyet peydâ itmiş olmalıdır ki gerek ta'lîm esnâsında ve gerekse muhârebenin ahvâl-i husûsiyesinde yüzbaşı tarafından virilen bir kumanda, emr veya işâreti derhâl anlayub mümkün mertebe az zamânda en müreccah vaz'iyeti kemâl-i sür'atle almaya muktedir bulunsunlar.

Bölüğün üç takımında kıt'a ta'lîmleriyle az zamânda müştereken vazîfelerine ihzâr idilecek olursa gerek efrâd ve gerekse rütbe sâhibleri bu ta'lîmleri icrâya muktedir olabilirler. Bu maksadâ vâsıl için dahî âfide ki hareketler kâfidir.

1--- Dağınık Nizâm--- Dağınık nizâm piyâde sunûfının başluca muhârebe nizâmıdır. Piyâde muhârebeleri kâ'ideten ateşin te'sîriyle hâl- fasl olunub ateşden mükemmel sûretde istifâde etmek husûsî ise dağınık nizâma mahsûs olacağından muhârebeye bu nizâm ile beda olduğu gibi ekseriye netîce-i kıt'ayanın istihsaline kadar ta'lîm mezkûr imtidâd ider.

İşte bu sebepten bölük gerek yürür ve gerekse dururken hangi nizâmda olursa olsun bütün bölükle veya takımlarla yürümek veya durmak üzere derhâl dağınık ve dağıldıktan sonra arzu idilen bir nizâmda derhâl câmi' olmak hareketlerini yüzbaşının kısa bir işâret veya kumandasıyla ansızın yapmaya alışmış olmalıdır.

Binâen-aleyhe dağınık nizâmda bulunan kıt'aların emr-i idâresinde ki güçlük küçük ve kapalı arâzide ziyâdeleşeceği gibi muhârebe de hâsıl olacak gürültü ve te'sîr-at-ı sâ'ire sebebiyle dahî tazâyid ideceğinden ve yanaşık nizâmda ki atışlarla da yani hâlât-ı istisna'iyede isti'mâli mecbûri olduğundan bu iki nizâmla karışık ta'lîmlerin ekseriyyetle icrâsı îcâb ider.

Usûl-ü Ta'lîm- - Avcı Hattının Sûret-i Teşkîli

Misâl---1--- Takım saf-ı harb nizâmında duruyor, bulunduğu yerde cebhesi istikâmetinde ava çıkacak: Kumanda: filân takım (irtibât filân mangadan) yerinde- Ava çık! Sûret-i hareket--- manga başları derhâl ileruye geçub takımın

cebhesi önünde veya gösterilen mevzî' de avcı hattının iskeletini teşkil iderler. Efrâd manga başlarının girişine gelinceye kadar yek-diğerinden açılarla MEVZÎ' AL kumandasında manga başlarının hattına girerler ikinci sıra efrâdı dizi başlarının sağına geçerler aralığın fazla veya noksân olması arzu edilirse mikdârı kumanda zikr idilir (ta'lîmnâme 176)

Misâl --- 2 --- Takım saf-ı harb nizâmında duruyor, bulunduğu yerde mâ'il istikâmetde ava çıkacak 1--- İstenilen bir dizinin sâbit kalması! Kumanda: filân takım istikâmet Sağa eğride büyük ağaç, irtibât filân manga yerde --- Ava çık!

Sûret-i hareket: İstikâmet zikr olundukda bütün neferler o tarafa atf-ı nazar idüb noktayı bulur ava çık! Kumandasında manga başları efrâd(misâl 1) de olduğu gibi gösterilen istikâmete müteveccihen avcı Hattını teşkil iderler. Avcı hattının teşkili için matlûb istikâmetin cebheye nazaran olan meyili ziyâde ise takımı o istikâmete göre tebdîl-i istikâmet itdirub ba'dehu ava çıkarmak lâzımdır. Bunun için i'tâsı lâzımgelen kumanda: sağa eğride kala, sağa Çarh--- Marş! Marş! Takım tebdîl-i cebhe itdikden sonra kumandalar ve sûret-i hareket:

88

Misâl --- 1--- de zikr olunduğu gibidir.

Misâl ---3--- Takım yürüyüş kol veya manga kol nizâmında duruyor, bulunduğu yerde cebhesi istikâmetinde ava çıkacak!

Takım evvelâ cebhesi istikâmetinde saf-ı harbe geçirildikten sonra diğer kumandalarla sûret-i hareket-i misâl ---1--- de olduğu gibi icrâ olunur veyâhûd girideki mangalar başdaki manganın kâmilen sağına veya soluna veyâhûd ilerideki nısf takımın mangaları başdaki sağına, girideki nısf takımın mangalarıda soluna geçerek ava çıkarlar.

Misâl --- 4 --- Takım saf nizâmında duruyor, cebhesi istikâmetinde yürümek üzere avcı hattı teşkil idilecek! Kumanda: filân takım irtibât filân mangadan ava --- çık!

Sûret-i Hareket: İrtibât manga başısı bidâyetde kısa hatve ile dosdoğru veya emr olunan istikâmetde ve 10 adım ileride yürür. Yürüyüş istikâmetinin muhâfazasından onbaşı mes'ûldür. Bu on başının sağında ki manga başılar sağa eğri, solundakiler dahî sola eğri vaz'iyetde sür'atli hatvelerle yürüyüb avcı hattını teşkil itdikden sonra hep bir sür'atde yani dakikada 114 adımlık mesâfe kat' itmek üzere büyücek hatvelerle yürürler ve yürüyüş esnâsında emr idilen aralığa göre irtibât manga başından alırlar.

Misâl ---5--- takım saf-ı harb nizâmında duruyor, cebhesine nazaran eğri bir istikâmetde yürümek üzere avcı hattı teşkil idecek:

Kumanda misâl (4) de ki kumandalara istikâmet gelmesini i'lâve itmek kâfidir. Misâl: filân takım yarım sağ istikâmetinde ki yel değirmeni üzerine --- ava çık! İstikâmet irâe olundukda bütün neferler gözleriyle o istikâmete bakarlar. Ava çık! Kumandasında irtibât manga başısı gösterilen istikâmete doğru kısa hatvelerle yürümeye başlar sağ ve solunda bulunanlar dahî sağa ve sola eğri yürüyerek avcı hattını teşkîl etmek için hatvelerini tanzîm iderler.

Misâl ---6--- Takım yürüyüş kolu nizâmında duruyor cebhesi istikâmetinde veya eğri istikâmetde yürümek üzere ava çıkacak! Takım sağa veya sola hizâyâ alındıktan sonra misâl 4 de ki kumandalar aynıyla virilir ve hareket dahî aynıyla icrâ olunur veyâhûd üçüncü misâldeki kumandanın yerinde lafz-i terk idilerek o vechle hareket olunur.

Misâl --- 7--- Takım saf-ı harb nizâmında veya yürüyüş kolu nizâmında yürüyor, cebhesi istikâmetinde veya eğri istikâmetde yürümek üzere ava çıkacak! Kumanda ve sûret-i hareket misâl 4, 5, 6 da olduğu gibidir. Yalnız ava çık kumandasında irtibât ittihâz idilen manga başı avcı hattı teşkîl oluncaya değin hatvesini kısaltır.

Misâl ---8--- Takım soldan giri dönmüş gidiyor, yüz ileri iderek avcı hattını teşkîl edecek!

Takım yüz ileri durdurulduktan veya yürütüldükden sonra bâlâda ki misâllerde beyân olunan kumanda sûret-i hareketlerle arzu olunduğu gibi avcı hattı teşkîl olunur.

Bölükle Dağınık Nizâm Teşkîli

Bir veya İki Takımın Ava Çıkması

Misâl --- 1 --- Bölük takım kolu nizâmında duruyor. Yalnız kolun baş tarafında bulunan takım ava çıkacak! Kumanda: Takımın muhtelif cihet ve istikâmete doğru durduğu yerde veya yürümek üzere ava çıkması için lâzım gelen kumandasını yüzbaşı virir veyâhûd takım zâbitine takımını ava çıkar diye emr virir bu hâlde kumandayı takım zâbiti virir bu takım usûl-ü vechle avcı hattını teşkîl

iderek ileri giderse, diğer takımlar istinâdı teşkîl idüb istinâd kumandanının taht-ı emrinde oldukarı hâlde ahvâle ve arâzînin hâline göre saf-ı harb veya kol nizâmlarında olarak avcı hattı îcâb iden mesâfeyi kat' idinceye kadar yerinde tutar.

Mezkûr takım durduğu yerde avcı hattı teşkîl idüb yerinde kalacaksa istinâd takımları giri giderek lâzım gelen mesâfeyi aldıktan sonra 100 ileri durmaları için yüzbaşı emr virir. Tertîbler istinâd ile berâber bulunub borazanlardan biri yüzbaşının diğer üçü dahî takım zâbitlerinin yanında kalır.

Misâl---2---Bölük takım kolu nizâmında duruyor. Kolun baş tarafda Ve vasatında bulunan iki takım birden ava çıkacak! Vasatında ki takımın numarası zikr olunarak hizâyâ alındıktan sonra münferid

91

Takım muhtelif cihet ve istikâmete doğru ava çıkması için lâzım gelen kumanda yüzbaşı tarafından aynıyla i'tâ olunarak yalnız kumandaya başda ki takımlar cümlesi i'lâve olunur. Meselâ: başdaki takımlar (irtibât filân takımlarda filân mangadan) yerinde- ava çık! tarzında kumanda virilir.

Mezkûr kumanda da takımlar irtibât mangasına göre münferid itmiş gibi avcı hattı teşkîl iderler. İstinâdda kalan diğer bir takımların sûret-i hareketi misâl ---1--- de olduğu gibidir vasatda ki takım hizâyâ alınmadan da yüzbaşı başda ki takımların ava çıkması için kumanda verebilir. Bu hâlde vasatdaki takım saf-ı harbde olduğu gibi başdakinin sağına geçmek üzere avcı hattı teşkîl ider.

Bölük takım kolu nizâmında ileri yürüyorsa veya iki takımın durmak veya yürüyüşe devâm itmek üzere ava çıkması için i'tâsı lâzım gelen kumandalar bâlâda mezkûr kumandaların aynıdır yalnız ava çıkan takımlar yürüyüşe çıkarlarsa istinâd takımı durarak mesâfesini alması için yüzbaşı emr virir.

Misâl ---3--- Bölük saf-ı harb nizâmında duruyor. Veya yürüyor bir veya iki takım birden ava çıkacak! Burada ava çıkacak takımın veya takımların numaraları zikr olunduktan sonra arâzîye göre avcı hattı teşkîli için lâzım gelen kumandalar virilir. Misâl kumanda: Birinci takım irtibât filân mangadan yerinde - Ava çık!

İkinci üçüncü takım (irtibât filân takımında filân mangadan) yerinde- ava çık!

Misâl---4--- Bölük her hangi bir nizâmında giri yürüyor. Bir veya iki takımı ava çıkarmak! Bir takım ava çıkacak ise yüzbaşı numarusını zikr iderek istediği takımın ava çıkacağını ((üçüncü veya ikinci takım- ava çık!) tarzında) ihbâr ider bu takımın zâbiti dahî takımını yüz ileri durdurduktan sonra yerinde ava çıkarmak için lâzım gelen kumandaları i'tâ İder. Misâl takım zâbitinin kumandası: üçüncü takım yüz ileri -dur- ! sola- marş! marş! irtibât filân manga yerinde- ava çık! İki takımın birden ava çıkması îcâb İdiyorsa yüz ileri durdurmak saf-ı harbe idhâl ve ava çıkarmak İçün lâzımgelen kumandaları yüzbaşı i'tâ ider. İstinâd takımının yürüyüşüne devâm itmesi veyâhûd mesâfe-i lâzımevi aldıktan sonra yüz ileri durması keyfiyeti maksadâ tâbi'dir.

Bütün Bölüğün Ava Çıkması

Misâl---1--- Bölük saf-ı harb nizâmında duruyor, yerinde veya ileri yürümek üzere üç takım birden ava çıkacak! Her iki hâlde de virilecek kumandalarla sûret-i hareket münferid bir takımın ava çıkması için i'tâsı lâzımgelen kumanda ve hareketin aynıdır yalnız burda kumandaya tekmîl veya bütün bölük lafzının ilâvesi icâb ider. Misâl

bulunduğu yerde avcı hattı teşkîli îcâb ittiğine göre kumanda: bütün bölük, irtibât filân mangadan yerinde ava- çık! İleri yürümek üzere avcı hattı teşkîli lâzım gelirse kumanda: bütün bölük ava - çık! Bu ikinci sûretde de irtibât ekseriyyetle ortada ki takımın sağdaki takımın sağ cenâhının veya soldaki takımın sol cenâhının veyâhûd bütün üç takımında arzu idilen bir manganın irtibât ittihâzı ile durmak veya yürümek üzere hat teşkîline münferid takımında olduğu gibidir. Ava çıkan takımlarında 7 hatve aralık bulunur.

Misâl ---2--- Bölük saf-ı harb nizâmında ileri yürüyor, durmak veya yürüyüşüne devâm itmek üzere ava çıkacak! Birinci hâlde! Bölük dur, bütün bölük irtibât filân mangadan yerinde- ava çık! Veyâhûd vakt-i ziyâ'nı mûcib olmamak için durdurulmaksızın doğrudan doğruya mezkûr kumandalar i'tâ olunur bu hâlde bölük

kendi kendine durarak virilen kumandaya avcı hattı teşkil ider. İkinci hâlde virilen kumandaya göre bölük hem yürüyüşüne devâm ider ve hemde avcı hattı teşkil ider. Bölük yüz giri gidiyorsa evvelâ yüz ileri durdurub ba‘dehu arzuya göre avcı hattı teşkili için lâzımgelen kumandayı virmelidir.

Misâl ---3--- Bölük takım kolu veya nısfla kol, yâhûd yürüyüş

94

kolu nizâmında duruyor, veya yürüyor! Durarak veya yürüyerek veyâhûd yürüyüşüne devâm iderek avcı hattı teşkil idecek! (ta‘lîmnâme mâtde 131, b, c) evvelâ bölük cebhesi yabdıktan yani saf-ı harb teşkil itdikten sonra. Misâl ---1--- ve --- 2 --- de olduğu vechle avcı hattı teşkil olunur. Bölük hangi nizâmında olursa olsun yan taraflara doğru veya eğri bir istikamete müteveccihen ava çıkarmak lâzımgelirse evvelâ o istikâmete doğru bölük saf-ı harbe geçirilub ba‘dehu ava çıkarılır.

Misâl bölük takım kolu nizâmında bulunuyor, 90 derece sağ tarafına ava çıkacak evvelâ lâzım gelen kumandalarla bölüğü, etrafa saf-ı harbe geçirub ba‘dehu bâlâdaki kumandalardan biriyle avcı hattını teşkil itmeli. Bölük, bölük kolunda (takımların manga kolu nizâmında dokuzar hatve aralıkla yan yana bulunması) bulunursa tekmi'l bölüğün ava çıkması için virilen kumanda, saf-ı harbde olduğu gibi bölük yine ortada ki takım üzerine ava çıkar. Manga kolunda bulunursa (saf-ı harbde iken mangaların buldukları yerde sağa veya sola çarh itmesinden hâsıl olan nizâm) takım kolu (eski bölük kolu) veya nısf takım kolunda olduğu gibi evvelâ öndeki takım derhâl ava çıkararak arkadaki takımlar sağa ve sola doğru açılıb çarh dahîli üzerine ava çıkarlar.

Avcı Hattının Hareketleri

Bir takımın veya bölüğün avcı hattı teşkili için bâlâda beyân olunan kumandalardan biri i'tâ olunda kıt'a ister dursun ister muntazam veya adi

95

Adımla yürümekde bulunsun efrâd derhâl avcı yürüyüşüyle yani dakikada 114 adımlık mesâfe kat' itmek üzere yürüyüb hizâ ve aralıkları muhâfaza ideceğim fikriyle kendilerini sıkımyarak biraz canlı ve büyücek hatve atarlar ve yürüyüş başlar başlamaz hiçbir emr beklemeksizin tüfenglerin emniyyet tetiğini çevirir ve

fişenklikleri kaparlar. Avcı hattını yürüyüşle teşkil itdikden sonra istenilen istikâmete yani ileri, geri, sağa (sola) eğri, yan taraflara yürümek ve tebdil istikâmet itmek gibi hareketleri de mezkûr yürüyüşle icrâ edilir. Yalnız ba'zı hâlât-ı istinâ'ide meselâ tutulması maksad muhârebeye muvâfık olan ve netîce-i kıt'aya istihsâline yardımcı bulunan eyu bir ateş mevzî'ne düşmandan evvel yanaşabilmek veyâhûd düşmanın ateşi altında bulunulur ki ileride bulunan zaviye-i meyyiteye biran evvel vâsıl olabilmek yahut ekseriyyetle avcı hattını takviyeye veya hücûma teşvike me'mûr kıt'anın tesâdüf ideceği gibi şiddetli ateş altında bulunan bir mahâlden serî'an çıkmak için zâbit tarafından virilecek (marş! marş) kumandasıyla koşar adımla yürürler. Bu vechle koşar adımla uzun mesâfe kat' etmek câ'iz olamayacağından ya (adi adım!) kumandasıyla tekrâr avcı yürüyüşüne geçirilir veyâhûd biraz nefes aldirmek için avcılar durdurulub yere yatırılır.

Yanaşık nizâmda bulunan kıt'alar dahî ya mezkûr kumanda ile âdî adıma geçirilir veyâhûd durdurulub diz çökdürülür bu hâlde takım kumandanları ve mangabaşılar ileride kalır. Eğer atış muhârebesine geçilecek ise mevzî' al kumandası virilir. Avcılarda bu hizâyâ gelirlir.

İleri Yürüyüş - Avcı hattında bölük, âdî adım gibi ihbâr

96

kumandaları virilmeyeceğinden avcılar hangi vaz'iyette olursa olsun ileri yürütmek için doğrudan doğruya filân takım marş durdurmak için dahî: dur! Kumandaları virilir. Kıt'a hangi istikâmete ava çıkarılacak ise evvelâ istikâmete göre cebhe teşkil itdikden sonra ava çıkarılacağında şâyed yalnız: ava çık! Kumandası virilmiş ise bu kumandada avcı hattı teşkil olunduktan sonra yürüyüşe devâm olunacağından burada ayruca ileri kumandasına hâcet yoktur. Bölük dahîinde avcıların ileri hareketleri ya kâmilen takım veya nısf takımla veya hâlât-ı istinâ'ide bütün bölükle icrâ olunur. Takım veya dahâ büyük kıt'alar gibi uzun avcı hatlarının müttehiden hareketleri oldukça müşkil olduğundan avcı ta'lîmleri esnâsında bu gibi büyük avcı hatlarının muntazamân ve müttehiden icrâ ve harekâtına muvaffakiyet ta'lîm ve terbiyenin mükemmeliyetine dalâlet ider. Avcılar ileri yürüyüşleri esnâsında hizâ ve aralıkların muhtelifesine olkadar ehemmiyet vermeyub arâzîden istifâde idebilmek yani mestûren ilerulemek veya düşman ateşinin te'sirinden muhâfaza olunmak için bazen dirsek dirseğe kadar yek-diğerinden tekârrüb veya 5:6 adım kadar tebâ'üd

idebilirsede ehemmiyet-i fevkalâ'adeyi hâ'iz olan yürüyüş istikametini ve sür'atini tebdîl itmeye ve avcı hattının tulunu haddinden ziyâde uzatmamağa dikkat itmelidir.

Büyük avcı hatlarında her neferin şu vechle arâzîden istifâdeye kalkışması ekseriyyetle sevk ve idâreyi güçleştireceğinden böyle zamânlarda ancak hattı sevk iden zâbitin arâzîden istifâdeyi de te'mîne me'mûr olduğunu efrada tamamıyla anlatmalıdır.

97

gerek şu istifâdenin te'mîni ve gerekse yürüyüş istikâmetinin muhâfazası için ileri hareket esnâsında takım ve manga kumandanları avcı hattının ilerisinde yürürler yürüyüş ve hareketlerini dahî kendusine cebhe istikâmetinde yürüyüş istikameti noktası irâe olunan onbaşıya tevfiik iderler.

İrtibât takımı zâbiti (bölük ava çıkar çıkmaz irtibâtın muhâfazası için yüzbaşı tarafından ta'yîn idilen takım) ta'yîn ittiği irtibât manga onbaşısına yürüyüş istikâmeti irâe iderek bir boruzen ve mihmanlarla berâber avcı hattının 10 hatve ilerisinde yürüyen manga başlarının teşkîl ittiği hattın en az 10 adım kadar ilerisine ve usûlen takımının vasatî ilerisine geçer, mamafih buraya behemehâl merbut bulunmaz ki aynı zamânda düşmanı da tarassud idebilsun. Diğer takım zâbitleri dahî takımlarının ilerisinde ve heman bu hizâda arâzî üzerinde mâhirâne hareket edebileceklerini ve civârında bulunan takımlarla ve husûsîyle irtibât takımıyla olan merbutiyetini muhâfaza ideceklerini hâtırdan çıkarmayarak bir noktaya merbut bulunmazlar.

Takım zâbitlerinin yanında bulunan üç boruzandan başka giriye kalan bir boruzanda yüzbaşının ma'iyetinde bulunub bunlar evvelce öğrendikleri işaretlerle yüzbaşı ile takım zâbitlerinin irtibâtlarını te'mîne çalışırlar.

Bunlardan başka her takımdan bir kıdemli çavuş dahî takımın 10:20 adım girişinde bulunurak efrâdın giri kalmamasına nezâret iderler.

Giri Yürüyüş --- Avcı hattını giri yürütmek için : filân Takım giri marş! İleri yürütmek içinde: yüz ileri marş! Kumandaları virilur.

Giri yürüyüşde takım ve manga kumandanları ileri yürüyüşdeki mevki'lerinde yani düşman tarafında ve avcıların girişinde bulunacaklarından yürüyüş istikameti ileri yürüyüşden dahâ ziyâde bir dikkatle efrada tefekkür ve irae olunmalıdır.

Eğri Yürüyüş--- Bu yürüyüş için: yarım sağa (yarım sola) --- marş! Kumandası virilir. Tekrâr ileri yürütmek için: ileri--- marş! Kumandası ita olunur.

Cebheyi muhâfaza itmek üzere (45 dereceden büyük veya küçük) umuma gösterilen bir istikâmete doğru yürütmek için yürüyüş istikâmeti noktası kumanda da zikr olunur. Bu yürüyüşde her nefer cebheyi muhâfaza itmeye gayretle berâber irâe olunan istikâmete doğru yürürler. Mezkûr yürüyüşden tekrâr İleri yürüyüşe geçirmek için bâlâda ki kumanda virilir.

Düşman ateşinin menzili haricinde eğri yürüyüş icrâsıyla lâzımgelen vaz'iyetin ahzi mümkün olabilirden mezkûr ateşin dâ'ire-i te'siri dahîlinde eğri yürüyüş ve alel-husus 45 dereceden büyük eğri yürüyüş telefât getirmeye sebep olacağından mümkün mertebe icrâsından ihtirâz itmek ve nâdiren bu yürüyüşe mürâc'at itmek icâb ider.

Yan Tarafalara Yürümek--- Yan yürüyüş hareketinin icrâsı için avcı hattına sağa (sola) dön marş! Kumandası virilir. Ve tekrâr ileri marş kumandasıyla doğru yürütülürse düşman ateşinin dâ'ire-yi te'siri haricinde bu hareketin icrâsı harekât-ı 'umûmiyyeyi te'ehhürata uğradacağı gibi atış menzili dahîlinde de telefât-ı azîmeye sebebiyyet vireceğinden

Her hâlde icrâsından ictinâb itmeli cebhenin veya vaz'iyetin tebdiline mecbûriyyet kıt'aya hâsıl olacak olursa yeniden avcı hattı teşkîl idüb bu avcılarını toplamalıdır. Binâen-aleyh bu hareketin icrâsı civârda bulunan avcılara mazarrat virmez ve mestûren icrâsı mümkün olabilirse ol-vakt tasvîb idilebilir.

Çarh İtmek--- Avcı hattında çarh hareketleri ancak küçük derecede olabilir. Bunun için zâbit ileride bulunarak ya cenâhlardan birisinin biraz ilerilemesi için işâret virir veyâhûd cebhenin tebdil olacağı istikâmeti irâe ve ihbâr ider. Büyük

derecede tebdîl-i istikâmet hareketleri gerek icrâsının güçlüğünden ve gerekse telefâta sebebiyyet virmesinden dolayı şâyân-ı ictinâb bir harekettir. İmtidâdı ziyâde olan avcı hatlarına icrâ itdirilmesi atış menzili haricinde bulunulsa bile yine müşkilât-ı azîmeyi dahî bulunacağından ya dikkatsizlik esiri olmak veya muhârebenin îcâbâtına tabî' bulunmak maksadıyla behemehâl tebdîl-i cebheye lüzûm görülürse bu avcı hattını giri alub başka bir kıt'a ile yeni istikâmete yeni bir avcı hattı teşkîl itmek iktizâ ider. Küçük çarh hareketi için sağa çarh --- marş! İstikamet fabrika!

Bu hareketlerin her hangisi için olursa olsun lâzım gelen kumanda virildikde avcılar dahâ başka bir emr beklemeksizin tüfenglerini doldurub emniyyet tetiklerini kapamalı yani soldan sağa çevirmeli ve nişângâhı dahî yatırmalıdır. Martin tüfengi ile müsella olanlar dahî silâhı dolu olsa bile boşaltmalı ve nişângâhıda yatırmalıdır.

Sıçramalarla İlerlemek --- Avcılar düşmanın te'sîrli ateşi tahtında vâsıl oldukları zamân artık avcı yürüyüşüyle ileri hareket telefât getirmeyi mûcib olacağından bu esnâda avcılar takviye olundukça ya kısmen veya kemâlen koşarak

100

ilerlerler binâen-aleyhe her sıçrama mutlak takviye ile olmaz avcılar bulduğu fırsattan istifâde iderek sıçrarlar.

Bu hareketin icrâsı için dahî sıçrayacak kıt'anın kumandanı kıt'asının numurusını zikr itdikden sonra: Sıçra! Ayağa kalk! Marş! Marş! Kumandası virir. Sıçra! kumandasında neferât gözlerini düşmandan) ayırmamak üzere mavzer tüfenglerinde silâh kaparlar veyâhûd tüfengi doldurmakda iseler doldurduktan sonra kaparlar ve nişângâhı yatırıb sol elini yere ve tüfengin bilezikleri arasını dahî sol eli üstüne istinâd itdirub ayağa kalkmak için sağ ayağı toplar. Kıt'a kumandanı bu hareketlerin icrâ olunduğunu gördükde manga kumandanlarıyla berâber cebhe ilerisine çıkub ayağa kalk! Marş! Marş! Kumandasını i'tâ ider. Fâsıla olarak virilen bu kumanda da neferât bâlâ da ki hareketleri tamâmıyla ikmâl itmemiş olsalar bile sür'atle ayağa kalkub derhâl ileri atılarak sür'atle koşarlar. Bu hareketle kat' olunacak mesâfenin tûlâ tutulması îcâb iden mevki'n uzaklığına düşman ateşinin şiddet ve te'sîrine tabî' ise de (80) metreyi pek nâdir tecâvüz idebilir (ta'lîmnâme mâtde 188).

Avcı Hattına Takviyet Virmek

Bâlâ da zikr olunduğu vechle ya avcılar ileri harekete teşvîk etmek veyâhûd buldukları yerde telefâtın yerini doldurmak yâhûd ateşin şiddetini tezyîd etmek için avcı hattını takviye etmek îcâb ider. Bu keyfiyyet iki suretle icrâ olunur yani bölük kumandanı tarafından virilen emire ve arâzî ile Muhârebenin hâline ve bölüğün muhârebe meydânında bulunduğunu mevki'ye göre ya avcı hattı

101

bir cenâhdan uzadılır veyâhûd aralıkları doldurulur her hâlde takım hangi Sûretle takviye idecek ise numarasıyla berâber ne sûretle takviye ideceği kumandada zikr olunmalı meselâ sağ cenâhdan uzatmak için bölük kumandanından bir emr veya işâret alan ikinci takım zâbiti: ikinci takım, avcı hattını sağdan uzatacak- ava çık! Kumandasını: aralıkları doldurmak için emr alan üçüncü takım zâbiti dahî: üçüncü takım aralıkları dolduracak --- ava çık! Kumandasını virir.

Her iki hareketde de bu takımlar buldukları mevki'ye ve gidecekleri istikâmete göre münâsib manga üstünde yürümek üzere ava çıkub (ta'limnâme mâdde 224) mûcibince avcı hattının bulunduğu mahale gider ve aralıklara girecek olan neferlerden kısm-i a'zamının aynı bir aralığa gitmesiyle avcı hattının kısmen keşif ve kısmen gâyet za'îf bir hâlde bulunmaması için merkûm neferler buldukları yerlerden î'tibâren gidecekleri mahalleri tasarlıyarak bu mahallere doğru gitmeye gayret iderler. Cenâhlardan birini uzatmak için ilerleyen avcılar dahî kendi takımlarıyla ileride bulunan takım yanında (7) hatve aralık kalacak vechle ilerulerler. Binâen-aleyhe bu husûsî takım zâbiti nazar-ı dikkate alarak bulunduğu mevki'ye ve gideceği istikamete göre münâsib bir manga üstüne ava çıkarub yedi hatve aralık terkinî te'mîn itmeli veyâhûd takımını mestûren cenâhın girişine götürüb ordan ava çıkmayla keyfiyyet-i mesrûdeyi te'mîne çalışmalıdır.

Bu sûretle avcı hattına vâsıl olan kıt'alar yüzbaşı tarafından virilen emire göre ya avcı hattının bulunduğu mevki'de kalır veyâhûd koşar adımla veya avcı yürüyüşüyle bunları da ileri götürür veyâhûd avcı hattının ateşinin himâyesiyle dahâ ileri de bir mevzî' ahz etmek için avcı hattı hizâsında

durmayub ileri gider ki bu keyfiyyet ancak uzatmak sûretiyle olan takviyede mümkün olabilir. Husûsat-ı mezkûreden kangısının icrâ olunacağı dahî avcı hattında bulunan zâbitân tarafından ayrılacağına yahut ateşe devâm olunacağına veyâhûd sıçranacağına dâ'ir virilen emr kumandalarla efrâda tefehhüm olunur.

Avcı hattını uzatarak mı veya aralıkları doldurarak mı takviye itmek icâb ideceğini ahvâl ta'yin ider. Bu husûsda kat'î bir şey söylemek mümkün olamaz bölük münferid mi bulunuyor tabur dahîlinde mi muhârebe idiyor mevk'î hizâsında mıdır, vasatda mıdır, her hâlde arâzînin hâli nasıldır? Bu gibi husûsatı yüzbaşı nazar-ı dikkate alarak lâzım gelen emri i'tâ ider. Bölük münferid olur (bu husûsî pek nâdirdir) veya taburların bir cenâhında bulunursa yüzbaşı uzatmak için meydân bulabilir. Ve kıt'anın sevk ve idâresince de bir gûnâ müşkilâta tesâdüf olunmaz. Bölük tabur dahîlinde ve vasatda bulunursa cebhenin uzatılması için ekseriyyetle yer bulamayacağından aralıkları doldurmakla takviye ider. Bu zamân yüzbaşı cebhenin mikdâr-ı mu'ayyenini (100 metreyi) tecâvüz itmemesi husûsunu te'mîn ideceği gibi yanlarına iki asker gelmesinden dolayı kuvve-i ma'nevîyeleri artan efrâdın ileri hareketlerini de teshîl ider.

Bu usûlün icrâsında takımların birbirine karıştırılmaması mümkün olamayacağından takviyeden sonra avcı hattının sağ cenâhından başlayarak mu'ayyen noktalar veya neferler vâsıtasıyla hatt-ı mezkûri iki veya üç kısma taksîm itmek ve bu kısımların idaresini takım zâbitlerine dahîlindeki mangaları dahî manga kumandanlarına ihâle eylemek husûsuna mürâca'at idilmeli ve bu husûsun ehemmiyetine bina'en ta'lîm meydânlarında ve bölük dahîlinde ta'lîm olunmak lâzımdır. Çünkü bölüğün birbirine karıştırılması mâfevklerin tebdîlâtından dolayı sevk ve idâreyi dahâ ziyâde tas'îb

ideceğinden muhârebe de şâyân-ı ictinâb bir hareketdir. Hâlbuki bölüğün üç takımı birbirine karışmış olsa bile yüzbaşının emr ve kumandasına alışmış olan efrâdın sevkinde olkadar su'ûbete düşâr olunmaz binâen-aleyhe bu hâl ancak nâdiren veya muhârebenin son devrinde vukû' bulabilir.

İstinâd, bölüğün muhârebe esnâsında avcılarını îcâbında takviye yani telefâtın yerini doldurmak ve avcıların ateşlerini tezyîd itmek ve anları ileri sevk için teşcî' ve tahrik itmek veyâhûd yanları setr ve muhâfaza itmek ve süvârî hücumlarına mukâbele eylemek maksadıyla yanaşık nizâmda giride bulundurduğu kıt'aya istinâd dinilir.

İstinâdın Mevk'î --- Bâlâ da beyân olunan vezâ'ifinin icrâsına göre mevk'î ta'yin olunabilir ise de bölüğün yalnız başına veyâhûd tabur dahîlinde muhârebe itmesine ve arâzînin hâliyle muhârebenin maksadına göre muhtelif olur. Başlı başına muhârebe iden veya tabur vesâ'ir bir kıt'anın cenâhında bulunan bir bölüğün istinâdı açıkda kalan cenâhın girişinde ve taşkın bir vaz'iyette bulunması muvâfıktır.

Bölük yalnız ve cenâhlarında gayr-i kâbil mürûr bir manga müstenid ise vasat girişinde akis hâlinde tehlikeli yani ya ârizalı olmasından veyâhûd orman gibi bir man'î bulunarak düşmanın mestûren bir teşebbüsü melhûz bulunan cenâhın girişinde bulunur. Düz ve açık arâzîde düşmanın hareketi vaktiyle görüle bileceğinden bu tarafda bulunan cenâh nisbeten tehlikeden azâdedir. Bölük kıt'a dahîlinde ve vasatda bulunursa bu hâlde de istinâdın vasat veya cenâhlar girişinde bulunması ahvâl-i arâzîye tab'idir.

104

Yüzbaşı bölüğün bir veya iki takımını ava çıkardığı zamân istinâdın mevki'ini de emr ider. Eğer böyle bir emr virilmemiş ise istinâd kumandanı olan zâbit bölüğün mevki'ini, hâlini, arâzînin ahvâlini ve maksad-ı muhârebeyi nazar-ı mütâla'aya alarak mevki'ni kendisi intihâb ider.

İstinâdın Mesâfesi --- İstinâdın avcı hattından olan mesâfesi arâzîye ve muhârebenin hâline göre ta'yin olunur. En mühim vazîfesi ateş hattını vakt-û zamânıyla takviye itmek olduğundan mümkün mertebe avcı hattına yakın olmalı fakat lüzûmsuz telefâtdan ictinâb için avcıların düşmana olan mesafesinden ziyâde olmalı ve esliha-i cedide ile kıt'a ateşlerinde huzmenin tûlen olan intişârının ziyâdeliği de nazar-ı dikkatden devir tutmamalıdır. Ciddî muharabelerde az sürgülü muhârebede ziyâde ta'aruzi muhârebelerde bidâyetde ziyâde, müdâfa'a muhârebelerde az, son devirlerde telefâta ehemmiyet virilmeyerek mümkün mertebe tenkîs idilmelidir.

Müdâfa‘a muhârebelerinde hatt-ı müdâfa‘anın gâyet yakınında ve hatt-ı dahîlinde bir siper mevcûd ise burada bulunması muvâfıktır.

Maksad-ı muhârebe nazar-ı mütâla‘aya alınmayacaksa arâzînin hâline göre hareket lâzımdır. Açık arâzîde ziyâde, kapalı ve kesîk arâzîde sisli ve dumanlar zamânlarda az, olmalı netîce-i kıt‘aya zamânında topçu ateşine ma‘rûz kalınacaksa topçu şarapnel ateşinde imkan te‘şîri nazar-ı dikkate alınarak mesâfe hiçbir zamân 200 metreden aşağı olmamalıdır. Şimdi ki sahada müsta‘mel dumansız barut muhârebe meydânının nezâretine mâni‘ olmadığından şu mesâfenin ziyâde olmasını icâb itdirir ve istinâdın kuvve-i harbiyesinin muhâfazası husûsunu te‘mîn ider ise de bilâhare avcı hattına vaktiyle yetişememesinden maksad muhârebenin elden kaçırılması gibi azîm bir mahzur hâsıl ideceğinden kuvvetin muhâfazasını alınacak

105

nizâmında arayub mesâfenin her hâlde tenkisi icâb ider. Çünkü maksad muhârebe ahvâl-i arâzîden dahâ mühimdir.

İstinâdın Bulunacağı Nizâm --- İstinâdın bulunacağı nizâm düşman ateşinin te‘şîriyle ahvâl-i arâzîye tabî‘dir. Ârızalı arâzîde kol nizâmında setr olunmak mümkün olabildiğinden manga kolu veya yürüyüş kolu nizâmında bulunmak muvâfıktır. Düz ve açık arâzîde düşmanın nazar-ı ateşi tahtında telefât az virileceği cihetle saf-ı harb nizâmında bulunması münâsibdir.

Yürürken dahî ârızalı arâzîde kolu hareket idilebilecek bir nizâmında meselâ yürüyüş kolu, manga kolu, nısfı kol nizâmında veyâhûd iki takım manga kolu nizâmında münâsib aralıkla yan yana yürümesi lâzımdır ki bu nizâmlar ahiren icrâ idilen tecârîbe göre topçunun nişân almasını oldukça işkâl itmekteler.

İstinâd yürürken kendisini setr edecek bir tarza bulursa işbu ârızaya göre en ziyâde muvâfık olan nizâmı intihâb idebilir. Yani icâbında mangalara taksîm olunabilir ara sıra sağa, sola inhirâf ider, şiddetli ateşe düçâr olursa bir sıra teşkîl ile hareket ider veyâhûd muvakkaten ava çıkar ise de bir siper bulunduğu veya durduğu zamân derhâl camî‘ olmalı ve mangaları dağıtmış ise tekrâr eli altında bulundurmaya gayret idilmelidir.

Ateşçe tefevvuk henüz ihzâr idilmemiş olduğu hâlde istinâd 400 metre kadar düşmana takarrüb itmiş ise ol-zamân yine dağınık nizâmında bulunması îcâb ider ki bu da ancak bölüğün istinâdı gibi küçük kıt'alar tarafından yapılabilir. Fakat yalnız başına muhârebe iden bölüğün istinâdı yanaşık nizâmında bulunması dahâ münâsibdir. 1870 seferinde Fransızların nisbeten te'sîrsiz ateşleri altında ileruliyen

106

Alman avcı hatlarının yakınında ve yanaşık nizâmında bulunan kıt'aat kısmen silâhlarından istifâde idilmek üzere ve kısmen ise vukû' bulan telefâta tahammül idemeyerek birçok def'alar kendiliğinden ava çıkmışlardır. İstinâd zâbiti şiddetli ateşe düçâr olsa bile bölüğün yalnızlığını hatrından çıkarmayarak hatve-i mevzûne ile ve sıkı bir zapt-u rapt altında yürünerek tebdîl-i nizâmından kat'iyen ictinâb itmesi lâzımgelur ileru hareketde marş! marş ile ateşinden kurtulmak mümkün ise de ric'at hareketlerinde şu usûle dikkat elzemdir.

İstinâdın Hareketleri --- İstinâd kıt'asının hareketleri avcı hattının hareketine tabi'dir yani avcı hattı ileruledikce bu da mesâfesini muhâfaza itmek için âdî adımla veya koşar adımla ilerler fakat aynı zamânda değil. Avcı hattı sıçramalarla ilerler mevzî'ye dahîl olduktan sonra istinâd hareketine başlar. Aksî hâlinde avcıların düçâr olacağı ateşden bilâ lüzûm kendisinde hasâr görür. Eğer avcı hattı kademeleri sıçırıyorsa bunları beklemeyub ilerisinde ki kademenin mevzî'ye dahîl olduğunu görür görmez hareket ider. Ta'aruzun son devrinde avcılar istinâda tabi' olarak ileruler istinâd yetişmeden avcılar hücûma kalkarsa istinâd derhâl ta'kîb idüb avcılarının giri püskürtülmesine mani' olur.

İstinâd ile avcılar arasında ki irtibât dâ'ima gözle muhâfaza olunmalıdır. Bunun için, reviyet gayri müsâ'id bir arâzî de ileriye bir ara postası göndermeye lüzûm görülür. İstinâd setr girişinde meselâ bir orman dahîlinde veyâhûd bir sırtın girişinde bulunursa mevki'yi düşmana has ittirdirmeye son derece

107

böyle siper bulunmaz ise yere yatarak veya diz çökerek setr olunmalıdır.

Câmi' Olmak – Toplanmak

Ava çıkmış takımların artık bu nizâmda kalmasına lüzûm kalmadığı zamân yüzbaşının bir ihbâr veya işâreti üzerine takım zâbitleri yüz giri itdirdikten sonra câmi'olun! Kumandasıyla toplanıp istinâdda bulunan takımların yanına veya yüzbaşının emr ideceği mahale sevk iderler. Bu takımlar bölüğe takrîben 100 Hatve kadar yaklaşınca hatve-i muntazamaya geçerler. Bu vechle kalan takım, zâbitinin delâletiyle takım kolunda ki mahal-i mahsûsuna dahîl olur. Câmi' olmak Hareket-i esâsi hattı üzerinde, ileri ve giri yürüyüşlerde icrâ olunabilir.

Bölük kâmilten ava çıkmış ise yüzbaşının câmi' olun! Kumandasıyla toplanır bu hâlde yüzbaşı kendi yanında câmi' olma hareketini teshil için vasattaki takımın önüne geçer, sağda ki takım sola, solda ki takım da sağa yürüyerek emr olunan nizâmı ahz iderler. Burada takım zabitlerinin kumandasına hâcet yoktur. Eğer hareket yürürken icrâ olunursa hareketin hitâmına kadar vasatda ki takım adımlarını kısaltır. Giri giderken câmi' olmakda bu sûretle yapılır ise de takımların girideki sıraları ileride bulunur. Bu da ancak düşman ta'kîbden vaz geçtikden sonra icrâ olunacağından bu hareket vakt-i müsâ'id olduğu zamân icrâ edilmez. Böyle müsâ'id zamânlarda câmi' olacak avcı hattı esâs hattı üzerinde câmi' olub yanaşık nizâmda giri gider.

Avcı hattının aralıkları doldurularak takviye idilmiş yek-diğerine karışmış iken sür'atle yanaşık nizâm teşkîli icâb iderse bu hâlde her neferin mahal-i mahsûsunu almak üzere câmi' olmasına ehemmiyet virilmeyerek karışık

108

tertîbde câmi' itmeli ve yalnız takımların müsâvî kuvvetde olmalarına dikkat itmelidir. Ava çıkmış bölüğün hatasını tashîh etmek üzere câmi' etmek veya karışmış olan bölüğü istenilen mahal ve istenilen nizâmda toplamak hareketlerini ta'lîm için yüzbaşının saf-ı harb olun takım kolu olun gibi kumandalarıyla efrâdı bu nizâmlarda mahal-i mahsûslarında sağ cenâh mûmâileyhin üç hatve karşısına gelmek üzere câmi' olurlar.

2 --- İhbâr İle Ta'lîm --- Muhârebe de ekseriyyetle muntazam kumandaların nâdir olduğunu ve ber-vech-i âfî mevzî'-i ahz etmek yalnız ihbârat ile olabileceğini efrâd ile rütbe sâhiblerinin zihnine iyuce yerleştirmelidir. Meselâ ava çıkmış bir bölük tar bir geçitden geçmek mecbûriyyetinde bulunur oraya vusûlünde yüzbaşının

kısa bir ihbârıyla kol nizâmında toplanub geçduktan sonra bulunan istenilen vaz'iyeti alabilmeli, kezâ kol nizâmında bir bölük bir orman deruninden geçmek istiyor ormanın kenârına vusûlünde kıt'alarla yan yana yürüyerek mûkâbil kenârda yine arzu idilen nizâma girmesi için bir ihbâr kâfi olmalıdır... ilâh bu gibi ta'lîmlerle ilâ nihaye uğraşmak câ'iz olmayub yalnız takım kumandanlarıyla bölüğün hey'et-i umûmiyyesine sâdasız ve kumandasız harekete i'tiyâd-ı hüsnî uyandırmak kâfidir.

3 --- İşâretle Ta'lîm --- (Yeni ta'lîmnâme medhal 12 işâret) Dilsiz bir hareketden ibâret olan işâretle ta'lîm-i ihbâr ile ta'lîme nazaran dahâ lüzumlu olduğundan bölüğü sessizce ava çıkarmak için ekseriyetle buna mürâca'at olacağı cihetle kesretle ta'lîmi münâsibdir. Takımlar kumanda ile olduğu gibi işâretlede bile tereddüd harekete muktedir olmalıdır. İşâretle ta'lîm efrâd ve zâbitânı dahâ ziyâde müteyakkız bulundurub bütün dikkat ve zihinlerini kumanda iden zâta atf

109

itdirir. Bu ta'lîmlerden hâsıl olan istifâdeyi tatbîk idebilmek için düdük isti'mâli şâyân-ı tavsiyedir.

Düdük yalnız nazar-ı dikkati celb itmek ve ârızalı arâzîde bölüğü durdurmak veya yürütmek husûsunda isti'mâl olunur. Düdük sedâsı işitdiklerinde takım kumandanları yüzbaşuya ve efrâd dahî kendi kumandanlarına atf-ı nazar iderler, mülâzımlar yüzbaşının işâretini tekrâr ile berâber îcâbına göre de hareket iderler. İşâreti görmeyen takım kumandanları hareketlerini esâs --- irtibât takımına göre tanzîm iderler. Böyle zamânlarda yüzbaşının yalnız bir takımı (irtibât takımı) sevk itmesi kâfidir.

İşâret için muhtelif usûller var ise de ber-vech-i âti birkaç misâlin derci münâsib görüldü.

Yanaşık Nizâmda ki Takımı Ava Çıkarmak: İki kolu ufukten ileriye uzatmak ba'dehu kolları yan tarafa açmak ile.

Avcıları İleri Yürütmek: Bir kolu yukarı kaldırub ta'kîb idilecek istikâmete uzatmakla.

Durdurmak: Bir kolu (tüfeng veya kılıcı) yukarı kaldırub ba'dehu tamâmıyla aşağı indirmekle.

Eğri Bir İstikâmete Yürütmek: Bir kolu ufkî kaldırub ta'kîb idilecek istikâmete uzatmakla.

Yere Yatmak: Amirin yere yatmasıyla.

Diz Çökmek: Amirin diz çökmesiyle.

110

Ve dahâ buna mümâsil işâretlere efrâdı alışdırmak münâsib ise de işâretin çokluğu yanlışlık vukû'una sebep olmamalıdır. İşâret husûsunda alfabe-yi osmâniyenin her bir harfi için filama ile işâret karâlaştırarak meselâ: filamanın amûden tutulması (1) ufukten sağ taraf uzatılması (b) ve...ilâh gibi işâretlerle veyâhûd muhârebede en ziyâde teleffuzu îcâb iden kelimeler için meselâ: Durunuz, ilerleyunuz, cebhane lâzım, hücûma geçilecek gibi kelimata tahsîs olunan işârat ile doğrudan doğruya muhârebe te'sîs ediliyor.

Bu işâretler mümkün mertebe yere yatmış iken icrâ olunmalıdır. (ta'lîmnâme mukaddime)

Ârızalı Arâzîde Ta'lîm--- Bölük kesik, kapalı, hendekli ve mevâni'-i sâ'ireyi hâvî mütehavvil ve mütebeddil arâzî üzerine götürülüb ta'lîm meydânında olduğu gibi gerek hiza-i mevzûne ve gerekse koşar adım ile ta'lîm icrâ itdiriliyor. Her takım zâbiti arâzînin müşkilâtına göre kendi takımına rehberlik iderek en basit vesâ'it ile serî'an mahal-i mahsûsuna vâsıl olmak çâresini taharrî ider.

5 --- Ashâb-ı Rütbenin Tebdîli --- Aynî bir hareketin icrâsı esnâsında meselâ bölük kumandanı ansızın gâ'ib idilerek kendi takımının kumandanlığını bakî kalmak üzere bölük kumandanlığı mülâzımlardan birine ihâle edilir. Veyâhûd bu esnâda takımın kumandası küçük zâbitandan birine veya en kıdemli on başıya havâle olunur.

Ta'lîm-i te'hire düçâr olmayacak vechle bu minvâl üzere merâm ve arzuya göre tebdîlat-ı mütevaliye tekrâr itdirilecek olursa bütün hey'etin dâ'ima metîn ve şevkli bulunmaları ve sür'at-i intikâl sâhibi olmaları ve bununla berâber sevk ve idârece gâyet mükemmel bir kuvvet ve iktidâra mâlik olmaları gibi istifâdelerini mûcib

olub husûsîyle muhârebe ta'lîmlerinde fevâ'idi azîmeyi hâvî olacaktır. Ansızın virilen emrlerin münderecatı ekseriyyetle unutulacağından zâbitânın mâ'lûmatını tezyîd ve fikrlerini yüzbaşının fikrleriyle ittihâd itdirmek için bu ta'lîmlerinde ekseriyyetle isti'mâli fâ'idelidir.

6--- Ateş Açmak--- Ateş açmakda ki sür'at ve ehemmiyet, yalnız doğru istikâmete tevcihe itmekle olmayub her bir istikâmete de derhâl ateş açmakla olmalıdır. Yani hangi hâl ve hangi husûs olursa olsun lüzûmuna göre çok aded tûfengi hatta koymak en i'lâ bir şart oluşu gibi kemâl-i sür'at ve emniyetle bir ateşden, bir nişângâhdan ve bir hedefden diğerine geçmek ateş kesub derhâl başlamakda hâ'iz-i ehemmiyetdir. Bunlar iyuce alışmış bir kıt'anın evsafından olduğu cihetle bir takım küçük mesâ'il ile müte'âkiben bölüğe tekrâr itdirerek serî'an halini talep itmek ve bu vâsıta ile evsâf-ı mezkûreyi tabî'et-i sâniye hâline koymak lâzımdır.

İkinci Fasıl

Kavâ'id-i 'Umûmiyye ve Taksîm

Meydân-ı muhârebede icrâ olunan ve ehemmiyet-i fevkalâ'adeyi hâ'iz bulunan ta'lîmler ancak mühim bir ders ve inzibât ve lüzûmlu bir ittihâd ve alışdırmayla elde idilebileceğinden efrâd ve kumandanlar bu ta'lîmlerin künhüne vâkıf olmak ve lüzûmu olan meleke ve muhâreseyi hâ'iz bulunmak için bi'z-zât arâzî üzerinde 'umûmiyyet ile meşgûl olmalıdırlar.

Ta'lîmnâmede dinildiği gibi bir ta'lîmden (nefer, takım, bölük, ta'lîmi) maksad ânın 'umûmiyyet-i muhtelifesini hakîkî harb gibi telakkî iderek bil-cümle müşkilat ve tebdilatıyla toprâk üzerinde icrâ itmekdir.

Muhtelif cüz-i tâmların arâzî-i mütehavvile üzerinde isti'mâl idecekleri nizâmların kâffesi kat'î bir muhârebenin muhtelif sahnesinde icrâ olunacak en âlî hareket olduğundan bir mevki'n işgâli; hedef-i taharrî ve intibâtına hâlel gelmiş manevralar gibi güç ta'lîmler en sonra tatbîk idilmeli. Âtide ki mevâdı bölük hakkında müte'âkiben mütâla'a ideceğiz:

- 1 --- Keşşâflar:
- 2 --- Ta'arruz:
- 3 --- Müdâfa'a:
- 4 --- Atışların İsti'mal ve İdâresi:
- 5 --- Tahmîn-i Mesâfe, Atışlar, Endâht Tanzîmi:
- 6 --- Atışın Altından Yerleşmek ve Yürümek:
- 7- --- Bölüğün, Mesâfeye, Muhârebe Meydânına, ve Sunûf-ı Sâ'ireye, Göre

113

Muhârebe Nizâmı ve bundan sonra da zeyl ve netîce olarak iki mâdde beyân ideceğiz:

- 1 --- Arâzî-i muhtelif üzerinde bölüğün amelî usûl-ü ta'lîm ve terbiyesi, bölüm
- 2 --- Zâbitânın Muhârebe de Vazîfesi.

Birinci Bahs

Keşşâflar

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Eski seferlerde ba'zı kumandanlar keşşâf isti'mâlini mahzûrlu görmüşler ise de bugün ki günde elde mevcûd eslihayaya karşı keşşâfssız hareket gayr-i kâbil bir hâle girmiş, düşmanın her bir hâlini ve arâzî üzerinde bulunub harbin sûret-i cereyânına te'sîr-i küllîsi olan mevâd-ı tabî'yeye vazî'yetin ahvâlini anlayarak giriye haber virmek ve düşman ile temâsı muhâfaza idüb vukû'a gelen cüz-i bir tebdîlatı gâyet sahîh ve katî' olarak ma'lûmat virmek maksadına binâ'en isti'mâli elzem görülmüşdür.

Hakîkaten bunlar iyuce ta'lîm ve terbiye olunubda hüsn-i sûretle sevk ve isti'mâl olunacak olurlarsa iki tarafı keskin bir silâh gibi iş görüb mensûb oldukları kıt'aya fevâ'id-i azîmeye bahş iderler. Çünkü bir kıt'ayı idâreye me'mûr zâbit ne kadar muktedir ve müdbir olursa olsun, düşmanın hâlini tamâmıyla keşif itmeden muhârebe nizâmına girerse ekseriyyetle muhârebe anında tebdîl-i cebhe itmek ve ihâta idilmek vesâ'ire gibi büyük hata ve tehlike düçâr olacağı gibi kuvve-i

ma'neviyece de büyük tezelzülâta uğrar. Arâzînin hâli dahî ba'zen hareketi tebdîl ve te'ehhüre sebep olur bu sebebden düşman ve arâzînin hâlini vaktinden evvel anlayub âna göre hareketi tanzîm itmek icâb ider ki, ekseriyyetle muzafferiyatı intâc iden şu hâl keşif hizmetinin kıymet ve ehemmiyetini meydâna çıkarır. Bu hâlde

114

keşşâfları âmeli ve nazarî terbiye idüb bir takım misâlleriyle arâzî-i muhtelifede üzerinde defe'at ile işgâl ve ber-vech-i âti mâ'lûmatı tamâmıyla istihsâl itdirmelidir.

Keşşâfların İsti'mali --- Kesik ve kapalı arâzîde süvârî iş göremeyeceğinden gerek bu gibi arâzîde ve gerekse kıt'anın ön ve veya yan tarafından baskın ve muhâtare melhuz olduğu zamân da fâ'ideli bir sûretde isti'mâl olunurlar. Mâmâfih düz ve açık arâzîde hiçbir iş göremeyecekleri gibi kıt'alarının ateşlerine dahî man'î olacaklarından böyle zamânda da isti'mâli fâ'idesiz ve muzırdır

Keşşâfların Kuvvet ile Nev'î --- Düşmanın hâlini ve husûsat-ı sâ'ireyi tecessüs ve tahkîk için sevk olunan iki neferden mürekkebe küçük bir cem'iyete (keşşâf) denilur ki bunların biri diğzerinin amiridir. Keşşâflar buldukları mev'ilere göre isim alırlar meselâ: Yürüyen kıt'anın yan taraflarını keşfe me'mûr ise (yan keşşâfı) muhârebe iden kıt'anın yan taraflarını keşfe me'mûr ise (muharebe keşşâfı) Yürüyen ve muhârebe iden, irtibâtını muhâfazaya me'mûr ise (irtibât keşşâfı) nevbetçileri teftîş ve ileri karakolda mücâvir küçük karakolların irtibâtını te'sîs için zincir hattı dahîlinde devir idenlere (devriye kolu) dirler. Hatt-ı mezkûrun haricinde gezenlere de aynı isim virilur. Dahâ büyük kuvvetde olanlara (keşif kolu) dinilur ki amiri zâbit ise (zâbit keşif kolu) küçük zâbit ise (küçük zâbit keşif kolu) ric'at iden düşmanı ta'kîbe ile temâsı muhâfazaya me'mûr ise (ta'kîb keşif kolu) dirler. Bunlar ki kuvvetleri bir amireyle 4-5 nefer, amir zâbit ise bir de küçük zâbitdir.

115

Azîmetlerinden Evvel Keşşâflara Virilecek Emirlerle Keşşâfların

Virecekleri Haberler --- Keşşâfların vazîfeleriyle ta'kîb idecekleri istikâmet iyuce ta'yin tahdîd idilmezse muhârebe hattının önünde ekseriyyetle mütereddidâne bir sûretde tevakkuf-u hareket iderek bu hâlde mensûb oldukları kıt'aya fâ'ide değil bil'akis ateşine man'î olmak beyhûde ve lüzûmsuz hareket icrâ itdirmek gibi

mazarrat îrâs iderler. Bu hâlde keşşâf gönderen her kumandan taleb ideceği ma'lûmata göre düşmanın mevki'ni, ta'kîb idecekleri istikâmeti, vazifelerini iyuce tefehhüm itmeye mecbûr olduğu gibi mahâline geç vâsıl olan haberin kıymetden ârî olacağını, virdikleri yanlış haberlerden dolayı düçâr-ı mücâzat idileceklerini ve netâic-i mazarrasından mes'ûl olacaklarını, virecekleri haberlerde gözüyle gördüğünü ve işitdiğini tahmîn itdiğini ve civâr-ı sekencesinden veya diğer keşif kollarından öğrendiklerini tefrik itmek vazîfelerinden olduğunu da zihinlerine nakş itdirmelidir.

Düşmana dâ'ire ma'lûmat virecekler ise, sunûfi veya kuvveti, duruyorsa mahâli, vaz'iyeti, yürüyorsa, yürüyüşün cinsi, cihet-i hareketi, muhtelif nizâmlarda bulunan kıt'atının derinlik ve genişliklerini.

Arâzîye dâ'ire ma'lûmat virecekler ise, arâzînin ârızaları, ârızaların derece-i meyili, ilerisinde ki arâzîye hâkimiyeti, düzlük ise imtidâdı nehirlerin, arz ve umkları sevâhilinin hâli köprülerin adedi, cinsi, derece-i mukâvemeti yatağının hâli, kayık, sal ve geçitlerin vücûdî, köy kasabâlârın muhitlerinin müdâfa'a-i sâlahiyeti, evlerin tarz-ı inşâsı, derûnünde ki kârgîr-i ebniyenin adedi, ormanlarının kezâ muhitinin hâli, yollarının aded ve istikâmeti, şose ve yolların istikâmeti, genişliği, tarz-ı inşâsı, sunûf-ı selaseden (üç sınıf yani: piyade, topçu ve süvari) hangisinin

116

hareketine müsâ'id olduğu, demir yollarının tek veya çift hatları olduğu tahrib-i asârı olub olmadığı, köprülerin hâli bataklıkların vüs'ati ve harbe derece-i te'sîrini de haber virmek vazîfe-i mühimmelerinden olduğunu anlatmalıdır. Mâmâfih yürüyüşlerde bunlar bütün yürüyüş imtidâdınca bu vazîfede kalmayacaklarından ne zamân avdet idecekleri ve nerede kıt'alarına iltihâk idecekleri sevk iden zât tarafından iyuce tahdîd ve ta'yin idilmelidir. Pişdârdan müfrez keşşâflar düşmanın zuhûrini haber virdekden ve kıt'a muhârebeye girişdikden sonra bile emr-i muhârebe hatta iltihâk iderler.

Keşşâfların virecekleri haberler virecekleri ber-vech-i âti birkaç misâl ile beyân idilmiştir.

1 --- Filan köyün garbındaki ki ormanın yakınında tahmînen 4-6 tabur piyâde ve birkaç bataryadan ibâret bir kol durduruyor. (bu îfâde yerine (uzun bir kol) demek câ'iz değildir)

2 --- Filan dağın cenubunda 100 kadar amele istihkâm yapmaya başladılar.

3 --- Filan köy veya ormanın filan tarafı düşman tarafından işgâl olunmuştur.

4 --- Filan ve filân yerde ki geçitler serbestdir.

5 --- Filan köprüden yalnız piyâde geçmelidir.

6 --- Düşmanın vaz'iyeti değişmiştir... ilâh

Bu ma'lûmat şifâhen beyân idiliyorsa tahriren beyân idildiği hâlde (takrir) nâmını alır. Bu haberi getiren nefer evvelâ tereddüden geldiğini meselâ (3) numaralı keşşâfdan haberdır ba'dehu ma'lûmat virir.

Keşşâfların Evsâf ve Mâ'lûmatı --- Ehemmiyet ve kavâ'id-i azîmesi derkâr

117

olan keşif hidematı icrâya me'mûr olan keşşâflar cesâret, mahâret, ta'biyeye vukuf hud'a, mezâhim ve meşâk-ı askerîyyeye mütehammil sür'at-i intikâl ile bile tereddüdi'tâ-yı karâr gibi evsâf ve meziyeti câmi' olarak harîta okumak, harîtayı arâziye tatbîk itmek, kroki yapabilmek, her nerede bulunursa bulunsun cihât ta'yin itmek, gibi mâ'lûmatı da hâ'iz bulunmalıdırlar. Her hâlde keşşâflardan iktidarlarının haricinde de ma'lûmat taleb itmemelidir. Bunlar ekseriyyetle ağır yük arkalarında kendulerini setr itmek şartıyla uzun yürüyüşler icrâsına mecbûr olduklarından nihâyet-i derece de yorgunluğa düçâr olacakları cihetle vaktiyle bunların nazarî ve amelî ta'lîmleriyle uğraşarak vazîfelerine ihzâr itmezsen harbde düşmanın kuvvet ve mevzî'ne dâ'ir taleb ittiğimiz ma'lûmatda aldanacağımıza şübhe yokdur. Keşşâflar ve keşif kolları ileri de siper arkasında bulunan ma'lûmatın hâmîsi olduklarından bütün meşgûliyet-i şahsiyeden azâde olarak yalnız tarassud itmek ve rasadatını iyuce tahmîn ve ta'yin itmek vazîfesiyle mufazzaf ve mükemmel bir dûrbîn ile mücezhhez zâbit veya küçük zâbitlede sevk olunurlar, her hâlde gerek efrâdın ve gerekse zâbitin bu işe erbâb olmaları en mû'tenâ bir noktadır.

Keşşâfların Amelî ve Nazarî Usûl-ü Ta'lim ve Tadrîsleri --- Keşşâflar da bulunması lâzımgelen evsâfî câmi' olub oldukça okuyub yazması olan efrâd bölükden ifrâz olunub bu husûstaki ta'lim ve tadrîsin icrâsı bir mülâzıma ihâle ediliyor. Mülâzım evvelâ bu neferleri kendisince ma'lûm olan ve mevani'-i tâ'biye-i vaziyenin kısım-ı â'zamını hâvî bulunan bir arâzî üzerine götürüb münâvebe

118

ile muhtelif noktalarda durarak avâriz-ı zemînin ıstılahât-ı fennîsi yani dağ dere tepe, hatt-ı ictima', sırt, sağrı, yamaç, boyun... ilâh söyler virmekleriyle irâe itdirmek efrâda tekrâr itdirir. Sanîyen efrâd ile mezkûr avâriz üzerinde dolaşarak harbe olan te'sîrlerini ekletir yani karakollar bu sene ve nevbetciler, nerelere yerleşebilir müdâfa'a idecekler ise nereyi intihâb iderler. Ta'arruz idecekler ise nereden ilerlerler müsebbiplerle tekrâr tekrâr söyler. Bu mâddeyide efrâda tekrâr itdirdikden sonra bu avârizdan bir kısmı Meselâ bir tepenin veya bir sağrı ile bir yamacın krokisini yapar ve kroki yapımında ki kavâ'idi gâyet basit bir sûretle anlatarak bu krokinin vesâ'ir avârizın elde mevcûd harîtada ki medlûllarını birer birer harîta üzerinde irâe ider.

Bu amelîyatdan sonra zâbit koğuşda, efrâdı tahta başına toplayub kâffesi ayakda oldukları hâlde arâzî üzerinde çizdikleri krokiyi ve bilâhare haritadan keyfi bir parçayı tahta üzerine çizub efrâda bir dahâ anlatdıktan sonra kendilerine de birer def'a tekrâr itdirir. Sonra keyfi bir harîtayı bir masa üzerine açub mevani'-i tâ'biye-i vaz'iyenin harîta üzerinde nasıl ve ne şekilde gösterildiği irae ve ta'rîf ider.

Bunlarda bir dereceye kadar mûmârese peydâ idildikden sonra mülâzım tekrâr efrâdı arâzî üzerine götürüb keşşâfların sûret-i hareketlerine dâ'ir ma'lûmat virir. Şöyle ki: evvelâ kendisi keşşâf başı olub üste neferlerden ma'iyetine 2-3 nefer alarak 500-600 metre ileride bulunan bir ârizanın meselâ bir tepe veya ormanın keşfine gider. Diğer neferlere dahî 50 metreden tâ'kib iderek arâzînin hâline göre keşşâf başının ve ma'iyetinin sûret-i hareketlerine ve yek-diğerinden ayrılıub tekrâr ne sûretle birleşmelerine ve işâret-i mukarrerinin ne yolda i'tâ

119

idildiğine dikkat itmelerini emr iderler.

Harekâtın hitâmında aynı hareketi tekrâr itmek üzere bir keşşâf ve başka bir istikameti keşif için diğerk bir keşşâf tefrik idüb münâvebe ile sevk iderek yapacakları hatayı o anda mahzûrini beyân ile tashîh ider. Her birini bu vechle muhtelif cihet ve istikâmete sevk idüb amelîyane hitâm virdikden sonra tekrâr ikiden başlayarak keşşâfları dahâ güç vazîfe ile muvazzaf kılar.

Yani bir keşşâfdan hem düşmana ve hemde arâzîye dâ'ir ma'lûmat ve başka bir keşşâfdan düşman keşşâf veya çifte nevbetcilerini yakalamak ve mümkün mertebe düşmana takarrüb itmek husûslarını taleb ider. Bundan sonra da keşşâfları karşulıklı olarak hareket itdirir. Bunun için düşman keşşâf veya çifte nevbetcileri tasvîr itmek üzere 500 - 600 metre ileri de bulunan bir sırtın girişine birkaç nefer gönderir; bu neferlerden haberdâr olmayan diğerk efrâddan 1 - 2 keşşâf tertîb iderek muhtelif cihetlerden mezkûr istikâmete sevk ider kendisi dahî bakî efrâd ile keşşâfları ta'kîb iderek arâzî-i muhtelifte üzerinde ki hareketlerini ve düşmanı gördükleri anda ne yaptıklarını ve giriye ne yolda haber virdiklerini yanındaki efrâda anlatır. Şu hareket esnâsında keşşâflar tarafından hata vuku' bulursa kâffesini bir noktaya toplayarak hareketlerini tenkîd ve hata-yı vâki'n mahzûrini bütün efrâda iyice anlatup hareketin tekrârını yakın keşşâfdan veya başka bir keşşâfdan talep eder.

Bundan sonra koğuşta harîta üzerinde avârız-ı zemînin şekil ve hey'etinin ne sûretle irâ'e olunduğunu öğrenub öğrenmediklerini anlamak için imtihân ider. Ma'lûmat-ı kâfiye edindikleri tebeyyün iderse arâzî üzerinde olduğu gibi harîta üzerine de bir tepe veya sırtın yâhûd bir ormanın keşifine bir keşşâf

120

ta'yin iderek keşşâf başının virdiği ta'lîmatda sûret-i hareketlerinde bir hata görürse tashîh ider. Bundan sonra sıkıca tebdîl idilmek üzere keşşâflara bir takım faraziyat ile mesâ'il virir.

Bu ders ve ta'lîmler muhtelif devr ve kısımlara ayrılır. Her kısmın icrâsında veya tekrârında zâbit son derece sabr ve sükûnet-i azhâr idüb anlayamadıklarından dolayı efrâda şiddet göstermeyip kemâl-i hâmiyet ve ciddiyetle tekrâr ider.

Keşşâfların Arâzi Üzerinde Sûret-i Hareketleriyle Yürüyüş Nizâmları ---
Keşşâflar ve keşif kolları vazîfe ve emr almaksızın mensûb oldukları kıt'adan intikâl idemeyecekleri gibi vazîfeleri ne kadar güç olursa olsun ma'lûmatsız da avdet

idemeyeceklerdir. Keşşâflar kâ'ideten gâyet müteyakkız bulunmak şartıyla hendekler içinde ve bir dîvar arkasında çit ve ağaç yığınları gibi mâni'ler arasında muhataranın cinsine göre serbest ve serî' bir hâlde yılan gibi dolaşmak yürüyüşlerinin cihetini ta'yin etmek ve ifrâz oldukları kıt'a ile irtibâtlarını muhâfaza için ara sıra durup rasad etmek ve mestûr mahalleri tekrâr aramak için istedikleri şekilde yürümekdir. Atı de beyân olunan misâller keşif kollarıyla keşşâfların yürüyüş nizâmlarıyla hareketleri hakkında ma'lûmat kâfiye i'tâ ider.

Bunları sevk iden zâbit amirlerini çağırub mıntukalarını irâ'e iderek vazîfelerini söyleyub hareket idiniz diye emr virdikde keşşâf başı arkadaşlarıyla hareket idip (emr aldığı zamân arkadaşları berâber değil idiseler) 40-50 adım ileri de aldığı emri arkadaşlarına söyleyub anlarında tekrâr itdirdikten sonra harekete başlarlar: Keşşâfî icâb iden arâziye ve sollarında keşşâf başı mâdûnuna hitâbeten keşif ideceğimiz arâzî işte burasıdır.

121

Burayı araşdırub şu tepeye gideceğiniz dahâ vazîfemiz olursa orada söylerim deyüb tepeye doğru hareket iderler.

Keşşâflar hareketlerini teshîl için (evvelce görmüş oldukları ders ve ta'lîm iktizâsı olarak) beyânlarında bir husûs işâret karârlaştırırlar meselâ biri düdük çalar diğerlerinin nazar-ı dikkatini celb ider, düşmanı görmüş ise yere yamarına ve düşmanın mahaline veya cihet-i hareketine ve şâyed vazîfeleri bitmiş ise toplanmalarına dâ'ir eliyle işâret verir.

Keşşâflar arâzîden istifâde iderler. Meskûn mahallerin önünde biraz durub ileriye rasad iderler. Muhâtara yoksa keşşâf başı bir neferle serî'an hareket ider diğer neferde nişân vaz'iyetinde bekler ba'dehu o da gider.

Keşşâflar mu'ayyen bir nizâmda yürümeye mecbûr değildirler. Açık arâzîde koşar adımla hareket iderler, orman dahîlinde yek-diğerini ga'ib itmeye mümkün ise muhit-i hâriciyi tarassuda dikkat iderek açık olan mahallerden koşarak geçerler. Karlı veya nemli arâzîden geçerken ayak izlerine dikkat idüb giceleri veya gündüz etrâf-ı civârda şamata ve gürültü olduğu zamân durmak ve yeri dinlemek gibi vesâ'ite mürâca'at iderler.

Meskûn mahallerden geçerken ahâlden lâzımgelen mâ'lûmatı alırlar. Her nerede bulunurlarsa bulunsunlar kolayca avdet idebilmek ve yakalanmamak için gitdikleri yoldan avdete mecbûr iseler orman dahîlinde ağaç dallarını kırmak vesâ'ir arâzide taş yıkmak, ağaç devirmek gibi vesâ'itede mürâca'at iderler. Keşşâfların hareket ve nizâmalarını dahâ eyü anlamak için:

Bölük İstirâhatde --- (d) Köyünde ikâmete me'mûr bir bölük (n) suyunun sol sâhilinde bulunan düşman ile umûm-ı arâzînin keşfi için sevk itdiği 1, 2, 3 numaralı keşşâfların suret-i hareketlerini ve yürüyüş nizâmalarını

122

Bir numaralı krokide tedkîk idiniz.

- (1) Numaralı keşşâf (h) çıkuru ile (v) kuyunun ve (n) suyunun sol sâhilinin keşfine me'mûrdur.
- (2) Numaralı keşşâf (L) ormanıya (Y) arâzîsinin keşfine me'mûrdur.
- (3) Numaralı keşşâf(A) ormanıya (t) tepesinin keşfine me'mûrdur.

Bölük Pişdârda --- Pişdârda bulunan bölük tarafından müfrez keşşâfların vazîfeleri kademelerin ilerisinde veya cenâhlarında bulunan ve uzakdan tahkîki mümkün olamayan çiftlik, orman, tepe, köy gibi mevâk'î keşif itmek ve bu mevki'lerde zuhuri melhuz olan tehlikeden mensûb oldukları kıt'âtı hâlas itmekdir ki düşman ile irtibâtda bulunub bulunmadığına göre vazîfeleri ikiye ayrılır.

Düşman İle İrtibât Yok --- Bu gibi zamânlarda keşşâfların düşmanı görmek ve düşmana dâ'ir haber vermek ihtimâli pek az olduğundan düşmana dâ'ir hiçbir ma'lûmat idinemeyen keşşâf veya keşşâflar vazîfelerini îfâ itdikden sonra yol üzerinde kıt'alarını bekleyub iltihâk iderler. (2) numaralı krokide 1, 2, 3 numaralı keşşâfların sûret-i hareketlerini ati deki misâl ile tedkîk ideceğiz.

Misâl --- (b) Köyünde bulunan bir piyâde bölüğü bir takım pişdâr ve bir takım manga evc ile emniyyet tertîbatı alarak b, c, a, n istikâmetine doğru hareket idiyor. Pişdâr takımı kumandanı olan mülâzım köyden çıkar çıkmaz 1,5: 2 kilometre ileride (n) ormanıya f, s çiftliklerini gördüğünden bir tehlikeye düşür olmamak için iki keşif kolu ifrâz idüb (1) numaralıyı

ormanın (2) numarılıyı çiftliğin keşfine me'mûr ider. Bu keşif kolları vazîfelerine dâ'ir emr aldıktan sonra kıt'adan dahâ serî' bir yürüyüş ile kısa yoldan ileri giderler yani bir numarılı noktasında yoldan çıkararak (n) istikâmetine (2) numarılı medhalinde ayrılarak (f) tarafına doğru gider ve arâzînin hâline göre şekil alırlar.

Bunlar aynı zamânda hareket itmiş olduklarından (1) numarılı ormanı (2) numarılı (f) çiftliği keşif idüb (s) çiftliği civârında birleşerek (t) dört yol ağzında bölüğü beklerler ki bu esnâda bölükde takrîben 700 metre uzakda bulunan (n) noktasına muvâsalat itmiş olduğundan bunlar düşmanı görüpde haber için ateş itmiş olsa idiler tüfeng sedâsı bu mesâfeden bölüğe vâsıl olacak idi.

Mülâzım bu keşif kolları gönderub yürüyüşüne devâm iderek (d) noktasına vâsıl oldukda karşusunda tâ'kîb ideceği yolun bölük sağ tarafında k, l tepelerini gördüklerinden bu tepelerle (h) çiftliğini keşif ve (r) civârında kendisine iltihâk itmek üzere (2) numarılı keşif kolunu sevk ider.

Bu keşif kolu evvelâ bir hat üzere (k) tepesine doğru gidüb bir nefer mezkûr tepeye vâsıl olduktan sonra istikâmetlerini cenûbe (L) tepesiyle (h) çiftliğine tevcîhe ile (r) civârında takımı beklerler ki bu esnâda takımında takriben (k) noktasına vâsıl olmuştur.

Düşman İle İrtibât Mevcûd --- Böyle zamânlarda düşman ile karşılaşmak ihtimâli ziyâde olduğundan keşşâflar müteyakkızâne ve fa'âlâne bir sûretle hareket idüb düşmana dâ'ir aldıkları mâ'lûmatı kat'î ve sahîh olarak serî'an giriye haber virmekle vazîfe hitâm bulmayacağını bilerek bir taraftan yine tahkîkâta devâm

idüb düşmanın dahâ büyük kıt'âtını keşife sa'y itmelidir. İlk tesâdüfde tehlike gayet ziyâde olursa en serî' vâsıtâ olan ateşle haber virileceğini de bilmelidirler. Mâ'mâfih bunların ateş itmesi vazîfelerinin hüsn-ü sûretle îfâsına man'î olduğundan mecbûriyyet-i kıt'aya görmeksizin ateş itmelidirler. Bu hâle nazaran ateş idecekleri zamân ta'yin olunabilir ki:

1- Bi'z-zât tehlikeye düşür oldularsa;

2- Maksudlarının istihsâlinde veya icrâsı mutlak olan vazifelerinin îfâsında bir mân'a tesâdüf iderlerse:

3- Mensûb oldukları kıt'anın düçâr olacağını tehlikeyi başka bir vâsıta ile haber virmek mümkün olamadığı zamân ateş idebilub sâ'ir zamânlar mevki'lerini düşman keşşâf veya çifte nevbetcilerine bildirmemek ve kendi kıt'alarını telâşa düşürmemek için ateşden ictinâb iderler.

Düşmanı gören keşşâfların sûret-i hareketlerini (2) numaralı kroki üzerinde ati deki misâl ile tedkîk ideceğiz.

Misâl--- (A) Köyünden emniyyet tertîbatıyla harekete başlayarak n, h, s, f yolunu ta'kîbe me'mûr bölüğün pişdâr takımı kumandanı olan mülâzım (n) noktasına vâsıl oldukda ilerisinde m, m evleriyle y ormanı k, s, tepelerine ve yolun sol tarafında v, v yolu üzerinde h, m, L evlerini gördüğünden ansızın düşmana tesâdüf itmemek ve düşmanın pususuna uğramamak için bu mevâk'in keşfine iki keşşâf gönderir. (1) numaralı keşşâfı ileride y ormanı k, s, s tepelerinin keşfine me'mûr ider. (2) numaralı keşşâfı dahî evc bir hizâda yürümek irtibâtı muhâfaza itmek ve (h) noktasında kıt'aya iltihâk itmek şartıyla ve v, v yolu

125

Üstünde ki k, h, m, L evlerinin keşfine ta'yîn ider.

Bu keşşâf aldığı ta'lîmat mûcibince h, m, l evlerini ve fazla olarak y ormanının şimâl kenârını keşif iderek, h noktasında mülâzım bekler (1) numaralı keşşâf dahî h noktasından sola sapar sapmaz yolun solunda ormanı sağında dahî k tepesini gördüğünden ormanın şimâli dahî taht-ı emniyyetde bulunduğu keşşâf başı yoldan, neferin biri solda ormanının deruninden diğeri sağda k tepesinden üçü bir hat istikâmetinde hareket iderler.

Keşşâf başı L noktasına vâsıl oldukda düdük ile veya sâ'ir bir vâsıta ile arkadaşlarının nazar-ı dikkatlerini celb iderek bu noktada toplanmalarını işâret ider. Toplandıktan sonra düşmana dâ'ir ma'lûmat olup olmadığını sû'âl iderek s, s tepelerini keşif ideceklerini söyler. Yine münâsib aralıkla bir hat üzere hareket idüb s, s tepesinin h, noktasına vâsıl oldukda keşşâf başı L tepesinde düşmanın k, çifte nevbetcilerini gördüğünden keşife devâm itmelerini arkadaşlarına emr iderek kendisi derhâl giriye haber götürür ki bu esnâda bölükde h noktasına vâsıl olmuş bulunuyor.

Keşfe devâm eden neferlerden biri sürünerek s tepesinin s noktasına doğru gidüb oradan düşmanın diğer çifte nevbetcileriyle takriben 300 adım giride k küçük karakolunu gördüğünden arkadaşına söyleyerek yüzbaşuya haber virmek için en kısa yoldan avdet ider ve müşâhedat-ı i'zâm itmeyerek zana faraziyat ve ihtimâlat karıştırmayarak acele ve telâş dahî götürmeyerek yüzbaşuya haber virir. Bu ma'lûmat üzerine yüzbaşı dahî hüçûm idecekse tertibat almak için karâra vakt bulur.

Tenbîhiye --- Pişdârda bulunan bölük zâbitân ve efrâdının vazife ve sûret-i

126

hareketleri seferiye nizâmnamesinde münderiç olduğundan burada tafsîlâta lüzum görülmedi. Yalnız pişdâr kumandanı olan yüzbaşının husûsat-ı atiyeye dikkat itmesi lâzımdır:

- 1- Yüzbaşı düşmanı ve düşmanın hâlini görüp anlamaya çalışmak yani keşif hizmetini gâyet esâslı yapmak;
- 2- Düşman ile temâs hâsıl olduğu onun birden bire ilerlemesini göz önünde güzel güzel mevzî'lerini tutmasını mani'ye çalışmak ki giride ki kısım-ı küllî maksad muhârebeye muvaffik tertibatını alabilsun.
- 3- Geçilecek ve hatt-ı muhârebe idilecek arâzînin hâlini keşif itdirdikce giryede haber virmek;
- 4- Yol, köprü, geçit gibi şeylerin ufak tefek noksanlarını vaktiyle görüp ta'mîr itdirmek;
- 5- Düşmanın keşif kollarını bizim tarafa yaklaştırmamaya çalışmak ve bu sûretle yol kolumuzu, kuvvetimizi düşmanın öğrenmesine meydân virmemektir.

Bölük Dümdârda --- Bölüğün dümdârda ki vazîfesi çekilmekte olan kısım-ı küllîmize zararı dokunmayacak derecede düşmanı açıkda tutmak ve her hâlde kısım-ı küllî giri yürüyüşünü düşmandan râhatsızlık görmeyerek ikmâl idinceye kadar düşmanı harb ile hîle ile veya sâ'ir sûretle işgâl itmektir.

Bölük Canibdârda --- Bölüğün canibdârda ki vazîfesi pişdâr ile dümdârda ki vazîfesinin tamâmıyla aynıdır. Gerek bura da ve gerekse pişdâr ile dümdâr da zâbitânın bir vazîfeleri de kademeler arasında ki mesâfeyi muhâfaza itmektir ki bu da ileriden giryeye doğru olacaktır. Ya'ni her kademenin amiri kendi girişinde ki mesâfeden mes'ûldür. Bunun için önde ki amir sık sık dönüb giryeye

bakarak arâzînin hâline göre ta'yîn olunmuş mesâfenin muhâfazası için yürüyüşünü uydurur. Tabur birlik de ile yapılacak manevralardan başka yüzbaşı ta'lîmhâne de veya arâzî üzerinde ba'zen bölüğünü giride filama ile gösterilen bir kısım-ı küllînin pişdârı veya dümdârı farz iderek emniyet yürüyüşü ile yürütüp bu esnâda muhtelif kademelerde bulunan zâbitân ve efrâdın vazîfe ve sûret-i hareketlerini ale'l husus (3) de ki vazîfelerinin ne kadar mühim olduğunu her birine ayrı ayrı anlatmalıdır.

Bölük İleri Karakolda --- İleri karakolda bulunan bölük aksâmından müfrez keşşâf veya keşif kollarının vazîfeleri layenkat'î düşmanı keşif ve tecessüs itmek ve ekseriyyetle düşman ile berâber arâzînin hâlini dahî keşif ile her dürlü vesâ'ite mürâca'at iderek (hîle, desîse, arâzîden istifâde, sürünmek yuvarlanmak... ilâh) mümkün mertebe düşmana takarrüb itmek olduğundan bunların kumandanlarıyla efrâdını iyuce intihâb itmek ekseriyyetle çantasız vesâ'ir eşyâsız sevk itmek lâzımdır. Bunların sûret-i hareketleri dahî düşman ile irtibâtda bulunulub bulunmadığına göre tebeddül ider. Her hâlde gerek gece gerek gündüz ihtiyâtkârane ve gürülsüzce hareket iderek ara sıra tevakkuf idüb etrâfî dinlerler ve giri ile olan irtibâtlarının katî olunmamasına gayret iderler. Postalar hattını geçerlerken en yakın olan posta veya nevbetciye kangı istikâmetde ilerleyeceklerini ve avdetlerinde mezkûr postanın tarassud mıntıkası dahilinde düşmandan ne gördüklerini muhtasaran beyân iderler. Keşşâflar zincir hattını geçerken kendilerini tanıtmaya mecbûr iseler de geceleyin yanlışlıklara meydân virmemek için ne vakt avdet ideceklerini ta'yîn itmek

ve bu avdet zamânıyla azîmetleri zamânı ve zincir hattının hangi noktasından mürur ideceklerini evvelce küçük karakollarla zincir hattına teblîğ itmek muvafıktır.

Düşman İle İrtibât Yok --- Böyle zamânlarda düşmana tesâdüf ihtimâli az olduğundan ve keşif kollarının vazîfesi dahî doğrudan doğruya arâzînin keşfine münhasır kaldığından arâzînin her hâline dâ'ir ma'lûmat idinen keşif kolu emr olunan sâ'atde avdet ider ve zincir hattından geçerken posta veya nöbetçilere ileri de ki arâzîye dâ'ir ma'lûmat-ı kâffeye i'tâ ile mensûb oldukları kıt'aya da ma'lûmatlarını usûl-ü vechle söylerler. (4) numarılı kroki de (1) numarılı müstakil

küçük zâbit postasıyla (2) numaralı küçük karakoldan gönderilen keşif kollarının sûret-i hareketleri atide ki misâl ile mütâla'a idülsun.

Misâl --- (L) köyünde giceyi geçirmeye karâr viren bir piyâde bölüğü kendisini sert ve te'mîn için düşmanın gelmesi melhûz olan s yoluna (1) numaralı m müstakil küçük zâbit posta dahî ve (s) yoluna dahî (2) numaralı m küçük karakolunu sevk ider. Bunlarında kendilerini te'mîn itmeleri lâzım olduğundan, posta bir çokda nöbetçi ve küçük karakolda dahî (1) numaralı n küçük postasıyla 2 ve 3 numaralı çifte nöbetçileri sevk ider. (zincir hattında ki posta ve nöbetçiler) 'umûmiyyetle sağdan sola doğru müstakil postalarla küçük karakollarda yine sağdan sola doğru, büyük karakollar ve keşif kollarına bu tarz da kendi kıt'aları dahîlinde birden î'tibâren numaru alırlar) bundan mâ'ada ileri deki arâzî kemâlen mechûl olduğundan düşmanın vücûdunu anlamak ve ahvâl-i arâziyi tahkîk etmek için avdet zamânlarını ta'yin ile birer keşif kolu sevk ider.

129

M küçük karakolundan müfrez (1) numaralı keşif kolu a köyüyle (r) ormanının keşfini ikmâl ile avdet zamanının hulûlunda avdetle mülâzıma i'tâ-yı ma'lûmat ider. M postasının müfrez (1) numaralı keşif kolu dahî (v) tepesine kadar gidüb v bahçesinden başka bir şey görmediğinden ve bahçenin ağaçları seyrek, kendisi dahî küçük olduğundan ve avdet zamânı olan yirmi dakika dahî hitâm bulunduğundan avdet idüb haber virir.

Bu keşif kollarının avdet müddetleri vazîfelerinin küçüklüğü ve arâzinin sarp ve bataklık olmasıyla tezâyüd ider her hâlde ekseriyyetle (40) dakikadan fazla olmamalıdır.

Düşman İle İrtibât Mevcûd --- Düşman ile temâs ve irtibât mevcûd iken ileri karakoldan müfrez keşif kollarının vazîfesi arâzinin hâliyle berâber düşmanın da hâlini anlamak ve mümkün mertebe düşmana tekarrüb iderek mevki'ni, kuvvetini, sunûfini, cihet-i hareketi anlamak olduğundan düşmanın bir keşşâf veya çifte nevbetcisini gören keşif kolu vazîfesinin hitâm bulmadığını bilerek düşmanın hâline ve tehlikenin cinsine göre münâsib bir vâsıta ile giriye ma'lûmat virub bu ma'lumatı tevsî' için bir yerde durmak, düşmana tekarrüb etmek, giriye dönüb, tekrâr ileriye gitmek sağ veya sol tarafa çekilmek gibi vesâ'ite mürâca'at itmelidir. İşte bu

sebebden bunların avdet zamânları ta'yin idilemez. (4) Numaralı krokide k havâlisinde düşman zuhûr ittiğine nazaran m küçük karakoldan müfrez (2) numaralı küçük zâbit keşif kolunun hareketine dikkat idilsun: Dört neferle bir onbaşından mürekkeb bu keşif kolu etrâfı evvelce keşif edilmiş olan f noktasına kadar toplu olarak gider mezkûr noktadan sonra

130

y şeklini alarak ve (n) tepesinin keşfine de ehemmiyet vermeyerek k sınırlarına doğru çıkarlar. Amir b noktasına vâsil oldukda bir kilometre ileride düşmanın 6 atlısının doluşmakda ve kendilerine doğru takarrüb itmekde olduğunu görür. Derhâl yere yatarak ve serî'an ve hafiyen toplanmalarına dâ'ir arkadaşlarına işâret virerek mezkûr atlıları anlara da irae idüb bir nefer vâsıtasıyla giriye haber gönderdikden sonra bu atlıların vazîfesi nedir (uç mu keşif kolu mu) anlamak için diğer arkadaşlarıyla serî'an a vâdisine inerek (k) noktasında ki ağaçların arkasında ateşe hâzır bir hâlde bekler 1-2 dakika sonra bu atlılar gelub (r) ormanını dolaşub gitdiklerinden keşif kolu olduklarına kanâ'at gelmeyle hâsıl ile takıma avdet ider. Ve gördüğünü tamâmıyla söyler.

Diğer Misâl --- (5) Numaralı krokide (t) ormanının 1000 metre girişinde ikâmet iden bir piyâde bölüğü d yolunda düşman keşif kollarının dolaştığını haber alarak istirahatini te'mîn için mezkûr istikâmetde m küçük karakoluyla m küçük zâbit postasını sevk ider. Küçük karakol bir küçük posta ve bir çifte nöbetçi ile müstakil bir posta dahî iki çifte nöbetçi ile kendilerini te'mîn itdikleri gibi ma'lûmat tama ahz için atideki keşif kollarını sevk iderler. Müstakil posta p köprüsünün hâliyle s suyu vadisinde düşman olup olmadığını tahkîk için (2) numaralı bir keşif kolu sevk ider. Bu keşif kolu ve k tepelerini geçüb vâdinin bataklık olduğunu ve hiçbir noktasından mürur kâbil olmadığını ba'dehu köprüye giderek köprünün sunûf-1 selasenin (üç sınıf) mürûrine müsâ'id ve kârgir olduğunu anlatub avdet iderken köprü civârında birkaç nefer piyâde olarak kendilerine doğru takarrüb itmekde

131

olduklarını görürler. Bunları iyuce anlamak ve kendilerini göstermemek için amirin emriyle boyun noktasına doğru çekilirse de burada tevakkuf mümkün olmadığını anladıklarından derhâl a ormanına gidüb oradan keşfe devâm iderler Düşman

neferleri gelub ve v tepesine çıkararak etrafa iyuce bakdıktan sonra giri dönüp m yolunu ta'kîb iderler ve arkalarından 150 metre mesâfeden takrîben bir takım 300 metre mesâfe ile de iki takım tâ'kîb itmekte olduğundan emniyyet tertîbatıyla n m yolunu tâ'kîb iden bir piyâde bölüğü olduğunu anlayarak ma'lûmat i'tâsı için avdet iderler.

(m) Küçük karakolu dahî L köprüsünde düşmanın çifte nöbetçisi bulunduğunu evvelce haber aldığı gibi (1) numaralı posta tarafından dahî görüldüğünden diğer posta veya nöbetçileriyle küçük karakolunun nerede bulunduğunu anlamak için demir yolu istikâmetinden numaralı keşif kolu sevk ider.

Bu keşif kolu düşmanın L çifte nöbetçisine görünmemek için demir yolunun şimâl tarafını ta'kîb iderek p köprüsüne vâsıl olur ve orman f tepesinde düşmanın diğer çifte nöbetçisini görür; buradan açıktan açığa tepeye veya ileri gitmek kâbil olmadığından ve vazîfesi ise düşmanın küçük karakolunun mahalini behemehâl anlamak olduğundan en ziyâde şüphesini dâ'î olan k kuvveti keşif itmek için amir bervech-i âtî hile ile vazîfesini ifâ ider p köprüsünde hindin içinde olduklarını f tepesinde ki çifte nöbetçiler gördüğü gibi bir dânesinde ateşe itmeye hâzır bir vaz'iyetde bunları gözden ayırmıyor idi. Amir hemen kasnı kapağını çıkarub yolun üstüne hendeğin önüne koyduktan sonra arkadaşlarına da yalnız feslerini düşmana göstermelerini tenbîhiye idüb kendisi yolun şimâl tarafından eğilerek, sürünerek h noktasına kadar gidüb

132

oradan (k) köyünün giri tarafında takrîben bir takım kuvvetinde bir müfreze silâh çatub istirahat itmekde olduklarını görür ve küçük karakol olduklarını anlayarak p ormanda mestûren takıma avdetle haber virirler.

Tenbîhiye --- İleri karakolda en mühim mâdde keşif hidmeti olduğunu anladıktan sonra kısım-1 küllînin emniyyeti istihsâl itmek ve muhârebeye hâzırlanmasına muktezi zamânı kazandırabilmek için büyük karakol kumandanı olan yüzbaşı ileriye gönderdiği aksâm-1 sagireye ve civârında ki diğer büyük karakollara mu'âvenet itmek, düşman her ne zamân ta'arruz iderse muhârebeye hâzır bulunarak kısım-1 küllîyi telâşa düşürmemek, cihât-1 erba'asından haberdâr olarak düşman ile temâsı gâ'ib itmemek vezâ'if-i aslîyesinden olduğunu hâtırdan çıkarmamalıdır.

Mûmâileyh ileri karakol kumandanından emr aldıktan sonra bölüğü en kıdemli bir mülâzıma terk iderek yanına bir süvârî, yaya giderse bir çavuş veya iki nefer alarak muhâfazasına me'mûr olduğu arâzîyi gözden geçirmek ve tertibat-ı lâzimesini ta'yin etmek için ileriye gider.

İleride süvârîmiz yoksa kendini emniyyetde bulundurmak maksadıyla 2-3 nefer kuvvetinde 1-2 keşif kolu gönderir. Yüzbaşı dördünü ikmâl idüb sevk ideceği aksâmı ta'yin itdiği mahallere gönderdikden sonra almış olduğu tertibatı ve bilâhare icrâ ideceği ta'dilatı rapor ve kroki ile ileri karakol kumandanına beyân ider, rapor yazmağa vakt müsâ'id değilse müsâ'id bir emr atlısı veya bir çavuş vâsıtasıyla şîfâhen bildirir. Yüzbaşı karakol aksâm-ı mevazî'nin eyu intihâb olmamasından ve hidmetinin muvâfik bulunmamasından hâsılı bu husûsda ki tekâsül-ü adem dikkatden bi'izzat mes'ûl olduğunu cihetle mûmâileyh aksâm-ı muhtelifenin ne derece de hâzır ve müheyâ bulunacağını

133

meselâ karakollar civârlarında ki meskûn mahallerden istifâde idüb idemeyeceklerini çadırların kurulub kurulamayacağını, ateş yakılıb yakılamayacağını, yemeğin ne sûretle pişirileceğini ta'yin itdikden sonra ma'iyetine bir boruzan alarak teftîşe çıkar.

Küçük karakol ve müstakil posta kumandanları da mahallerine gitmek için yüzbaşidan emr aldıktan sonra ileriye gider ve tertibat-ı lâzimesini alarak raporlarını yüzbaşuya gönderirler, ba'dehu devre çıkub nöbetçilerin ta'lîmat-ı 'umûmiyyeye ve husûsiyelerini i'tâ iderler.

Zincir hattını teşkîl iden posta ve nöbetçilerin vazîfesi görebilecekleri kadar düşmana cihetine bakmak gördüklerini dera'kab haber virmek düşmanın hücumundan evvel mensûb oldukları kıt'aları haberdâr etmek, aldıkları ta'lîmat-ı 'umûmiyye ve husûsiyetin hilâfında asla hareket itmemektir.

Küçük karakol kumandanı posta ve nöbetçileri tefrik ve numaralarını tahsîs idüb küçük zâbit ileride olmak üzere takımın sağ cenâhında bulundurarak küçük zâbite hitâben, birinci postamız 350 adım ileride şu küçük tepenin girişine gidin; sağ tarafınızda müstakil küçük zâbit postamız sol tarafınızda iki numaralı çifte nöbetçimiz vardır (marş) dedikde küçük zâbit veya onbaşı postayı en kısa yoldan irae idilen mahale sevk ider.

Eğer küçük zâbit çiftle nöbetçilerin sevkine me'mûr ise kâffesini (1) numaralı çiftle nöbetçinin mahâline gönderub onu orada terk ile 2 ve ba'dehu 3 numaralı nöbetçileri götürerek kendisi takıma avdet ider.

134

İleri karakol kumandanları tarafından mafevklerine gönderilecek raporun nümûnesi

Gönderen	Yazıldığı Mahâl	Tarîh	Sâ'at
Kuvveti Mevzî' Postaları Keşşâflar Sûret-i irtibât Hat-ı müdâfa'a Düşmana dâ'ir mâ'lûmat	Serlevha		
			İmza

İkinci Bahs

Ta'rruz

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- 1870 seferiyle (purs) ve (rus-japon) seferleri ta'rruzun ne derecede fâ'ideli ve nefice-i kıt'aya istihsâline ne kadar hârim bir usûl-ü muhârebe olduğunu meydâna koyduğundan bölük ta'rruz mıntikasının hangisinde bulunursa bulunsun (takarrüb mıntikası, top mıntikası, tüfeng mıntikası, hüçüm ve süngü mıntikası) nasıl ve ne nizâmda hareket ideceğini ve piyâdenin muhârebe de yegâne vâsita-i icrâ'yyesi olan dahâ doğrusu muhârebenin ruh-i hakîkîsi ve muvaffakiyetin şart-ı esâsiyesi bulunan ateşe ne zamân ve ne sûretle başlayacağı hakkında ki kavâ'id-i esâsiyeyi muhtasaran beyân ideceğiz.

Ta'arruz, musammem olsun tasarrufi olsun her hâlde ekseriye bir harb yürüyüşünü ta'kîb ider. İçtimâ' mahâlinde tabur kumandanı zâbitânı toplayub fikr-i umumi ve husûsîyeyi beyân idildikten ya'ni düşmana, inkısâm-ı asâkire, kendisinin ve ağırlıkların bulunacağı mahale dâ'ir yürüyüş emrini virdikten sonra yüzbaşılarda bölüklerine mezkûr emrin mündericâtını muhtasaran beyân ider ve binbaşının emrinde ki sâ'atde yürüyüşe başlarlar.

Bölük kısım-ı küllîde ise seferiye nizâmnamesinin ta'yin itdiği vezâ'ifini îfâya gayret ider. Tabur münferid bölük pişdâr ise veya tabur bir kıt'anın pişdârı bölük de pişdâr pişdârı ise (bölük nâdiren yalnız başına muhârebe ider): Bu bölük bâlâ da keşşâf bahsinde beyân olduğu üzere lüzûmu kadar keşşâf

ve keşif kolu sevk itdikden sonra kademelerle yürüyüşe başlar.

Bu hâlde vazîfe-i asliyesi düşmanı keşif itmek ve düşmanın ufak tefek hüçümlarını def' ve bertaraf itmek vücûd-i hüçümların da ise kısım-ı küllînin yayılması için lâzımgelen zamânı kazanmak olduğundan yüzbaşı tesâdüf itdiği za'îf düşman müfrezeleriyle ciddi muhârebeye girişerek kısım-ı küllîyi telâş ve tevaffuka düşürmemek veyâhûd kendine fa'ik bir düşman üzerine hüçüm iderek tabur kumandanının kararını bozmamak ve kısım-ı küllîyi vehim bir vaz'iyete sokmamak gibi husûsatı hâtırdan çıkarmayub yalnız kumandanı fikr ve kararında serbest

bırakmak için mûmâileyhin vürûdine kadar ateşçe tevaffuk istihsâline gayret eylemelidir. (böyle zamânlar da kumandanların kolun baş tarafında bulunması pek mühimdir) Farz idelim ki takarrüb mıntikasında düşmana tesâdüf idilmeyerek top mıntikasına girildi ve düşman top mermîleri de sağa, sola düşmeye başladı. Artık bu zamân taburun toplu olarak hareket itmesi mümkün olmadığından binbaşı derhâl taburun yayılması için (filan bölük yolun şu kadar sağına; filan bölük yolun şu kadar soluna; filan bölük şu hizâ da şu kadar giride; filan bölük irtibât; yürüyüş istikâmeti filan yer; gibi) her bölüğün mevki'ni ve sûret-i irtibâtını müş'ir-i kısa, açık, acele ve telâşsız emr veyâhûd işâret virir. Bahs itdiğimiz bölük irtibât bölüğü ise irae idilen istikâmete doğru gider. Değilse irtibât bölüğüne dikkat iderek topçu ateşinden kendisini muhâfaza edecek vesâ'ite mürâca'at ider.

Bölük ga'ib itdiği mesâfe ve aralığını ba'dehu ahz itmek üzere icâbında

137

sağa ve sola yürüyerek zemîn dalgalarından istifâde ider ve düşmanın hem nazarından ve hem de ateşinden muhâfaza olunabilir. <Napolyon demişdir ki evvelâ sokulub ba'dehu görülmelidir> Zâten yeni ta'lîmnâme de ta'arruz-u cihette tesettüre gayri müsâ'id açık ve düz arâziden içtinâbı tavsiye idiyor. Moltke de <açık arâzî mani'lerin en dehşetlisidir> sözünü söylüyor. Fakat her vakt böyle dalgalı arâzîye tesâdüf mümkün olmayacağından telefâtın tenkîs-i çâresini alınacak nizâmda aramaklığımıza müsâ'de idiyor. Bu hâlde bölüğün hangi nizâmda hareket itmesi muvâfık olduğunu münâkaşa idelim: Yüzbaşılar ta'lîmnâmenin bahs itdiği salâhiyete istinâden, avcı hattı, saf-ı harb, takım kolu, bölük kolu, manga kolu gibi, nizâmlardan birini ahz idebilirler. Biz burada fikrimizi bu nizâmlardan birine rabt itmeyub ancak topçu mermîyatının bunlar üzerine olan te'sîr'atını bu te'sîr'ata karşı hangisinin fâ'ideli olacağını arayacağız:

Avcı Hattı ve Saf-ı Harb: Ahîren icrâ idilen tecrübeden anlaşılışıdır ki hâlat ve eşkâl-i muhtelifeye göre bütün bölük efrâdını muharebeden hâric kılmak için lüzûmu olan top mermîyatı bervech-i âtîdir:

10 santimetre aralıkla bir sıra üzere ayakda duran bölüğe: 24 mermî.

“ “ “ “ “ “ diz üstünde duran bölüğe: 40 mermî

“ “ “ “ “ “ yere yatmış duran bölüğe: 78 mermî

Saf-1 harb nizâmında bulunan bölüğe: 40 mermî

Takım Kolu--- Bu nizâm (eski bölük kolu) 17 metrelik bir cebhe arz

138

idüb iki sıra üzere bulunan takımlar kısmen yek-diğerini setr iderler. Bu nizâm üzerine endâht tanzîmi gâyet kolay olduğu gibi bütün efrâdı muhârebeden hâric kılmak için de muntazam bir ateş ile 14 mermî îcâb ider.

Yürüyüş Kolu--- (1)⁵¹ Bu nizâmında efrâd kemâlen yek-diğerini setr itdikleri gibi cebhede diğerlerinden daha dardır. Eğer bu nizâm bir takım kademelere ayrılacak olursa aralıklara düşen mermîyat-ı topçuyu tarassud idemeyeceği gibi böyle dalgalanan kollar üzerine endâht tanzîmi husûsunda müşkilâta uğrar. Bundan başka kademelerden birine sevk itdiği mermînin diğer kadame meşâr olmaz. Kolluk umkı pek ziyâde olmadığı hâlde sarfi lâzımgelen top mermîyatı hakkında bervech-i âtî erkâm kabûl idilebilir:

Yürüyüş kolu nizâmında bulunan bölüğe: 25 mermî

Manga kolu nizâmında bulunan bölüğe: 30 mermî

Bölük kolu nizâmında bulunan bölüğe: 2, mermî aralık 30 cebhe 66 metre olduğuna göredir. Nısf takımlar 30 ar metre aralıkla hareket iderse 96 mermî îcâb ider. Bâlâda ki erkâmdan anlaşılacağına göre otuzar metre aralıkla takımların yürüyüş kolunda bulunması veyâhûd aynı aralıkla nısf takımların kezâ mezkûr nizâmında topçu ateşi altından en mükemmel bir nizâmdır. Bu nizâm makinalı tüfeklere karşuda pek fâ'idelidir.

139

Cebhe ile berâber cenâhlarında setr ve te'mîni îcâb idiyorsa takımları bir hizâda yürütmeyub kademe ile yürütmek tedâbirlerine de mûra'acat bazen fâ'ideli olur ki bu

⁵¹ Yürüyüş Kolu --- Dörder diziden mürekkeb olan mangaların, mangalar sağa çarh- marş - | dur | kumandasıyla hâsıl olmuş --- manga kolu --- nizâmının aynı olup yalnız burada (takımlarının birinci mangalarının sağında duran) Bölük zâbitânının ikisi en ileri de, ikisi en giride (mangalarının solunda duran) Manga başıların nısf takımların girişinde, cenâh klavuzlarının dahî takım zabitlerinin yanında bulunmasında hâsıl olmuş bir nizâmdır.

hâlde sağ veya soldan vukû' bulacak süvârî hücumuna karşı bölük tekmîl silâhlarını bir sağa veya sola çarh ile isti'mâl idebilir.

Arâzînin hâlini, yürüyüşe olan kâbiliyetini nazar-ı mütâla'ya alarak bervech-i bâlâ nizâmlarından biriyle yürüyen bölük topçu ve mitralyöz ateşleri altında pek büyük müşkilâta tesâdüf ideceğinden küçük cüz-i erle meselâ takım takım, belki manga manga, (ve en mü'essir ateş altında hemen yere yatarak, iştigâlin vukû'undan sonra hemen kalkub) 30-40 hatvelik sıçrayışlar icrâ ider.

Tüfengin Mıntıkası --- Düşman piyâdesi ilerleyen kıt'at üzerine ateş açtığı zamân tüfeng mıntıkası hudûdu ta'yin ider ki ekseriyyetle 1000 metreden başlar, bu esnâda tabur kumandanı mevki' intihâb iderek yüzbaşılara hedeflerini irae idüb muhârebeye virilecek şiddeti ta'yin ider.

Artık bundan sonra bölüklerin toplu nizâmda bulunmaları mümkün olamayacağından yüzbaşılar maksadâ, ahvâl-i arâzîye, buldukları mevki'ye (vasat veya cenâhlar) göre bir veya iki ve ba'zen de üç takımlarını birden ava çıkarırlar. Rus – Japon seferinde Japon birinci ordusu piyâde bölükleri tefevvuk ateşinin istihsâli için ekseriyyetle üç takımlarını birden ava çıkarırlar ve düşman ahvâli henüz ma'lûm değilse avcı hatları ibtidâ pek seyrek, ciddi ta'arruzlarda ise 1-2 adım aralıkla pek sık yaparlar idi. İhtiyâtlarıyla düşman piyâde ateşi içüne girince derhâl seyrek avcı hatları teşkîl iderek veyâhûd avcı hattında iseler aralıkları artırarak sıçramalarla giderler ve setreler arkasında yine toplanıyorlardı. (japon usûl-ü ta'arruzu) ikinci

140

ve dördüncü kol ordu piyâdeleri ise bidâyetde 5 – 10 adım aralıkla avcı hattı teşkîl iderlerdi. Bölük şu hale göre avcı hattını teşkîl idüb ateşe başlar ve bir ateş mevki'inden diğerine tekarrüb ider ve arâzînin setre elverişli olup olmadığına göre kâmilen veya bâlâ da top mıntıkasında beyân idildiği üzere takım takım, manga, manga ve mü'essir ateş altında tekrâr tekrâr bile kısaca sıçrayarak ileruler. Purs Harbinde yapılan tecrübeler küçük çaplı tüfenglerin ateşi altında uzun sıçrama hareketleri icrâ iden imtidâdlı avcı hatlarının telefât-ı kesîreye düçâr olduklarını göstermekde olduğundan bâlâ da ki usûle dikkat itmekliğimiz ihtâr idilir.

Düşman, avcı hattının hangi kısmının ileri sıçrayacağını bilmemeli ve ansızın icrâ olunan bir sıçrama hareketiyle şaşırarak şiddetli ateş ile icrâsına vakt kalmadan

mezkûr hareket hitâm bulmuş olmalıdır. Bu sebebden sıçramak için virilen kumandanın ihtisârını ve hattı ayağa kalk kumandasının büsbütün kaldırılması tavsiye olunur.

İşte bu vechle hareketle düşmana takarrüb olunarak telafat-ı azîmeden kurtulmak gayri mümkün ve dahâ ziyâde takarrüb ise müşkil bir hâle geldiği zamân hedefi küçültmek ve mestûriyete fevkâla'âde ri'âyet idilmek icâb itdiğinden avcılar sürüne sürüne ilerler ve ateşlerine devâm iderler. Bu hâlde de durulmak güçleşirse yatarken yanlarında küçük kazma ve küreklerle az çok bir siper yapmağa çalışırlar. Avcılardan biri siper yaparken diğeri ateşine devâm ider. Bu esnâda istinâddan takviyeye gelenler de avcı hattı hâlinde mangaca ve takımca sıçramalarla ateş hattına dahîl olurlar.

141

Bi'l-hâssa ateşleriyle muhârebeyi netîcelendirecek olan bu avcı hatları tefevvuk ateşi istihsâl için şekil ve vaz'iyetlerini arâzînin hâline uydurmaya mecbûr olduklarından ta'lîmhâneler de olduğu gibi bunlardan mükemmel hizâ, istikâmet aralık muhâfazası taleb idilemez kısmen müstakim kısmen münhani veya münkesir ba'zı yerleri ateşçe olan irtibât ve mu'âveneti muhâfaza itmek şartıyla açık ba'zı mahallerde dirsek dirseğe ba'zı mahallerde de 5-10 adım aralıkla 400 metreye kadar sokulur ve bütün tüfenglerinin mermîyatını düşman hattının en mühim aksâmında cami' ve tevhd iderler.

Ateşçe hâzırlığı ikmâl ve muvaffakiyetin şerâit-i asliyesinden olan tefevvuk ateş istihsâl ile hücum mesâfesine kadar yaklaşılır.

Hücûm ve Süngü Mıntıkası --- Hücûma kalkamazdan evvel ateş hattı tedricen sıkıştırılarak bütün kıt'at düşman mevki'inin son hudûdunda yani hücum mesâfesine kadar ilerler ve buradan icrâ itdikleri şiddetli ateşlerle hücumu ihzâr iderler. Yani düşmanı ateşçe iyuce zedeler, telefât-ı azîmeye düçâr ider ve ateş idemeyecek bir hale getirirler ki ekseriyyetle bu mesâfe düşman artık mukâvemet idemeyerek terk-i mevki' itmeye mecbûr olur. Şâyed de düşman sebât idecek olursa delîrane bir sûretle üzerine atlamakdan başka çâre kalmaz. Bu zamân kıt'a kumandanları ileri fırlayarak evvelâ hücum adımı ba'dehu marş! marş ile düşmana doğru koşar ve 30-40 adım kaldıkda yüzbaşılar tarafından yâd ve tezkâr kılınan

lafza-i celâli bütün kıt'at tekrâr idüb her dürlü mezâhim ve meşâkı ve bütün fedâkarlığı der'uhde ile göğüs göğüse vâsıl olur. Süngü ile ta'arruzi ikmâl, muzafferiyatı istihsâl iderler. Bu vechle müttehiden kemâl-i intizâm ve sükûnetle icrâ idilen bir hücum siper üzerinde ki hasmın kulağına hezimet sedâsını bağırır.

142

Her ne kadar süngü ve kasaturaya ihtiyaç var ise de asıl işin ateşle görüleceğini yüzbaşılar hâtırdan çıkarmayarak bölüklerini bu nokta-i nazardan ihzâr itmeleri icâb ider.

Japonlar koşmaya ziyâde mütéhassıl olduklarından ekseriyetle 300 metreden hücumla kalkar ve fakat ateşin kıymetini iyuce takdîr itdiklerinden ateşçe tefevvuk istihsâl için tüfengin muntikasında sâ'atlerce ve bazen günlerce beklemeye mecbur olurlardı. Süngüden en ziyâde gice muhârebelerinde istifâde ider ve ateşi kıt'ayan mâni' itmek ve süngüleri çıkarub çantalara koydurmakla yalnız süngü ile güzel netîceler istihsâl iderlerdi.

Japonlar şu azim-i muvaffakiyete meşrûtiyetlerini hüsn-i isti'mâl ile nâ'il oldular. Nemelâzım ben karışmam! Gelmelerini ağızlarına bile almadılar. Neferden en büyük kumandanlarına varıncaya kadar hep el birliğiyle vatanlarının te'âlîsine ve askerliklerinin terakkîsine çalışdılar heb vatan ve gayret-i millîyenin icâbı olarak efrâdında husûle gelen ilm ve idrâk ve bunun nefîcesi olmak üzere herkesçe âdet-i hükmüne giren ri'âyet-i vazîfeden büyük büyük istifâdeler gördüler de kendilerinden kuvvetli olan düşmanlarını mağlûb itdiler.

Biz de nâ'il olduğumuz iş bu devr mes'ûd hürriyet ve meşrutiyetde mâdemki kanûn-i esâsîmizle berâber hâk-i pâk vatani vatandaşlarımız olan millet-i necibiye-i osmâniyeyi her dürlü ta'rruzdan muhâfazaya ve asâyiş-i 'umûmiyyeyi te'mîne me'mûruz bu hâlde milletimizin arzusuna teba'iyet idelim, yani çalışalım çalışırsak Japonlardan da Almanlardan da giru kalmayacağımıza emîn olalım. Biz bura da bahsimize rücû' ile bölük kumandanlarına tavsiye idilmeye bölüklerini

143

ta'lîmhânelerde değil araz-i muhtelif üzerinde mesâfat muhtelif deki hedefler üzerine hemen her gün birer sâ'at nişân ve sık sık tahmîn-i mesâfe ta'lîmleri

(mezkûr bahslere mürâca'at) icrâ itdirsun ve bu husûsda yorulmak usanmak bilmesunlar. Ta'lîme, uzak bir mahale (memu'riyet, ta'kîb) giderken gelirken arâzînin nev'ine göre farz idilen düşman üzerine endâht tanziminden (üçüncü ordu-yı Osmanlı zâbitânımız delil) bahs itsunlar, zâbitân ve küçük zâbitânı dahî mu'âf tutmasınlar ki ancak böylelikle ta'rruzî muhârebelerde siper arkasından ekseriyyetle makineli tüfenglerle üzerimize ateş yağdıran düşmana karşı cesâret ve şecâ'at Osmâniyemize intizâm iden nişâncılık da ki mahâretimiz sayesinde tefevvuk istihsâl idelim.

Muhârebenin İkmâli --- Eğer hücumda mavaffakiyet hâsıl olursa muzafferiyeti ikmâl maksadıyla şiddetli ta'kîb hareketinin aksî te'sîr-i hâsıl itmesi muhtemel bulunduğu ((vurt) meydân muhârebesinde (elzas havzen) de olduğu gibi) ve kurşun düşmana bacakdan dahâ çabuk yetişeceğinden bölüklere derhâl karışık bir hâlde (avcı bahsine) câmi' olub ateşleriyle düşmanı ta'kîb ideceklerini vakt-i hâzır ta'lîmlerinde efrâdın zihinlerine yerleştirilmelidir.

Ta'kîb ateşine düşman kâmilen gözden gâ'ib oluncaya kadar devâm olunur. Bundan sonra zabt olunan mevki'n sâdece muhâfazasıyla mı iktifâ olunacak. Ta'arruza devâm itmek mi îcâb edecek bu kararı kumandan virir. Bura da yüzbaşılardan vazîfesi bölükleri muntazamân câmi' ile cebhaneyi ikmâl itmektir. Hücumda muvaffakiyet hâsıl olunmazsa ihtiyâtda bulunan bölükler derhâl yayılarak ateşe başlar ve ateşleriyle birinci hatta bulunarak ric'atlerini himâye itmek

144

çâresine bakılır. Giri dönmek mahv-u perişân olmağa sebep olduğundan ateşçe muvaffakiyet istihsâl idilmeden ta'rruza kalkmak da'imî, mazarrat olacağını ve fenâlıktan ictinâb itmek fa'liye düçâr olmakdan dahâ az mes'ûliyetli bulunacağını hâtırdan çıkarmamalıdır. Mecbûriyyet hâsıl olmuş ise bu hâlde zâbitân ve küçük zâbitân ile ma'lûmat ve idrak sâhibi olan efrâdın yapacakları bir şey var sa o da etvâr-ı zâtiyeleriyle ric'at hareketinin gayr-i muntazam bir firara (mükemmel ric'ate mareşal bugovd (muntazam firâr) dimişdir) munkalib olmasını mâni'itmekden ibâretidir.

Üçüncü Bahs

Müdâfa‘a

Kavâ‘id-i ‘Umûmiyye --- Ta‘arruzun derkâr olan kavâ‘idinden dolayı bir kıt‘a kumandanı maksad-ı muhârebeden veya harekât-ı kuvve-i ma‘neviyece dahâ doğrusu kuvve-i mâddiyece bir mecbûriyyet kıt‘aya düçâr olmadıkça müdâfa‘aya karâr virmemelidir.

Müdâfa‘a, maksad-ı muhârebeden dolayı ise ya vakt kazanmak veyâhûd bir mevk‘i behemehâl elde bulundurmak fikriyle ihtiyâr olunur. Her ne hâl olursa olsun ikmâl-i muzafferiyat ve istihsâl-i netâic, ancak ele geçen fırsatlardan bâlâ istifâde ara sıra mukâbil-i ta‘arruz icrâsıyla olacağını hâtırdan çıkarmamalıdır.

Ta‘arruz hakkında zikr beyân idilen kavâ‘id-i umûmî bir sûretde müdâfa‘aya da tatbik olunabilir. Yani ta‘arruzda olduğu gibi bura da muhârebe bir takım devre her devr de muhtelif menâtıka taksîm olunur.

Bölük yalnız veyâhûd taburuyla berâber bir harb yürüyüşünü müte‘âkib veyâhûd doğrudan doğruya bir müdâfa‘a mevzî‘ne dahîl olsun, kendisine â‘id mıntıkaya nasıl yerleşecek ve muhâcimin takarrüb, top, tüfenk, hücum ve süngü mıntıklarına vâsıl oldukda nasıl bir nizâm alacağını ve ne zamân ateşe başlayacağını münâkaşa idüb müdâfa‘a kavâ‘idi hakkında itnâb gelmeden ictinâb ideceğiz.

Bölük Tabur Dahîlinde Bulunuyor: Tabur da ya düşmanla henüz temâs hâsıl olmadığı hâlde mevzî‘ye yerleşub düşmanı bekleyecek (vakit kazanmak maksadıyla) yâhûd düşman ile temâs hâsıl olduktan sonra bâlâ da ki esbâb-i mecbûreden dolayı müdâfa‘aya karâr virub bölüklerin mıntıkâlarını ta‘yin ve tahdîd iderek mevzî‘ye yerleşmelerini emr etmiş.

Bölük İhtiyâtda --- İse binbaşının emriyle cenâhların veyâhûd

merkezin girişinde yerleşub, yürürken ve dururken düçâr olacağı ateşin te’sîr ve cinsine göre bâlâ da beyân idilen nizâmlardan birini ahz idüb ati‘de ki vezâ‘ifin icrâsına gayret ider.

- 1- Muhârebeye mukâbil hücumla muâvenet etmek
- 2- Ta'kîb harekâtını icrâ etmek
- 3- İcâb iderse evvelce ma'lûm olan veya şâhıslarla irae idilen mevki'de virilen emire tatbîken ric'ati himâye etmek:

Bölük Birinci Hatda --- Ve maksadda düşmanı oyalamak veyâhûd Bir noktayı mutlak sûretde müdâfa'a etmek ise düşman tarafından ta'arruz idilemiyecek bir mevzî' tabur kumandanı intihâb idüb ta'yin itdiği mıntıkaya bölüğü sevk ider.

Ma'mâfih mezkûr mevzî'nin intihâbında tefevvuk ateşi istihsâl için bahs ideceği kavâ'id ile vâsi' ve açık bir endâht meydânına mâlik olmasını ve ilerisinde 3-4 kilometre imtidâdında şiv sahrâ şeklinde, düşmana doğru mülâyim ve tatlı meyilli bir arâzî bulunmasını, böyle bir arâzî bulunmadığı takdîrde sırtları imtidâdli sâbit veyâhûd muka'ar meyilli ve irtifâları az olan düz tepeleri intihâb ideceğini ve hatt-ı müdâfa'anın hiçbir tarafında hücumla müsâ'id noktanın bulunmamasını, cenâhlarının müstenid bulunmasını nazar-ı mütâla'adan devir tutmaz.

Cebhe ilerisinde mevâni' bulunması ancak müdâfa'a-i mutlaka da ehemmiyetli olup bi'l-akıs giride ârızalar ve fakat harekete kâbiliyetli arâzînin bulunması fâ'idelidir.

Bekleme Zamânı --- Şimdi düşman ile temâs hâsıl olmadan bölük şerâ'it-i müdâfa'ayı hâ'iz bir mevzî'ye gönderileceği anda yüzbaşının vezâ'if-i mühimesi başlar ki o da:

147

Mevzî'nin tahkîmi için emr virilmiş ise veya düşman istikâmeti tamamen mu'ayyen ise bir tarafında avcı siperleri yaptırmak, bir tarafında endâht meydânını tathîr için mevrû'ât tarlalarıyla yüksek çayırları çiğnetmek, ot veyâhûd sazlık var ise bunları yoldurmak, ve çalılıkları kat' itdirmek (hazarî ta'lîmlerde mevrû'âtı muhâfaza etmek ayruca bir vazîfemiz olup şu harekâtın ancak harb zamânına münhasır olduğunu efrâdın zihinlerine iyuce yerleştirmelidir) ve zâviye-i meyteleri ağaç gövdeleriyle veyâhûd kenârları tasviye itdirerek doldurmak, ileruye doğru mihmanlar vâsıtasıyla hatve ile şerîd ile muhtelif mesâfeleri takdîr itdirub vâsıl oldukları nikat-i tab'î veya za'î işâretle irâe itdirub her birinin kaçır metrelik mesâfe olduklarını efrâda anlatmaktır. Mesâfe takdîri husûsunda en ziyâde gözedilecek şey düşman

topçusunun ahz itmesi me'mûl olan nikat ile piyâdenin birleşeceği mevâzı'-i ta'yin itmekdir. Çünkü işâretler pek çok olurlarsa muhârebenin heyecanı ile ekseriyetle unutulabilir. Bu esnâda yüzbaşının düşüneceği şeylerden biri ve en mühimide bir taraftan cebhane ihzârı ve ikmâline gayret etmek diğer taraftan alacağı nizâm vaz'iyeti tefekkür itmekdir. Medâr-ı iftihârımız olan plevne müdâfa'a-i meşhûresiyle 1870 Urus Japon seferleri cebhanenin mebzuliyetinin, ateşin mükemmeliyetinin ateş etmek değil, ateş idebilmenin netâic-i mükemmele istihsâline ne derece de hâdim olduğunu bize gösteriyor.

Top Mıntıkası --- Düşman topçusunun ateşine piyâdenin ateşiyle

148

mukâbele itmesi muvafık olamaz, yüzbaşının burada dikkat ideceği mâdde topçu ateşini üzerine celb itmekdir. Buna da civârında düşmanın gözüne çarpacak ve kolaylıkla mesâfe tahmîn itmesine yarayacak mevânî' bir taraf etmek ve kendini asla göstermemeye dikkat ile muvaffak olur. Topçu yol kolunda veya mevzî'ye dahîl olmuş top indirmekde ise bu zamân topçunun en rûhsuz bir zamânı olduğundan mesâfe 1000 metreden fazla olsa bile yüzbaşı emr beklemeksizin mü'essir ateş icrâ iderse de sarf ideceği cebhane ile istihsâl ideceği netîcenin muvâzenesini hâtırdan çıkarmamalıdır.

Tüfeng Mıntıkası --- Düşman piyâdesi kendini gösterdiği zamân mesâfe uzak bile olsa müdâfa'anın bu mesâfelerde muhacimine fâ'ik olduğunu hâtırdan çıkarmayarak derhâl ateşe başlamakla onu vaktinden evvel yürüyüş kolundan çıkarub hareketini işgâl iden muhârebe nizâmına sokmak müdafî'in için muvaffakiyet ad idülür. Çünkü bu gibi mesâfeler müdafî'in tarafından ma'lûm olduğundan muhâciminise (dumansız barut hasebiyle mevki'in mu'ayyen olması ve heyecandan) tahmîninde hataya düşür olacağından tefevvuk ateş müdâfa'aiyen tarafında kalır. Yüzbaşı bu hâlde ve mevki'ne (vasat veya cenâhlar) göre bir veya iki belki üç takımını birinci hatta sevk iderek bu tefevvuku elden çıkarmamaya dikkat itmelidir. Muhâcimin telefât getireye düşür olduğundan yakîn mesâfata kadar takarrüb idecek olursa mağlûbiyet kendi tarafında kalacağından bunu yaklaştırmamak veya yaklaşırsa bile tefevvuk ateşi istihsâl idemeyecek sûrette düşür-ı za'f eylemeye çalışmak kanun hükmünde olduğunu hâtırdan çıkarmamalıdır.

Top mıntıkasında didiğimiz gibi uzak mesâfelere ateş itmek câ'iz İse de cebhanenin mikdârını, ateşde ki sükûnet, inzibât ve te'sîri nazar-ı dikkate almalıdır. Çünkü inzibâtsız ateş te'sîrsiz kalır. Te'sîri olmayan ateş de askerîmizin kuvve-i mâ'nevîyesini bozub bi'l-akis muhâciminin şevk ve gayretini tezyîd ider. Binâenaleyh ateşe virilecek şiddet ve lüzûm sonradan vukû' bulacak lüzûm ve ihtiyaca göre olmalıdır. Siperin mükemmelliyeti ve ilerisinde ki mesâfatın ta'yin idilememesi, muhâciminin mestûren ilerleyebilmesi husûsları ateşe nisbeten adahâ güç başlamağı icab itdirir.

Hücûm ve Süngü Mıntıkası --- Ateşini iyi idâre iden ve arâzî ile himâye olunarak ilerleyen cesûr bir düşman tedrîcen mevki'n 300 – 400 metre ilerusine kadar sokulur ve bu mesâfeleri sıçramalarla kat' iderek artık ziyâde telefâta düçâr olmağa başlar. Bu esnâda yüzbaşının dikkat ideceğı nokta sıçrama hareketinin devâm itdiğı kısa müddetden istifâde iderek koşmakda olan düşman avcılarını üzerine yağmur gibi ateş yağdırmaktır.

Zâten muhârebe meydânını barut dumanıyla mestur olmadığından yüzbaşı en mükemmel hedefin kendisi için mühlik-u muzır hedefler olduğunu çıkarmıyarak emr almaksızın ateşini teşdid ve hatta duran hedef üzerinde ki ateşini yürüyenler üzerine tevcîh itmelidir. Mâ'mâfih sık sık hedef tebdîli pekte şâyân-ı tavsiye olmadığını ve böyle sıçrayanlar üzerine icrâ-i ateşde nişângâh tebdîli ancak düşman yere yattıktan sonra icrâ olunacağını efrâda iyuce ta'lîm itdirilmelidir.

Muhâcimin hüçûm mesâfatına gelinceye kadar mukâbil hüçûm itmek şartıyla müdâfa'a

biraz fâ'ideli gibi görünür. Çünkü efrâdını iyuce setr itmiş ve sâbit bir hâlde bulunduğundan dolayı yorulmamış olan müdafî'în, hareketle soluğu kesilmiş düşmana nazaran dahâ az zahmet görür. Bununla berâber müdafî'înin icrâ ideceğı atış dahâ ziyâde sükûnetle icrâ olunacağı gibi bağzen büyük hedefleri de mâlik olacağından muhâcimininkine nazaran dahâ mü'essir olur. İşte müdafî'în bu gibi hâlâtdan tamâmıyla istifâde itmiş ise düşman mezkûr mesâfeye vâsıl olduğu zamân mukâbil hüçûm için en muvâfik zamândır.

Bu esnâda avcı hattı çabuk atış icrâ ider. İhtiyât mürecahen düşmanın bir yanına mukâbil hücûma kalkar, aynı zamânda tekmîl müdâfa'a hattı süngü ile hücûma teşrîk ider.

Müdâfa'a-i mutlakada kalmak hücûma nazaran az yorgunluk ve az zâyi'ata düçâr olmak hasebiyle fâ'ideli gibi görünürse de cesâret ve kuvvetin müsâvî olması şartıyla muzafferiyat ancak şiddetli bir hücûm ile elde edilebilir.

Eğer mukâbil hücûmda muvaffak olunursa şiddetli ateşle düşmanı ta'kîb idüb karışıklık ve adem-i intizama mecbûr eylemek ve tekrâr toplanmalarına mâni' olmak şart-ı â'zamdır muhâcimin hücûma kalkmış ve fakat muvaffak olamayarak ric'ate mecbûr olmuş ise kendisi için en büyük hezîmeti mûcib olan bu zamânda müdafî'inin ateşle ta'kîbi gâyet kolay olur. Çünkü bunlar vücûdca yorgun olmadıkları gibi kuvvetleri de dağınık değildir.

151

Dördüncü Bahs

Ateşlerin İsti'mâl ve İdâresi

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Ateş piyâdenin başluca vâsıta-i icrâyesidir. Usûl ve kavâ'ide muvafık sûretde icrâ olunan muhârebede elde mevcûd eslihya karşı müsâdeme pek nâdirdir.

Meydân-ı muhârebede silâhını mükemmel sûretde isti'mâlından başka hiçbir mes'ele zâbitin fikrine yerleşemez. Bununla berâber kendisine verilen evâmîr-i muhtelifenin hâli faslı için hiçbir taraftan mu'âvenet taleb idemez.

Ateş Açmak--- Hangi mesâfe de ateşe başlamaya mecbûruz? Bu sû'ale cevâb vermek ati de beyân olunacağı vech ile ekseriye mahaldir: Her hâlde ateş-i mü'essir olduğu ve ateş itmek münâsib görüldüğü zamân ateşe başlamalıdır. Ta'lîmnâme de beyân olduğu üzere nişângâhın hakîkî hudûduna vâsıl olduğu vakt ateş-i mü'essir olduğundan kıt'a endâhtinde zikr idildiği vechle hangi mesâfelerde hangi hedeflere isâbet ihtimâli var ise ona göre ateş açmak lâzımdır. Ta'bîye-i nokta-i nazarından dahî mevki'in icâbına göre ateş açmalıdır. Mesâfe ile berâber ta'arruz ve müdâfa'a hallerini de nazar-ı mütâla'a'ya alacak olur isen bu hâlde ateş açılacak zamânı mevâd-ı ati de ta'yin ider:

1- Ateşin te'sîri, 2 - Mevki'in münâsib olub olmadığı, 3 - Mesâfenin ba'diyet veya kurbiyeti, 4- Ta'arruz hâli, 5- Müdâfa'a hâli.

Düşman gerek uzakda ve gerekse yakında bulunsun ve nazar-ı dikkate alınacak cihet ne olursa olsun mesâfeye âidiyet az ehemmiyetlidir. Bu hâlde acaba küçük mesâfata endâht itmek büyük mesâfata endâht itmekden dahâ fâ'idelidir. Buna

152

Bile tereddüd haber cevâbını virebiliriz. Vâkı'a küçük mesâfatda isâbat ihtimâli ziyâde ise de ekseriyyetle bu mesâfelerde ateşin inzibâtına hâlel geleceğinden hem ateşin idâresi müşkil olur ve hemde muhârebenin buhranı isâbet ihtimâlini tenkîs ider.

Ta'lîm ve terbiyesi mükemmel olan kıt'aatda vâkı'â bu hal nisbeten vukû' bulmaz ise de silâhların te'sîr-i fevkâla'âdesine intizâm iden ta'lîm ve terbiye zâten küçük mesâfelere kadar muhârebeyi devâm itdirmeyub vasatî mesâfelerde mes'eleyi hal ider ki, işte asıl matlûb olan mâddede süngüye pek görünmeyerek ateş ile netîce-i kıt'ayayı istihsâl itmek olduğundan küçük mesâfelerde ki ateşin ehemmiyetsiz olduğu meydâna çıkar.

Büyük mesâfata gelince: İyi bir mevki'de ve muktedir bir zâbitin taht-ı emrinde olarak düşmandan uzak bulunan bir kıt'a hiçbir vakitte ateşlerinin poligonda icrâsına müşabehetine farz itmek hissiyatını tefekkür idemez ise de bu gibi mesâfelerde ateşi idâre itmek, kumanda işittirmek, isâbet noktalarını tarassud itmek mümkün olduğundan isâbet ihtimâli dahâ ziyâde olur. Ta'arruz ve müdâfa'a hallerine gelince: arâziye ve düşmanın ahvâline dâ'ir ma'alûmat almak ve mesâfat-ı muhtelifeyi takdîr ve işâretle tahdîd itmek husûsatının ateş açılacak zamâna te'sîr küllîsi olduğundan, bu vâsıta ile büyük mesâfata kemâl-i emniyyet ve suhûlete endâht itmek mümkün olabilir.

Muhâcimin yakın mesâfelere kadar ateş itmeksizin saklanmak mecbûriyyetinde bulunduğundan bu hal ya'ni büyük mesâfelere ateş açmak müdafî'in için dahâ ziyâde fâ'idelidir. Mâ'mâfih bâlâda söylediğimiz vechle ateş-i mü'essir ve münâsib olduğu zamân açılmalıdır.

Meselâ ta'arruz da hazırlık kıt'aatının uzakdan ateşe başlaması, hücum ve müsademeye me'mûr kıt'aların dahî yakın mesâfede ansızın ve kemâl-i şiddetle endâhte ibtidâr eylemesi münâsibdir. Müdâfa'ada ise asıl muhârebe hattının vasatî mesâfelerde mestûren cenâhını ihataya me'mûr kıt'aların dahî yakın mesâfelerde ansızın zuhûr idüb şiddetli ateş açması muvâfıktır. (ta'arruz ve müdâfa'a bahslerine mürâca'at) Her hâlde maksadımız fikr-i müta'alatı bir noktaya bağlamak olmayub yalnız bir hizmetden ibâretidir.

Ateşin Sevk ve İdaresi --- Ta'lîmnâmeye tatbîken ateşlerin hangi nev'i icrâ idilürse idülsün, her hâlde küçük bir hata büyük falaka düçâr ideceğinden bu ateşlerin isti'mâl olunacakları zamânı bilmek ve esnâ-i isti'mâlde hatadan dâ'ima ictinâb itmek lâzımdır.

Yaylım ateşinin kuvvet ve şiddetine î'tirâz itmediğimiz hâlde, her mevki'de ve her zamân isti'mâle mecbûr olmayacağımızda anlayabiliriz. (ta'lîmnâme mâtde 193) Yaylım ateşi halât-ı istisnâiyede isti'mâl olunur bu hâlde ansızın zuhur iden düşmana hücum iden süvârîye, barut yüklü bir hayvan... ilâh karşı mermiyatı merkezîleştirmek yani yaylım ateş itmek dahâ fâ'idelidir. Kıt'a'amızı kumanda ile el altında bulundurmak lüzûmgeldiği zamânda bu ateşi isti'mâl ideriz. Keşşafatları ziyâde olan veyâhûd gayri müteharrik bulunan kıt'aat üzerine avcı ateşi icrâsı dahâ ziyâde arzu oluyor.

Yavaş avcı ateşi muhârebede en evvel başlar ve uzun müddet devâm ider. Çabuk ateş pek cüz-i devâm ider ise de hücumdan evvel mehib sadâsı müdâfi'ine heyecân virerek hâlet-i nez'de olduğu gibi bir baygınlık ve dehşetli bir korku irâs ideceğinden ve muhâciminin dahî kuvet-i ma'neviyesini tezyîd ideceğinden muhârebenin rûhu gibi lüzûmlu olduğu muhâfaza olunmalıdır.

Şiddetli ateşde cüz-i devâm itdiği hâlde pek çok cebhane sarf ideceğinden lüzûmsuz yerde icrâ idilecek olur ise bundan idilecek istifâde çabuk ateşin istifâdesinden dahâ az olur. Binâen-aleyh (ta'lîmnâme mâtde 208) ahvâl-i ati den başka zamânda icrâsı pekde muvâfık değildir, ki işte bu zamânda son fişenklerin endâht olduğu zamândır: Ta'arruzda hücumdan evvel son hâzırlık zamânında: müdâfa'aada

düşmanın hücumuna mukâbelede; hücum iden süvârîye karşı; ansızın vukû'bulan müsâdeme de; ric'at iden düşman üzerine.

Ateşin idâresi zâbitâna â'id bir mes'ele olduğundan bunlar da'ima devrinlerine rasad idüb mermîlerin hedef üzerinde ki te'sîratına göre cins ve nev'ini ta'yin edecekler ise de idâre ve inzibât güçleştiği zamân efrâdın îtidâl demlerini muhâfaza iderek kendi kendilerine mesâfeyi takdîr idüb nişângâhlarını tanzim itmeleri ve arâzîden istifâdeyi bilmeleri, hedefe göre ateşin cinsini ta'yîn edebilecekleri, ve bu sayede muhârebenin en buhranlı zamânlarında idâre ve inzibât ateşi muhâfaza itmeleri yüzbaşı için bu nokta-i nazar-i mütâla'aya alarak (zile mürâca'at) bir çok ta'lîmler icrâsıyla efrâdda nefise-i î'timâd ve hâkimiyet hislerini uyandıрмаğa himmet itmelidir.

Beşinci Bahs

Tahmîn-i Mesâfe, Ateşler, Endâht Tanzîmi

Tahmîn-i Mesâfe --- Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Muhârebede icrâ idilecek ateşlerde mermiyatın hedefe tesâdüf ihtimâli netâic-i hüsne istihsâli silâhın hüsn-i isti'mâliyle ateşlerin idâre ve isti'mâline tabî' olduğu gibi nişângâh ile nişân noktasının doğru intihâb idilmesine ve bu hâl ise hedefin mesâfesinin sıhhatle tahmîn ve takdîrine mütevakkıf olduğundan bi'l-cümle zâbitân ile küçük zâbitân

155

ve neferat arâzî ile havanın ve hedefin cesâmetin (arzı, umkı, irtîfâi) tahmîn-i mesâfeye olan te'sîratını nazar-ı mütâla'aya alarak mesâfeyi sıhhatle tahmin ve ta'yîne muktedir bulunmaları lâzımdır.

Mesâfeler: gözle, mevâd-ı mer'îye-i î'ânesiyle, alet ile, arpacık ile baş parmak vâsıtasıyla, sedânın sür'atiyle, zamân î'ânesiyle, harîta vâsıtasıyla doğrudan doğruya ölçerek, hatveliyerek, dört nal ile kat' idilerek tahmîn ve takdîr idülürse de hedefe kadar olan arâzîyi tamâmıyla tedkîk ve mu'âyene iderek gözle tahmîn itmek diğerlerine müreccahdır.

Gözle Tahmîn --- Tahmîn-i mesâfe için kâ'ide-i 'umûmiyyesinde tutulan ve bi'l-cümle muhârebetde her vakt isti'mâli mümkün olan ve diğer usûllerin kâffesini müreccah bulunan gözle mesâfe tahmîni hedefe kadar olan arâzîyi bi'izzat gözle

tedkîk ve mu'âyene iderek ve ziyâ, hava ve husûsat-ı sâ'irenin tahmîn-i mesâfeye olan te'sîrlerini nazar-ı dikkate alarak icrâ olunur. Yüzbaşı, ehemmiyet-i fevkala'âdeyi hâ'iz bulunan bu usûl-i tahmine efrâd ile küçük zabitanı iyuce alışdırmak ve âtî de beyan olunan vâhid-i kıyâsîleri zihinlerinde tekrâr itdirmek için ta'lîm ve kışla meydânlarında muhtelif cihet ve istikâmetde ve yan taraflara doğru olmak üzere 50 ve 100 metrelik mesâfeleri ölçdürub kazık veya flamalarla işâret itdirir. Ta'lîme çıkıldığı zamân işbu mesâfeler hemen her gün efrâda gösterilerek gözleri alışdırılır. Bu esnâda yandan görülen bir mesâfe karşudan görülen aynı mesâfeden büyük görüldüğü zihinlerinde tekrâr itdiriliyor. Mezkûr ve vahid-i kıyâsîlerin efrâdın zihinlerinde takarrür idüb itmediği tahkîk için ma'lûm neferâta kendisinden 50-100 metre kadar uzaklaşmalarını veyâhûd mu'ayyen bir noktaya mezkûr mesâfeler kadar yaklaşmalarını emr idüb, ta'yin itdikleri mesâfeyi ip ile ölçerek yaptıkları hatanın

156

Mikdârı kadar uzaklaştırarak mesâfe-i hakîkiyeyi neferâta gösterub zihinlerine yerleşdirdikten sonra asıl mesâfeye tahmînine geçer şöyle ki: tahmîn-i matlûb-ı mesâfe 100 ve 200 metrelik ise vahid-i kıyâsîler mezkûr mesâfeler üzerine bir veya iki def'a tatbîk olunur. 600 metreye kadar olan mesâfeler dahî ya bu vechle vahid-i kıyasî birkaç def'a tatbîk idilerek veyâhûd tahmîn idilecek mesâfenin vasat noktası ta'yin idilerek yakın olan kısım tahmîn idilub za'fi alınmakla olur ki işbu ikinci usûl uzak mesâfelerin tahmîninde diğerine tercîh olunur; çünkü tatbik usûlüyle tahmîninde vâhid-i kıyâsîlerin uzak mesâfelerde ne kadar küçük görüneceklerini ta'yin itmek güçdür.

Tahmîn-i matlûb-ı mesâfeyi bağzen gayr-i müsâvî olarak 2 veya 3 kısma taksîm iderek ayrı ayrı tahmîn olunan bu kısımları cem' itmekle de olabilir fakat her hâlde taksîmat noktası olmak üzere her yerde bulunması mümkün olan çalılar, ağaçlar, taş yığınları, renkli arâzîler, intihâb olunub pek güç görülen veya müşerrihin olan nikati intihâbdan ictinâb itmelidir.

Arâzî kâmilten görünmez veyâhûd gâyet düz olarak aynı renge bulunursa veyâhûd su ve kar sathları bulunursa, mesâfatın mebde ve müntehâ noktalarını yan tarafda bulunan bir ağaç sırasına, cadde üzerine, orman kenârına, temür yolu veya telgıraf direkleri istikâmetine tahayyül iderek bu sûretle tahmîn itmelidir.

Mezkûr mesâfenin yan tarafına gidilerek oradan tahmîni de mümkün ise de muhârebe de pek de ta'kîb olunamayacağından cebheye amûd istikâmetlerin tahmîniyle ziyâde iştigal lâzımdır. Tahmîn-i matlûb-i mesâfe 600 metreden büyük olursa mikdâr-ı â'zamiyesi ile mikdâr-ı âsgariyesi tahmîn olunarak vasatîsi alınarak ve mikdâr-ı vasatî mesâfata nazaran

157

tashîh olunur. Yüzbaşı, gözle tahmînde ki kavâ'id ve usûl-ü muhârebeyi nazar-ı dikkate alarak hemen her gün icrâsına gayret ideceği tahmîn-i mesâfe ta'lîmlerinde efrâda, 600 metreye kadar olan şübhesiz olarak tahmîn itdirmeye ve 600 den 1000 metreye kadar olan mesâfeleri dahî tahmîn itdirmeye zâbitân ve küçük zâbitân ile zekî ve dirâyetli olan neferlere 1000 metreye kadar olan mesâfatı sıhhatle tahmîn ve dahâ büyüklerini ta'lîm itdirmeye, zâbitâna fazla olarak büyük mikyâslı harîtalardan kemâl-i sür'atle ve sıhhatle büyük mesâfeleri ölçmekde meleke peydâ itdirmeye, bezl-i himmet ve mütemâdiyen sa'y-ü gayret itmelidir.

Gözle tahmînde hata olabilir, hatta tecrube ile sâbitdir ki ma'lûm efrâd, 600 metrelik mesâfede yüzde 12,5 kadar hata yapıyorlar, fakat mesâfe birkaç kişi tarafından tahmîn olunarak vasatîsi alınır hata izâle idilebilir.

İşte bu sebebdendir ki muhârebede takım zâbitlerinin yanında birden ziyâde mühimmat bulunarak îcâb idiyor. Müsâdematda bulunan ba'zı arkadaşlarımız (düşman mevki'î toz kaldırmağa müsâ'ade bulunduğu takdîrde) bi'izzat birkaç el endâht iderek (çatal teşkîli) mesâfeyi takdîr ile efrâda î'lan itdikleri vâki' olmuşdur.

Mevâd-ı Mer'îye-i Î'ânesiyle Tahmîn --- Bu usûl ile mesâfe tahmîn itmek için düşmanın veya arâzî üzerinde mevcûd eşyanın muhtelif mesâfelerde ki derece-i mer'iyatını zihinde takarruz itdirub mesâfesi tahmîn olunacak düşman veya eşya ile mukâyese itmek îcâb iderse de şu kadar mesâfe de hedef şöyle, böyle gözüdür veya tesbit olunan arâzîyi zihninde tutmak muharebenin heyecanlı zamânda tatbîke

158

kalkışmak, eslihanın şâyed te'sîrine bina'en ayakda sâbit bir hedefe de tesâdüf itmek müşkil olduğu gibi gözle tahmîne sarf olunacak himmet bu melekeyi de hâsıl ideceğinden rakamlarla efrâdın zihinlerini yormamalıdır.

Alet Vâsıtasıyla Takdîr --- Hazîne ahzine mahsûs bi'l-cümle topografya enleri vâsıtasıyla ve zıl' ma'lûm intihâb idilub kesdirme usulüyle ta'yin olunabileceği gibi tahmîn-i mesâfe atları nâmıyla yâd olunan piyâde ve topçularla silâh topçuları tarafından isti'mâli mümkün olan <hemen> ve sev' şâyânın <telemetre> si (piyâde için mümkün) gibi aletlerle doğrudan doğruya ölçerek takdîr-i mesâfe idilur.

Bu aletler vasatî olarak iki dakika da yüzde beş hata ile mesâfeyi ta'yin idiyorlar. Mâ'mâfih muhârebede aletle mesâfe ta'yini vaktin ziyâ'nı mûcib olduğu gibi heyecan sebebiyle husûle gelen adem-i sukûnet dahî aletin sıhhatle isti'mâline mâni' olarak ahvâl ve tebdîlat heva'iyeden neş'et idecek hattın tezâyüdünü mûcib olur.

Bundan başka bir düşman aleti tecrîbe ve isti'mâl iden neferi itilâf itmesi muhtemel bulunduğundan bu aletler vakt-i hâzarda tahmîn-i mesâfe ta'lîmlerinde ve vakt-i seferde dahî müdâfa'a mevzî'lerinin ihzârda ve kal'a harblerinde fâ'ideli sûretde isti'mâl olunub sâ'ir muhârebelerde isti'mâli mümkün olamaz.

Ceyb Sâ'atleri Vâsıtasıyla Takdîr--- Ceyb sâ'atlerinin sâniye-i vâhide de ki aded darbesi beş olduğundan ziyânın rü'yeti ile sedânın kulağa vâsıl olduğu an beyninde ki aded darbesi bir darbe mukabil olan 125 metreye darb itdirsene çıkan mikdâr mesâfeyi gösterir. Bu da mestur olmayan düşman ateşinin ziyâsı görülmek şartıyla tatbîkdir.

159

Çatal Teşkîli İle Takdîr --- Topcu veya piyâdenin (yaylım ateşi) çatal endâhtını (bi'l-hâssa topçunun) vâsıtasıyla ta'yin-i mesâfe hedefin ilerisine ve girişine endâht idilerek isâbet noktalarını geçtikçe hedefe yaklaşıdurub nihâyet hedef üzerinde cem' itmekle kâbil olursa da havanın müsâ'id bulunması (sisli olmaması) isâbet noktalarını rü'yet için arâzînin toz ve topraklı ve kuru olması şartıyla kâbil-i tatbîkdir. Bu hâl piyâde için dahâ güc olduğundan civârında ki topçudan mesâfeyi sû'al itmesi lâzımdır.

Arpacık Vâsıtasıyla Takdîr --- Arpacıkla mesâfeyi takdîr etmek için tûfengi bir mahale istinâd itdirub (nişângâh kullanmaksızın) namlu üzerinden nişân almak arpacığın ayağı hedefin (düşman neferinin) ayağıyla bir hizaya getirilir. Bu hâlde

arpacık 100 metre de ayakda bulunan bir adamın dizden aşağısını, 150 metrede palaska kayışından, 200 metrede göğsün vasatından 250 metre de boğazından aşağısını setr ideceği cihetle şu suretle de mesâfe ta'yin olunabilirse de bu usûl ile ancak 300 metreye kadar ayakda duran hedeflerin mesâfesi ta'yin olunur, halbu ki 300 metrede piyâde muhârebesi ekseriyyetle netîcelenmiş bulunduğundan bu zamân tatbîk olunmayub ancak mezkûr mesâfelerde düşman keşif neferini gören keşşâflar tarafından tatbîk olunabilir.

Baş Parmak İ'ânesiyle Takdîr --- Bu usûl ile takdîr-i mesâfe için sağ kol hedefe doğru uzadılarak, sağ gözle mezkûr kolun amûdî vaz'iyetinde tutulan baş parmağı üzerinden hedefe bakılır, ba'dehu kol ve parmak vaz'iyetini muhâfaza itmek şartıyla yine parmak üzerinden sol gözle nişân alarak hedefin hizâsında ve bize nazaran sağ tarafda bulunan nokta ile hedef arasında ki

160

mesâfe tahmîn olub on misli alınacak olur ise matlûb mesâfe ta'yin idilmiş olur ise de uzak mesâfelerde yandan görülen mesâfenin tahmîninde yapılacak bir hatanın on misli kadar hata idilmiş olur.

Sedânın Sür'atiyle Takdîr --- Sedâ sâkin bir hava da vasatî olarak sâniye-i vâhide de 340 metre mesâfe kat' ider. Düşman endâht itdiği anda husûle gelen ziyânın rü'yeti ile sedânın kulağa vâsıl olduğu an beyninde geçen zamân sâniyeli sâ'at vâsıtasıyla ta'yin olunub, 340 metreye darb olundukda mesâfe ta'yin olunursadâ ceyb sâ'ati hakkında beyân idilen şart dahîlinde kâbil-i tatbîkdir.

Zamân İ'ânesiyle Takdîr --- 100 metrelik bir mesâfenin vasatî olarak bir dakika da kat' olunacağını kabûl iderek takdîr-i matlûb olan mesâfe bidâyetinde nihâyetine kadar beş dakika da kat' olunmuş ise mesâfe 500 metre olduğunu kabul itmeli. Fakat hatve usûlüyle ahvâl ve şerâ'it-i sâ'ireyi unutmamalıdır.

Harîta Vâsıtasıyla Ta'yin --- Bulunulan nokta ile mesâfe mi ta'yin olunacak nokta harîta üzerinde bulunub bu iki nokta beyninde ki tul-u müressem pergâr vâsıtasıyla alınarak pergârın açıklığı bozulmaksızın harîtanın mikyâsından tul-u tabî'yesi ta'yin olunur. Pergâr bulunmayacak olursa tul-u müressem bir kağıdın kenârına işâret idilerek veyâhûd bir iplikle ölçülerek tul-u tabî'î yine mikyâsdan istihraç idilir. Eğer elde mevcûd harîta paftasında mikyâs teressüm idilmemiş ise

mikdâr-ı müressem bir dübel desimetre vâsıtasıyla ölçülerek harîtanın mikyâsına nisbet idilmekle de tul-u tabî'î bulunur.

161

Ölçerek Ta'yin --- Mesâfe şeridini veya zincirini veyâhûd mu'ayyen tulda bulunan bir ipi tahmîn olacak mesafeye müte'âkiben tatbîk idüb, aded-i tatbîk şeridin tuluna darb idersen mesâfe mu'ayyen olur. (şerid veya zincirin tulu ekseriyyetle 10 metredir)

Hatveliyerek Takdîr --- Bu usûlü tatbîk edebilmek için 100 metrelik mesâfenin kaç adımda kat' idildiğini bilmek lâzımdır. Bu hâlde yüzbaşı ta'limhâne de veya arâzî üzerinde 100 metrelik mahali ölçdükdükden sonra bu mesâfenin bidayetinden nihâyete kadar 3 veya 4 def'a yürümelerini ve her def'asında kaç adım atdıklarını on başlarına veya veya zâbitlerine yazdırmalarını efrada emr ider. Her def'ada atılan adımların vasatîsi alınırsa bir neferin 100 metre için kaç adım attığı meydâna çıkar ba'dehu nefese sen 115 adımda 100 metrelik mesâfe kat' idiyorsak bu rakamı hâtırdan çıkarmamalıdır.

Bu vâhid-i kıyasları efrâda öğretdikden sonra büyük bir mesâfeyi hatvelemek lâzım gelirse bir başdan başlayub âdî yürüyüşle yürüyeceklerini ve her 100 metre için lâzımgelen aded-i hatveyi andıkdan sonra biraz durub birinci 100 metrenin unutulmaması için parmaklarının birini bükerek ikinci 100 metreyi hatvelemek üzere hareket ideceklerini ve mesâfe uzun ise hatveleri çift sayarak ve bu vechle 100 metrelik hatvenin 200 metreye delâlet itdiğini unutmamalarını tenbîh ider.

Dört Na'l İle Kat' İdilerek Takdîr --- Beygirlerin dörd na'l yürüyüşünde ki bir sıçrayışları vasatî olarak üç metre olduğundan mesâfe bidâyetinden nihâyetine değin dörd na'l ile kat' idilerek sıçrayışların adedi üçe darb olunursa mesâfe mu'ayyen olur.

162

Tenbîh --- Tahmîn-i mesâfe hakkında buraya kadar beyân itdiğimiz mâddelerin fevâ'id ve mehâzîri ve ba'zılarının mahzûruyla berâber tatbîk olunabilecekleri mahâlde gösterildi. Mehâzîri hâvî olduğundan mahzûrünü bilirse fak'idesizliğini anlayarak beyhûde yere efrâdı işgâl itmediğimiz gibi gözle tahmînin

kıymet ve ehemmiyetini anlayarak ve er kuvvetimizi bu husûsda ki ta'lîmlere hazır ider ve diğerleri hakkında ki mâ'lûmatımızı da, ma'lûmat çantamızın bir köşesinde muhâfaza iderek ahvâl şerâ'it ma'rûz dahîlinde tatbîke kalkışırız.

Tahmîn-i Mesâfeye Te'sîri Olan Husûsat

Bâlâ da beyân idilen muhtelif usûllerle ve husûsuyla gözle tahmînde mesafenin had-ı mu'ayyeninde büyük veya küçük görünmesine sebep olan hârici te'sîrlerin başlucaları: Ziyâ, hava, arâzî, hedefin cesâmeti hedef ile muhamminin mevâk'î olup mesâfenin ne zamân büyük ve ne zamân küçük göstermesine sebep olacakları bervech-i âtîdir:

Mesâfenin Uzun Tahmîn Olunması --- 1 --- Güneş hedef tarafında bulunub hutut-u şu'a'îyye doğrudan doğruya göze çarparsa göz â'sâbı bundan müte'essir olarak eşyayı açık göremeyeceğinden muhammin hedef ile eşyayı dahâ uzak zan iderek mesâfeyi mikdâr-ı mu'ayyeninden uzun tahmîn ider. **2 ---** Hedefin arkası koyu rengli veya karanlık ise hedef güçlûkle seçileceğinden mevâk'î uzak zan olunub mesâfe de uzun tahmîn olunur. **3 ---** Bulutlu ve sisli havalarda, orman dahîlinde, tulû'dan evvel, grubdan sonra (fîr-i şafâk zamânları) hedef tamamıyla görünmeyerek mesâfesi uzun tahmîn olunur.

163

4 --- Gâyet sıcak havalarda su'ûd iden sıcak hava veyâhûd tebahhurâtdan hâsıl olan ihzâzât-ı hevâ'îyye hedefin saçılmasına mâni' olarak mesâfenin uzun tahmînine sebep olur.

5 --- Hedef küçük olursa aynı mesâfede ki hedefden uzak görünür meselâ: diz çökmüş bir nefer aynı mesâfede ayakda duran neferden dahâ uzak görülerek mesâfe uzun tahmîn olunur.

6 --- Hedef ile muhammin aynı tesviyede bulunmazsa meselâ biri dağın tepesinde diğeri etekde olursa bu zamân da hedef küçük ve mesâfesi mikdâr-ı mu'ayyen büyük tahmîn idilir.

7 --- Hedef ile muhammin aynı mesâfede fakat muhammin diz çökmüş veya yere yatmış bir hâlde yine ayakda ki vaz'iyete nazaran hedefi iyice göremeyerek mesâfeyi uzun tahmîn ider.

Mesâfenin Kısa Tahmîn Olunması --- Parlak sûretde ziyâdar olan ve açık renkli bulunan mevâd aks sûretde olanlardan dahâ yakın görünür ve mesâfesi de kısa tahmîn olunur bu hâlde: **1** --- Hedefin arkasında ki arâzî ve eşya açık renkli ise hedef parlak görüneceğinden mesâfe had-ı mu'ayyeninden kısa tahmîn olunur.

2 --- Güneş muhamminin arkasında bulunduğu zamân yine hedef parlak ve ziyâdar görüneceğinden mesâfeyi kısa tahmîn ider.

3 --- Saf ve serin havalarda açık kış günlerinde hedef açık görüneceğinden mesâfe kısa tahmîn olunur.

4 --- Hedef karla mestûr bir arâzîde bulunuyorsa kısa tahmîn olunur.

5 --- Aynı şekil ve aynı rengde bulunan gâyet düz olan arâzîde

164

su veyâhûd arâzî dalgaları bulunan hedefin bulunduğu arâzî kuru renkli olur da biri tarafında açık ve ışıl renkli zemîn bulunan arâzîde mesâfat kısa tahmîn olunur.

6 --- Aynı mesâfede ki büyük hedeflerin mesâfesi küçüğünden kısa tahmin olunur.

7 --- Ayakda duran veya hayvan üzerinde bulunan muhammin, oturan veya yatan muhamminden dahâ kısa tahmîn ider

Tenbîh --- Aynı mesâfede ki büyük hedefler küçüklerinden dahâ kısa tahmin olunacağından muhammin te'sîrat-ı hâriciyenin hedefe te'sîrini aynı büyültüb veya küçültebileceği evvelâ zihninde karârlaştırır su'ûbet çekmez.

Tatbîkat --- Tahmîn-i mesâfe ta'lîmlerinde efrâd biraz meleke peydâ itdikden sonra muhtelif cihet ve istikâmete doğru mute'addid mesâfeler ölçdürerek her birine (ta'lîmat-ı mahsûsa virdiği yani şu işâretde ayağa kalkın, bu işâretde 50 metre ilerleyerek yere yatın, şöyle bir işâretde 50 metre giri gidin, gibi tenbîhatda bulunarak) üçer beşer kişi gönderir. Bu ta'lîmat ile mesâfelerin mikdârından efrâdı haberdâr itmez. Bu sûretle ta'lîm ihzâr olunduktan sonra yüzbaşı yanında ki flama ile karârlaştırılan işâretlerden birini icrâ itirdiği anda mestûren işârete müheyyâ bulunan neferler kendilerini gösterirler.

Farz idelim ki bunlar 250 metre bulunan üç neferdir. Bu hâlde yüzbaşı yanında ki neferlere hitâben şu gördüğünüz üç neferin mesâfesini tahmîn idiniz. Efrâd tahmîn ider. Doğru tahmîn idenlerin isimleri işâret idilir. Diğerlerine de bu mesâfe 250 metredir. Dikkat idiniz 250 metrede ayakda duran üç nefer işte böyle görülür. Ba'dehu yüzbaşı yine vireceği işâretle yere yatırır.

165

Diz çökdürür. İlerletir, diğer istikâmetlerde dahâ büyük veya dahâ küçük mesâfelerdeki beş, altı kişilik efrâdı kaldırır. Bunların mesâfelerini tahmîn itdirir. Mesâfeler kendisince mu'ayyen olduğu için mikdâr-ı hakîkîsini söyler. Bu vechle lâzımgelen melekeyi hâsıl itdirdikden sonra bu ta'lîmlerin mütemmimi olan ateşler hakkında bir takım sû'al ile hey'et-i ta'lîmlerini imtihân ider.

Ateşler --- Yüzbaşı arâzî üzerinde yine kendince mu'ayyen olan mesâfelere bir takım hedefeler yerleştirdikden ve işaret hakkında ki ta'lîmatı i'tâdan sonra virdirdiği bir işâretle hedeflerden birini meydâna çıkarub, âtî de ki beş mes'eleyi hey'et-i ta'lîmeye îrâd ider:

1 --- Endâht İtmeli Midir? --- Endâht mü'essir ve münâsib ise icrâ idilir. Te'sîr-i ta'lîmnâme de beyân olunmuşdur. Münâsib olub olmadığı kıt'anın ta'biyeye olan vaz'iyetine mütevakkıfdir. (ta'arruz ve müdâfa'a bahsine) Bu hâlde endâht icrâsı zâbitin ma'lûmat ve zekâvetine â'id bir mes'eledir.

2 --- Hangi Nev' Ateş?--- Nev' ateş kendi mevki'ne, düşmanın tabi'yet ve mesâfesine, bulunduğu nizâma, sebât ve metânetinin derecesine göre ta'yin olunur.

3 --- Ne Kadar Fişenk? --- İstihâl olunacak netîce ile sarf olunacak cebhane mikdârını mukâyese itmek kâ'ide-i 'umûmiyye hükmündedir. Büyük mesâfelerde isâbet ihtimâli az olduğu gibi vasatî ve küçük mesâfelerde poligonlarda ki aded-i isâbet muhârebede nisbet kıyas kabûl itmeyecek derece de tenkis idiyor. Tecârib-i ahîre bize şu nisbeti i'tâ idiyor: Her bir şart ve usûl tahmininde icrâ idilen bir ateş ayakda bulunan bir düşmanın 1/5'ini ve yere yatmış düşmanın

166

dahî 1/10'nu muhârebeden hâric kılarısa iyi bir netîce istihâl itmiş olur.

4 --- Hangi Noktaya Nişân Alınmalıdır?--- Mahrekin derece-i inhinâ muhtelif mesâfelerde ki tertiblerini, düşmanın vaz'iyetiyle sağa, sola, ileri, geri, hareketini nazar-ı mütâla'aya alırsak (endâht bahsine mürâca'at) nişân noktasının tesbitinde müşkilât çekmez.

5--- Hangi Nişângâh? ---- Mesâfe tahmînini bilecek olursak ve endâht tanzîmi hakkında ki kavâ'idi gözden geçirirsek mes'ele sâdeleşir.

Endâht Tanzîmi --- Kıt'a ateşlerinde husûle gelen huzmenin merkezi hedefi nişân noktasını setr iderse endâht tanzîm olunmuş dimerdir. Endâht, istikâmete ve bir de mesâfeye göre tanzîm olunur.

İstikâmete Göre Tanzîm--- Saf-ı harb nizâmında bulunan bölük veya batarya gibi vâsi' hedefin merkezine nişân alınırsa endâhtın istikâmete göre tanzîmi dâ'ima celb-i memnuniyettir. Takım kolu veya yaya yürüyen kıt'alar gibi mahdûd hedeflere nişân alınırsa sağ veya soldan gelen şiddetli rüzgâr ile ziyânın te'sîratından başka tashîhane lüzûm kalmaz. Rüzgârın ileriden ve giriden bir te'sîri olmayub yalnız yandan gelen şiddetli bir rüzgâr mermîyi 1000 metrede 10 metre kadar inhirâf itirdiğini nazar-ı i'tinâyâ almalı.

Ziyânın te'sîri ise arpacığadır. Hava karanlık ise arpacık küçük görüneceğinden alçak arpacıkla, muzî ise yüksek arpacıkla, ziyâ sağdan geliyorsa sola arpacıkla, soldan geliyorsa sağa arpacıkla, nişân alınacak olursa endâht tanzîm olunmuş olur.

Mesâfeye Göre Tanzîm --- Hedefin te'sîrinden mâadâ olan bütün

167

te'sîrat-ı hâriciye dahîl olmadığı hâlde icrâsı mülâhaza olunan mesafeye göre tanzîm diğerlerinden dahâ mühim ve dahâ nâzik bir mes'eledir. Hattı nişângâhı mesâfeye göre tanzîm itmek demek endâhtı mesâfeye göre tanzîm itmek dimerdir.

Mahreklerin şimdiki inhinâlarını düşünürsek küçük mesâfelerin tahmîni basit olduğu gibi ehemmiyetini dahî gâ'ib itdiğini anlayabiliriz. Çünkü silâhların sür'at-i ibtidâ'iyelerinin ziyâdeliğinden nâşî mezkûr mesâfelerde mahrekler gâyet basık yalayıcı olduklarından 600 metrenin tahtında bulunan mütün mesâfat ayakda duran veya hareket iden bir kıt'a üzerine 400 metrelik nişângâhla kemâl-i emniyyet ile

225

endâht tanzîmi kâfidir. Suvârîye karşı dahî 800 metrenin tahtında bulunan mesâfat için 600 nişângâhı münâsibdir.

Fakat vasatî ve büyük mesâfelerde yani 600 den 1000 metreye olan mesâfatda tertîb cedvelinden anlaşılacağı vechle meyil-i mahrekin –gaye’i irtîfâ’- tertîb serî’an tezâyüd itdiğinden ve bu keyfiyyet dahî yalayıcılık keyfiyyetini tenkis ideceği gibi huzme-i mermînin tevs’i dahî mütevâlîyen büyük mesâfata münhasır kalacağından ve bu hâl ise mermîlerin dağılmasına sebebiyyet virub isâbet ihtimâlini tâli’a bırakacağından endâhtın büyük mesâfelerde tanzîmine yani huzmenin tamâmıyla merkezinin hedefe tevcîhine son derece i’tinâ itmelidir. Muhârebenin bu mesâfe de ki şekli tasavvur olunursa ateşe başlamak bahsinde beyân olunduğu vechle tanzîm keyfiyyeti burada küçük mesâfata nazaran dahâ kolay olur. Şimdi 400 metre tulunda ve 50 metre arzında bir huzme tasavvur idelim. 400 metrelik nişângâhla endâht tanzîm olunursa tasavvuru olan huzmenin merkezi yani mermîlerin en keşif buldukları mahal hedefin tamâmıyla merkezinde tecemmü’ ider. 50 metrelik bir hata da isâbet ihtimâli olub 100 metrelik hata da az olur. 150 ve 200 metrelik hata da ise isâbete ihtimâl bu kadar yani 550 ve 600 nişângâhıyla

168

400 metrede ki hedefe isâbet itdirilemez kâ’idesi meydâna çıkarur ise de huzmenin küçüklüğü ve mahrekin basıklığı müstesnâdır, bu mâdde bize ancak tahmîn-i mesâfenin ehemmiyetini anlatır. Mesâfeye göre endâht tanzîminde düşman üzerinde vukû’a gelen te’sîri tarassudla tanzîmi de nazar-ı mütâla’aya almak lâzımdır çünkü endâht doğru tanzim olunmuş ise böyle ta’lîm ve terbiyesi mükemmel bir düşman asla karışıklık göstermeyeceğinden şübhe hâsıl olursa 200 metre farklı iki nişângâhla kıt’alara ateş itdirub endâht tanzîm olunub olunmadığını anlamalıdır. Bundan başka arâzînin şeklinin su’ûdî sukûtu ufkî düz, (şekil 3) ve mahreke müşâbih olması keyfiyyetlerinin de tanzîme te’sîri olduğundan bu gibi muhtelif arâzîde mıntika-i mehlekenin derece-i tul ve imtidâdını nazar-ı mütâla’aya alarak ol vechle endâht tanzîm olunmalıdır.

Altıncı Bahs

Ateşin Altında Yerleşmek ve Yürümek

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Her kıt'anın birinci vazîfesi kendi ateşinin şiddetinin tezyidini aramak, ikinci vazîfesi ise hasmın ateşinden halâs olmak çâresini zihnen düşünmektir; bu maksadâ ancak üç vâsıta ile muvaffak olunabilir ki anlarda: 1 --- Nizâmlar. 2 --- Vaz'iyet. 3 --- Arâzîdir.

1 ---Nizâmlar --- Açık arâzîde düşman topçusunun ateşinden halâs olmak için bölüğün isti'mâl ideceği en muvâfık nizâm, takımların yiğirmişer adım aralıkla yürüyüş kolu nizâmında bulunmalarıdır ki, bu şekil üzerine topçu ateşinin te'siri pek cüz'-i olduğundan topçu için en fenâ bir hedefdir.

Bölük süvârînin her bir taraftan olan hücûmuna kuvvetli ve mü'essir bir ateşle mukâbele edebilmek için dahî mezkûr nizâmı isti'mâl itmesi muvâfık olub yalnız burada takımlar kademe vâri bir vaz'iyetde bulunurlar ki cenâhlara ateş idecekleri zamân yek-diğerinin ateşlerine mâni' olmasunlar. Bölük bu sûretle yürüyüş kol nizâmında hareket ider düşman piyâdesinin ateşine düçâr oldukda saf-ı harbe, mestûr mahallerde ise yine yürüyüş koluna geçer artık yanaşık nizâmı ilerlemesi mümkün olmaz ve kendi ateşinin açılmasına da lüzûm-u kavî (münâsib ve me'asir olduğu zamân) hâsıl olursa dağınık nizâma geçer.

2 ---Vaz'iyet --- Hangi nizâmda olur ise olsun bütün mesâfelerde

Ayakda durmak diz çökmeğe, diz çökmek, yere yatmağa nazaran her hâlde mahzûrludur.

Bu hâlde 400 metrenin fevkinde ki mesâfelerde tevakkuf iden her kıt'a hiçbir emr beklemeksizin her vakt diz çökmeğe mecbûr olduğunu bilmelidir. Binâen-aleyh eğer mevki' bütün imtidâdınca müsâ'ade idiyorsa, kumandan fâ'ideli bir sûretde bu gibi mesâfelerde yere yatırabilir. 400 metrenin tahtında ki mesâfelerde artık uzun uzadıya diz çökmek veya yere yatmak olamayub hücûmu icrâ için zamânın kısm-ı â'zamı cebheden düçâr olunacak mühlik ateşe karşı ilerilemek ve bunun için ayakda

bulunmağla geçer. Bu esnâda zabt-u rabtı muhâfaza itmemek ve virilen o emri iska itmeyub ilerilemekde tereddüt göstermek fezâ'il-i askerîyeyi ihmâl ideceğinden böyle zamânlarda cesâret-i fevkâla'âde ile sebât itmek şeref ve namus-u askerîyeyi â'la ideceğini vaktiyle efrâdın zihinlerine iyuce yerleştirmelidir.

3 --- Arâzî--- Endâht tanzîmi bahsinde gördüğümüz vechle mahrut mermî düz arâzîde muntazam olub (şekil 3e mürâca'at) su'ûdi arâzîde tenâkus ve sukûti arâzîde dahî huzme dâ'ima mümted ve mütezâyid bulunacağı cihetle yalayıcılık te'sîri bir hudûda kadar tezâyüd ider.

Düz arâzîde ateşin te'sîrini tenkîs itmek için mesâfeye göre (mâdde 1) muvaffik nizâmlar isti'mâl olunacaktır. Su'ûdi arâzîde dahî su'ûd iden bir huzmeye karşı kol teşkîl itmek güç olduğundan umkı az olan nizâmlara saf-ı harb veyâhûd hatt-ı mürâca'at olunacak ve düşmanın yalnız nizâmına değil mermîyatına karşı dahî keşif, sık, derin, (anfite atar) nizâmları arz itmekden katî'iyen ictinâb olunacaktır. Sukûti arâzîde dahî 'umûmiyyetle ihtiyâtlar düşman nazarından mestûr

171

bulunabilirler ise de mermîsinin te'sîrinden büsbütün halâs olamazlar; bu hâlde muhârebe cebhesinden gelen düşman mermîyatına karşı geniş boşluklar bırakmak için umkları az ve cebheleri dar olan aralıklı nizâmlarla (takımla veya manga ile münâsib aralıklı yürüyüş kol nizâmı) duracak veya yürüyecekler ve durdukları anda düşman mermîyatına hedef olmamak için ateşi celb ideceği başluca nikâtdan ictinâb itmeyi hâtırdan çıkarmayacaklardır. Büyük mesâfatda ihtiyâtın muhârebe hattına yakın bulundurulmasında bir mahzur olmadığından ihtiyât mezkûr hattın girişinde ki sağrı üstünde veya dere içinde ahz-i mevki' itmekden ictinâb idüb müreccehen mukâbil-u resân üzerinde durmalıdır. Vasatî ve küçük mesâfelerde ise maksadâ göre yakın bulunmaları îcâb ideceğinden münâsib mesâfede bir siper arkasında birleşmeleri îcâb ider. Burada da muhârebe hattı olan sırtın girişinde ki hafif meyillerde durmaktan ictinâb itmelidir. Çünkü tepeyi ateş hattını aşan mermîlerin bu gibi meyillerde mıntıka-i mehlekeleri ziyâde olduğundan beyhûde telefâta düşür olacaklardır.

Hatta Japonlar düz arâzîde bile avcı hattının girişinde ki zâbitlerin fazla telef olduklarını gördüklerinden muhârebenin son devirlerine doğru zâbitânında avcı

hattıyla bir hizâda bulunmalarına karâr vermişlerdir. Şimdi büsbütün çıplak ve gayr-i meskûn ve hafr olunmuş yol ve siper bulunmadığı farz olunan bir arâzîyi düşünelim? Böyle arâzîde mü'essir ateşlere karşı ihtiyâtların himâyesi ve muhârebenin sevk ve idâresi bi'l-hâssa zâbitân ile bütün ashâb-ı rütbenin sebât ve cesâretleriyle mâ'lûmat-ı zâtiyelerine ihâle idilur. Harbin her devrinde pek çok muhâtara ve tehlikeye düşürölunabilur fakat;

172

Muhârebede kumandanın tereddüd ve cehaletinden dahâ büyük muhataraya asla tesâdüf olunamaz.

Yedinci Bahs

Bölüğün Mesâfeye, Muhârebe Meydânına Göre Muhârebe Nizâmıyla, Sunuf-ı Sâ'ireye Karşı Muhârebe Nizâmı

Bölüğün mesâfeye, muhârebe meydânına göre muhârebe nizâmı, ta'arruz ve müdâfa'a bahislerinin edvar-ı muhtelifesinde ve altıncı bahisde mufassalan beyân idildiğinden burada yalnız sunuf-ı sâ'ireye karşı ne sûretle hareket ideceği zikrölunacaktır.

Bölüğün Sunuf-ı Sâ'ireye Karşı Muhârebe Nizâmı

Süvârîye Mukâbele --- Süvârîye â'id olan bu mâtde için ta'lîmnâme gâyet mükemmel bir sûretde şu kâ'ide-i esâsiyeyi vaz' itmiştir : <Süvârînin tehdîdatıyla piyâde yürüyüş ve hücumu asla tevakkuf idilmeyub vasatî mesâfelerde yaylım ateşi icrâsıyla süvârîyi durdurmağa taharri itmelidir.> Muhârebenin cereyânı esnâsında süvârî ihtiyatda bulunarak ihtiyâti ve ateş hattının cenâhlarını muhâfazaya ve düşman cenâhlarına hücum me'mûr olduğundan süvârîsi olmayan piyâdeler bu muhâfaza keyfiyyetini ve süvârîye mukâbeleyi der'uhde iderler. ((ta'lîmnâme mâtde 451) ateşe hâzır bulunan piyâde adedce kendisinden fâ'ik bir süvârîden bile korkması lâzım gelmediğini asla hâtırdan çıkarmamalıdır)) Piyâdenin süvârîye karşı müsâdemesinde ri'âyet idilmesi lâzımgelen kavâ'id bervech-i âtidir:

1--- Karışık ve zamân ziyâ'nı mûcib bir nizâm almamak, hücûm ansızın icrâ olunduğu ve gafleten baskına düçâr olunduğu hâlde manganın mes'ûliyetini der'uhde idüb gayr-i müsâ'id bile olsa bulunulan nizâmı muhtelif itmekdir. Çünkü piyâdeye tebdîl-i nizâm itdirmekte süvârî için muvaffakiyetden ad idilur.

Bu hâlde her kıt'aya ve her münferid nefere soğukkanlılığını muhâfaza idüb ateş ve süngü ile müdâfa'aya mu'âvenet itmek tertîb ider.

2---Çit, hendek, bataklık, yumuşak ve sürülmüş arâzî gibi mevânî' var ise ve vaktde müsâ'id ise birkaç adım girisinde ahz-i mevzi' itmekdir.

3 --- Siper yok ise bu hâlde gâyet sık bir cebhe ile (vaktin müsâ'adesine göre) ateş itmeye müsâ'id bir nizâm almaktır. Süvârî dâ'ima za'îf noktalara ve boş mahallere hücûmu arayacağından ve bu vechle sık olarak arz olunan cebheye karşı hücûmu biraz düşünür. Bi'l-hâssa vâsita'î icrâ'îye olan ateşin bütün kuvvet ve şiddetle icrâsına müsâ'id nizâm alınır ise bu hâlde süvârî hücûm itmeyede cesâret idemez.

4 --- Süvârînin bütün kuvvetiyle müsâdemeye gelmeye mecbûr olunacağı hat üzerinde parmaklık gibi za'îf bir cebhe (avcı hattı) teşkîli câ'iz olunmayub üçüncü mâdde de zikr olunduğu vechle bütün kuvvetle sıkı cebhe teşkîli muvaffıktır. Yani süvârîye karşı ava çıkmak kıt'ayan hâ'iz olunmayub yanaşık nizâmıla mukâbele itmek lâzımdır. Bölük avcı hattında ise toplanması da câ'iz değildir. Çünkü üzerlerinden süvârî hücûmu geçen avcı hatları ancak pek cüz'-i telefâta düçâr olurlar. Mülâhazat mesrûdeden istintâc olunur ki bölük için süvârîye karşı en a'lâ nizâm saf-ı harb veya manga ve takımların bir hizâda bulunması veya bulunmaması

ile husûle gelen münâsib aralıklı bir nizâmdır. Bu hâlde cenâhların biri veya ikisi tehdîd olunacak olursa ekseriyyetle bu tarafda bulunan manga veya takımların mukâbelesiyle tehlike bertaraf idilebilir. Takım kuvvetli süvârîye karşı pek muvâfik değildir.

İkinci hatta veya ihtiyâtda bulunan bir bölük topçuya karşı (ta'arruzda top mıntıkası) olduğu gibi süvârîye karşı da en â'la yürüyüş nizâmı bervech-i âtîdir: Her

takım bir takım cebhesinden on adım fazla bir mesâfe aralıkla yürüyüş koluyla yürür. Eğer süvârî cebheden hücum iderse her biri sola hizâyâ idüb o anda ateş itmeye hâzır bulunur. Giriden hücum iderse aynı hareket yapılub yüz giri idilur; sağdan veya soldan hücum iderse gâyet basit bir sûretde sağa veya sola dönülerek cebhe teşkil idilur. Yaya cengine karşı za'îf piyâde kıt'a'aları bile muvaffakiyeti te'mîn idebilirler. Bu zamân bi'l-hâssa yedek hayvanatına ateş itmek muvâffıktır. Bu vechle cebhe teşkil iden bölük mesâfeye ve hedefin cisâmetiyle tehlikenin nev'ine göre kâmilen ve kısmen münâsib ateşleri yani büyük mesâfelerde büyük yığınlara yaylım, küçük kıt'alara yavaş, derhâl zuhûr iden büyük hedeflere şiddetli... ilâh ateş ider. 400 metrenin berisinde de çabuk ateş ider.

Topçuya Mukâbele --- Topçu kâ'ideten asla muhâfazasız bulunmaz (ta'lîmnâme mâtde 448) yakında bulunan topçuyu kendiliğinden muhâfaza itmek piyadenin vazîfesidir. Bu muhâfazalık vazîfesi bazen bir bölügede ihâle idilur. Bu hâlde bölük topçunun mevzi'ne düşmanın hâline göre topçunun girişinde münâsib bir mevzi' ahz iderek lüzûm gelen istikâmetlere keşf-i kol sevk ider topçu mestûr arâzîde cebheden olan emniyeti kendi ateşi ile te'mîn idebilirse de bazen bu cihetinde muhâfazası îcâb ider. Topçunun muhâfazası için piyâde

175

bervech-i âtî aksâma ayrılır:

1 --- Cebhe Muhâfızı;

2 ---Yan Muhâfızı;

3 --- İhtiyât, olub kuvvetli ahvâla göre tahallûf iderse de takımları parçalamayub her vazîfeye bir takım me'mûr itmek muvâffıktır. Cebhe muhâfızı ileriden vukû' bulacak süvârî ve piyâde hücumuna mukâbele itmek ve topçuyu mü'essir piyâde ateşinden korumak için cebhenin 620-700 metre ilerisinde gâyet geniş aralıklı küçük kıt'alar bulundurmakla îfâ-yı vazîfe eyler (ta'lîmnâme mâtde 400 piyâde topların fecinden takriben 3-5 metre uzaklaşır uzaklaşmaz düz arâzîde bile topçunun ateşine mâni' olamaz.)

Yan muhâfızları dahî tehdîd olunan cenâhdan 300 metre kadar hârice gidüb bütün hâdisata ve husûsuyla süvârî hücumuna karşı topçuyu muhâfaza iderler.

Kapalı arâzide bu cebhe ve yan muhâfızları lüzûm gelen taraflara keşşâf ve keşif kolu sevk iderler. İhtiyât dahî düşman tarafında tanzîm olunan ateşlerden musâb olmayacak vechle en ziyâde tehdîd olunan cenâh girişinde ve topçuya oldukça yakın bir mevki'de durub lüzûm gelen istikâmetlere keşif kolu sevk ider.

Bir piyâde bölüğü bazen de muhafızlı batarya üzerine hücûma me'mûr olur. Bu hâlde bölük topçu muhâfızını şaşırtub fırsat buldukça topçunun numru neferlerine ve koşum hayvanatına ve kezâ muhâfızı iğfâl idüb topçu üzerine hücûm iderse vazîfesini hüsn-ü sûretle îfâ itmiş olur. Ma'hazâ (ta'lîmnâme mâdde 449) topçunun en ruhsuz zamânı top itirdiği ve bindirdiği zamânlar olduğundan bu zamân bölük mesâfenin uzaklığına bakmayarak hattı 1000-1500 metre arasında bile icrâ ideceği idâreli bir ateşin mü'essir olacağını da

176

hâtırdan çıkarmamalıdır. Sâ'ir zamânlarda 1000 metrenin fevkinde ateşçe fâ'ikiyet topçuda tahtında piyâde de tam 1000 metrede müsâvî 300 – 400 metrede Topçu top indirub bindirmekden bile âciz olduğundan ona göre hareket itmek îcâb ider.

Netîce

Ba'zı bahislerde münferid bölüğün ta'arruz ve müdâfa'asına dâ'ir ufak tefek mütâla'atda bulundu ise de bu küçük cüz-ü tâmin yalnız başına muhârebeyi idâre itmesi mümkünsüz olduğundan muhârebe de asla münferid kalmayub ba'zı hâlet-i nâdire-ı fevkâla'âde de husûsî vazîfe ile muvazzaf olacağından ve tabur dahîlinde ki vazîfe-i müşterekesini iyuce îfâyâ muktedir olan bir bölük bu husûsî vazîfenin îfâsında müşkilât çekmeyeceğinden bu bâbda bir kâ'ide söylemek muvafık olmayacağı cihetle birinci ikinci bahislerde ki mevâd bölüğün tabur dahîlinde merkez veya cenâhların birinde olduğuna nazaran mütâla'a idilmiştir.

Zeyl

Arâzî-i Muhtelif Üzerinde Bölüğün Usûl-ü Ta'lîm ve Terbiyesi

Kavâ'id-i 'Umûmiyye --- Bölük ve bölük hey'etinin nazarî dersleri ne kadar mükemmel olursa olsun her dersin tatbîkatı icrâ idilmez ve arâzînin mes'eleye sûret-i te'sîri re'ye'l-ayn müşâhede olunmazsa o bölük muhârebede ki vazîfesini hakkıyla îfâdan âciz kalır. İşte bu maksadâ binâen acemîler vürûdlarından bir hafta sonra

haftada lâ âkal iki def'a evvelâ düz ve ba'dehu ârizalı arâzî üzerine götürülüb bunların muvâcehesinde münferid neferin arâzîden istifâde itmesi, keşif hidmetinde bulunması, düşman neferini gördükde ne gibi hareketde bulunması lâzım gelineceği üste-

177

-siyle icrâ itdirilub ve kışla da dahî nazariyatı gösterilerek bilâhare ta'arruz ve müdâfa'a hallerini yine usta neferlerden mürekkeb mangalarla icrâ itdirerek bu vâsıta ile efrâdı avcılığa (keşif bahsine mürâca'at) ihzâr itdirdikden sonra kıt'a dahîlinde ki vazîfe ve daha sonra da bütün bölükle tabur dahîlinde bölüğe â'id manevranın envâ'î yani tabur ta'aruzda, müdâfa'a'ada, bölük dahî birinci hatta merkez veya cenâhlarda yâhûd ikinci hatta veya ihtiyât-ı umûmîde bulunduğuna göre vezâ'ifinin kışlada nazariyatı arâzî üzerinde amelîyatı irae ve ta'lîm idilur. Fakat bölük kumandanı bu amelî ta'lîmlerin ta bidâyetinde bölüğün eczâsı olan bütün mangaların ta'lîm ve terbiyelerinin siyak-ı vâhid üzere terakkî itmesine fevkala'ade dikkat ideceği gibi bölük ashâb-ı rütbesinin dahî kendulerine â'id vezâ'ifde mümârese sâhibi olmalarına hatta her rütbe sâhibinin bir eli iki derece fevkinde ki rütbeğe â'id vezâ'ifi ta'lîm itmiş olmasına da i'tinâ idecekdir. İşte bu sonuncu fikrin hâsılı için ba'zı ta'lîmlerde yüzbaşı işe karşımayub münâvebe ile mülâzımlara yüzbaşı, çavuşlara mülâzım vazîfesini ihâle iderek netîceyi tenkîd idüb hata vukû'unda hareketi tekrâr itdirerek maksadâ vâsıl olur.

Amelîyatın sûret-i icrâsı, ta'lîm devirlerine hâlel getirmemek üzere keşşâflar tahmîn mesâfe ateşler bölük gibi aksâma ayrılır. Bunlardan bölükden mâ'ada evvelce beyân idilmiştir.

Bölük

Eğer bölük bâlâ da söylediğimiz usûle tevfikân kemâl-i dikkatle alışdırılmış olursa muhârebe de ki vazîfesini serî'an îfâyâ hâzırlanmış olur. Terbiye-i münferide ile efrâd takım dahîlinde ki vazîfesini öğrendikden sonra

178

evvela ashâb-ı rütbenin takımlar dahîlinde ki vezâ'ifi nazari ve amelî olarak öğredilub kendi cüz-ü tamlarını elde tutabilecek dereceye îsâl idildikden sonra arâzî-i

muhtelif üzerinde ba‘zı husûsî ta‘lîmler icrâ olunur. Ba‘dehu keşşâflarda mevcûd oldukları hâlde bütün bölüğe gâyet basit oldukca kolay ve fakat fevâ'id-i lâzimeyi câmi‘ ve hakîkî muhârebeyi andırır mes‘eleler evvela ta‘lîm meydânında ba‘dehu arâzî üzerinde hal itdirilir.

Birinci ta‘lîm muhârebenin her bir sahnesiyle ta‘arruz ve müdâfa‘a hallerini hâvi olduğu hâlde mücmelen ve fakat mükemmel ve muntazamân icrâ olunmalı ve her bir kademenin yani istinâdın ve avcı hattının ve keşşâfların vazîfeleri herkesce görölüb anlaşılabilmek ve ta‘lîmin hey‘et-i ‘umûmiyyesine dâ‘ir bir fikr idinilmek için bu ta‘lîmde arâzî mümkün mertebe açık olarak intihâb idilmelidir.

Ba‘dehu ta‘lîm meydânında bölük ve takım kolu saf-ı harb gibi muhtelif nizâmlar mütevâlîyen kemâl-i dikkatle öğrenilmek şartıyla tafsîlâta girişilub bundan sonra dahî ta‘arruzda düşman ile temâs vukû‘unda ittihâzı lüzûm gelen tedâbir, topçu ve piyâde ateşi altında ki sûret-i hareket ve mevki‘ işgâl itmek, hücum için îcâb iden tertîbat; ta‘kîb için lâzım gelen usûl ve kavâ'id muhtelif mevki‘de münâvebe ile ta‘lîm olunur.

Müdâfa‘ada dahî muhtelif kademe ve hatların hareketiyle, cenâhları himâye itmek Mukâbil ta‘arruza geçilmek, rica‘ati himâye için himâye-i mevz,-î ahz itmek köylerin ormanların ve mevki‘-i sâ‘irenin amelî bir sûretde müdâfa‘a hâline konulması müsâveten tatbîk olunur. Meydân-ı muhârebe de zuhûri melhuz bi‘l-cümle harekete vakuf peydâ itmiş veya buna dâ‘ir ma‘lûmatı tamâmıyla istihsâl itmiş olan bir bölük muhârebeye ihzâr olunduğunu isbât itmiş olacağından vakt-i hazarda uzun yürüyüşlerle berâber

179

çit, orman, hendek, geçide seyl çukuru, gibi mevâni‘den ve küçük su cereyânından geçmek ve müdâfa‘a hattına vaz‘ olunmuş bir binanın dîvar, mazgal ve pencerelerinden nerdüban vâsıtasıyla veya nerdübansız duhul itmiş hareketi ta‘lîm itdirilmelidir. Bu ta‘lîmler esnâsında efrâdın sür‘at-i intikâl, itâ‘at, sebât, cesâret gibi evsâf ve meziyeti muhâfaza itmelerine son derece dikkatce i‘tinâ ile berâber amelîyatda ta‘lîmi rast gelen köylülerin hanelerinde tatbîk itmeyub bunun için bir boş bina aramalıdır. Bu husûs için mâfevklerin kendi mâdûnlarına yani yüzbaşının mülâzımlara mülâzımların çavuşlara... ilâh bervech-i âtî sû‘alleri sorması en

mükemmel vâsita olarak kabûl idilebilir: Bir düşman bölüğü filan istikâmetde filan mevki'den zuhûr iderse buna karşı vazîfeniz nedir? Bir düşman bataryası istikâmetinde ve mevki'den zuhûr iderse vazîfeniz nedir? Bir düşman süvârî bölüğü istikâmetden nizâmda size hücum iderse ne yapabilirsiniz? ... ilâh gibi. Bu sût'allere kemâl-i temkîn ve sükûnetle cevâb vermek lâzım gelen mülâhazada bulunarak doğru bir karârı meydâna koyabilmek ve iyi bir nizâm ve tertîbat alabilmek için bidâyetde biraz zamân terk idilub biraz da îzâhat i'tâ olunur. Bilâhare sür'at-i intikâlleri sayesinde gâyet az zamânda cevâb vermeleri talep olunub îzâhat-ı i'tâsından dahî büsbütün sarf-ı nazar idilur. İşte bu usûl-ü hareketle mâfevklerle ve mâdûnların arasında doğrudan doğruya anlaşılacak vechle müşterek bir fikr te'sîs idilub yek-diğerinin merama ve maksadıyla kısa bir iş'âret ve ihbâratı anlamak husûsunda ki melekeleri

180

tezâyid ider. Mâdûnlarda bu vâsita ile sür'at-i intikâl sâhibi olabilir. Bu ta'lîmler esnâsında lüzûm ve ehemmiyetine ve mes'elenin sûret-i hâli hakkında ki kavâ'id-i azîmesine ve ma'kûl bir netîceyi elde itmeye dahl-i küllisi olduğuna binâen mevki' intihâb etmek, cihet ta'yin etmek, mesâfe ile düşmanın kuvvetini takdîr ve tahmin itmeye dâ'ir de müdâfa'a-i efkârda bulunulur.

Ta'lîm meydânlarında, icrâsını bâlâ da mufassalan beyân itdiğimiz alışdırma ta'lîmleri müsâveten arâzî-i mütehavvileye de kâbil-i tatbîkdir: Yüzbaşının bir eş'âr ve ihbârı üzerine dağılub cem' olmak, az zamânda yanaşık nizâmdan muhârebe nizâmına geçmek harekâtıyla zâyî'atı göstermek için ara sıra efrâddan ba'zılarını giriye bırakmak ve zâbitânı tebdîl etmek ve bazen de kıt'ayı büsbütün zâbitsiz bırakmak velhâsıl muhârebenin bütün imtidâdı esnâsında muhtelif bölüklerin efrâdını muvakkat bir zamân için civârında bulunan bölük kumandanlarının taht-ı emrinde bulundurmak gibi hareketde bulunulur.

Muhârebede takımların efrâdı yek-diğerine karışacağı tabî'i ise de muhtelif bölüklerin karışdırılmasında ki mahâzire binâen pek az ta'lîm idilmelidir.

Tasavvur olunmuş bir düşmana ve husûsîyle başka bir kıt'a ile irae ve tasavvur idilen bir düşmana karşı manevra yapıldığı zamân manevra müdürinin

ekseriyyetle ta'lîme fâsıla virub hüküm itdiği hatayata işbu fâsıla esnâsında tenkîd idüb herkesi tekrâr eski buldukları mevzi'e göndermesi lâzımdır.

Mermî mevcûd olmadığı hâlde bile muhârebeye ba'z fâ'ide i'tâ itmek ve hakikat-i teşbîhi de idebilmek için manevra müdürinin --- yüzbaşının da hüküm-ü ma'rifetiyle tenkîd idilmesi şâyân-ı idilmesi şâyân-ı istifâdedir.

Efrâd silâhlarını hüsn-ü sûretle istifâde idebilmek ve ateşlerin sevk-i idare ve inzibâtına alışmış bulunmak ve bu husûsda ki kavâ'ide ri'âyet itmek

181

şartıyla, bölük muhârebenin her bir devrinde mâ'lûmatlı olur, ve süvârî ve topçuya karşı serî' nizâmlar ahizine alışmış olduğu tahakkuk idecek olursa o bölük muhârebeye hâzırlanmış dinilebilir.

Bu mesel ile bulur cümle düvel-i fevz-ü felâh

Hâzır ol cenge eğer ister isen sulh-u salâh

Netîce

2

Zâbitânın Muhârebede Vazîfesi

Zâbit bütün kuvva-yı aklîye ve fikriyesiyle biraz düşünecek olursa muhârebede ki vazîfesinin ne kadar ulvî ve ne kadar kıymetli olduğunu derhâl anlar harbde en küçük manevralar bile büyük bir tevaffukun istihsâline hizmet ideceğinden, zâbit rütbesinin küçüklüğüne bakmayarak şu mukaddes vazifesini mükemmelen îfâ idebilmek için vakt-i hazarda hâzırlayacak olur ise muhârebe meydânında vazîfesinin değer ve kıymetiyle berâber kolaylığında görür. **Kumandan Kıt'asının Ruhudur**, evet bunun sıhhati zâbit kıt'asının karşısına geçdiği zamân anlaşılır, ki bu zamân bütün çehreler kendi çehresine merkezleşerek orada: sükûnet, i'timâd, şecâ'at, cesâret kat'iyet-i fikr, gibi evsâf ararlar. Sükûnet ve i'tidâl-i dem zâbitin en büyük bir hâssasıdır. Zâbitân sükûneti efrâdın sinir ve a'sâbını teskin idüb mevki'lerinde sâbit tutar, zâbitde tedâbîri için lâzım gelen zamânı kazanır.

İ'timad ve şecâ'ati dahî onlara intikâl iderek kuvvetlerini on misline iblâğ ider. Zâbitân cesaretiyle her şeye teşebbüs olabılır fakat eyi bir şey yapabilmek için doğru ve kat'î fikr de lâzımdır. Askerîn şevk ve gayreti zâbitin kaderini â'la ider. Bunun için gerek muhârebenin imtidâdında ve gerekse muhârebeden sonra zâbit efrâdı isimleriyle çağırarak o gün ki hizmetlerini takdîr ile muhârebe sizin gayretinizle bitecek, milletimiz hudûdlarımızın emniyeti sizin himmetinizden bekliyor; Ölür isen şehîd olacağımızı biliriz.

Vatanımızın bir avuç toprağı için canımızı fedâ itmek cümlemize vâcibdir. Gibi cümlelerle askerde şevk ve gayreti uyandıracak olursa cür'etli ve mü'essir bir emr ve kumandası efrâdda öyle bir his uyandırır ki bu his ile düşmana doğru giden asker, ancak bir mermî gibi hedefde tevakkuf idebilir. **Bir Zâbitin Muvaffakiyeti Tâli'nin Eseri Olamaz**, ancak bâlâ da ki evsâfıyla berâber soğukkanlılığı ve ma'lûmat zaiyesiyle cihad ve ikdâm sâhibi olmasında lâzımdır.

İşte şu evsâf-ı hasenesi ve muzafferiyatı ile kendini tanımış olan zâbit muhârebede askerîne kılağuzluk iderek mermîler yağmur gibi yağdığı ve insanlar tulûnun taht-ı te'sîrinde kırılıb düşman itmiş buğday dâneleri gibi düşdükleri zamân bile hücum-ı sarf-ı muzafferiyat yoluna şevk itmeğe himmet ve gayret itmelidir.

Böyle hücumlar esnâsında gerek zâbit ve gerekse efrâdın en cesurları tesâdüf olunacak her dürlü müşkilâta galebe çalarak bir an evvel hücumun icrâ olunmasına sa'y itmeli ve bu husûsda vatan için fedâ-yı nefside göze aldırılmalıdırlar.

1293 seferinde zivin civârında ruslar tarafından kazılarak ilerisinde bir takım lağımlar tertîb edilmiş olan bir sipere osmanlılar tarafından hücum olunacağı

zamân mezkûr lağımları ateşlendirmek için başkumandanın emriyle bir sâhte hücum icrâsı tasavvur edilir.

Mehmed efendi isminde bir kahraman zâbit (vatanım için ölmek, bence en büyük bir şereftir) deyub bu müfrezenin kumandanlığını der'uhde ile hücumu icrâ ider, lağımlar ateşlenerek şan ve şerefle icrâ-i şehâdet eyler. İşte bu Mehmet

efendiyle müfrezesinin cesâret ve şecâ'atleri sâyesinde hücûm-u hakîkî kemâl-i emniyyetle icrâ olunarak mevki' elde edilir.

Yine böyle hücûm zamânında her ferdin en birinci ve en mukaddes vazîfesi muzafferiyatı elde itmek olduğunu efrâdın zihinlerine yerleştirmek zâbitin vazîfesidir.

12 şabân 1855 de sivastapol muhârebesinde piyâde ikinci alaya mensûb Bekir çavuş isminde bir gayur asker ölüm derecesinde yaralanarak düşdüğü zamân hastahâneye götürmek üzere yanına gelen arkadaşlarına hitâben <teşekkür iderim kardeşlerim, benim işim bitmiştir, beni bırakınızda vazîfenize bakınız> diye âli cenâbâne mukâbelede bulunmuşdur.

Hücûm nihâyetlenubda muzafferiyat sâ'ati çaldı mı, artık bu ana kadar arslanlar gibi devâm iden hiddet ve şiddet derhâl âlîcenâbâne bir merhumete kalb olunmalı, zâbit efrâdı ikâz idüb mağlûblara iyulikle mu'âmele idilmesini talep itmelidir. Hele terk-i silâh itmiş ve yed esaretimizde bulunmuş olanlara ulüvv-i cenân göstermeli zîrâ anların muhâfazası doğrudan doğruya bize â'iddir. Kırım muhârebesinden sonra fransızlarla ruslar muhârebe hâtıratını unutarak yek-diğerine dest-i uhuvveti uzatmışlardır.

Zâbit muhârebeyi müte'âkibistirâhatlerini te'mîn itmeksizin kendisi râhat itmemeli, mecruhlar vürûd itdikce müdâvat olunabilirse himmet idüb icâbında kendi malzemesini (pamuk, bez, yiyecek... ilâh)

184

onlara sarf itmelidir. Bu gibi hamle efrâdın şevk ve gayretlerini arttıracacağı gibi zabt-u rabt ve itâ'atlerinide te'mîn ider. Binâen-aleyh zabt-u rabtın idamesi zâbitin vezâ'if-i mühimmesinden olduğu gibi muhârebede virilen emre itâ'at itmek ve netîcesinin hâvî olduğu mevâdın icrâsında kusûr itmemek yani istihsâl-i muvaffakiyet için kemâl-i sarf ve şânıyla bütün kuvvet ve himmeti sarf itmekde vecibe-i emurindendir.

Vatandaşların kanıyla kazanan muzafferiyat, muzaferiyat sayılmadığından muhârebede istihsâl-i muzafferiyata çalışanlara uzaktan seyirci olmak câ'iz olmayup başka alay ve fırkaya mensûb olmasalar bile onlara mu'âvenet itmek her zâbitin

vazîfesidir. Çünkü en büyük fazilet vatana sadâkattir, kazanılan muzafferiyatlar ise kumandana veya orduya â'id olmayıp doğrudan doğruya vatana â'iddir.

Aynı fikre binâen adem-i muvaffakiyeti tehâdîd etmek ve bu gibi bir hâle düçâr olmuş kî'atı hâlis etmek için bütün vesâ'atini mevki' fa'âle koymak yine zâbitânın vazîfesidir. İşte bu şerâit ve ahvâle itâ'at içinde yegâne vâsîta zabt-u rabt ile silâh kardâşlığıdır. Napolyonun muvaffakiyet-i adîdesine sebep ordusunda bu hâlin vücûdî ispanyolların muvaffakiyetsizliklerine sebep ise adem-i vücûdî idi. İşte bu mes'elelerin değer ve kıymetlerini takdîr idüb ona göre tatbîk etmek ehem-i emürdendir? muhârebede zâbitin evsâf-ı mesrûd ikmâl iden ve belki onlardan dahâ büyük kıymeti hâ'iz olan diğerk bir fazîleti vardır ki o da:

Teşebbüs-i Şahsî --- Kendiliğinden Hükümdür Ki alınan emire göre hareket ve tedabir-i münasebeyi bi'izzat takdir etmek, emr alındığı hâlde de bütün mes'ûliyeti der'ûhde idüb muvaffakiyete yardım etmek ve bu husûs için en muvâfîk tertîbi bulabilmekdir. Bu hâl büyük rütbede bulunan kumandanlar için dahâ ziyâde lâzımdır. Çünkü onlar fikr ve mülâhazatına nazaran virdikleri

185

emirlerini silsile-i merâtibe göre en evfak kî'talara teblîğ itdireceklerdir. Kademe ile vürûd iden bu emiri her mefevk (ahvâli, mâdûnunun vesâ'itini gözeterek) mâdûnuna teblîğ ider ve teşebbüs-i şahsînin lüzum ve ehemmiyetide burada meydâna çıkar ki bu da ancak mütemâdî bir sa'y-ü gayret ve fa'âliyetle istihsâl idilir bir faziletdir. **Fa'âliyet-i Dâ'i-i Muzafferiyat Adem-i Fa'âliyet İse Bâdî-i Mağlûbiyet ve Hezimetdir.**

Mâ'mâfih teşebbüs-i ibtidâî bir muhârebe gününde ansızın hâsıl olmaz, bu ancak vakt-i harbde meyvelerinin toplanması için vakt-i hazarda zer' olunmuş bir nebâdandır. Bu hâl zâbitin fikrini tenvîr zekâ ve dirâyetini tahkîm ve takviye ider.

Muhtelif fikr ve zekâ bulunan zâbitin hazarda ki say'ilerinin semeresi olarak aynı dereceyi ihrâz itmeleri elzemdir ki bu hâl kumandanların fikr-i mahsûsunun her yerde şâyân-ı tatbîk olunmasına hâdimdir. Bütün zâbitânın derece-i kemâle gelmesi, müstakbil muhârebelerinde şânlı ordumuzun şân ve şerefiyle mütenâsib muzafferiyatı te'mîn ideceği ve irsete-i kayd-u izâhdır. Bir ordu dahîlde bulunan her ferd; kendine, mâfevkine, mâdûnuna, i'timâd iderse herkes istihsâl-i

muvaffakiyete bezl-i can ider. Muhterem, mu'temed zâbit kardaşlarım bölüklerimizi bu gün ki hâlimize yani devr-i mes'ûd hürriyet ve meşrutiyetimize göre muhârebeye ihzâr idecek olursak biz, birbirimizden sevgili vatanımızda bizden emîn olur.

Yaşasun hürriyet, yaşasun vatan, yaşasun millet

Yaşasın şanlı ordumuz

Ve yâ allahü't-tevfik

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

1877 – 1878 tarihleri arasında cereyan eden ve 93 Harbi olarak da adlandırılan Osmanlı – Rus harbinin Osmanlılar tarafından kaybedilmesi sonrasında Osmanlı ordusunda ve Harbiye Mektebinde reform yapılması gündeme gelmiştir. Osmanlı ordusunun bu savaşta mağlup olması ile birlikte Harbiye Mektebinde uygulanan Fransız modeli sorgulanmaya başlanmıştır. Fransa'nın 1870 – 1871 yılları arasında Almanya'ya savaş kaybetmesi ve aynı yıllarda Osmanlı Devleti'nin de Çarlık Rusya'ya mağlup olması II. Abdülhamit ve devlet adamlarının Alman askerî sistemine olan ilgisini arttırmıştır. Dönemin yıldızı parlayan devleti, Almanya idi ve II. Abdülhamit kurtuluşu Alman yardımında görmüştür.

Goltz Paşa'nın gelişine kadar Harbiye Mektebi, çağın stratejik, taktik ve operasyonel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak, modası geçmiş Fransız kitaplarının yoğun olduğu bir mühendislik okulunu andırmaktaydı. Bu okulda okuyan zabıt ve erkân-ı harb (kurmay) namzetleri, uygulamadan ziyade teorik derslerle eğitilmiştir. Ancak Goltz Paşa'nın gelişinden sonra teorik derslerle birlikte uygulamalı derslere de önem vermeye başlandı.

1880'li yılların başından itibaren Osmanlı ordusunda ve Harbiye Mektebinde ortaya çıkan Alman etkisi I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etti. I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de görev alan pek çok subay işte bu Alman askerî sistemine göre yetiştirildi. Bu subaylar arasında şüphesiz Osman Nuri Koptagel de bulunmaktaydı. Askerlik hayatı boyunca muhtelif yerlerde muhtelif birliklere kumandanlık yapan Osman Nuri Koptagel'in Kolağalığı döneminde Mekteb-i Harbiyede çalıştığı dönemde ortaya çıkarmış olduğu *Bölüğün Muharebeye İhzarı; Nefer, Kıtaa, Takım ve Bölüğün Usul-ü Talim ve Terbiyesi* adlı eser dönemin askerî eğitimi dikkate alındığında önemli bilgiler vermektedir. Eser; Mukaddime, Nefer, Kıt'a ve Bölük isimli beş ana bölümden oluşmaktadır. Bir piyade bölüğünün

muharebeye nasıl hazırlanması gerektiği eserde ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Nefer başlığı altında, kışlaya yeni katılan acemi erlerin münferit anlamda talim ve terbiyesinden bahsedilmiştir. Neferi sadece muharebeye hazırlamak yeterli görülmemiş, manevi anlamda da geliştirilmesi için çalışılması gerektiği vurgulanmıştır. Kıt'a başlığı altında nefere artık münferit değil küçük bir kıt'a dâhilinde verilmesi gereken eğitimler anlatılmıştır. Kıt'a ile birlikte yürüyüşlerin, dönüşlerin ve hiza/istikametlerin nasıl yapılacağı ayrıntısıyla ele alınmıştır. Bölük başlığı altında ise artık talim ve terbiye belli bir seviyeye gelen neferlere muharebe esnasında nasıl manevra yapılacağı, hangi nizamda hangi vaziyette bulunmaları gerektiği ayrıntısıyla işlenmiştir.

Osman Nuri Koptagel'in kaleme aldığı bu eser, resmî bölük talimnamesi olmasa da bölük kumandanları için yardımcı bir kaynak niteliği taşımaktadır. İsminden de anlaşılacağı üzere sadece bir piyade bölüğünün muharebeye nasıl hazırlanacağı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu eserde öncelikle dikkat çeken bazı hususlar vardır. Kolağası Osman Nuri, hemen hemen her konuda, her konu başlığı altında teorik olarak görülen derslerin uygulamasının yapılmasını tavsiye etmiştir. Pratiği yapılmayan konular nefer tarafından çabuk unutulacağı dolayısıyla bölüğün muharebeye tam olarak hazır olmayacağını vurgulamıştır. Yukarıda anlatılanların ışığında, 1880'li yılların başından itibaren Alman etkisiyle askerî eğitimlerde pratiğe verilen değer artmıştır. Pratiğe verilen bu değer Kolağası Osman Nuri'nin kaleme aldığı bu esere de yansımıştır. Diğer bir husus ise talim ve terbiye döneminde nefer tarafından yapılan hatanın derhâl düzeltilmesi meselesidir. Eserde en çok vurgulanan noktalardan biri de budur. Gerek nefer taliminde olsun gerek bölük taliminde olsun ortaya çıkan hataların anında düzeltilmesi gerektiği, düzeltilmeyen hataların kalıcı olacağı vurgulanmıştır. Başka bir önemli husus ise bölüğü eğitecek olan rütbe sahiplerinin alacağı eğitimidir. Yazar, bunun çok önemli olduğunu, iyi eğitim almayan rütbelilerin bölüğü de muharebeye sağlıklı bir biçimde hazırlayamayacağını altını çizmiştir. Yazar bunun için, acemilerin kışlaya katılış yapmalarından iki üç hafta önce yüzbaşı tarafından talim ve terbiye konusunda bölük rütbe sahiplerini bilgilendirmesini, her rütbelinin aynı eğitimi vermesi için onları uyarması gerektiğini belirtmiştir. Bu gibi tavsiyelerden anlaşılacağı üzere sadece neferin eğitilmesinin yeterli görülmediği aynı zamanda bölükte rütbe sahiplerinin de eğitimi olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak 1908 yılında kaleme alınan bölük kumandanları için yardımcı bir kaynak niteliği taşıyan bu eser, dönemin askerî eğitimlerini ve geline nokta göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Eserde, o dönemde devam eden Alman askerî modelinden esintiler göze çarpmaktadır. Teori ile birlikte pratiğin ne kadar önemli olduğu hemen her noktada belirtilmiştir.

5.2. Öneriler

Osmanlı Devleti'nin son dönemini iyi anlayabilmek ve kaybedilen savaşları askerî anlamda iyi tahlil edebilmek amacıyla o dönemde subaylar tarafından ortaya konmuş veya diğer dillerden çevrilmiş olan askerî metinler konuya ilişkin önemli kaynaklar olabilir. Henüz literatüre kazandırılmamış eserler eğer ortaya konulabilirse bu alanda bulunan boşluk doldurulabilir.

KAYNAKÇA

- Ak, M. (2012). Tiryâkî hasan paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 41, 205-207.
- Berkes, N. (2018). *Türkiye’de çağdaşlaşma*. Haz. Kuyaş, A. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Beydilli, K (2010). Süleyman Hüsnü paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 38, 89-92.
- Beydilli, K (2020). Mühendishâne-i berrî-i hümayun. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 31, 515-516.
- Beydilli, K. (1989). Alemdar Mustafa paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2, 364-365.
- Beydilli, K. (1995). *Türk bilim ve matbaacılık tarihinde mühendishane – mühendishane matbaası ve kütüphanesi (1776-1826)*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2021). Osmanlı devleti’nde mekteb-i harbiye. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 133-154.
- Cebesoy, A.F. (2021). *Sınıf arkadaşım atatürk*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Çadircı, M. (1963). *Anadolu’da redif askeri teşkilâtının kuruluşu*. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (14), 63-75.
- Çelik, Y. (2008). Asâkir-i mansûre ordusu’nda talim sisteminin değişmesi ve Avrupalı uzmanların rolü (1826-1839). *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (19), 87-118.
- Çoruhlu, T. (1993). *Osmanlı tüfek, tabanca ve teçhizatları (askerî müzeden örneklerle)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Dalkıran, K. (2010). *Osmanlı imparatorluğu ve Türkiye cumhuriyeti’nde askeri akademik eğitim*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Isparta. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Danışman, Z. (1997). *Koçi bey risalesi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Efe, İ. (2015). *Orduda ıslahat ve ordu müfettişlikleri (1908-1920)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Kayseri. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, O. (1977). *Türk maarif tarihi*. İstanbul: Eser Matbaası.
- Eser, G. (2012). Türkiye’de modern bilimlerin eğitiminde mekteb-i harbiye örneği. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 13 (2), 99-114.
- Gencer, A.İ. (1991). Bahriye nezâreti. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 4, 511-512.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1989). *Türk istiklâl harbine katılan tümen ve daha üst kademelerdeki komutanların biyografileri (2. Baskı)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1989). *Türk silahlı kuvvetleri tarihi uü ncü cilt 5 nci kısım (1793-1908)*. Ankara: Genelkurmay Basım Evi.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1995). *Türk istiklâl harbi u’nci cilt batı cephesi 6’ncı kısım u’nci kıtaap büyük taarruz (1-31 ağustos 1922)*. Ankara: Genelkurmay Basım Evi.

- Gök, H. (2005). *Arşiv belgelerinin ışığında kara harp okulu tarihi (1834 – 1883)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara. Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Gök, H. ve Uyar, M. (1999). Yeni bulunan iki belgenin ışığında m. kemal atatürk'ün harp akademisi öğrencilik dönemi. *Toplumsal Tarih*, 12 (71), 8- 15.
- Görgülü, İ. (2021). *On yıllık harbin kadrosu 1912 – 1922 balkan – birinci dünya ve istiklal harbi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Güler, Z. (2007). *Osmanlı ordusunun modernleşmesinde von der goltz paşa'nın rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, Ş.Ş. (2004). *Türk parlamento tarihi tbmm – vi. dönem (3 nisan 1939-15 ocak 1940) v. cilt vi. dönem milletvekillerinin özgeçmişler*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Güneş, İ. (2000). *Türk parlamento tarihi tbmm – v. dönem (1935-1939) u (özgeçmişler)*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Gürbüz, A.C. (2006). *Mondros'tan milenyuma türkiye'de isyanlar, olaylar ve bölücü faaliyetler*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Gürer, T. (2006). *Atatürk'ün yaveri cevât abbas gürer cepheden meclise büyük önder ile 24 yıl*. İstanbul: Cumhuriyet Kıtıapları.
- Gürses, F. (2021). *Osmanlı imparatorluğu'nun son döneminde harbiye'de eğitim ve öğretim faaliyetleri (1894-1914)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Hanioğlu, M.Ş. (2010). Şûrâ-yı ümmet. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 39, 240-242.
- Kaçar, M. (1995). Osmanlı imparatorluğunda askeri sahada yenileşme döneminin başlangıcı. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 2 (1), 209-225.
- Kalaycı, H. (2023). *II. Mahmut dönemi ıslahatları ve yeniçeri ocağının kaldırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karagöz, M. (1995). Osmanlı devletinde ıslahat hareketleri ve batı medeniyetine giriş gayretleri (1700-1839). *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6 (6), 173-194.
- Karakuş, S.E. (2023). Enver paşa'nın tabur mektepleri denemesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 357-373.
- Karal, E.Z. (2011). *Osmanlı tarihi v. cilt nizam-ı cedit ve tanzimat devirleri (1789-1856)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kaya, K. (2005). *Tanzimat dönemi Osmanlı ordusu (1839-1876)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kolağası Osman Nuri. (1908). *Bölüğün muharebeye ihzârı; nefer, kıtaaa, takım ve bölüğün usul-ü talim ve terbiyesi*. Dersaadet: Mekteb-i Harbiye Matbaası.
- Kuruloğlu, F. (2011). Manastır'da bir türk gazetesi: neyyir-i hakikat. *VII. Atatürk Kongresine Sunulan Bildiriler*, Makedonya: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

- Melikoğlu, B. (2007). *Osman nuri eralp'in "bakteriyoloji dersleri" adlı kitabının veteriner hekimliği tarihi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ortaylı, İ. (1981). *İkinci abdülhamit döneminde osmanlı imparatorluğunda alman nüfuzu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- z, N. (2021). *Yenileşme dönemi Osmanlı ordusunda talimnameler (1826-1914)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- zcan, A. (1997). Harbiye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 16, 115-119.
- zcan, A. (1998). Humbaracı Ahmed Paşa. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 18, 351-353.
- zcan, A. (2003). Lle devri. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 27, 84-85.
- Öztürk, R. (2003). Tura oyunu. *Millî Folklor Dergisi*, 8 (57), 92-95.
- Polatcı, T. (2011). Osmanlı batılılaşmasında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin paris sefaretnamesi'nin önemi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2), 249-263.
- Savaş, G. (2023). Osmanlı devleti'nde askerî eğitim alanındaki gelişmeler (19. Yüzyıl). *Harp Tarihi Dergisi*, (7), 99-140.
- Sönmez, C. (2004). *Atatürk'ün yetişmesi ve ğretmenleri*. Ankara: Divan Yayıncılık.
- Süslü, A. ve Balcıoğlu, M. (1999). *Atatürk'ün silah arkadaşları – atatürk araştırma merkezi şerefyeleri*. Ankara: Divan Yayıncılık.
- şahin, M.S. (2016). *Türkiye büyük millet meclisi'nde malatya milletvekilleri ve siyasi faaliyetleri (1923-1950)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kahramanmaraş. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- şimşek, A.R. (2006). *Osmanlı ordusunda 18. ve 19. Yüzyıllarda yapılan ıslahat çalışmaları ve bu çalışmalarda yabancı uzmanların rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TBMM. (2010). *Tbmm albümü 1920-2010 1. cilt 1920-1950*. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1.
- Türkmen, Z. (2018). Meşrutiyet döneminde harbiye mektebinde eğitim-ğretim sistemi ve müfredatına dair bir değerlendirme. *XVIII. Türk Tarih Kongresine Sunulan Bildiriler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.1561-1590.
- Ulus Gazetesi. (1942). *Gl. Osman Koptagel'in Cenaze Töreni*. (24 Kasım 1942). 1
- Ulus Gazetesi. (1942). *Malatya Mebusu Grl. Osman Koptagel ld*. (23 Kasım 1942). 1
- Unat, F.R. (1968). *Osmanlı sefirleri ve sefaretnameleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Uyar, M. ve Erickson, E.J. (2020). *Osmanlı askeri tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Uzunçarşılı, İ.H. (1988). *Osmanlı tarihi – v. cilt 6. baskı – karlofça anlaşmasından xviii. yüzyılın sonlarına kadar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ.H. (2010). Halil hamid paşa. *Türkiyat Mecmuası*, 5, 213-268.
- Yalçınkaya, M.A ve Yılmazçelik, İ. (2016). Yeniden yapılanma. T. Gündüz. *Osmanlı tarihi el kitabı* içinde (s. 541-521). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yaramış, A. (2006). Atatürk'ün yetiştiği mekteb-i harbiye'nin kuruluşu. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (8), 181-202.
- Yeşil, F. (2011). Nizâm-ı cedîd ordusunda tâlim ve terbiye (1790-1807). *Tarih Dergisi*, (52), 27-84.
- Yeşil, F. (2017). Kara kuvvetlerinde Avrupalı danışmanlar. G. Yıldız. *Osmanlı askeri tarihi* içinde (s. 113-139). İstanbul: Timaş Yayınları.
- TBMM V. Dönem Hal Tercümesi.
<https://www.tbmm.gov.tr/Kutuphane/MazbataAramaSonuc> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM V. Dönem Seçim Mazbatası.
<https://www.tbmm.gov.tr/Kutuphane/MazbataAramaSonuc> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM VI. Dönem Hal Tercümesi.
<https://www.tbmm.gov.tr/Kutuphane/MazbataAramaSonuc> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM VI. Dönem Seçim Mazbatası.
<https://www.tbmm.gov.tr/Kutuphane/MazbataAramaSonuc> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt I, 1. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=5 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt I, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=5 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt XIII, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=5 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt XVI, 33. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=5 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt XX, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=5 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre V, Cilt XXVII, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=5 (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, C XXVIII, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=6 (Erşim Tarihi: 18.05.2024).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, C XXVIII, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=6 (Erşim Tarihi: 18.05.2024).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt I, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=6 (Erşim Tarihi: 18.05.2024).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt VI, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=6 (Erşim Tarihi: 18.05.2024).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt XIV, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=6 (Erşim Tarihi: 18.05.2024).

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre VI, Cilt XXI, 2. Birleşim.
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.yasama_yillar_i?v_meclis=1&v_donem=6 (Erşim Tarihi: 18.05.2024).

MSB Arşivi. *Osman Nuri Koptagel Dosyası*, Askeri Safahat Belgesi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Maarif Nezareti Mektubî Kalemi (MF.MKT)*

BOA. MF.MKT. 509/18

Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Haritalar (HRT.h..)*

BOA. HRT.h.. 168/

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA.)

BCA. 30-11-1-0/Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı. 68/1/6

BCA. 30-11-1-0/Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı. 86/11/18

BCA. 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü. 76/503/17

http-1:

<https://www.msb.gov.tr/DevletBuyuklerimizDetay/osman-nuri-koptagel>

(ErişimTarihi: 30.08.2024).

EKLER

EK 1: Osman Nuri Koptagel ([http-1](#)).

EK 2: MSB Arşivi, Osman Nuri Koptagel Dosyası, Askerî Safahat Belgesi ilk sayfası.

Rütbe	Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Evlilik Durumu	Evlilik Yeri	Evlilik Tarihi	Evlilik Yeri
<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>	<p>1. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>2. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>3. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>4. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>5. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>6. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>7. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>8. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>9. <i>[Handwritten text]</i></p> <p>10. <i>[Handwritten text]</i></p>

10.10.2012
 Betül AKÇA
 De.Me./MS.2012-TEK
 Uzman

EK 3: MSB Arşivi, Osman Nuri Koptagel Dosyası, Askerî Safahat Belgesi. Yeni Türk alfabesiyle yazılan kısım.

623

Fırka kumandanı
Mirilliva

Safahat Cedveli

Dosya No. (311-B-17)

Sıra No.	Sual	Cevap
1	İsmi	Ceman Nuri peşa (Erincen)
2	Pederinin ismi	İshak
3	Tarihi tevellüdü	1890
4	Tarihi duhulu	I-Nayis-308 Mektebe
5	Askerî memur ise maaşu geçtiği tarih	yoktur.
6	Son rütbe tarih ve nasbu	11-I-Nert-311 : I.Niz.II-Şubat-314 : Yzb.12-2.Kân-318 Bnb.- 2-I.Teg-318:Hay.1-Eyl-331:Üra.6-1.kân-336:Liva.31-Ağa-338
7	Mektep müddeti	I-Nayis-308 : I-Nert-311
8	Tekaüt tarihi	6-Nayis-934
9	Tekaüt olduğu zaman kat'ası	Askerî teyiz tekkresi esasınca.
10	Tekaütüne nihayet verildiği tarih	12-Nayis-934
11	Esbabı tekaüdü	1683 No.11 kanunun 3.maddesinin 2.fikresine tevfiken
12	Ciheti mülkiyedeki hizmeti	Yoktur.
13	Bilâdi harp zammı	*
14	Yunan harp zammı	*
15	İtalyan harp zammı	*
16	Balkan harp zammı	3-I.Teg-318 : 16-Eyl-329
17	Büyük harp zammı	16-I.Teg-330 : 31-I.Teg-334
18	İstiklâl harp zammı	20-Nayis-335 : 23-Ağa-339
19	Şark kadem zammı	
20	Kısmî seferberlik zammı	336 arznavatlık isyanı tedip hareketi:10-Nert-326 25-Eyl-326 2.A.I.Şb. Şeh.83it isyanı tedip hareketi 12-Şubat-341:31- Nys-341 : 11.I.Ş.
21	60. cı madde mucibince zam hakkı	
22	Muhakeme olmak üzere açığa geçirdiği müddet	yoktur.
23	Mahpusiyet müddeti	*
24	Hangi emvalde maaş alacağı	İstanbul (Peşikteş)
25	İkametgâh adresi	İstanbul, Şişli, Cenan Bey, Nispetiye Sokak No. 47
26	Malûlen müteakibî ise derecesi	
27	Malûliyetine müeyyet rapor ve vesâik	
Vefat edenler hakkında		
8 ve 10. cü haneler müstesna olmak üzere (24) de kadar haneler imlâ edilecek ve ayrıca şu maddeler ilâve kılınacaktır.		
1	Hini vefatındaki kat'ası	
2	Tarihi vefatı	
3 - Ailesine 45, 46, 52 inci maddelerden hangisine tevfi ken maaş verileceğine dair Sihat işleri dairesinin kararı ve vefat raporu.		İşbu safahat cetveli imlâ edilerek tekaüt şubesine tevdi kılınmıştır. 13 / 5/934
Erk. 5. Md.		13 / 5/934
01-07-2021 Betül AKCA De.Me.(MS.2012)		Erk. 5. Md.

EK 4: Yüzbaşı Osman Nuri Efendi'nin Harbiye Mektebi'nde çalıştığı dönemde tercüme ettiği Piyade Avcılarına Rehber isimli eserin basımına ilişkin ruhsat istendiğinden Seraskerlik makamınca tetkik edildiğine dair belge (BOA. MF.MKT. 509/18).

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

2

1086

معرفه مطبوعه فیروز افندی در دفتر وزارت

تاریخ	موضوع	محل	محل	محل	محل	محل	محل	محل	محل
18/10/1305	تعمیر

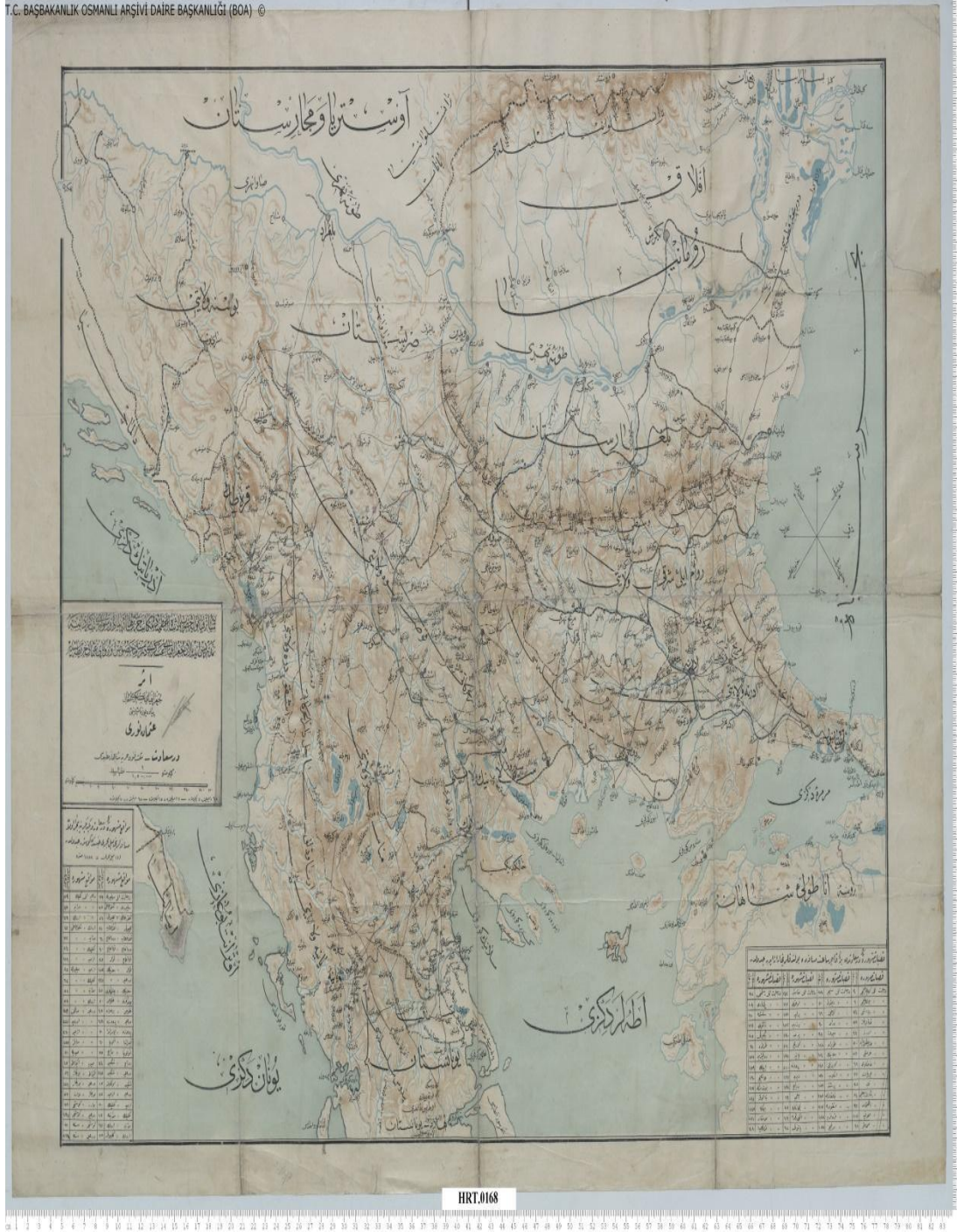
تعمیر دارالحدیث حیدری

تعمیرتوہ جیب شہادتہ مقدم ملازم اول جناب عماد نوری لودھی لڑنے ہائے
 طبع دربارہ بعض امورکے اشعار لڑنے (یادہ آجیادینہ راجہ) نام کر کے لڑنے
 جہانگیر نے تصنیف و تصانیف افادہ سہ ماہیوں میں عالی سہ ماہیوں پر تصنیف لڑنے

ادبیات

MF.MKT.00509.00018.002

EK 5: Osman Nuri Koptagel'in Yüzbaşılığı döneminde çizdiği Rumeli haritası (BOA. HRT.h.. 168/).

EK 6: Osman Nuri Paşa'nın 2 Ocak 1932 tarihinde ise Askerî Yargıtay Üyesi görevine atandığına dair kararname (BCA. 30-11-1-0/Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı. 68/1/6).

T. C.
M. M. V.
Zat işleri dairesi
Ş — Erkân
Sayı — 2072

№ 8272
T. C. Hülâsa:
Bazı zevatın nakıl
ve tayinleri H.

Ankara
-19

" Kararname "

- I - M.M.Vekâleti Müsteşarı Fer.DerViş paşanın (322-26) As.Tz.Mh. azalığına ve VIII.K.O.K.Fer.Sedat paşanın (317-30) M.M.V. Müsteşarlığına ve 9.F.K.Mrl.Hüseyin Apdullah paşanın (318-12) VIII.K.O.K.vekâletine ve 17.F.K.Mrl.Osman Nuri (311-b-17) ve 41.F.K.Mrl.Nurettin paşaların (313-256) As.Tz.Mh.azalığına ve 2.F.K.Mrl.Ibrahim Lutfu paşanın (320-18) Zt.İş.D.Rs.ligine nakil ve tayinleri tensip kılınmıştır .
- 2 - İş bu Kararnamenin ahkâmını icraya M.M.V.memurdur .

2 I 321

Reisicumhur

Gazi M. Kemal

Başvekil

Demir

M.M.V.

Erkân

030 11 1 68 1 6

Cevaplarda hangi daire ve şubede kaç numara ile mukayyet olduğunun tasrihi

EK 7: Emekliye sevk edildiğine dair belge (BCA. 30-11-1-0/Bakanlıklar Arası
Tayin Daire Başkanlığı. 86/11/18).

T. C.
M. M. V.
Zat İşleri Dairesi
Ş. Erk.
Sayı 530

29-4-939

Başvekâlet yüksek makamına

Leffi

3

Aşağıda ismi yazılı zatın tekaüde sevkı hakkındaki kararnamenin leffen
takdim kılındığı maruzdur efendim.

ex.

M. M. V.

Kuvâ

Kit'ası : As. Tz. Mh. azasından
Rütbesi : Mrl.
İsmi : Osman Nuri paşa
Babası ismi : İshak
Memleketi : Erzincan
Dosya Nö. : 3II-B-70
Doğum tarihi : 1290

BAŞVEKÂLET EVRAKI		
Tarih	Namara	Def
30-4-9110		3

030	11	1		86	11	18
-----	----	---	--	----	----	----

EK 8: Osman Nuri Koptagel'e ait TBMM V. Dönem Hal Tercümesi (TBMM V. Dönem Hal Tercümesi, 1935, s.2).

Dere: 5 T.B.M.M. Asgino mensaj
sıra
No: 249

Kısa tercüme hal

FOTOĞRAF

Seçim dairisi	<i>Mahabufye</i>	Ezeli	<i>Mahabufye ait me Kitapları & Hakkında</i>
Adı	<i>Osman Koptagel</i>	İlmî rütbeleri	<i>Emine</i>
Soy adı	<i>Koptagel</i>	Meslek ve mes- guliyeti	
Fahsane ve azas- name adı	<i>Şehrek. Müeyyen</i>	Fvül olup olma- dığı ve kaç gö- çü belendiği	<i>Eğilimi ise aklam bar.</i>
Doğduğu yer	<i>Erciş</i>	Seçimden önceki seçim memuru- luğu	<i>Mahabufye</i>
Olurduğu yer	<i>Tatvanlı</i>	Memur olduğu seçimden önceki seçim memuru- luğu	<i> </i>
Doğum tarihi	<i>1874</i>	Seçim mahabuf- yeye tarihi	<i>21/2/1935</i>
Tahsil	<i>Hakkında mahabufye</i>	Kaç meclis seçil- miş olduğu	<i>= 785 =</i>
Bildiği diller	<i>Erciş</i>	Mahabufyeye giriş tarihi	
Meclis üyesi ol- duğu	<i>Mahabufye Mahabufye</i>	Meclis üyesi tarihi	<i>1 Mart 1935</i>

[*] Bu yer Meclis Kayıtlarına dökülmüştür.

EK 9: Osman Nuri Koptagel'e ait TBMM V. Dönem Hal Tercümesi (TBMM V. Dönem Hal Tercümesi, 1935, s.1).

	<u>Devre</u> 5	<u>Seçim senesi</u> Farklılık <i>992</i>
	T. B. M. M.	
	<u>Dial N.:</u> 269	<u>Üyelere için tercüme hal</u> 38
	TBMM G. HER HAKKI MALİFUZDUR	
	A D R E S	
	<u>ANKARADA:</u>	<u>HARİODE:</u>
		İstanbul . Şişli Osman Bey Şair
		Nigar Sokak No. 47
		Genel Osman Koptagel
	<u>Seçim dairesi</u>	
	Mihalıç	
	<u>Adı</u> <i>J. Osman Koptagel</i>	

EK 11: Osman Nuri Koptagel'e ait TBMM V. Seçim Mazbatası (TBMM V. Dönem Hal Tercümesi, 1935, s.2).

T.C.
Malatya Vilâyeti
Mektubi Kalemî
Sayı

269

1935 senesi 8: Şubat cuma günü merkezde ve bağlı dokuz kazada yapılan sayı
v seçiminde reye iştirâk eden ikinci seçmenlerin söz birliğiyle cümhuriyet
halk fırkasının namzetlerinden müteakik general osman koptagelin 785 reyle
malatya sayılavlığına seçildiğini bildiren mazbatadır.

21/2/1935

Vall

Defterdar

Mektupçu

Maarif M.

Baş mühendis

Sihhat M.

Ziraat M.

Malatya hey'eti teftişiyesi R.

Aza

Aza

Aza

Aza

Aza

Aza

Aza

Aza

EK 12: Osman Nuri Koptagel'e ait TBMM VI. Dönem Hal Tercümesi (TBMM VI. Dönem Hal Tercümesi, 1939, s.1).

T. B. M. M.		942
AZASINA MAHSUS		
Kanunlar kalemi Devre: 6		Sicil № 278
Intihab dairesi Malatya		
İsmi: Gl. Osman Koptagel..		
<u>Kutu numarası</u> 41		
Vefat 22 XI. 1942		

EK 13: Osman Nuri Koptagel'e ait TBMM VI. Seçim Mazbatası (TBMM VI. Dönem Seçim Mazbatası, 1939, s.1).

MALATYA Vilâyeti
MALATYA Dairei intihabiyesi
Heyeti teftişiyesi

Namzet isimleri	Kazanılan reylerin miktarı																	Reylerin yekünü		Muntahibi san- lerin adedi	Rey istisrak
	MALATYA KAZASI	ARAPKIR Kazası	BEKİRAN Kazası	KARADİĞ Kazası	BARINDI Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	BEKİRAN Kazası	Rakamla	Yazı ile		
EMRULLAH BARKAN	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	DOKUZYÜZ OTUZDOKUZ	1008	
G.OSMAN KOPTAGEL	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	Z	1008	
MAHMUT NEDİM ZAPCI	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
OSMAN TANER	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
MUTTALIP ÇIKER	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
MİHRİ PEKTAŞ	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
DR.HİLMİ OYTAÇ	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
VASİF ÇINAY	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
NASUHİ BAYDAR	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	
MEHMET ŞEVKET ÜZPAZARBAŞI	213	74	83	87	67	105	145	75	90									939	=	1008	

İntihabi Meb'usan kanunıyla onun bazı mevadını muaddil kanunun tayin ettiği usul ve şerait dairesinde MALATYA vilâyeti Meb'usan olunduktaki yukarıdaki cetbelde yazılan zevatın her birinin isimleri hizada gösterilen miktarda rey aldıkları anlaşıldığından DR.HİLMİ OYTAÇ,VASİF ÇINAY,NASUHİ BAYDAR,MEHMET ŞEVKET ÜZPAZARBAŞI

MALATYA Vilâyeti namına Meb'us intihap edildiklerini ve bu intihabın bütün safahatı ve derecatı kanun ahkâmına ve usulüne tamamiyle

MALATYA Heyeti Teftişiyesi Reisi

Azası *[Signature]* Azası *[Signature]*

MALATYA Vilâyeti İdare Heyeti Reisi

Bu mazbata muht

Äza *[Signature]*

EK 14: Osman Nuri Koptagel'e ait TBMM VI. Seçim Mazbatası (TBMM VI. Dönem Seçim Mazbatası, 1939, s.2).

Edimlerin sırası	Namzetlerin doğdukları yer ve tarihi	Namzetlerin nüfusta mukayyet oldukları yer	Memuriyet veya san'at	Evelce meb'us olup olmadığı	Teşkilâtı esasîye kanununun 11 ve 12 inci maddelerine ve intihap kanunuyla müzeyyelâ-tına nazaran manî intihap halleri olup olmadığı	Intihabı hakkında bir gûna şikâyet vaki olup olmadığı	Mülâhazat
39	DERNE 1878		MÜLKIYE M. MEBUS	ESKİ MEBUS	YOKTUR	YOKTUR	
39	ERZİNCAN 1874		HARBIYE M. MEBUS	=	=	=	
39	MALATYA 1883		ERKANİHAR BIYE M. MEBUS	=	=	=	
39	MALATYA 1896		MEBUS	=	=	=	
39	SIVAS 1893		MÜLKIYE M. MEBUS	=	=	=	
39	BURSA 1893		KIZ KOLLEJİ M. MEBUS	=	=	=	
39	SELANİK 1881		TIBBİYE M. MEBUS	=	=	=	
39	ADAPAZARI 1884		HARBIYE M. MEBUS	=	=	=	
39	İstanbul 1894		ULUS GAZETESİ MUHARRİRİ	YENİ MEBUS	=	=	
39	Malatya 1883		TİCARİET ODASI BAŞKANI	YENİ MEBUS	=	=	

intihabâtı bilcira merkez ve mülhakattan tanzim edilip gönderilen mazbatalar heyetimiz huzurunda tetkik ve sırasıyla reyler cem ve telifk ERULLAH BARKAN, GENERAL OSMAN KOPTAGEL, MAHMUT NEDİM ZAPCI, OSMAN TANER, MUTTALİP ÖKER, İLHRI FERTAS,

26/ 3 / 19 39

mutabık olarak cereyan ettiğini mübeyyin bu mazbata üç nüsha olarak tanzim edildi.

26/ 3 / 19 39

Azası *B. Hamane* Azası *M. Koptagel* Azası *V. Gök* Azası *A. Koptagel* Azası *A. Koptagel* Azası *M. Koptagel* Azası *M. Koptagel*

eviyatının usul ve kanuna uygun olduğu tastik kilindi.

26/ 3 / 19 39

Aza *Bahadır* Aza *M. Koptagel* Aza *M. Koptagel* Aza *M. Koptagel* Aza *M. Koptagel*

EK 15: Osman Nuri Koptagel'in vefatından sonra yerine Milletvekili seçilmesine yönelik belge (BCA. 30-10-0-0/Muamelat Genel Müdürlüğü. 76/503/17).

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

RİYASETİ
KATİBİ UMUMİLİĞİ
Kanunlar Kalemi Müdürlüğü

1. XII. 1942

Sayı: 4444
4285

T. C.
BASBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekâlete

24.XI.1942 tarih ve 6-1919/4317 sayılı tezkere karşılığıdır :

Vefat ettiği bildirilen Malatya mebusu Gl. Osman Koptagel'in yerine, İntihabı Mebusan Kanununun madde-i mahsusasına tevfikân diğerininin seçilmesini rica ederim.

B.M.M. Reisi
M. F. Kuddus

Yazı İşleri
1. 12. 1942

030	10	76	503/17
-----	----	----	--------

1-12-1942 9735

2

15524

EK 16: Osman Nuri Koptagel'in vefatı üzerine atılan bir gazete başlığı *Ulus*, 23 Kasım 1942.

Rahmetli
General Osman Koptagel

Acı bir kayıp

**Malatya mebusu Grl.
Osman Keptagel öldü**

Malatya Mebusu General Osman Koptagel'in dün Nümune Hastanesinde vefat ettiğini teessürle haber aldık.

General, 1874 te Erzincan'da doğmuş, Harbiyeyi bitirdikten sonra ordu hayatına atılarak, muhtelif cephe-lerde uzun müddet yararlı hizmet görmüştü. Emekliye ayrıldıktan sonra da Büyük Millet Meclisine Malatya Mebusu olarak iktihak etmişti.

Cenazesi bugün öğle namazından sonra Hacıbayram camisinden kaldırılacaktır.

Kederli ailesine ve Meclis arkadaşlarına başsağı dileriz.

Gl. Osman Koptagel'in cenaze töreni

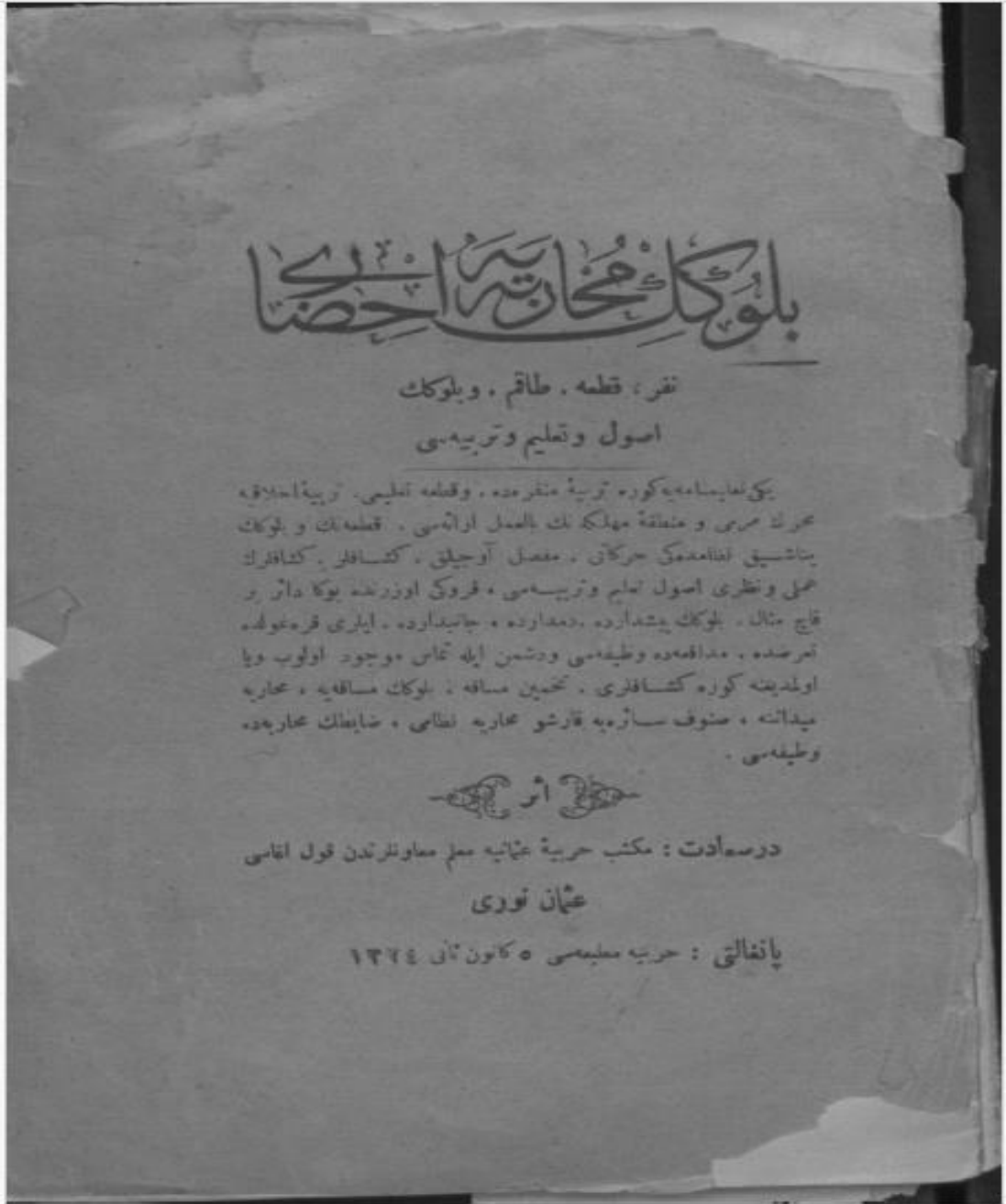

Vefat ettiğini dünkü sayımızda teesürle haber verdiğimiz Malatya Mebusu general Osman Koptagel'in cenazesi dün öğle namazından sonra Hacıbayram camisinden kaldırılmış ve Yeni Mezarlığa defnolunmuştur.

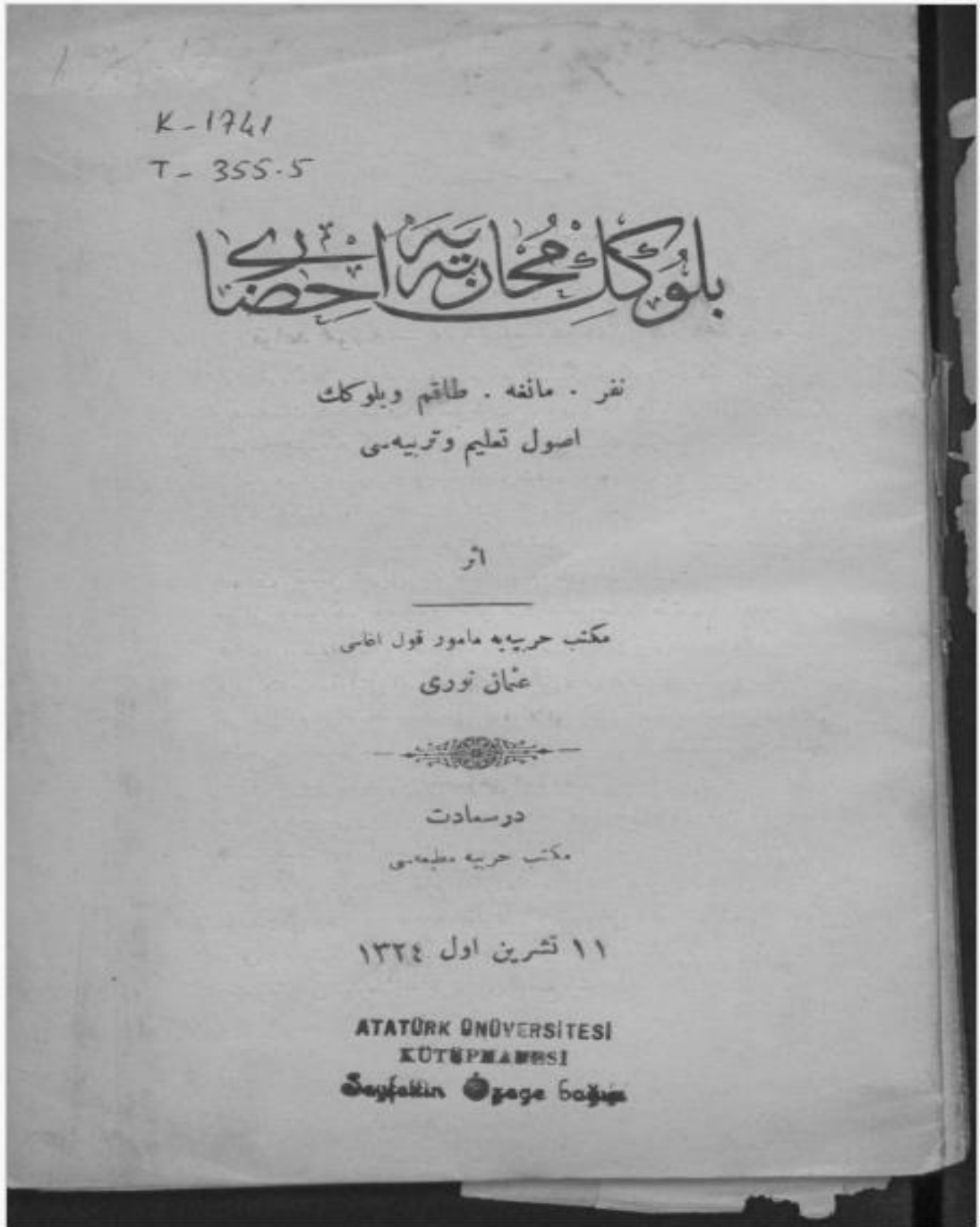
Cenaze töreninde, başta Büyük Millet Meclisi Reisimiz B. Abdülhalik Renda

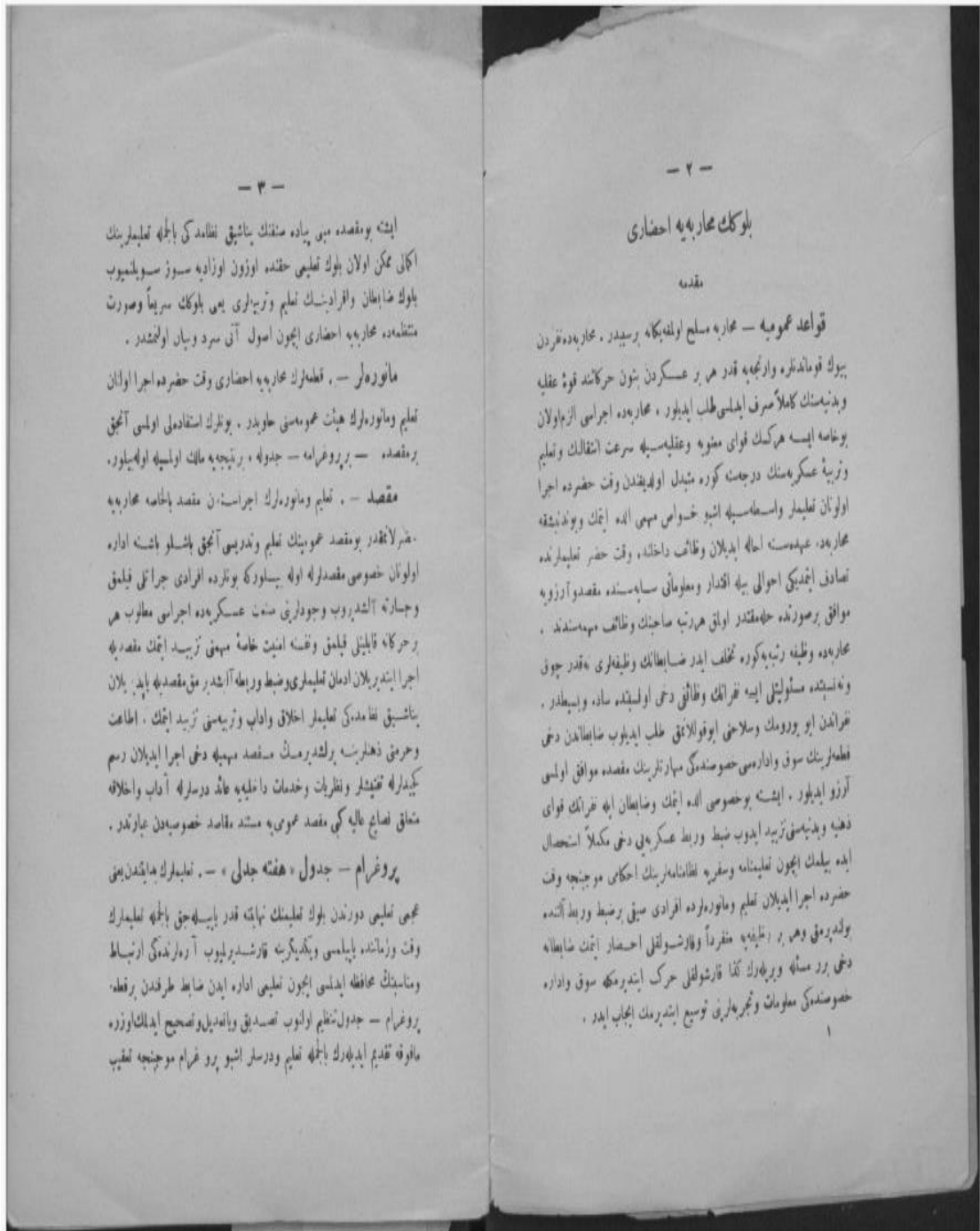
ve Millî Müdafaa Vekilimiz general Ali Rıza Artunkal olduğu halde birçok mebuslarımız ve merhumun dostlarıyla kalabalık bir halk bulunmuştur. Cenaze törenine bir kıta polis ve jandarma da iştirak etmiştir. Resimlerimiz dünkü tören esnasında alınmıştır.

EK 18: Eserin dış kapak sayfası (Kolağası Osman Nuri, 1908).

EK 19: Eserin iç kapağı (Kolağası Osman Nuri, 1908, s.1).

بلوگك محاربه به احضاری

مقدمه

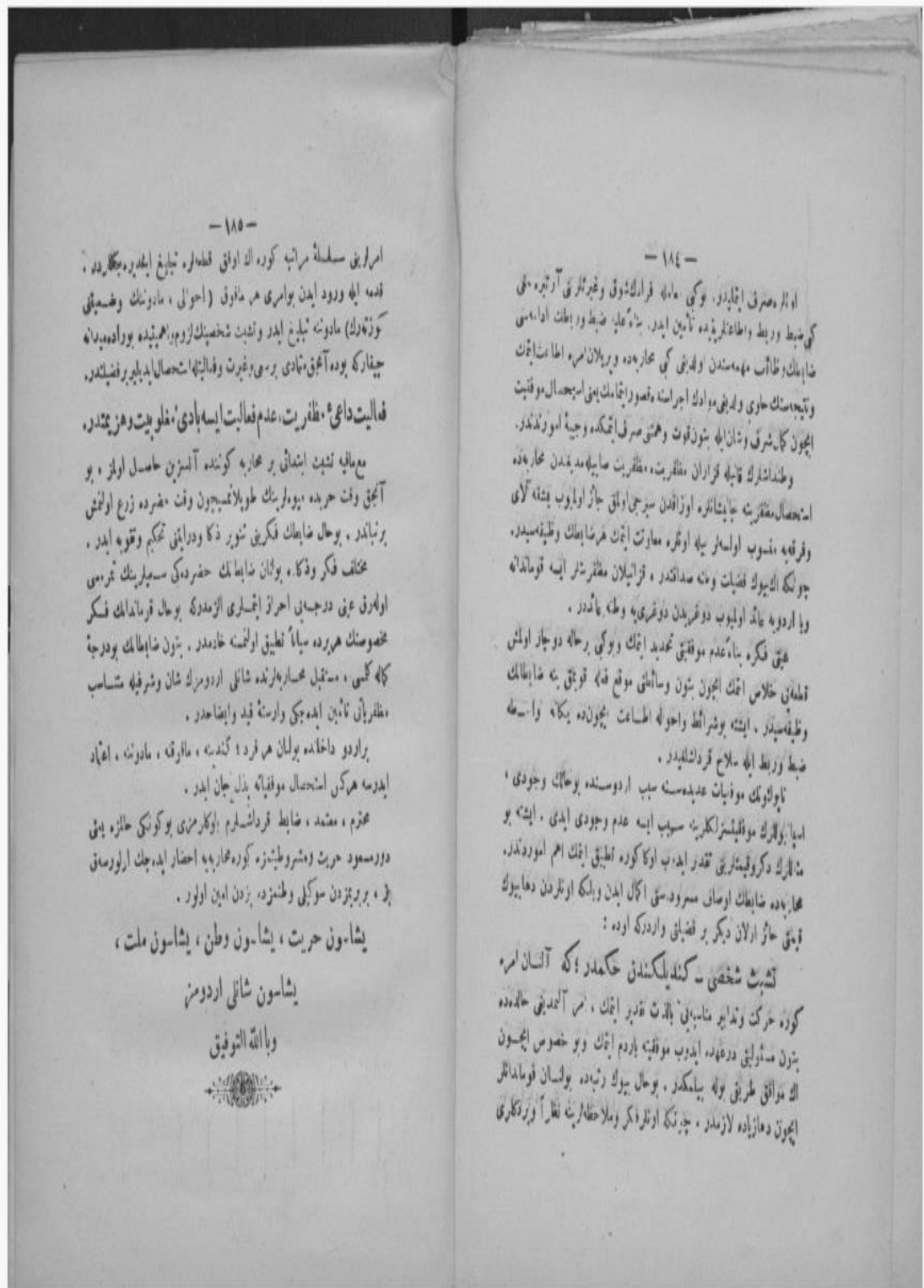
قواعد عمومی - عاربه مسلح اولمه بگانه رسیدر . عاربه ده قردن بیوک قوماندنره وارنجبه قدر هر بر عسکردن بنون حرکاتنه قوه عقیله و بدینستک کاعلاصرف ایلسی طلب ایدیلور ، عاربه ده اجراسی الزامولان بوخاصه ایس هرکسک قوای معنویه و عقلیه سیله سرعت اشغالک و تعلیم و تربیه عسکره سنک درجه سنک کوره منبیل اوله یقیندن وقت حضرتده اجرا اولونان تعلیمار واسطه سیله اشبو خواص مهی اتمه ایتک و یونیشقه عاربه ده عهدسته حاله ایدیلان وظافت داخلده . وقت حضر تعلیمارنده تصادف ایتدیکی احوالی بیه اقدار و معلوماتی ساهه سنده مقصدو آرزویه موافق رصودنده حله مقدر اوقاق هررتب ساجنک وظافت مهیم سنند . عاربه ده وظیفه رتبه بگوره تخلف ایدر ضابطانک وظیفه قوای بقدر چوق و نه نسبتده مسئولیتی ایدیه قرائک وظافتی دخی اولمشده ساد و بیسطدر . قرائدن ابو و رورونک وسلاحی اوقولانقی طلب ایدیلوب ضابطاندن دخی فطرتی سنک سوق و ادارهی خصوصتدیکی مهارتیز سنک مقصدده موافق اولسی آرزو ایدیلور . ایشته بوخصوصی اتمه ایتک و ضابطان ایه قرائک قوای ذهنیه و بدینستق تربید ایدوب ضبط و ربط عسکره بی دخی مکتلاً استحصال ایدیه ییلدک ایچون تعلیمانده و سفره نظامانده سنک احکامی موجنبه وقت حضرتده اجرا ایدیلان تعلیم و مانوره زده افرادی سینی رضبیط و ربط آئنده بولدیرقی و هر بر وظیفه منفرداً و کلاشوقللی احضار ایتک ضابطانه دخی بر مسأله و بر بزرگ کفا قارشوقللی حرکت ایدرمنکه سوق و اداره خصوصتدیکی معلومات و تجربه قوای توسیع ایدرمنک ایجاب ایدر .

ایشته بو مقصدده مهی پیاده سننک بناتشیق نظامدیکی باطله تعلیمار سنک اکالی ممکن اولان بلوک تعلیمی حلقده اووزون اوزادیه سیوز سربولمشوب بلوک ضابطان و اقرانسنک تعلیم و تربیه قوای مهی بلوگک مریماً و صورت منتظمده محاربه به احضاری ایچون اصول آتی سرد و بیان اولمشدر .

مانوره لر - . فطرتک عاربه به احضاری وقت حضرتده اجرا اولان تعلیم و مانوره لرک هیت عمومی حابودر . بولرک استفاده کی اولسی ایتدی بر مقصد - . پروگرام - جدول - . بر نتیجه مالک اولمشه اوله ییلور .

مقصد - . تعلیم و مانوره لرک اجراسین مقصد باطله محاربه به . هنر لاقدر بو مقصد عمومی سنک تعلیم و تدریس ایتدی بشلو باشه اداره اولونان خصوصی مقصدلره اوله ییلورکه بولرده افرادی جراتی قیلوق و جراته ایشدر و بوجود قوای سنک عسکره ده اجراسی مغلوب هر بر حرکاته قایللی قیلوق و قنسه امنیت خاصه مهی تربید ایتک مقصدیه اجرا ایدر یلان ادمان تعلیماری و ضبط و ربطه آیشدر مقصدیه ایدر . بلان بناتشیق نظامدیکی تعلیمار اخلاق و اداب و تربیتق تربید ایتک . اطاعت و حرمتی ذهلرت برلشدیرمنک مقصدده مهیله دخی اجرا ایدیلان رسم کیدلره تمهیل و نظریات و خدمات دانغلیه جانده درسله آداب و اخلاق متعلق فصاحت عالی کی مقصد عمومی به مستند مقاصد خصوصیتدن عیارندر .

پروگرام - جدول « هفته جدلی » - . تعلیمارک هایتدن یقین عجمی تعلیمی دورندن بلوک تعلیمک نهایته قدر بایسه حق باطله تعلیمارک وقت و زمانده . بایلمسی و بیکدیگرینه قارشیدر یلوب آره زنده کی ارضیاط و مناسبتک عفافه ایدلسی ایچون تعلیمی اداره ایدن ضابط طرفدن رفعله . پروگرام - جدول تعلیم اولوب تصدیق و یانه بدیل و تصحیح ایدلک آوزره مانوره قدیم ایدلرک باطله تعلیم و درس لر اشبو پروگرام موجنبه تعقیب

اوله و صرفی ایجابدر. بوکی ماله فرادک شوق و غیره لوقی آرتیره یئنی
کی ضبط و ربط و اطاعت لوقیه تأمین ایدر. بیه اعلیٰ ضبط و ربط ادا یئنی
ضابطک و طاعت مهم مستند اولدیغی کی عیارده و بریلان امره اطاعت ایتک
و تبعیه سئک حاوی اولدیغی مه اولک اجر اسنده تصور ایتماک یئنی ارجیحال موقفیت
ایچون کال شرف و شان ایه بنون قوت و همق صرف ایتکده وجیه امور اولددر.
و طنداشلرک قابله قوزاران مظهریت، مظهریت صابیه مد بدن عیارده
اسجیحال مظهریت جایشانلره اولدندن سیرج اولق جاژ اولوب یئنه کلامی
و فرقیه منسوب اولسا بو سیاه اولتوره معاریت ایتک فرض ایتک و تقییه سیدر.
چونکه الکیوک قضیات و منه صدق ایتدر، قزایلان مظهریت ایه قوماندانه
و اولدوبه عالم اولوب دوغریدن دوغری به وطنه یا ایدر.
عقی فکره بیا ایدم موفقیت تحبید ایتک بوکی رحاله دوچار اولمش
تلمعن خلاص ایتک ایچون بیون و سائلقی موقع قله قوتی یه ضابطک
وظیفه سیدر. ایتنه بوشرائط واحوله اطاعت ایچونده بکاه واسطه
ضبط و ربط ایه علاج قرداشلیدر.
ناپولونک موفیات عیدمه سبب اردوسنده بو حاکم وجودی
اسیا اولارک موفقیتر لکلیت سبب ایه عدم وجودی ایدی. ایتنه بو
مدلارک ذکر و قیمت لری قدر ایدر اوکا کوره تطبیق ایتک اهم امور اولددر.
عیارده ضابطک اوصاف مسرود سق اگال ایدن و بلکه اولدندن دهاییوک
قوتی حاز اران دیکر بر قضیاتی وارد که اوده:

تشریح شخصی - کینه لیکنددن حکمدار؛ که آلتان امره
کوره حرکت و تدابیر مناسباتی بالذات قدر ایتک، امر آتدینی حالده
بیزن مشاوری درعه ایدوب موفقیته ایدم ایتک بو خصوص ایسون
ک موالق طریق بوله بیلمکدر. بو حال بیوک زنده ولسان قوماندانلر
ایچون دعایزاده لانددر. چیرکه اولتور ذکر و ملاحظه لری نظر اولدور و بر دگر لری

امر لری سلسله مراتبه کوره ال اوقی قطعه لره تبلیغ ایدر. بکلمدر.
قدمه ایه ورود ایدن بو امری هر مالمق (احوالی، مالدونک و وضعیتی
کوزتورک) مالدونک تبلیغ ایدر و نشیت شخصیتک لزوم ایه میبیده بوراده بدانه
حیفار که بوده آتقی نهادی برسی و غیرت و فدا لیتلر حصول ایدیلر بر فضیلتدر.
فعالیت داعی مظهریت، عدم فعالیت ایه بادی؛ مخلوقیت و هنر ایتددر.
مع مایله نشیت ایشدن بر عیاره کوننده آلتیزن حاصل اولمز، بو
آتقی وقت حربده، بیولریتک طوبیلا میچون وقت مضرده زرع اولمش
برناید. بو حال ضابطک فکری شور ذکا و در ایتکی حکم و قویه ایدر.
مختلف فکر و ذکا، بو ایتن ضابطک حضرده کی سبیلریتک قریبی
اولدور عینی درجه بی احراز ایتلری الزمدر که بو حال قزماندک فسر
مخصوصک هررده سیاه تطبیق اولتسه خانددر. بیزن ضابطک بوردجه
کاه گمی، مستقبل عیاره لرنده شالی اردومرک شان و شرفیه متاسب
مظهریاتی تأمین ایدر چکی وارسته قید و ایضا حدر.

براردو داخلده بولان هر فرد؛ کندی، مالوقه، مالدونه، ایتنه
ایدره هرکن اسجیحال موفقیته بدل جان ایدر.
عزم، معتمد، ضابطه قرداشلرم؛ اوکار میز بو کونکی حلزه یئنی
دورسمود حریت و مشروطیت نزه کوره عیاره به احضار ایدر چک اولور صاق
بیز، بر بیزدن سوکی و ملنیزده، بیزن ایدن اولور.

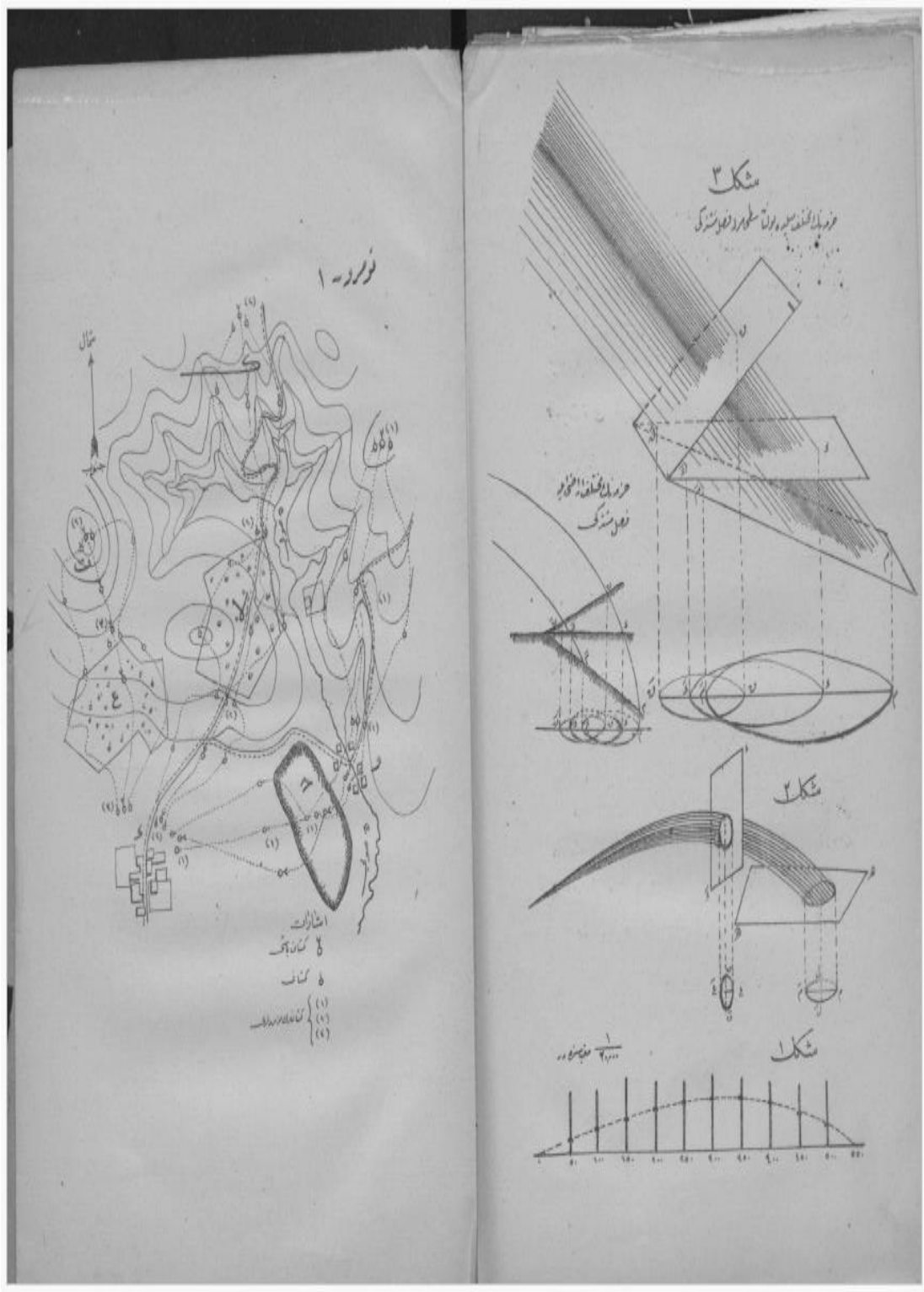
ایشا-ون حریت، یشا-ون وطن، یشا-ون ملت،

یشا-ون شالی اردومر

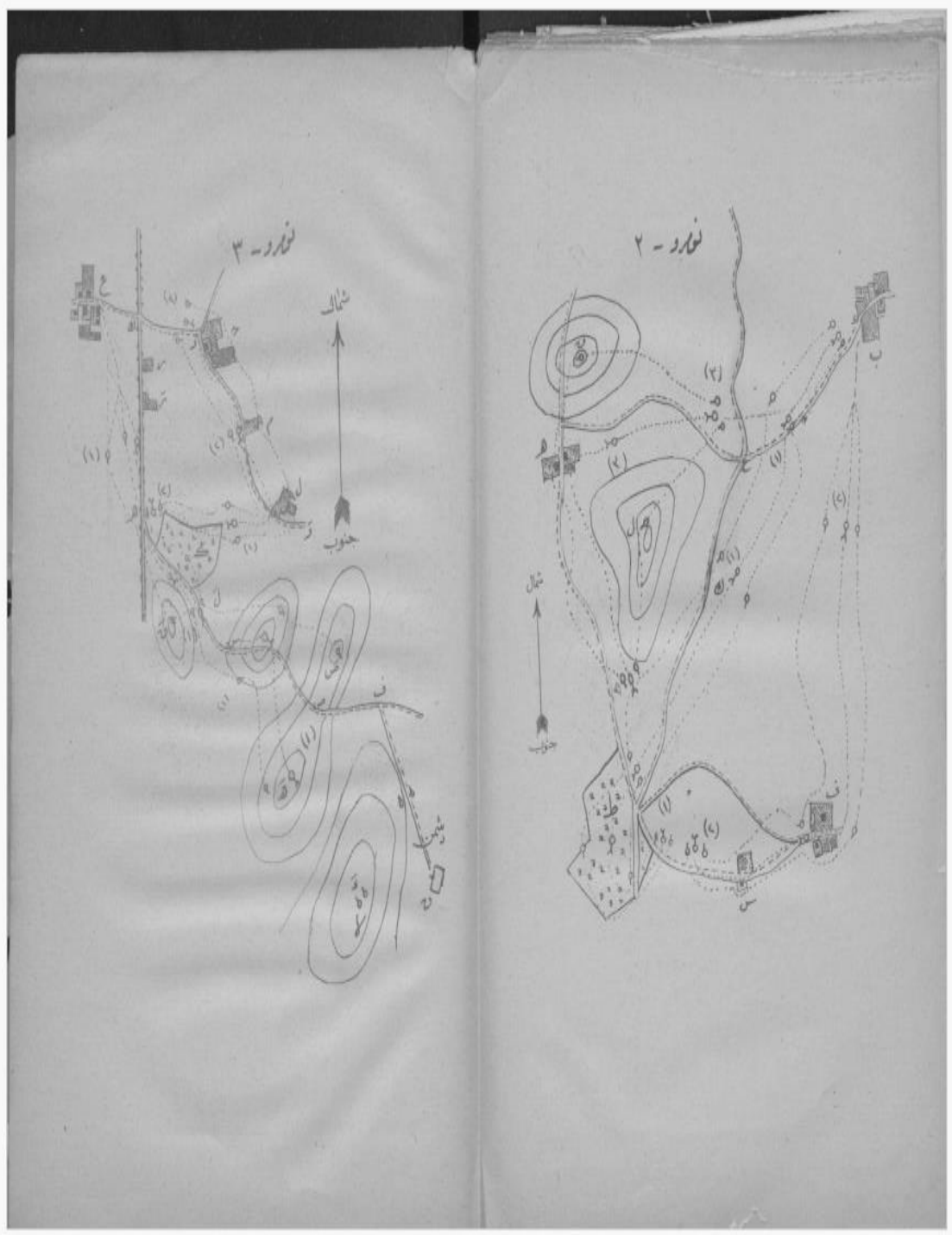
وبالله التوفیق

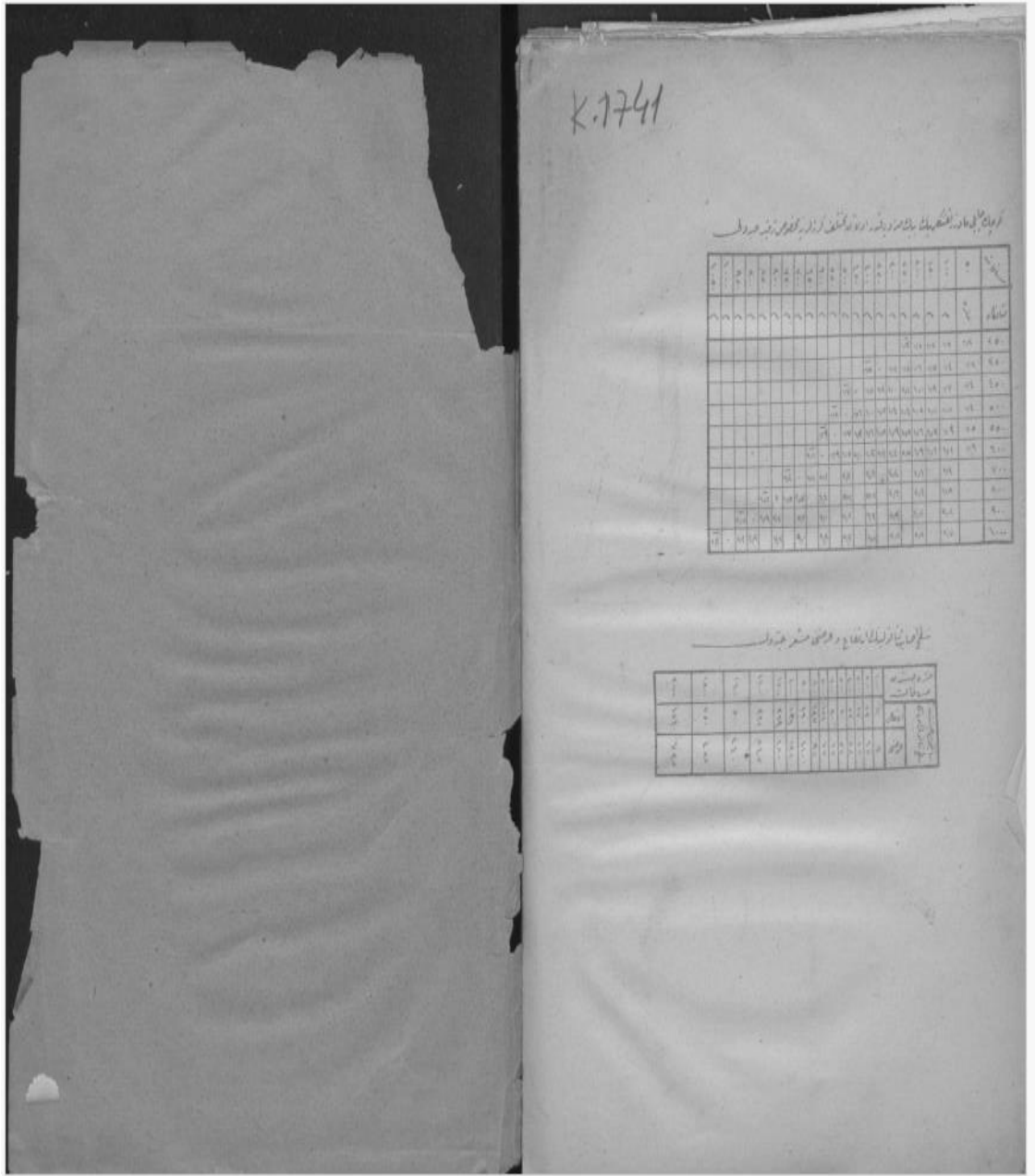
EK 22: Eserin eklerinde yer alan şekiller tablosu (Kolağası Osman Nuri, 1908).

EK 23: Eserin ekler kısmında yer alan krokiler (Kolağası Osman Nuri, 1908).

EK 24: Küçük çaplı mavzer tüfenlerinin bin metreye kadar olan muhtelif kurtelerine mahsûs tertib cedveli/Sath-ı isabet şakulinin irtifa‘ ve arzını meşâ‘ir cedveli (Kolağası Osman Nuri, 1908).

EK 25: Arazî üzerinde ta'bir tedrisatı piyade tabur talîmatı haritasıdır. Millî kütüphane kopyasında yer almaktadır (Kolağası Osman Nuri, 1908).

